BIBL. NAZ.
Vittorio Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
A
434/6
NAPOLI

Quee: VIII. A. 434

5321 58 Racc. Vill. A 434 (6

THEOLOGIA MORALIS,

JUXTA SACRAM SCRIPTURAM, Canones, & Sanctos Patres.

AUTHORE

FRANCISCO GENETTO,

Avenionenſi, Epiſcopo Vaſionenſi.

TOMUS SEXTUS.

Continens Tractatus de Lege, & de præceptis Dei in genere, ac de quatuor primis mandatis Decalogi; varias Bullas, Litteras circulares, & Decreta.

Editio ſecunda Latina, auctior, variiſque præſertim Conciliorum Provincialium, Synodorumque Italiæ Decretis illuſtrior.

VENETIIS,
Apud Paulum Balleonium.

M. DCCV.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

Digitized by Google

INDEX
TRACTATUUM, CAPITUM, & Quæſtionum
TOMI SEXTI.

TRACTATUS PRIMUS.
De Lege & Præceptis divinis in genere.

CAPUT PRIMUM.
De Lege æterna, naturali & poſitiva.

Quæſt. 1. QUid eſt Lex in genere? 1
Q. 2. Quot ſunt ſpecies Legum? 2
Q. 3. Quid eſt Lex externa? *ibid.*
Q. 4. Quid eſt Lex naturalis? 4
Q. 5. Quænam ſunt præcepta Juris naturalis? *ibid.*
Q. 6. Quandonam incipit quis teneri obſervare præcepta Legis naturalis? 6
Q. 7. Obligatio ſervandi præcepta Juris naturalis, eſt-ne indiſpenſabilis? *ibid.*
Q. 8. Quid eſt Lex poſitiva divina? 8
Q. 9. Quare præter Legem naturalem voluit Deus tradere Legem poſitivam populo Iſraelitico? *ibid.*
Q. 10. Poteſt-ne aſſignari aliqua ratio, cur Deus ſuam dederit Legem diù poſt peccatum primi parentis? 10

Q. 11. Præcepta Legis poſitivæ divinæ, novæ & Euangelicæ, differunt-ne à præceptis veteris Legis? 11
Q. 12. Quænam ſunt præcepta Legis novæ & Euangelicæ? 15
Q. 13. Quodnam eſt diſcrimen inter Præcepta & Conſilia? 16
Q. 14. Quid eſt Lex poſitiva humana, quæ Canonica & Eccleſiaſtica vocatur? 18
Q. 15. Tenentur-ne omnes Chriſtiani obedire Legibus Eccleſiæ? 20
Q. 16. Tenentur-ne Clerici ſacros Canones ſcire? 21

CAPUT II.

De definitione & diviſione Decalogi.

Quæſt. 1. QUid eſt Decalogus? 22
Q. 2. Lex Moſaica continet-ne alia præcepta præter Decalogum? 23
Q. 3. Quomodo dividuntur præcepta Decalogi? *ibid.*
Q. 4. Quare tota Lex decem Decalogi præceptis continetur? 24

CAPUT III.

De obligatione ſervandi Præcepta Dei in Lege gratiæ, & de eorum facilitate.

Quæſt. 1. TEnentur-ne omnes homines obſervare præcepta Decalogi? 25
Q. 2. Tenebantur-ne homines obſervare præcepta Decalogi, priuſquàm tradita fuiſſent Moyſi in monte Sinai? 26
Q. 3. Tenemur-ne obſervare præcepta Dei perfectio-

ſectiori modo, quàm in antiqua Lege? 27
Q. 4. Præcepta Dei ſunt-ne in ſe ipſis obſervatu difficilia? 28
Q. 5. Quomodo intelligendum, quod dicitur Matt. 11. *Iugum meum ſuave eſt*, &c. 29

TRACTATUS SECUNDUS.

De primo Decalogi Præcepto. 31

CAPUT PRIMUM.

De Fide.

Quæſt. 1. QUid eſt fides? 32
Q. 2. Quomodo dividitur fides? *ibid.*
Q. 3. Quænam ſunt cæteræ fidei diviſiones? 33
Q. 4. Quid eſt fides actualis & habitualis? *ibid.*
Q. 5. Quodnam eſt diſcrimen inter fidem vivam, & fidem mortuam, ſeu informem? 34
Q. 6. Quid eſt fides hiſtorica, & fides promiſſionis? *ibid.*
Q. 7. Quid eſt fides quæ eſt donum Spiritus ſancti, & quomodo differt à fide quæ eſt virtus Theologica? 35
Q. 8. Fides ſine operibus ſufficit-ne ad juſtificationem? 36
Q. 9. Quænam tenemur ſpecialiter & explicitè credere? 38
Q. 10. Tenemur-ne frequenter actus fidei elicere, & intereſt-ne hoc ad ſalutem? 41
Q. 11. Tenetur-ne quis ſincerè fidem confiteri, ſi à poteſtate publicâ interrogetur? *ibid.*
Q. 12. Quænam ſunt peccata fidei contraria? 42

Q. 13. Infidelitas quotuplex eſt? *ibid.*
Q. 14. Quid eſt Hæreſis? 43
Q. 15. Qui dubitat de aliqua fidei veritate, labiturne in crimen hæreſis? 44
Q. 16. Quid eſt Apoſtaſia? *ibid.*
Q. 17. Quid eſt Blaſphemia? 45
Q. 18. Blaſphemia eſt-ne grave peccatum? *ibid.*
Q. 19. Blaſphemia cum præcipitatione, & abſque deliberatione prolata, eſt-ne ſemper mortale peccatum? 46

Caput II.

De Spe.

Quæſt. 1. QUid eſt Spes? 48
Q. 2. Quænam peccata commiti poſſunt contra virtutem Spei? 49
Q. 3. Quomodo peccatur per deſperationem? 50
Q. 4. Quænam eſt origo peccatorum deſperationis? 52
Q. 5. In quo conſiſtit peccatum præſumptionis? *ibid.*
Q. 6. Quænam peccata revocantur ad eam præſumptionem, quâ quis nimis ſibi ipſi, & non ſatis Deo confidit? 53
Q. 7. Quæ peccata reducuntur ad eam præſumptionem, quâ quis nimiùm confidens divinæ miſericordiæ, ſuæ negligit conſulere ſaluti? 54

Caput III.

De Charitate.

Quæſt. 1. QUid eſt Charitas? 55
Q. 2. Solus Deus eſt-ne objectum Charitatis? 56

Q. 3.

Q. 3. Quomodo intelligendum eſt hoc præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo?* 57
Q. 4. Tenemur-ne obſervare hoc primum præceptum in tota plenitudine ſua? 59
Q. 5. Tenemur-ne actus amoris Dei elicere vi præcepti charitatis? 62
Q. 6. Quandonam tenemur elicere actus amoris Dei? 63
Q. 7. Eſt-ne neceſſe ad merendum in obſervatione aliorum præceptorum, ut ea obſervemus ex principio amoris Dei, ita ut actio referatur in Deum actualiter, aut ſaltem virtualiter? 64
Q. 8. Præceptum Charitatis obligat-ne ad diligendum proximum? 67
Q. 9. Ad quid nos obligat Charitas erga proximum? 68
Q. 10. Tenentur-ne omnes homines ex præcepto Charitatis æqualiter ſubvenire neceſſitatibus, tum ſpiritualibus, tum corporalibus proximi? 70
Q. 11. Quis ordo obſervandus in Charitate? *ibid.*
Q. 12. Ad quid nos obligat præceptum Charitatis erga inimicos noſtros? 71
Q. 13. Nunquid dici poſſet, hoc à nobis impleri præceptum, dummodo inimicos odio non habeamus, eoſque amare eſſe ſolum conſilium? 75
Q. 14. Quinam ſunt actus Charitatis erga proximum? 76
Q. 15. Tenemur-ne ex præcepto largiri eleemoſynam, cùm ſuppetit facultas? 77
Q. 16. Quonam tempore, quavè occaſione præceptum eleemoſynæ obligat ſub pœna peccati? 79
Q. 17. Quid intelligitur per ſuperfluum, cujus divites ſunt meri diſpenſatores? 81
Q. 18. Quænam illa neceſſitas eſt, quâ tenemur

pauperibus ſubvenire, etiam ex quodammodo neceſſario ſtatui? 83
Q. 19. Uxor poteſt-ne largiri eleemoſynam ſine conſenſu viri? 84
Q. 20. Qua ratione fieri debet fraterna correctio? 85
Q. 21. Quandonam præceptum fraternæ correctionis obligat? 88
Q. 22. Tenemur-ne corrigere fratrem noſtrum, cùm credimus correctionem ipſi gratam non fore? 89
Q. 23. Tenentur-ne omnes homines vel ſub præcepto fraternam adhibere correctionem? 90
Q. 24. Debet-ne quis ſemper ab aliis corripiendis abſtinere, propter timorem, ne deteriores fiant? *ibid.*
Q. 25. Quomodo fieri debet fraterna correctio circa peccata occulta? 92

Caput IV.

De Religione.

Quæſt. 1. Quid eſt Religio? 92
Q. 2. Quomodo dividuntur actus Religionis? 94
Q. 3. Quinam ſunt actus interiores Religionis? *ibid.*
Q. 4. Quid eſt Devotio? *ibid.*
Q. 5. Oratio eſt-ne actus Religionis? 95
Q. 6. Quinam ſunt actus exteriores Religionis? *ibid.*
Q. 7. Quid eſt Adoratio? *ibid.*
Q. 8. Quotuplex eſt adoratio, ſeu potiùs cultus? 96
Q. 9. Poteſt-ne alia prædictorum cultuum aſſignari diviſio? 97
Q. 10. Quomodo intelligendum eſt, quod dicitur

tur in primo Decalogi Præcepto: *Non facies tibi ſculptile &c.* *ibid.*
Q. 11. Quid eſt Votum? 101
Q. 12. Quomodo dividitur? 102
Q. 13. Quænam ſunt vota abſoluta & conditionata? 103
Q. 14. Quid intelligis per vota realia & perſonalia, & per vota quæ mixta dicuntur? *ibid.*
Q. 15. Quæ vota ſimplicia, & quæ ſolemnia? 104
Q. 16. Tenemur-ne implere vota emiſſa ante pubertatis tempus? *ibid.*
Q. 17. Tenemur-ne ſub pœna peccati mortalis implere vota ſimplicia, quæ emiſimus? 105
Q. 18. Tenetur-ne quis implere votum, quod dubitat, an revera emiſerit? 106
Q. 19. Tenemur-ne implere vota emiſſa ex metu gravi? 107
Q. 20. Religioſus qui profeſſus eſt in Monaſterio, in quo varii introducti ſunt abuſus, tenetur-ne in conſcientia obſervare, quidquid in Regula præſcribitur, &c. 108
Q. 21. Religioſa, quæ profeſſa eſt in Monaſterio, in quo jam dudum non ſervabatur Clauſura, tenetur-ne ad eam ſervandam, ſi legitimi Superiores illam ibi reſtituant? 110
Q. 22. Hæredes aut Executores Teſtamentarii tenentur-ne implere vota teſtatorum? 111
Q. 23. Cùm quis votum emiſit pro alio, tenetur-ne ille alius illud implere? 113
Q. 24. Quodnam diſcrimen eſt inter irritare, commutare votum, aut ſuper eo diſpenſare? 114
Q. 25. Quinam poſſunt irritare vota? 115
Q. 26. Quis poteſt ſuper votis diſpenſare, vel ea commutare in alia opera pia? 116

Q. 27. Sola Prælati autoritas ſufficit-ne ad validitatem diſpenſationis, aut commutationis voti? 117

CAPUT V.

De peccatis contrariis virtuti Religionis.

Quæſt. 1. QUænam ſunt peccata contraria virtuti Religionis? 118
Q. 2. Quid eſt Superſtitio? *ibid.*
Q. 3. Quid eſt Idololatria? 119
Q. 4. Quid eſt Magia? *ibid.*
Q. 5. Quid eſt Maleficium? *ibid.*
Q. 6. Quid eſt Divinatio? 120
Q. 7. Quid eſt vana obſervantia? *ibid.*
Q. 8. Quid eſt cultus indebitus? *ibid.*
Q. 9. Quid eſt cultus ſuperfluus? *ibid.*
Q. 10. Prædictæ ſuperſtitionum ſpecies, ſunt-ne mortale peccatum? 121
Q. 11. Quæ media adhibenda, ut impediantur vel removeantur maleficiorum effectus? 122
Q. 12. Divinatio eſt-ne ſemper mortale peccatum? 123
Q. 13. Divinatio quæ fit per Aſtrologiam, an mortale peccatum? 124
Q. 14. Divinatio quæ fit per ſomnia, eſt ne licita? 129
Q. 15. Divinatio per auguria, an prohibita? 131
Q. 16. Quotuplex eſt vana obſervantia? 134
Q. 17. Ars notoria eſt-ne licita? 135
Q. 18. Obſervantia ſanitatum eſt-ne ſemper peccaminoſa? *ibid.*
Q. 19. Obſervationes eventuum, dierum, temporum & annorum, ſunt-ne prohibitæ? 136
Q. 20. Quæ regulæ tradi poſſunt ad cognoſcendas

das

das vanas obſervationes, & alias ferè infinitas ſuperſtitiones? 141
Q. 21. Quid eſt ſacrilegium? 149
Q. 22. Quotuplex eſt ſacrilegium? *ibid.*
Q. 23. Quæ ſacrilegia committi poſſunt contra perſonas ſacras? *ibid.*
Q. 24. Quænam committuntur circa loca ſacra? 150
Q. 25. Quæ peccata committi poſſunt circa res ſacras? 152
Q. 26. Quid eſt Impietas? 153
Q. 27. Quid eſt Dei tentatio? 154

TRACTATUS TERTIUS.

De ſecundo Decalogi Precepto.

CAPUT PRIMUM.

Definitio & diviſio Iuramenti.

Quæſt. 1. Quid eſt Juramentum? 158
Q. 2. Quomodo dividitur? 159
Q. 3. Jurat-ne qui dicit: per fidem meam res ita eſt; aut, fide mea res ita eſt? 160

CAPUT II.

De Conditionibus neceſſariò requiſitis, ad hoc ut Iuramentum ſit licitum.

Quæſt. 1. Licet-ne aliquando jurare? 161
Q. 2. Quænam ſunt conditiones requiſitæ ad hoc ut juramentum ſit licitum? *ibid.*

Q. 3. Quinam violant primam juramenti conditionem, quæ eſt veritas? 162
Q. 4. Quomodo violatur ſecunda juramenti conditio, quæ eſt judicium? 164
Q. 5. Quandonam violatur tertia juramenti conditio, quæ eſt juſtitia? 165
Q. 6. Tenetur-ne quis implere rem malam, quam juramento promiſit? 166
Q. 7. Tenemur-ne implere, quod promiſimus cum juramento gravi metu expreſſo? 167
Q. 8. Quare juramentum factum ex metu gravi, obligat; & votum emiſſum ex pari metu, non obligat? 169
Q. 9. Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius cum eo qui verſatur in conſuetudine jurandi abſque judicio & neceſſitate? 170
Q. 10. Eſt-ne licitum Chriſtiano exigere juramentum ab infideli, quem ſcit juraturum per falſos Deos? 172
Q. 11. Eſt-ne licitum exigere juramentum ab homine, quem credimus juraturum eſſe falſum? *ibid.*
Q. 12. Quot modis ceſſare poteſt obligatio juramenti? 173
Q. 13. Si quis juramento promiſit ſe aliquid tali tempore facturum, & dicto tempore præcisè illud implere non poſſit, tenetur-ne illud poſtea implere, cùm primùm potuerit? 174 & *ſeqq.*

TRA-

TRACTATUS QUARTUS.

De tertio Decalogi Præcepto.

CAPUT PRIMUM.

De inſtitutione diei Sabbati in Lege veteri, & de ejus mutatione in diem Dominicam tempore Legis novæ.

Quæſt. 1. PRæceptum de obſervatione Sabbati eſt-ne morale & immutabile, ſicut reliqua præcepta Decalogi? 176

Q. 2. Quandonam ceſſavit obligatio diei Sabbati, & incepit in Eccleſia Dominicæ obſervatio? 177. *& ſeq.*

Q. 3. Quare elegerunt Apoſtoli hebdomadæ diem, quam vocamus Dominicam, ut illam ad cultum divinum deputarent? 179

CAPUT II.

De Sanctificatione Dominicæ & Feſtorum.

Quæſt. 1. QUomodo ſanctificare debemus Dominicam & Feſtos dies? 180

Q. 2. Quænam ſunt opera ſervilia, prohibita diebus Dominicis & Feſtivis? 182

Q. 3. Licet-ne diebus Dominicis aut Feſtis iter peragere ſeu ſuſcipere? 187

Q. 4. Choreæ, tripudia, ſaltationes, comœdiæ & alia ejuſmodi ſpectacula, ſunt-ne licita diebus Feſtis? *ibid. & ſeq.*

Q. 5. Quibuſnam rebus vacandum eſt diebus Dominicis & Feſtivis? 201

CAPUT III.

De cauſis propter quas poſſunt licitè exerceri opera ſervilia diebus Dominicis & Feſtivis.

Quæſt. 1. QUænam ſunt opera, quibus vacare licet diebus Dominicis & Feſtis? 205

Q. 2. Quibus de cauſis diebus Feſtis atque Dominicis licita eſſe poſſunt opera ſervilia? *ib.*

Q. 3. Artifices excuſantur-ne à peccato laborando diebus Dominicis & Feſtis, quando neceſſitate premuntur, &c. 207

CAPUT IV.

De iis qui cooperantur peccato eorum, qui dies Dominicos & Feſtos non ſanctificant.

Quæſt. 1. QUinam ſunt ii qui poſſunt frequentiùs cooperari violationi dierum Feſtorum? 209

Q. 2. Quomodo Parochi & alii quibus incumbit cura animarum, ſe reos ſuâ negligentiâ conſtituunt, non impediendo laborem prohibitum diebus Feſtis? *ibid.*

Q. 3. Quomodo Magiſtratus, Domini, & alii Superiores Politici, cooperantur violationi hujus præcepti? 217

Q. 4. Parentes, Domini, & Dominæ, aliique Superiores Domeſtici, tenentur-ne impedire quominùs perſonæ ſuæ curæ commiſſæ, ſibique ſubditæ, laborent diebus Feſtis? *ibid.*

Q. 5. Quomodo tres hi ſuperiores Eccleſiaſtici, Politici, atque Domeſtici, rei ſunt peccatorum, quæ ab inferiotibus committuntur violatione Feſtorum? 218

Q. 6.

Q. 6. Quæ ſunt præcipuæ Parochorum obligationes? 221

TRACTATUS QUINTUS.

De quarto Decalogi Præcepto.

CAPUT PRIMUM.

De officiis ſeu debitis filiorum erga ſuos parentes.

Quæſt. 1. In quo conſiſtit honor, quem filii debent parentibus? 229
Q. 2. Quonam modo filii poſſunt implere obligationem, quâ tenentur & honorem & reverentiam deferre parentibus? *ibid.*
Q. 3. Quomodo filii ſuum erga parentes amorem ſignificare debent? 231
Q. 4. Quomodo intelligenda hæc Chriſti verba; *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, &c.* 233
Q. 5. Filii tenentur-ne ex hoc præcepto parentibus obedire? 234
Q. 6. In quibuſnam filii tenentur præcipuè obedire parentibus? 235
Q. 7. Filii qui contrahunt matrimonium contra parentum voluntatem, & abſque eorum conſilio, peccant-ne contra obedientiam illis debitam? 236
Q. 8. Tenetur-ne filius obedire patri eum ſæpius urgenti, ut matrimonium ineat, Religionem aut Eccleſiaſticum, ſtatum amplectatur, & ſimilia? 238
Q. 9. Tenentur-ne Eccleſiaſtici parentibus obedire in iis quæ ad functionum ſuarum miniſterium aut obligationem ſtatus pertinent? 242

Caput II.

De obligationibus parentum erga Filios & Domeſticos.

Quæſt. 1. QUęnam ſunt præcipua parentum officia erga liberos ſuos? 246

Q. 2. Quomodo parentes tenentur providere neceſſitatibus temporalibus filiorum? 247

Q. 3. Parentes tenentur-ne curare, ut filii ritè inſtituantur? 250

Q. 4. Quaſnam inſtructiones parentibus debent tradere filiis ſuis? 252

Q. 5. Quibuſnam mediis poſſunt hæ ſanctæ parentum inſtitutiones conſequi finem optatum? 254

Q. 6. Quomodo poſſunt à parentibus cum fructu inſpirari liberis ſenſus Chriſtiani, ſeu deſideria Chriſtiano digna? *ibid.*

Q. 7. Quænam præcipuè vitanda ſunt à parentibus, ne impediant fructum, quem Chriſtianæ inſtitutiones productùræ ſunt in animis filiorum? 257

Q. 8. Quam ſequi debent parentes regulam in veſtiendis liberis, ut eorum animos à mundi pompis & ſæculi vanitate revocent? 259

Q. 9. Quænam præſertim magis evitanda ſunt, ac majori cum horrore à filiabus avertere debent parentes corporis ornamenta? 263

Q. 10. An parentes teneantur ſummâ cum diligentia filiis præceptores procurare bonos, & efficere, ut ſtudeant in Collegiis, ubi major viget diſciplina? 266

Q. 11. Quænam ſunt occaſiones periculi plenæ, quas parentes potiſſimùm removere debent à liberis ſuis? 269

Q. 12. Tenentur-ne patres & matres impedire quominùs liberi ſui profanas addiſcant cantilenas,

lenas, fabuloſas & imaginarias legant hiſtorias, & comœdias frequentent? 274
Q. 13. Parentes tenentur-ne præbere bonum exemplum liberis ſuis? 277
Q. 14. Parentes tenentur-ne accuratè corrigere liberos? 279
Q. 15. Quomodo id agere debeant? 281
Q. 16. Quænam ſunt officia ſeu debita parentum erga domeſticos ſuos, totamque familiam? 285

CAPUT III.

De Officiis ſeu debitis inferiorum erga Superiores ſuos Eccleſiaſticos, civiles & domeſticos.

Quæſt. 1. Laici tenentur-ne, ſicut Eccleſiaſtici, obedire ſuis Epiſcopis, aliiſque Superioribus ſpiritualibus? 289
Q. 2. Debetur-ne honor Eccleſiæ Prælatis, & Eccleſiaſticis viris & Religioſis, qualeſcumque tandem ii ſint? 291
Q. 3. Quænam ſunt cætera fidelium debita erga ſuos Paſtores? 293
Q. 4. Quænam ſunt officia inferiorum erga ſuperiores politicos, &c. 294
Q. 5. Quæ ſunt debita domeſticorum erga dominos ſuos? 296
Q. 6. Quænam ſunt mutua conjugum erga ſe invicem officia? 300
Q. 7. Quæ & quot ſunt frequentiora peccata patrum & matrum familias? 306
Ordinationes circa obſervantiam divini cultus in Eccleſiis, & venerationem Feſtivitatum: necnon & contra Simoniacos, Blaſphematores, Sodomitas, Concubinarios.
Conſtitutio B. Pii V. Summi Pontif. 328
Contra Aſtrologiam judiciariam, & alia quæcunque divinationum genera.

Conſtitutio Sixti V. Summi Pontif. 337
Contra maleficos, & ſortilegos cum Diabolo pactum facientes, à fideque apoſtatando alios lædentes.
Conſtitutio Gregorii XV. Summi Pontificis. 348
Epiſtola Circularis juſſu Summi Pontificis ſuper veneratione Eccleſiarum. 350
Decreta S. Congregationis ſuper diſciplinâ regulari. 356
Edictum de obſervatione feſtorum. 363

TRA-

TRACTATUS PRIMUS.

DE

LEGE,

ET

PRÆCEPTIS DIVINIS IN GENERE.

CAPUT PRIMUM.

De Lege æterna, naturali & poſitiva.

Quæſt. 1. QUID eſt lex in genere?

Reſp. Ex Sancto Thoma: *Lex quædam regula eſt, & menſura actuum, ſecundùm quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.* Hæc definitio per ſe ſatis clara, clarior tamen fiet ex ſubjectis

S.Tho.1.2. q.4. art.1. in corp.

ctis diverſarum ſpecierum legum diviſionibus.

Quæſt. 2. Quot ſunt ſpecies legum?

Reſp. Dividi poſſunt leges in tres ſpecies, ſcilicet in legem æternam, naturalem, & legem poſitivam. Hæc poſtrema dividitur in legem poſitivam divinam, & legem poſitivam humanam. Poteſt inſuper ſubdividi lex poſitiva divina in legem veterem, quæ dici ſolet Lex Moyſis, & in legem novam, ſeu Euangelicam. Præterea lex poſitiva humana duplex eſt; altera Eccleſiaſtica, & Canonica, altera civilis, & politica.

Quæſt. 3. Quid eſt lex æterna?

S. Auguſt. lib. 1. de lib. arbitr. cap. 6.

Reſp. Hanc explicat Sanctus Auguſtinus, cùm ait: *Lex quæ ſumma ratio nominatur, cui ſemper obtemperandum eſt, non poteſt cuipiam intelligenti non incommutabilis æternaque videri....... ea eſt, qua juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima.* Lex hæc æterna dirigit creaturas omnes modo ſibi convenienti; quare creaturis ratione carentibus manifeſtatur ſola executione decretorum hujus ſupremæ legis, quæ illis propenſionem imprimit, quâ neceſſariò cooperantur ordini, quem Deus in univerſo conſtituit: At creaturis ratione præditis manifeſtatur hæc lex per participationem divinæ ſapientiæ, & radiis luminis hujus, quod ut dicitur Joannis 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Et ita *ſuſcipiunt*, ut ait Sanctus Auguſtinus, *æternæ legis notionem, quæ impreſſa nobis eſt.* Authoritas hujuſce legis creaturas omnes, ſine ulla prorſus exceptione, complectitur. 1. Enim Scriptura teſtatur, eam ad res ratione planè carentes extendi, cùm dicit: *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt*

S. Auguſt. lib. 1. de lib. arbitr. cap. 6.

Pſal. 148.

ver-

verbum ejus. Et ut ait idem Propheta Regius: *Ordinatione tua perſeverat dies, quoniam omnia ſerviunt tibi*. Pſal. 118.

Creaturæ verò rationales, cùm agunt ex recta ratione, verè obtemperant æternæ legi; ſed quamvis ab ea per peccatum recedant, & ſic homo ſæpè agat contra hanc legem, nequit tamen ſe ſubducere ab ordine conſtituto; &, velit, nolit, ſubditur huic ordini, ut egregiè explicat Sanctus Auguſtinus, dum ait: *Quia enim nemo ſuperat leges omnipotentis Creatoris, non ſinitur anima non reddere debitum: aut enim reddit benè utendo, quod accepit, aut reddit amittendo illud, quo benè uti noluit. Itaque ſi non reddit faciendo juſtitiam, reddit patiendo miſeriam. Si non reddit faciendo quod debet, reddet patiendo quod non debet*. Verùm quod adhuc magis admirabile eſt: *Inde voluntatem Dei peragunt*, inquit Sanctus Gregorius, *unde hanc immutare contendunt, atque omnipotentis Dei conſilio, dum reſiſtere nituntur, obſequuntur; quia ſæpè & hoc ejus diſpoſitioni aptè militat, quod ei per humanum ſtudium frivolè reſultat; ſapientes ergo Dominus in ipſa eorum aſtutia comprehendit, quando ejus conſiliis humana facta etiam tunc congruè ſerviunt, cùm reſiſtunt..... & hoc in uſum ſuæ voluntatis redigit, per quod ſibi voluntas humana contradicit: unde miro modo fit, ut & quod ſine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non ſit, quia dum in bonum uſum mala facta vertuntur, ejus conſilio militant etiam, quæ ejus conſilio repugnant. Hinc enim per Pſalmiſtam dicitur*: Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates ejus. *Sic quippe ejus opera magna ſunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur.*

S. Auguſt. lib. 3. de lib. arbitr. c. 15.

S. Greg. mor. in 5. cap. Job. lib. 6. c. 12.

Quæſt.

Quæſt. 4. Quid eſt lex naturalis?

S. Ambr. lib. 9. Epiſtolarum, epiſt. 7. *Reſp. Lex naturalis eſt*, inquit Sanctus Ambroſius, *quam Deus creator infudit ſingulorum pectoribus . . . . . quæ non ſcribitur, ſed innaſcitur; nec aliqua percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingeniis hauritur.* Neque aliud eſt primus hic veritatis omnis fons, quàm Deus ipſe, naturæ auctor. *Nulla eſt anima*, inquit Sanctus Auguſtinus, *quantumvis perverſa, quæ tamen ullo modo ratiocinari poteſt, in cujus conſcientia non loquatur DEUS. Quis enim ſcripſit in cordibus hominum naturalem legem niſi Deus? de qua lege Apoſtolus ait: Cùm enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, hi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.* Denique juris naturalis notitiam accepiſſe nos aſſerit Propheta Regius, cùm ait: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.*

S. Auguſt. lib. 2. de Serm. Dñi in monte. Apud Bed. in Epiſt. ad Rom. c. 2.

Pſalm. 4.

Quæſt. 5. Quænam ſunt præcepta juris naturalis?

Reſp. Præcepta juris naturalis reducuntur ad ea, quæ CHRISTUS Dominus aſſerit continere univerſam legem & Prophetas: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa lex pendet & Prophetæ.* Quare, ut explicat Sanctus Anſelmus, *Nullus eſt qui facit alteri injuriam, niſi qui fieri nolit ſibi: & in hoc tranſgreditur naturæ leges, quam non ſinitur ignorare, dum id quod facit, non vult pati. Opus enim legis eſt, non occidere, non mæchari, non furari, non concupiſcere, non falſum teſti-*

Matth. 22. v. 37.

S. Anſelm. ſeu Hervæus in Epiſt. ad Rom. c. 2.

teſtimonium dicere, patrem & matrem honorare, & his ſimilia facere, unumque Deum creatorem omnium credere. Et hæc omnia naturalis ratio ſcripſit in corde gentilium, & ita noverunt, quid agendum eſſet, & quid vitandum.

Unde Sanctus Auguſtinus alloquens peccatores verbis illis Iſajæ Prophetæ: REDITE PRAEVARICATORES AD COR: *Quis enim*, inquit, *te docuit nolle accedi ab altero ad uxorem tuam? Quis te docuit nolle tibi furtum fieri? Quis te docuit nolle injuriam pati, & quicquid aliud vel univerſaliter, vel particulariter dici poteſt? Multa enim ſunt, de quibus ſingulis interrogati homines, clara voce reſpondeant, nolle ſe pati ea. Age, ſi non vis pati iſta, nunquid ſolus es homo? nonne in ſocietate vivis generis humani? qui tecum factus eſt, ſocius tuus eſt, & omnes facti ad imaginem Dei, niſi terrenis cupiditatibus conterant quod ille formavit. Quod ergo tibi non vis fieri, noli alteri facere: judicas enim malum eſſe in eo quod pati non vis, & hoc te cogit noſſe lex intima in ipſo tuo corde conſcripta. Omnes ergo de ſuis rebus interrogati, clamant hæc bona non eſſe. Rursùm de beneficiis, non ſolùm de non nocendo, verùm etiam de præſtando, & tribuendo, interrogatur omnis anima. Eſuriens famem pateris, alius habet panem, & redundat illi ultra ſufficientiam; novit te egere, & non dat; diſplicet tibi eſurienti, diſpliceat & ſatiato cùm alterum eſurire cognoveris. Peregrinus tecto indigens venit in patriam tuam, non ſuſcipitur; ille tunc clamat, illam inhumanam eſſe civitatem, faciliùs apud Barbaros ſibi eſſe potuiſſe refugium. Sentit enim iniquitatem, quia patitur. Tu fortè non ſentis. Sed oportet, ut te cogites peregrinum, & videas*

quo-

quomodo tibi poſſit diſplicere, qui tibi non præſtiterit, quod tu in patria tua non vis peregrino præſtare.

Quæſt. 6. Quandonam incipit quis teneri obſervare præcepta legis naturalis?

Reſp. Tenetur eam quis obſervare, ex quo eam ſufficienter novit: incipit autem hæc lex nobis innoteſcere ſtatim ab uſu rationis, ſicque poſſumus diſcernere inter bonum & malum, & obedire primo legis naturalis præcepto, quod eſt facere bonum, & declinare à malo, quo cœtera continentur præcepta; quare, ut ait ſanctus Hieronymus: *Cum mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala: tunc peccatum reviviſcere incipit, & homo reus eſſe peccati.*

S. Hieron. ep. ad Algaſiam, q. 8.

Quæſt. 7. Obligatio ſervandi præcepta legis naturalis, eſt-ne indiſpenſabilis?

Reſp. Præcepta juris naturalis ſunt indiſpenſabilia, nec quiſquam ab eorum obſervatione ceſſare poteſt, niſi violando jura Deo & proximo debita, ordinemque ab æterna lege ſtabilitum ſolvendo: *Huic legi*, inquit Lactantius, *nec prærogari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt: nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari poſſumus.* Nulla demùm humana poteſtas, vel authoritas in ea diſpenſare poteſt: imò nec Deus ipſe abſolutè loquendo ſuper ea diſpenſare poteſt; quia, ut ait Apoſtolus: *Negare ſe ipſum non poteſt*, permittendo eas leges violare, quas indelebilibus caracteribus hominum animis impreſſit. *Ius illud*, inquit ſanctus Bernardus,

Lactantius lib. 6. Divin. Inſtit. cap. 8.

2 ad Tim. c. 2.

ne-

neceſſarium & incommutabile , divina ita conſtat, & æterna ratione firmatum, ut nulla ex cauſa poſſit vel ab ipſo Deo aliquatenus immutari .

Quòd ſi legimus in Scriptura , Deum aliquando imperaſſe , aut permiſiſſe contraria legi naturali , ut cùm præcepit Abrahæ , ut ſacrificaret filium ſuum ; & permiſit Iſraelitis , ut auferrent vaſa Ægyptiorum : in his caſibus non imperavit , vel permiſit Deus , ut fieret contra legem naturalem ; ſed ejus præceptum immutavit ſtatum rerum , effecitque, ut actio , quæ abſque hoc præcepto prohibita fuiſſet à lege naturæ , ab ea non prohiberetur : nam verbi gratiâ cùm Deus ſit abſolutus vitæ noſtræ dominus , poſſitque omnes homines , prout libuerit, interficere ; poterat etiam præcipere Abrahæ , ut divinam exequeretur voluntatem in morte filii unigeniti : poterat etiam transferre dominium mobilium Ægyptiorum, ut re ipſa tranſtulit . Et ita nec ipſi , nec Abraham in his occaſionibus legem naturæ violarunt ; quoniam quod homicidium lege naturæ prohibitum fuiſſet, ſine Dei mandato , non jam prohibitum cenſebatur, accedente divino præcepto; quodque latrocinium foret , aut furtum , translato dominio divinitùs in gratiam populi Iſraelitici , non ampliùs tale reputatur . Unde ſanctus Auguſtinus ait : *Nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum eſt , Non occides , qui Deo authore bella geſſerunt , aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis , ſecundùm ejus leges , hoc eſt juſtiſſimæ rationis imperium , ſcelera morte punierunt . Et Abraham non ſolùm non eſt culpatus crudelitatis crimine ,* S. Aug. 1. de Civit. Dei c. 21.

verùm etiam laudatus eſt nomine pietatis, quòd voluit filium nequaquam ſceleratè, ſed obedienter occidere. Licèt autem Reges & magiſtratus non habeant eandem poteſtatem rerum naturas commutandi; certum tamen eſt, eos in diverſis caſibus rectè, juſtèque permittere, aut præcipere varias actiones, quæ ſine eorum permiſſione aut juſſu, juri naturæ contrariæ forent; verbi gratiâ, cùm reos morte puniunt, aut hoſtium bona in bello juſto diripi permittunt: quia cùm hæc juſtè præcepta ſint ab eo qui legitimam habet poteſtatem, juſta fiunt, & legi naturali conformia, licèt ſine hoc præcepto, ſine crimine non fierent omninò, eidemque legi contraria forent: ut egregiè declarat eruditiſſimus Toſtatus Epiſcopus Abulenſis, in cap. 20. Exodi qu. 35.

Quæſt. 8. Quid eſt lex poſitiva divina?

Reſp. Ea eſt, quam Deus dedit in tempore: differt verò à lege naturali, quia hæc tradita non fuit ſcripto, aut viva voce, ſed nobiſcum innata eſt: præterquam quod omnes homines ſemper debuerunt obſervare præcepta legis naturalis; lex verò poſitiva data Adæ, & Evæ, non obſtringebat poſteros, & illa quæ data fuit Moyſi, obligabat ſolos Iſraelitas; quippè quæ apud eos ſolùm publicata fuit, quantùm ad præcepta, quæ ad legem naturæ non pertinebant.

*Quæſt.*9. Quare præter legem naturalem, voluit Deus tradere legem poſitivam populo Iſraelitico?

Reſp. Videtur, quòd dicere poſſumus, quòd lex poſitiva clariùs oſtendit homi-

nibus

nibus ſupremum Dei dominium, & indiſpenſabilem obligationem, qua tenentur ejus decretis obedire; quia licèt ut author naturæ, ſit etiam author legis divinæ; tamen omnes homines non noverant hanc veritatem, poterantque credere, legem naturalem eſſe potiùs conditionem, & veluti naturæ noſtræ propenſionem, quàm veram legem. Prætereà ſupremum Dei dominium magis eluceſcit, cùm non ſolùm prohibet, quæ ex ſe mala ſunt, ſed etiam ea, quæ ideò mala ſunt, quia prohibita; ut cùm prohibuit Hebræis opera omnia ſervilia die ſabbati, & Protoparentibus, ne comederent ex fructu arboris vitæ.

Secundò, ut ait ſanctus Thomas: *Præter legem naturalem, neceſſarium fuit ad directionem humanæ vitæ habere legem divinam; quia per legem dirigitur homo ad actus proprios in ordine ad ultimum finem: & ſi quidem homo ordinaretur tantùm ad finem, qui non excederet proportionem naturalis facultatis hominis, non oporteret, quòd homo haberet aliquod directivum ex parte rationis ſupra legem naturalem, & legem humanitùs poſitam, quæ ab ea derivatur. Sed quia homo ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ; ideo neceſſarium fuit, ut ſupra legem naturalem & humanam dirigeretur etiam ad ſuum finem lege divinitùs data.* S. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. in corp.

Sanctus Ambroſius aliam tradit rationem, dum ait: *Quia illam legem excluſerat prævaricatio, ac propemodum aboleverat, pectoribus humanis regnabat ſuperbia, inobedientiaque ſeſe diffuderat; ideò ſucceſſit iſta, ut nos ſcripto conveniret, & omne os ob-* S. Amb. Epiſtola lib. 9. Epiſt. 71. ad Irenæū.

ſtrueretur, ut totum mundum faceret Deo ſubditum ..... Lata eſt ergo lex, ut excuſationem tolleret, ne quis diceret, peccatum neſcivi, quia præſcriptum non erat quid caverem.

S. Aug. in Pſal. 57. *Ne ergo*, inquit ſanctus Auguſtinus, *homines ſibi aliquid defuiſſe quererentur, ſcriptum eſt & in tabulis, & quod amiſſum erat, & illud etiam exiguum quod homines in cordibus ſuis non legebant. Non enim & ſcriptum non habebant, ſed legere nolebant. Oppoſitum eſt oculis eorum quod in conſcientia videre cogerentur, & quaſi forinſecus admota voce Dei, ad interiora ſua compulſus eſt homo, dicente Scriptura:* In cogitationibus impii interrogatio erit. *Vbi interrogatio, ibi lex: ſed quia homines appetentes ea quæ foris ſunt, etiam à ſe ipſis exules facti ſunt, data eſt etiam conſcripta lex, non quia in cordibus ſcripta non erat: ſed quia tu fugitivus eras cordis tui, ab illo qui ubique eſt, comprehenderis, & ad teipſum intro revocaris. Propterea ſcripta lex quid clamat de eis, qui deſeruerunt legem ſcriptam in cordibus?* Redite prævaricatores ad cor.

Quæſt. 10. Poteſt-ne aſſignari aliqua ratio, cur Deus ſuam dederit legem diù poſt peccatum primi parentis?

Reſp. Deus reliquit homines in tenebris à peccato in eorum mente formatis, ac permiſit, ut ſequerentur voluntatis ſuæ corruptionem, uſque ad Moyſis tempora; ut funeſtâ videntes experientiâ, in quas errorum abyſſos, ſeſe præcipites dederant propria ſequentes judicia, hæc ipſa cognitio confuſionem & humilitatem in ipſis excitaret. Enim verò ſi leges ſuas dediſſet ſta-

tim

tim poſt lapſum Adami, homines non ſatis agnoviſſent novi hujus luminis neceſſitatem, nec facilè intellexiſſent, ſe errori obnoxios fore, quoties præſumerent propriæ rationis ductum ſequi, mentique peccato corruptæ confidere.

Hâc humilitate, ſeu humiliatione, Deus ſuperbiam hominum voluit deprimere, de qua Propheta Regius ait: *Emundabor à delicto maximo*. Ut enim ait ſanctus Auguſtinus in hunc locum: *Delictum maximum, arbitror eſſe ſuperbiam*. Quâ ratione voluit manifeſtare, fallaces omnes eorum fuiſſe notitias, ac Dei legis indiguiſſe luce, ut veritatem cognoſcerent: *Deus*, ait Divus Thomas, *reliquit homines abſque doctrina legis, tempore legis naturæ: in quo dum in errores inciderunt, convicta eſt eorum ſuperbia de defectu ſcientiæ*, quam à ſolo Deo poterant expectare; & per hoc diſponebantur ad obſervationem hujus præcepti, quo cætera omnia continentur: *Non facietis ſinguli quod ſibi rectum videtur .... facies quæcumque præcipio tibi*.

Pſal. 118. v. 14.

S. Th. in Ep. ad Gal. c. 3. lect. 7.

Deut. c. 12.

Quæſt. 11. Præcepta legis poſitivæ, divinæ, novæ, & Euangelicæ, differunt-ne à præceptis veteris legis?

Reſp. Lex vetus differt à nova, ſicut imperfectum à perfecto. Lex vetus, legis novæ tantùm erat initium, & veluti rudis quidam typus. Enimverò cùm lex Dei adeò ſit ſublimis, & omnem humanæ mentis, peccati tenebris obſcuratæ, & infirmatæ, captum ſuperet, ſecretiora ejus myſteria populo ſuo, qui tunc erat rudis, atque terreſtris, publicare noluit Deus; aliqua tantùm capita propoſuit modo quodam

eorum intelligentiæ proportionato, cætera verò per aliquod tempus myſterioſis prophetiarum, figurarum, & ceremoniarum velis, quæ adventum Chriſti Domini prænunciabant, obduxit, qui umbras omnes illas tollere, tenebraſque ſuo lumine diſſipare debebat, veritates ipſas figuris antiquæ legis repræſentatas, complendo ac perficiendo. Unde Divus Paulus ad Galatas ait: *Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur; at ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo: omnes enim filii Dei eſtis per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu*. Et in capite ſequenti ait: *Cùm eſſemus parvuli, ſub elementis hujus mundi eramus ſervientes: at ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.*

ad Gal. c. 3. v. 14.

ad Gal. c. 4. v. 3.

Verùm tria potiſſimùm reperire licet inter legem Moſaicam, & Euangelicam diſcrimina: quantum ad finem, & præceptorum diverſitatem, & quantum ad modum inducendi homines ad obedientiam. Enimverò lex vetus proponebat ut plurimùm præmia temporalia & pœnas ejuſdem generis, habitâ ratione infirmitatis populi Judaici; nam cùm gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti nondùm publicata eſſet, & in eorum corda diffuſa, pauciſſimi erant revera ſpirituales, totaque hujus populi multitudo, non alium ſibi ſcopum, nec alia ſibi proponebat bona, quàm terrena; cœleſtia verò & ſpiritualia nec cognoſcebat nec deſiderabat: è contra verò nova, & Euangelica lex æterna ſemper pollicetur bona: unde cùm Deus præcepit Moyſi, ut populum Iſrael

in

n ſolitudinem duceret, ubi iis legem dare Exod. c. 3.
voluit, ait: *Dixi, ut educam vos de affli-* v.17.
ctione Ægypti, in terram Chananæi, &
Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, &
Hevæi, & Iebuſæi, ad terram fluentem
lacte & melle. Chriſtus autem Dominus
legis novæ author nihil minùs, quàm re-
gnum cœlorum pollicetur, cùm ait: *Pœ-* Matth. c.
nitentiam agite, appropinquavit enim re- 4.v.17.
gnum cœlorum. Si in præceptis meis, di-
cebat Deus Iſraelitis, *ambulaveritis, &* Levit.c.26.
mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea: v.3.
dabo vobis pluvias temporibus ſuis, & ter-
ra gignet germen ſuum, & pomis arbores
replebuntur. Chriſtus verò Dominus in
Euangelio ait: *Beati pauperes ſpiritu,* Deut. cap.
quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum ... Gau- 28.
dete & exultate, quoniam merces veſtra Matth.c 5.
copioſa eſt in cœlis. *Nec ipſos*, inquit ſan-
ctus Auguſtinus, *illius temporis ſanctos* S. Aug.cõ-
& ſpirituales viros, Patriarchas & Pro- tra Fauſtũ
phetas, his terenis rebus fuiſſe deditos cre- lib.4.c.2.
*dimus: intelligebant enim, revelante ſibi
Spiritu Dei, quid tempori illi congrueret,
& quibus modis Deus per illas omnes res
geſtas & dictas, futura figuranda & præ-
nuncianda decerneret; magiſque deſiderium
eorum de novo teſtamento erat, ſed præſens
functio corporalis ad ſignificanda nova ventu-
ra pollicitationibus veteribus præbebatur.
Ita illorum hominum non tantùm lingua,
ſed & vita prophetica fuit: carnalis autem
populus promiſſis vitæ præſentis inhærebat.*
Aſſerere quoque poſſumus, quòd licèt
præmia & ſupplicia in novo teſtamento
propoſita, ut plurimùm ſpiritualia ſint
atque cœleſtia, nihilominùs Deus ſæpè
etiam in hoc mundo viris fidelibus præ-
mia tribuit; idque nonnunquam in
ipſo legitur Euangelio.

Secundum verò diſcrimen inter legem antiquam & novam, in eo poſitum eſt, quòd antiqua non ita particulariter, ut nova, interiores animi motus dirigeret. Moſaica quidem mala deſideria aliquo modo damnabat, quoniam quidem Deus ait in Decalogo: *Non concupiſces domum proximi tui: nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt*. Verùm lex nova ſpecialiùs inhæret reprimendis malis cogitationibus, & ſecretis cordis affectibus; ut patet ex eo, quod Dominus Noſter Jeſu Chriſtus dicit in Euangelio: *Dico enim vobis, quia niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſeorum, non intrabitis in regnum cælorum*.

Exod. c. 20 v. 19. Matth. c. 5. v. 20.

Denique lex Moſaica à lege gratiæ differt, quòd ea ſit lex timoris, hæc lex amoris. Deus veterem populum ad legem ſcriptam obſervandam induxit timore, idemque vult, ut cordis affectu, & amore obtemperemus Euangelio: *Duorum teſtamentorum differentiam*, ait Divus Auguſtinus, *ſic probamus, ut in illo ſint onera ſervorum, in iſto gloria liberorum .... Vtriuſque teſtamenti authorem Deum venerantes, qui & veteri homini fugienti tanquam Dominus appoſuit, quod timeret, & novo redeunti tanquam pater aperuit, quod amaret*. Et idem Doctor, ibidem cap. 17. ait: *Nam hæc eſt breviſſima, & apertiſſima differentia duorum teſtamentorum; timor & amor. Illud ad veterem, hoc ad novum hominem pertinet: utrumque tamen unius Dei miſericordiſſima diſpenſatione prolatum, atque conjunctum*.

S. Aug. lib. cõtra Adimantum Manich. cap. 16.

Quæſt.

Quæſt. 12. Quænam ſunt præcepta legis novæ, & Euangelicæ?

Reſp. Euangelium tria continet præceptorum genera. Præcepta fidei, quæ nos obligant ad firmiter credendum myſteria Eccleſiæ à Deo revelata; ut pleniùs dicemus inferiùs. Præcepta quæ reſpiciunt Sacramenta, quæque nos obligant, ut noſmetipſos ad ea diverſis temporibus ſuſcipienda, quâ decet veneratione, diſponamus; ut fuſiùs explicavimus in toto tractatu de Sacramentis. Denique præcepta moralia, eadem ſcilicet, quæ in veteri lege traduntur: ſed Chriſtus Dominus dignatus eſt ea clariùs explicare, & removere vela, quibus homines impediebantur, ne in verum divinorum præceptorum ſenſum penetrarent; ac præſertim in ſermone ſuo in monte, quem ſancti Patres conſiderarunt ut brevem totius novæ legis epitomen. In eo, volens oſtendere, primò, beatitudinem quam homines ut finem ſuarum actionum ſibi proponunt, nec in divitiis, nec in honoribus, nec in voluptatibus eſſe ſitam, ait: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.* Matth.c.5. Ubi autem ſic oſtendit omnibus, qui eum ſequi volebant, eos vera bona tanquam finem actionum ſuarum ſequi debere, ſcilicet regnum cælorum, & fruitionem æternam Dei ipſius: ſuos inſtruit Apoſtolos, quos reliquorum duces eſſe voluit, qui & lumen, & ſal mundi eſſe debebant, cæteroſque fideles ab omni corruptione ſervare, quo modo &

cura ſe ipſos incorruptos præſtare tenebantur, ac populum fidelem ſana ſua doctrinâ illuminare, ac bonis exemplis excitare; varia demùm Decalogi exponit præcepta, & hominibus declarat, actus interiores, ac ſecreta cordis deſideria, non minùs eos in crimen inducere poſſe coram Deo, quàm actus exteriores: cavet, ne eo fine agamus, ut gloriam apud homines habere velimus, & ne de factis alienis judicemus. Præcipit, ut omnes homines amemus, etiam infenſiſſimos inimicos noſtros; omni modo omnes peccandi occaſiones fugere; à falſis prophetis cavere, qui ſuis ſe manifeſtant actionibus; ut parati ſimus omnia relinquere, & omnia pati propter amorem Dei; ut continuò oremus, ac cœleſte auxilium expectemus, ſine ulla rerum ad hanc vitam pertinentium ſolicitudine, & futuri temporis anxietate. Denique ait: *Intrate per anguſtam portam; quia lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inveniunt eam!* Matth. c. 7. v. 13.

Quæſt. 13. Quodnam diſcrimen eſt inter præcepta, & conſilia, & quæ ad novam gratiæ legem pertinent?

Reſp. Verum diſcrimen inter conſilia & præcepta in eo poſitum eſt, quòd hæc ſtrictam ſecum inferant obligationem: illa verò propoſita ſint tanquam media quædam propria ad conſequendam perfectionem, ad quam tendere debemus. Unde legimus in ſermone, quod ſancto Auguſtino tribuitur: *Aliud eſt conſilium, aliud præceptum. Conſilium datur* S. Aug. ſer. de tēpore.

ut virginitas conſervetur; ut à vino & carnibus abſtineatur; ut vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, ut juſtitia cuſtodiatur, ut omnis homo divertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur: Qui poteſt capere, capiat; *de juſtitia verò non dicitur, Qui poteſt facere faciat; ſed,* Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. *Conſilium qui libenter audierit, & fecerit, majorem habebit gloriam. Præceptum qui non impleverit, niſi pœnitentia ſubvenerit, evadere pœnam non poteſt.* Et, ut ait Sanctus Hieronymus, *Vbi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: Vbi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.* S.Hier.lib. 1. contra Jovinia.refertur in Can.Quiſquis, 14. q.1.

Obſervandum eſt, Euangelica conſilia eſſe poſſe præcepta reſpectu nonnullorum hominum: Præcepta verò nunquam fieri poſſe conſilia; quia munia nobis à Deo impoſita, & obligationes, nunquam tolli poſſunt. Ita verbi gratiâ continentia, quæ conſilium tantùm eſt reſpectu fidelium, plerumque fit præceptum, quoties votum expreſſum, aut tacitum accedit ad eam obſervandam; quale fit à Religioſis, & Clericis, qui ſunt in Ordinibus ſacris. Omnia porrò conſilia Euangelica ad tria reduci poſſunt, nempè ad paupertatem, caſtitatem, & obedientiam; quia ea obſervando, omnis perfectio charitatis, cujus homines in hac vita capaces ſunt, acquiri poteſt; & Chriſtianus hæc obſervando, Deo in ſacrificium offert, quidquid habet: quoniam quidem per paupertatem offert bona fortunæ, per caſtitatem bona corporis, & per obedientiam animæ bona: his etiam

tribus conſiliis reprimitur concupiſcentia, ex qua naſcuntur omnia peccata, quæ in hoc mundo dominantur. Nam, ut ait Sanctus Joannes: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Per caſtitatem impugnamus, & in nobis ipſis deſtruimus concupiſcentiam carnis; per paupertatem concupiſcentiam oculorum, & per obedientiam denique vitæ ſuperbiam reprimimus.

1. Joann. c. 2. v. 16.

Quæſt. 14. Quid eſt lex poſitiva humana, quæ Canonica & Eccleſiaſtica vocatur?

Reſp. Eſt, inquit Lancellotus: *Ius Canonicum, quod civium actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit.* Hoc autem jus continet tria præceptorum genera; alia enim pertinent ad fidem, alia ad mores, quædam verò ad externam diſciplinam. Præcepta ſeu deciſiones fidei, aut morum, mutari, aut aboleri nequeunt decurſu temporis; quia cùm ea proponit Eccleſia fidelibus, declarat tantùm obligationes in jure naturali, aut poſitivo divino contentas: proindèque quod ſemel his rebus definivit, aut determinavit, eſt infallibile, quaſi eſſet à Spiritu ſancto inſpiratum. Unde ſanctus Leo Papa ait: *Sanctorum Patrum Canones ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia conſecratos;* & ſanctus Iſidorus dicit: *Non ex electione proprii arbitrii ſancti Patres, ſed potius ex ſententia divini judicii ſanxerunt.* Licèt autem Canones qui exteriorem Eccleſiæ diſciplinam dirigunt, à poſterioribus commutari poſſint, aut etiam uſu contrario legitimè introducto, videntibus, & annuentibus quodammodò Eccleſiæ Prælatis, ſeu à longo tempore toleran-

In Inſt. Juris Can. lib. 1. tit. 1. p. 2.

S. Leo Ep. 84. c. 2. Refertur in Can. Igitur, 25. q. 2. S. Iſidorus, Refertur in Can. hoc ipſum 33. q. 2.

rantibus, ut graviora devitent mala: ſummâ tamen cum reverentiâ ſuſcipi debent, eorumque ſcientia minimè negligi; quamvis enim non teneamur nunc eos ad litteram obſervare, mores tamen noſtros eorum ſpiritu regere debemus, qui Eccleſiæ, & Dei ipſius ſpiritus eſt atque conſilium. Proindeque licèt non teneamur modò antiquorum Canonum decreta ſequi, quæ ſeptem annos pœnitentiæ pro majoribus criminibus plerumque imponebant; iis tamen uti debent Confeſſores, ut oſtendant, Eccleſiam, quæ optima mater eſt, optare, ut filii ſui condignam agant pœnitentiam, & DEO eo modo ſatisfaciant, qui proportionem habeat cum magnitudine criminum. Et ita, ut ait Concilium Tridentinum; *Debent ergo ſacerdotes Domini, quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere; ne ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Et propter eandem rationem Sanctus Carolus aſſerit, Confeſſores ſcire debere Canones pœnitentiales, eoſque præ oculis ſemper habere, ut eos tanquam regulas, quantum fieri poteſt, & expedire, ac convenire judicaverint, ſequantur.

Concilio Trid. ſ. ſſ. 14. c. 8.

S. Carol. in Inſtruct. Confeſſ. Act. p. 4. Per tanto debe il Confeſſore ſapere li Canoni penitentiali; percioche, quantunque ſi poſſino e ſi debbano moderare ad arbitrio di prudente e diſcreto Confeſſore, ſecondo la contritione del penitente........ nondimeno è bene ſempre guardare li ſodetti Canoni, & a queſli come a regole conformarſi, quanto ſi giudicharà ſpediente.

Quaſt.

Quæſt. 15. Tenentur-ne omnes Chriſtiani obedire legibus Eccleſiæ?

Reſp. D. N. J. C. nemini permiſit hac de re dubitare, cùm ait: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus*. Nicolaus autem Papa relatus in Canone, ait: *Si quis dogmata, mandata, interdicta, ſanctiones, vel decreta pro Catholicæ fidei diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à ſedis Apoſtolicæ præſule ſalubriter promulgata, contempſerit, Anathema ſit. Hac conſona ſanctis Patribus definitione ſancimus*, ait Sanctus Gregorius Papa relatus in Canone, *ut qui ſacris neſcit obedire Canonibus, nec ſacris adminiſtrare, nec communionem capere ſit dignus altaribus*. Sanctus verò Damaſus Papa, relatus etiam in Canone, ait: *Violatores Canonum voluntarii, graviter à ſanctis Patribus judicantur, & à ſancto Spiritu, inſtinctu cujus ac dono dictati ſunt, damnantur. Quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſanctos Canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid aut protervè agunt, aut loqui præſumunt, aut ſacere volentibus, ſponte conſentiunt: talis enim præſumptio manifeſtè unum genus eſt blaſphemantium Spiritum ſanctum: quia ut jam prælibatum eſt, contra eum agit, cujus nutu, & gratia ſancti Canones editi ſunt*. Verùm ſi Chriſtiani omnes teneantur eos obſervare, clerici præſertim tenentur eos in animo ſemper habere, ac tanquam regulas intueri debent, ſecundùm quas omnes ſuas actiones dirigere & vitam formare debent; eoſque præcipuè in adminiſtratione Sacramentorum, & prædicatione verbi Dei, ſequi, mandatis Epiſ-

Can. Hac conſona, 25. q. 1.

Can. Violatores, 25. q. 1.

Matth. 18. v. 17.

Can. Si quis, 25. quæſt. 2.

Epiſcopi Diœceſani fideliter obtemperando. Hinc Hormiſdas Papa relatus in Canone, ait: *Prima ſalus eſt, rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis Patrum nullatenùs deviare.* Can. Prima, 25. q. 1.

Quæſt. 16. Tenentur-ne Clerici ſacros Canones ſcire?

Reſp. Hæc ſcientia illis tam utilis, & neceſſaria eſt, ut aſſerere poſſimus, ſine ea vix eos munere ſuo dignè fungi poſſe, & Eccleſiæ utiliter inſervire. Sacrorum etiam Canonum ignorantia, videtur inter præcipuas cauſas enumerari poſſe errorum novorum Caſuiſtarum; nec eos tot prorsùs extravagantes opiniones excogitaſſe, quarum duodecim ſupra centum à ſede Apoſtolica damnatæ ſunt, quàm quia aut ignorarunt, aut certè non ſatis reverenter ſe ſubmiſerunt decretis à Spiritu Sancto in ſacris Canonibus ſtabilitis: quocirca ut ſimiles caveamus errores, ſequamur oportet conſilium Julii Papæ in Canone qui ei aſcribitur: *Nolite*, inquit, *errare, fratres mei chariſſimi: doctrinis variis & extraneis nolite abduci: en inſtituta Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum, Canoneſque habetis: his fruimini, his circumdamini, his delectamini, his armamini: ut his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum jacula perſiſtere valeatis. Satis enim indignum eſt quemquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium hanc regulam refutare, quam beati Petri ſedem, & ſequi viderit, & docere. Multùm enim convenit, ut totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſervatione concordet, quæ inde authoritatem habet, ubi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum.* Can. Nolite, diſt. 11.

Sacrorum Canonum ſtudio, poſt Scripturas ſanctas, acquiritur ſcientia quam

Sa-

Sapient. c.10.v.10. Sapiens vocat *ſcientiam Sanctorum;* quoniam quidem ii ſancto Spiritu inſpirante à ſummis Pontificibus aut Conciliis dictati, publicatique ſunt. In juris Canonici libris reperitur, quidquid eſt majoris momenti in Decretis Summorum Pontificum, & ſententiis Conciliorum; quidquid utilius ac magis ad ædificationem ſpectans, in operibus ſanctorum Patrum. In ſacris Canonibus ſui muneris officia vident Clerici, diſcuntque, quâ ratione res ſacras adminiſtrare debent, & utiliter operas ſuas impendere, tum ad ſuam, tum ad populorum ſibi creditorum ſanctificationem. In ſacris denique Canonibus vera Theologiæ moralis principia reperiuntur, eorumque operâ devitantur laxitates illarum novarum opinionum: de quibus Alexander Papa ſeptimus ita conqueritur: *In rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit, alienus omnino ab Euangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina.*

Alexander VII. in Decreto, adverſus laxas Caſuiſtarū opiniones 24. Sept. 1665.

Caput II.

De definitione & diviſione Decalogi.

Quæſt. 1. Quid eſt Decalogus?

Reſp. Eſt veluti omnium divinarum legum compendium; nomine verò Decalogi, decem præcepta in duabus tabulis lapideis digito Dei ſcripta, populoque Iſraelitico in monte Sinai propoſita, intelligimus, ſive legem decem præceptis comprehenſam; uti docet S. Auguſtinus, dum

dum ait: *Cùm tam multa locutus ſit Deus, duæ tantùm tabulæ dantur Moyſi lapideæ, quæ dicuntur tabulæ teſtimonii futuræ in Arca. Nimirum omnia cætera quæ præcipit Deus, ex illis decem præceptis quæ duabus tabulis conſcripta ſunt, pendere intelliguntur, ſi diligenter quærantur & benè intelligantur: quomodo hæc ipſa rurſus decem præcepta ex duobus illis, dilectione ſcilicet Dei & proximi, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ.* S. Aug. q. 140. ſuper c.13. Exod. l.2. tom.4.

Quæſt. 2. Lex Moſaica continet-ne alia præcepta præter Decalogum?

Reſp. Ex ſancto Thoma: *Oportet tria præcepta legis veteris ponere: ſcilicet moralia, quæ ſunt de dictamine legis naturæ; ceremonialia, quæ ſunt determinationes cultus divini: & judicialia, quæ ſunt determinationes juſtitiæ inter homines obſervandæ. Unde cùm Apoſtolus, Rom.7. dixiſſet, quod* lex eſt ſancta, *ſubjungit, quod* mandatum eſt juſtum & bonum & ſanctum: *juſtum quidem quantum ad judicialia; ſanctum quantum ad ceremonialia, (nam ſanctum dicitur, quod eſt Deo dicatum,) bonum, id eſt, honeſtum, quantum ad moralia.* Quo ſuppoſito, certum eſt, cæremonialia, & judicialia præcepta, morte Chriſti Domini fuiſſe abrogata, proindeque ſola præcepta moralia vigere, ſeu vim obligandi nunc habere. S. Th. 1.2. qu.99. art. in corp.

Quæſt. 3. Quomodo dividuntur præcepta Decalogi?

Reſp. Sanctus Thomas, poſtquam retuliſſet varias rationes & diviſiones Decalogi Sanctorum Patrum & Doctorum, ait: *Divus Auguſtinus ponit tria præcepta in ordine ad DEUM, & ſeptem in ordine ad proximum; & hoc melius eſt.*

Quæſt. 4.

Quæſt. 4. Quare tota lex decem Decalogi præceptis continetur?

S. Th. 1. 2. q. 100. ar. 5. in corp. *Reſp.* Quia, ut ait Sanctus Thomas, *ſicut præcepta legis humanæ ordinant hominem ad quandam communitatem: ita præcepta legis divinæ ordinant hominem ad quandam communitatem, ſeu rempublicam hominum ſub Deo. Ad hoc autem, quod aliquis in aliqua communitate benè commoretur, duo requiruntur, quorum primum eſt, ut benè ſe habeat ad eum qui præeſt communitati: aliud autem eſt, ut homo benè ſe habeat ad alios communitatis conſocios, & comparticipes. Oportet igitur, quòd in lege divina primò ferantur quædam præcepta ordinantia hominem ad Deum; & inde alia quædam præcepta ordinantia hominem ad alios proximos ſimul conviventes ſub Deo. Principi autem communitatis tria debet homo; primò fidelitatem, ſecundò reverentiam, tertiò famulatum: Fidelitas quidem ad Dominum in hoc conſiſtit, ut honorem principatus ad alium non deferat: & quantum ad hoc accipitur primum præceptum, cùm dicitur:* Non habebis Deos alienos: *reverentia autem ad Dominum requirit, ut nihil injurioſum in eum committatur, & quantum ad hoc accipitur ſecundum præceptum, quod eſt;* Non aſſumes nomen Domini tui in vanum: *famulatus autem debetur Domino in recompenſationem beneficiorum, quæ ab ipſo percipiunt ſubditi: & ad hoc pertinet tertium præceptum, quod eſt de ſanctificatione ſabbati in memoriam creationis rerum. Ad proximos autem aliquis benè ſe habet, & ſpecialiter, & generaliter: ſpecialiter quidem quantum ad illos quorum eſt debitor, ut eis debitum reddat: & quantum ad hoc accipitur præceptum de honoratione parentum; generaliter autem quantum ad omnes, ut nulli*

nulli nocumentum inferatur, neque opere, neque ore, neque corde: opere quidem infertur nocumentum proximis, quandoque quidem in propriam perſonam quantum ad conſiſtentiam perſonæ; & hoc prohibetur per hoc quod dicitur: Non occides; *quandoque autem in perſonam conjunctam, quantum ad propagationem prolis; & hoc prohibetur cùm dicitur,* Non mœchaberis; *quandoque autem in rem poſſeſſam, quæ ordinatur ad utrumque: & quantum ad hoc dicitur:* Non furtum facies. *Nocumentum autem oris prohibetur cùm dicitur,* Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium; *nocumentum autem cordis prohibetur, cùm dicitur,* Non concupiſces.

CAPUT III.

De obligatione ſervandi Præcepta Dei in Lege gratiæ, & de eorum facilitate.

Quæſt. I. TEnentur-ne omnes homines obſervare præcepta Decalogi?

Reſp. Utique tenentur lege naturali nobis à Deo unà cum rationis uſu impreſsâ. *Certiſſimum enim eſt,* inquit Catechiſmus Concilii Tridentini, *non propterea his præceptis parendum eſſe, quod per Moyſem data ſunt: ſed quod omnium animis ingenita, & per Chriſtum Dominum explicata ſunt & confirmata,* in Euangelio. Ideoque Chriſtiani tenentur ea majori cum perfectione ſervare. Cath. Cōc. part. 3. de Dei præceptis n.7.

Quare Concilium Tridentinum ait: *Si*

Concilio Trid. ſeſſ. 6 Can. 19. *Si quis dixerit, nihil præceptum eſſe in Euangelio præter fidem, cæteraque eſſe indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, ſed libera; aut decem præcepta nihil pertinere ad Chriſtianos: Anathema ſit.*

S. Hier. ad Celantiã, epiſt. 14. *Vnde ſæpè, imò ſemper,* inquit Sanctus Hieronymus, *illa nobis Domini revolvenda ſententia*, Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. *Hoc enim tota nobiſcum lege agitur: hoc Prophetæ, hoc Apoſtoli docent, hoc à nobis & vox Chriſti, & ſanguis efflagitat; qui ideo pro omnibus mortuus eſt, ut qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro illis mortuus eſt. Vivere autem illi, non eſt aliud, quàm ejus præcepta ſervare, quæ nobis ille, quaſi certum quoddam dilectionis ſuæ pignus, ſervanda mandavit:* Si diligitis, *inquit*, me, mandata mea ſervate; &, qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.

Quæſt. 2. Tenebantur-ne homines obſervare præcepta Decalogi, priuſquam tradita fuiſſent Moyſi in monte Sinai?

Reſp. Cùm hæc præcepta pertineant ad jus naturale, quod Deus omnibus hominibus impreſſit, cujuſque cognitio ſimul cum rationis uſu tradita eſt; ſequitur, eorum obſervantiam ſemper & ubique fuiſſe neceſſariam; ſed quia lex naturalis innumeris hominum criminibus obſcurata fuit, Deus voluit eam per Moyſem populo ſuo manifeſtare. Unde Sanctus Hieronymus explicans illa verba Eſajæ capite 24. *Quia tranſgreſſi ſunt legem, mutaverunt jus, diſſipaverunt fœdus ſempiternum,* ait; *Audiant Iudæi, qui ſe ſolos legem accepiſſe Domini gloriantur; quod univerſæ primùm gentes totuſque orbis naturalem acceperit legem, & idcirco poſtea lex data ſit per Moyſem, quia prima lex diſſipata eſt. De qua Apoſtolus loquitur:*

S. Hier. lib. 8. Comm. in Eſai. c. 24. tom. 4

Cùm

Cùm enim gentes quæ non habent legem naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt; iſti legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.

Quare cùm Decalogus ſit juris naturalis, quod omnibus hominibus ſemper commune fuit, ſemper id obſervare tenebantur. Quod oſtendit Sanctus Thomas, cùm ait: *Præcepta moralia, cùm de his ſint, quæ quatenus ad bonos mores pertinent, humanæ rationi conveniunt, cujus judicium à ratione naturali aliquo modo derivatur, neceſſe eſt illa omnia ad legem naturæ aliquo modo pertinere.* S.Th. 1. 2. q.100.ar.1. in corp.

*Quæſt.*3. Tenemur-ne obſervare præcepta Dei perfectiori modo, quàm in antiqua lege?

Reſp. Sancti Patres, qui plenè & copiosè diſſeruerunt de obligatione Chriſtianorum ſervandi leges Dei maxima cum diligentia, aſſerunt, ea obſervanda nunc eſſe majori cum perfectione, quàm in antiqua lege; quocirca Sanctus Gregorius ait: *Minus eſt enim quicquid per legem dicitur, quàm hoc quod per Dominum jubetur ...... illa peccata carnis reſecat; Redemptor verò noſter illicitas cogitationes etiam damnat....... hi qui viliora legis præcepta implere negligunt, ſalvatoris noſtri mandatis altioribus obedire quando convaleſcunt?* S. Gregor. hom.40.in Euang.

Sanctus Auguſtinus in hac rerum diverſitate admirabilem divinæ providentiæ rationem ita expoſuit: *Si autem præcepta vitæ movent, quæ in veteri lege minora ſunt, in Euangelio majora, & ideo putantur non ad unum Deum utraque pertinere: poteſt qui hoc putat, perturbari, ſi unus medicus alia per miniſtros ſuos, imbecillioribus, alia per ſemet-* S.Aug. De vera Relig. c.17.

ſemetipſum valentioribus præcipiat ad reparandam, vel obtinendam ſalutem.

Quæſt. 4. Præcepta Dei ſunt-ne in ſe ipſis obſervatu difficilia?

Reſp. Certum eſt, quòd cum præcepta, quæ Christiani obſervare tenentur, repugnent naturæ ſenſibus, ſunt in ſe ipſis difficillima, & quòd per ſolam Dei gratiam, & ardorem charitatis, facilia ſunt: *Non quod impoſſibilia Deus præceperit,* ait ſanctus Hieronymus, *ſed in tantùm patientiæ culmen aſcendit, ut propè impoſſibilia pro difficultate nimia præcepiſſe videatur, ad destruendam ſententiam tuam qua ſcribis, facilia eſſe Dei mandata. Scandalizantem manum, oculum, & pedem jubemur abſcindere; eſto, per tropologiam dictum, pro amiciſſimis, & pro conſanguineis, & fraterno nobis & conjugali amore ſociatis: facile ne arbitramur, ob quaſdam offenſas tantam ſubitò abſcindere charitatem?* Unde idem Sanctus ait alio in loco: *Duas certè converſationis vias, & diſtincta in diverſum itinera vivendi, Salvator in Euangelio oſtendit:* Quàm, *inquit,* ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad mortem; & multi ſunt qui intrant per eam! *& rurſum,* Quàm arcta via & anguſta eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam! *Vide quanta inter has vias ſeparatio ſit, quantumque diſcrimen: illa ad mortem, hæc tendit ad vitam; illa celebratur & teritur à multis, hæc vix invenitur à paucis. Illa enim vitiis per conſuetudinem quaſi declivior ac melior, & velut quibuſdam amœna floribus voluptatum, facilè ad ſe rapit commeantium multitudinem: hæc verò inſueto calle virtutum triſtior atque horridior, ab iis tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi eſt, quàm utilitas manſionis. Aſperam enim nobis*

S Hieron. lib. 2. Dial. adverſus Pelagian.

bis & inſuavem virtutum viam, nimiam fecit vitiorum conſuetudo, quæ ſi in partem alteram transferatur, invenietur, ſicut Scriptura dicit, ſemita juſtitiæ levis. Ponamus ergo jam rationem vitæ noſtræ, & per quam potiſſimùm gradiamur viam, conſcientia teſte diſcamus. Omne enim quod agimus, omne quod loquimur, aut de lata, aut de anguſta via eſt. Si cum paucis anguſtum iter & ſubtilem quandam ſemitam invenimus, ad vitam tendimus: ſi verò multorum comitamur viam, ſecundùm Domini ſententiam, imus ad mortem.

Quæſt. 5. Si præcepta Dei adeò ſunt in ſe ipſis difficilia, quomodo intelligendum eſt, quod dicitur in Euangelio Matthæi 11. *Iugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve*: & in Epiſtola 1. Sancti Joannis capite 5. *Mandata ejus gravia non ſunt?*

Reſp. Sanctus Auguſtinus ita reſpondet: *Omnia ſunt facilia charitati, cui uni Chriſti ſarcina levis eſt; aut ea una eſt ſarcina ipſa quæ levis eſt; ſecundùm hoc dictum eſt,* Præcepta ejus gravia non ſunt, *ut cui gravia ſunt, conſideret non potuiſſe divinitùs dici, gravia non ſunt, niſi quia poteſt eſſe cordis affectus cui gravia non ſunt, & petat quo deſtituitur, ut impleat quod jubetur.... Converſus ergo quiſque, ſicut ibi præcipitur, ad Dominum Deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, mandatum Dei non habeat grave? quomodo enim grave, cùm ſit dilectionis præceptum? aut enim quiſque non diligit, & ideo grave eſt; aut diligit, & grave eſſe non poteſt. Diligit autem, ſi quod illic admonetur Iſrael, converſus fuerit ad Dominum Deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua:* Mandatum, *inquit*, novum do vobis, ut vos invicem

S.Aug.lib. unico de natura & gratia cōtra Pelag. c.69.

dili-

diligatis, *&* Qui diligit proximum, legem implevit: & plenitudo legis charitas. *Secundùm hoc, & illud dictum eſt:* Si ambularent ſemitas bonas, inveniſſent utique ſemitas juſtitiæ leves; *quomodo ergo dicitur:* Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras; *niſi quia utrumque verum eſt, duræ ſunt timori, leves amori?*

S. Aug. de perfec. juſtitiæ contra Celeſtium, tom. 7.

Quis autem neſciat, ait idem Doctor in alio loco, *cùm præceptum ſit generale charitas, quia finis præcepti eſt charitas, & plenitudo legis eſt charitas, non eſſe grave, quod diligendo fit, non timendo? laborant autem in Dei præceptis, quia ea timendo conantur implere; ſed perfecta charitas foras mittit timorem, & facit præcepti ſarcinam levem, non ſolùm non prementem onere ponderum, verùm etiam ſublevantem more pennarum.*

TRA-

TRACTATUS SECUNDUS.

De primo Decalogi Præcepto.

PRimum Decalogi preceptum his verbis concipitur: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis: non habebis Deos alienos coram me; non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in Cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea, neque coles.* Exod.c.20.

Duplex, inquit Catechiſmus Romanus, *contineri præceptum oſtendit: quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur, Non habebis Deos alienos coram me, eam habet ſententiam conjunctam: Me verum Deum coles: alienis Diis cultum non adhibebis.* Catech. Rom. p. 3. de primo præcepto Decalogi, nu.11.

Quæſt. 1. Quodnam diſcrimen eſt inter præcepta affirmativa, & negativa?

Reſp. Hoc inter præcepta affirmativa, & negativa diſcrimen eſt, quòd præcepta negativa obligant ſemper & pro ſemper; hoc eſt, nunquam licet facere, quod prohibent: V. G. committere adulterium. *Præcepta autem affirmativa*, inquit Divus Thomas, *non obligant ad ſemper, etſi ſemper obligent; obligant autem pro loco & tempore ſecundùm alias circumſtantias debitas, ſecundùm quas oportet actum humanum limitari ad hoc quod ſit actus virtutis.* V.G. licèt liberi teneantur ſemper honorare parentes, S. Th. 2. 2. qu.3.art.2. in corp.

hoc tamen præceptum eos non obligat ad continuum cultum, & obſequium, ita ut ſingulis momentis amoris ſui, & reverentiæ teſtimonia ſignificent; ſed tempore ſolùm & loco.

Primum hoc Decalogi præceptum, explicatum à Chriſto Domino in Euangelio, continet præcipuè actus Religionis, quibus debitum Deo cultum reddimus. Cùm autem ex Sancto Auguſtino: *Fide, ſpe, ac charitate Deus ſit colendus*; ideo de his virtutibus, quodve in his præcipiatur, & prohibeatur, nonnihil dicendum eſt; & etiam de virtute Religionis, quæ cæteras omnes complectitur.

S. Aug. in Enchirid. ad Laur. c.3. tom.3.

Caput Primum.

De Fide.

Quæſt. 1. Quid eſt Fides?

Reſp. Fides eſt virtus divinitùs infuſa, cujus vi aſſentimur iis quæ à Deo Eccleſiæ revelata ſunt, & in Deum credimus, quoniam certi ſumus eum eſſe veritatem ipſam. Hanc breviter definit Apoſtolus ad Hebræos cap. 11. cùm ait: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

Quæſt. 2. Quomodo dividitur fides?

Reſp. Dividitur in fidem implicitam, & fidem explicitam; quod ſic explicat Divus Thomas, *Implicitum*, inquit, *propriè dicitur eſſe illud, in quo quaſi in uno multa continentur: explicitum autem, in quo unumquodque ipſorum in ſe conſideratur..... Unde ille qui cognoſcit aliqua principia univerſalia, habet implicitam cognitionem de omnibus con-*

S.Th. q.de veritate art. 11. in corp.q.14. de fide.

concluſionibus particularibus ; qui autem concluſiones actu conſiderat, dicitur ea explicitè cognoſcere : unde & explicitè dicimur aliqua credere, quando eis actu cogitatis adhæremus; implicitè verò, quando adhæremus quibuſdam, in quibus ſicut in principiis univerſalibus iſta continentur; ſicut qui credit fidem Eccleſiæ veram eſſe, in hoc quaſi implicitè credit ſingula quæ ſub fide Eccleſiæ continentur. Qui verò in particulari credit articulos, qui à fide proponuntur, explicitè credit.

Quæſt. 3. Quænam ſunt cæteræ fidei diviſiones?

Reſp. Dividitur præterea fides in actualem, & habitualem; in fidem vivam, & fidem mortuam, ſeu informem; in fidem hiſtoricam, & fidem promiſſionis; denique in fidem quæ eſt virtus theologica, & fidem quæ eſt donum Spiritus ſancti.

Quæſt. 4. Quid eſt fides actualis & habitualis?

Reſp. Fides habitualis eſt virtus Theologica, & habitus ſupernaturalis in intellectu, quo firmiter aſſentimur omnibus à Deo revelatis, & ab Eccleſia propoſitis.

Dixi, omnia quæ à Deo revelata ſunt, quia fide credimus omnia quæ Deus revelavit, in quantum revelata, propter unam authoritatem Dei, qui nec fallere nec falli poteſt.

Dixi, & ab Eccleſia propoſitis ; quia ordinariè loquendo, & pro univerſis fidelibus, requiritur authoritas Eccleſiæ proponentis, ut diſtinguantur revelata à non revelatis; licèt poſſit Deus immediatè per ſeipſum myſteria revelare, ut revelavit Protoparentibus, Patriarchis, & Prophetis: Verùm communiter loquendo, ad Eccle-

ſiam pertinet, quæ à ſancto Spiritu illuminata eſt, quæque à ſancto Paulo appellatur, *Columna & firmamentum veritatis*, ea nobis proponere, quæ credere debemus; unde ſanctus Auguſtinus ait: *Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas*; & ſanctus Cyrillus ait: *Cuſtodi fidem à ſola Eccleſia tibi nunc traditam, & ex omni ſcriptura munitam.*

1. ad Tim. c. 3.

S. Aug. cõtra Epiſt. fundam. cap. 5.

S. Cyrill. catecheſi, 5. illuminatorum.

Fides actualis nihil aliud eſt, quàm actus producti ab habitu fidei, qui vel interiores, vel exteriores eſſe poſſunt. Actus internus fidei, eſt firmus aſſenſus, qui præſtatur alicui veritati, quia Deus eam revelavit: Actus externus, eſt ſignum externum & ſenſibile, quo ſignificamus id quod interiùs credimus.

Quæſt. 5. Quodnam eſt diſcrimen inter fidem vivam & fidem mortuam, ſeu informem?

Reſp. Fides viva illa eſt, quæ animatur à charitate, quæ vitam tribuit animæ, & ſine qua nulla virtus proficit ad ſalutem, ut ait Apoſtolus: *Si habuero prophetiam & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

1. ad Cor. c. 13. v. 2.

Fides mortua ſeu informis, ea dicitur, quæ eſt ſine charitate, quæ eſt fidei veluti forma & perfectio; quoniam quidem ei perfectionem tribuit, & pretium: de qua loquitur Beatus Jacobus Apoſtolus, dum ait: *Fides ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.*

Epiſt. Jacob. c. 2. 17.

Quæſt. 6. Quid eſt fides hiſtorica & fides promiſſionis?

Reſp.

Reſp. Fides hiſtorica ea eſt, qua aſſentimur omnibus à Deo revelatis. Fides promiſſionis eſt fiducia obtinendi quæ Deus promiſit: & hæc duplex eſt, altera generalis, qua credimus Deum remiſſurum peccata omnibus verè pœnitentibus, daturum omnibus juſtis vitam æternam: Altera particularis, quam Calvinus ejuſque Sectatores aſſerunt ſitam eſſe in quadam particulari confidentia, ſeu fiducia, quam Deus tribuit juſtis, quâ credunt, ſua ſibi remiſſa eſſe peccata per juſtitiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ illis independenter à propriis meritis applicatur: quod quidem multis Scripturæ Sacræ locis contrarium eſt, ex qua conſtat, neminem ſine ſpeciali revelatione, certò ſcire poſſe, ſibi remiſſa eſſe peccata; dicitur enim in Eccleſiaſte: *Neſcit homo, utrum amore an odio dignus ſit:* & Divus Paulus, qui uſque ad tertium cœlum raptus fuerat, ait: *Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Unde Concilium Tridentinum ait: *Si quis dixerit, omni homini ad remiſſionem peccatorum aſſequendam, neceſſarium eſſe ut credat certò, & abſque ulla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis, peccata ſibi eſſe remiſſa, anathema ſit.*

Eccleſiaſt. c. 9. 1.

1. ad Cor. c. 4. v. 4.

Côc. Trid. ſeſſ. 6. Can. 13.

Quæſt. 7. Quid eſt fides quæ eſt donum Spiritus ſancti, & quomodo differt à fide, quæ eſt virtus Theologica?

Reſp. Fides quæ vocatur Spiritus ſancti donum, eſt gratia gratis data, quæ datur ad patranda miracula, quâ fit, ut is qui eam habet, magna cum fiducia credat ſe impetraturum à Deo, quidquid ab eo poſtulaverit: differt autem à fide quæ virtus eſt Theologica, in eo quòd fides quæ virtus eſt, nos reddat fideles, & omnium ſit

virtutum, ac bonorum operum initium, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, ut ait Apoſtolus: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt:* Fides autem alia, eſt donum, & gratia gratis data, ut ait idem Apoſtolus: *Diviſiones verò gratiarum ſunt... Alii datur ſermo ſcientiæ, ſecundùm ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu.* Secundò verò differunt, quòd fides, quæ virtus eſt, nec major, nec minor eſſe poſſit, ſaltem ex parte objecti, quoniam is qui fidem habet, credit omnia quæ revelata ſunt; is autem qui non credit omnia, verùm etiam qui dubitat de aliquo fidei articulo, non habet virtutem fidei, & eſt infidelis: ſed fides, quæ eſt donum Spiritus Sancti, poteſt eſſe major vel minor; quod patet ex eo quod ait Chriſtus Dominus in Euangelio: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis:* hoc eſt, donum fidei licèt exiguum. Differunt etiam, eo quòd fides, quæ eſt donum, ſupponat fidem, quæ eſt virtus, quæ poteſt haberi ſine dono fidei: ut patet ex verbis Chriſti Domini alloquentis Apoſtolos: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc illuc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis:* quibus verbis indicavit Chriſtus Dominus, diſcipulos ſuos non habuiſſe eam fidem, quæ daret eis poteſtatem faciendi miracula: certum tamen eſt, eos habuiſſe virtutem fidei, quia credebant omnia, quæ à Chriſto Domino ipſis proponebantur, quæque continebantur in antiquo Teſtamento: ſecùs enim in continuo vixiſſent peccato mortali.

ep. ad Heb. c. 11. v. 6. — 1. ad Cor. cap. 12. — Luc. 17. 16. — Matth. 17. 19.

Quæſt. 8. Fides ſine operibus ſufficit-ne ad juſtificationem?

Reſp. Antiqua prorſus hæreſis eſt, quæ ſuam Simoni mago debet originem, quamque

que ſuperiori ſæculo renovare voluere Calviniſtæ, aſſerendo, ſolam fidem ſufficere ad nos juſtificandos, bonaque opera non eſſe neceſſaria. Sanctus Irenæus loquens de Simone Mago, qui ſe dicebat Chriſtum eſſe qui Jeroſolymis paſſus eſt, ait: *Hi qui in eum & in ſelenem ejus ſpem habebant, & ut liberos agere quæ velint; ſecundùm enim ipſius gratiam ſalvari homines, ſed non ſecundùm operas juſtas.* Et ſanctus Auguſtinus loquens de eadem hæreſi quæ Apoſtolorum temporibus incepit, quoniam eo tempore Simon cum ſuis ſectatoribus dicebat fidem ſufficere ad ſalutem, bonaque opera neceſſaria non eſſe: *Quoniam ergo*, inquit ſanctus Auguſtinus, *hæc opinio fuerat exorta, aliæ Apoſtolicæ Epiſtolæ Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maximè dirigunt intentionem, ut vehementer adſtruant, fidem ſine operibus nihil prodeſſe: ſicut etiam ipſe Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem, planèque Euangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt: Et fides*, inquit, *quæ per dilectionem operatur.*

S. Iræneus, lib. 1. c. 10.

S. Aug. de fide & operib. c. 14.

Idem ſanctus Doctor in alio loco oſtendit, ſanctum Jacobum minimè contrarium eſſe Divo Paulo, cùm ait: *Fide juſtificatus eſt Abraham. Iam qui audit*, Non ex operibus, ſed ex fide; *obſervet illam voraginem de qua locutus ſum. Vides ergo quia ex fide, non ex operibus juſtificatus eſt Abraham. Faciam ergo quidquid volo, quia etſi bona opera non habuero, & tantùm credidero in Deum, deputabitur mihi ad juſtitiam. Si dixit & decrevit, lapſus demerſus eſt: ſi adhuc cogitat, & fluctuat, periclitatur: ſcriptura autem Dei veruſque intellectus non ſolùm periclitantem à periculo liberat,*

S. Aug. in Pſ. 31.

berat, ſed & demerſum à profundo elevat. Reſpondeo ergo tanquam contra Apoſtolum, & dico de ipſo Abraham, quod invenimus etiam in Epiſtola alterius Apoſtoli, qui volebat corrigere homines, qui malè intellexerunt iſtum Apoſtolum. Iacobus enim in Epiſtola ſua, contra eos qui nolebant bene operari, de ſola fide præſumentes, ipſius opera Abrahæ commendavit, cujus Paulus fidem; & non ſunt ſibi adverſi Apoſtoli. Dicit autem Abrahæ opus omnibus notum. Abraham filium ſuum immolandum Deo obtulit. Magnum opus, ſed ex fide. Laudo ſuperædificationem operis, ſed video fidei fundamentum. Laudo fructum boni operis, ſed in fide agnoſco radicem. Si enim hoc præter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodeſſet, qualecumque illud opus eſſet. Rurſum ſi ſic teneret fidem Abraham, ut cùm ei Deus imperaret offerre ſibi immolandum filium ſuum, diceret apud ſemetipſum, non facio, & tamen credo, quia me etiam contemnentem juſſa ſua liberat Deus, Fides ſine operibus mortua eſſet, & tanquam radix ſine fructu ſterilis atque arida remaneret. Hæc Divi Auguſtini verba ſatis oſtendunt, tam ſecundùm ſanctum Paulum, quàm ſecundùm ſanctum Jacobum, fidem & bona ſimul opera ad ſalutem deſiderari & eſſe neceſſaria.

Quæſt. 9. Quænam tenemur ſpecialiter & explicitè credere?

S. Th. 2. 2. q. 2. art. 6. in corp. *Reſp.* Ex S. Thoma, *Quantum ad prima credibilia quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicitè credere, ſicut & tenetur habere fidem. Quantum autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicitè credere, ſed ſolùm implicitè, vel in præparatione animi, in quantum paratus eſt credere, quidquid divina ſcriptura continet.*

Et

Et S. Carolus ait: Quiſquis ad uſum rationis pervenit, tenetur ſub pœna peccati mortalis, ſcire omnes illos ſymboli Apoſtolici Articulos, qui ſolemniter ab Eccleſia celebrantur, ſaltem quoad ſubſtantiam; & præcepta Dei & Eccleſiæ, ad quæ obligamur ſub pœna peccati mortalis.

S. Carol. act. p. 4. Inſtruct. Cōfeſſor. Ogni uno che ſia pervenuto all'uſo della raggione, è obligato ſotto pena di peccato mortale, à ſapere tutti quelli articoli del ſimbolo Apoſtolico, che ſono ſolennizati dalla ſanta Chieſa, e quali ſiano, almeno quanto alla ſoſtanza, e li comandamenti di Dio e della ſanta Chieſa, che obligano a peccato mortale.

Unde etiam in Synodo Æſina à Petro Matthæo, poſtea Cardinali Petruccio, celebrata, ſic ſtatuitur: *Quoniam non ſatis eſt Orationem Dominicam &c. memoriter ſcire, niſi aliqua cognitio de præcipuis Chriſtianæ fidei myſteriis poſſideatur, & explicitè Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti myſterium, Deumque redditorem præmii vel pœnæ, à quolibet Chriſticola ſciri neceſſe ſit, ut abſolutionis ſit capax; idcircò ſtrictè mandamus cuicumque Confeſſario, ut hominum vel mulierum, quos ipſe neſcit, an hæc noverint, confeſſionem excepturus, unumquemque interroget, an ſciat quid ſit myſterium Santiſſimæ Trinitatis? quis Ieſus Chriſtus? quid paradiſus & infernus? aliaque ad hæc ſpectantia. Quod ſi, ut perſæpè contingit in rudioribus, reſponſa audiat à veritate aberrantia, nullatenùs abſolutionis munus impertiat, niſi prius horum veritatem myſteriorum ignaros edoceat. Ejuſdem munus erit Confeſſarii, aliquam addere ſimpliciter breviterque notitiam quoad Divinum Euchariſtiæ myſterium, & quoad partes pœni-*

Synod. Æſina, ann. 1683. tit. 2.

tentiæ, ut validum ſit ſacramentum. Caveant, ne hæc omittant Confeſſarii; negligentes enim æterno Iudici rationem hujuſcemodi omiſſionis reddituros eſſe, iterum iterumque monemus.

Parochis autem, quibus tam ſeriò à Sacra Tridentina Synodo officium Chriſtianam edocendi doctrinam impoſitum eſt, addimus, quòd ſi quis noſtris non obtemperare præceptis auſus fuerit, & abſque juſta cauſa, pueros puellaſque quolibet Dominico die, & ſecundis feriis Reſurrectionis & Pentecoſtes, chriſtianis præceptis imbuere neglexerit: pecuniaria pœna à nobis vel noſtro Vicario taxanda, in pioſque uſus eroganda, punietur, leviori pro prima vice, at ſecunda & tertia vice graviori. Quod ſi quatuor continuis vicibus, vel octo interpolatis in anno, ſine juſta cauſa à Nobis, vel Vicario noſtro approbanda, miniſterio huic ſatisfacere contempſerint, ipſo facto ſuſpenſionem à Divinis Nobis reſervatam incurrant.

Sciant quoque Confeſſarii, parentes qui neque ipſi per ſe, ſi huic apti ſunt muneri, filios ea quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria edocent, neque per alios; neque eos in Eccleſiam ubi poſſint erudiri, mittere ſatagunt, in peccato mortali vitam trahere, & niſi eos hujus pœniteat ſceleris, abſolutionis eſſe incapaces. Quapropter parentes tutoreſve tantæ obligationis Confeſſarii reddant certiores, atque interrogent eos, an huic ſuæ ſatisfaciant obligationi; & aliàs monitos, emendationemque detrectantes, nequaquam abſolvant.

Synod. Senogallien. an. 1627. c. 2. §. 6. Cardinalis Antonius Barberinus in Synodo Senogallienſi: *Volumus*, inquit, *& omninò obſervari jubemus, ut qui, ſive mas, ſive mulier, neſcit culpa ſua, eo videlicet*

quod

quod edoceri ut opus erat non curaverit, orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, fidei ſimbolum, & decem legis præcepta, ad matrimonium contrahendum à Parocho non admittatur: patrinus in baptiſmate aut confirmatione eſſe non poſſit: ad quoſcumque Ordines vel primam tonſuram non admittatur.

Denique Innocentius undecimus damnavit ſequentem propoſitionem: *Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.* Propoſitio 22. damnata ab Innoc. 11.

Quæſt. 10. Tenemur-ne frequenter actus fidei elicere, & intereſt-ne hoc ad ſalutem?

Reſp. Cùm fides ſit initium, & radix vitæ Chriſtianæ, & ut ait Apoſtolus, *juſtus ex fide vivat*; ſequitur, nos ſæpè elicere debere actus hujus virtutis, ſi velimus in juſtitia permanere. Et ſancta Sedes expreſsè damnavit opinionem eorum qui audebant aſſerere, ſufficere habitum, non autem deſiderari actus fidei; hoc præceptum non obligare ſpecialiter & per ſe, ac demùm ſufficere, ſemel in vita fidei actum exercere, cùm damnavit ſequentes propoſitiones: *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundùm ſe.* ad Galat. c. 3. v. 11. Propoſitio 16. dãnata.

Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere. Propoſitio 17. dãnata.

Quæſt. 11. Tenetur-ne quis ſincerè fidem confiteri, ſi à poteſtate publicâ interrogetur?

Reſp. Tenetur omninò, & ſilentium in his caſibus foret grave peccatum; ut enim ait Apoſtolus: *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: Dicit enim ſcriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur.* ad Rom. c. 10.

S. Aug. in ſerm. de Apoſt. Paulo, 24. in ſuppl. tom. 1.

Quid prodeſt, inquit ſanctus Auguſtinus, *corde credidiſſe ad juſtitiam, ſi os dubitet proferre, quod corde conceptum eſt? Intus fidem Deus videt, ſed parum eſt; ne confitearis humilem, times ſuperbos, qui pro te diſplicuit ſuperbis ..... De Chriſti nomine erubeſcis modò hominibus? ex eo quod erubeſcis modò, habes erubeſcere, cùm venerit in gloria ſua redditurus, quod promiſit bonis, quod minatus eſt malis: ubi eris tu? quid facies ſi te attendat ille excelſus, & dicat tibi: erubuiſti de humilitate mea, non eris in claritate mea. Diſcedat ergo mala verecundia, accedat ſalubris impudentia, ſi impudentia dicenda eſt.*

Innocentius undecimus, eodem Divi Auguſtini ſpiritu animatus, ſequentem propoſitionem damnavit: *Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo: tacere ut peccaminoſum per ſe, non damno.*

Propoſitio 18. damnata.

Quæſt. 12. Quænam ſunt peccata fidei contraria?

Reſp. Infidelitas, Apoſtaſia, Hæreſis, & Blaſphemia.

Quæſt. 13. Infidelitas quotuplex eſt?

S. Th. 2. 2. q. 10. art. 1. in corp.

Reſp. Ex ſancto Thoma, *Infidelitas dupliciter accipi poteſt; uno modo ſecundùm puram negationem, ut dicatur infidelis ex hoc ſolo quod non habet fidem: alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundùm contrarietatem ad fidem, quia ſcilicet aliquis repugnat auditus fidei, vel etiam contemnit ipſam, ſecundùm illud Iſaiæ* 51. Quis credidit auditui noſtro? *Et in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis: & ſecundum hoc Infidelitas eſt peccatum. Si autem accipiatur ſecundùm negationem puram, ſicut in illis qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, ſed magis pœnæ, quia ta-*

lis

lis ignorantia divinorum, ex peccato primi parentis conſecuta eſt. Qui autem ſic ſunt Infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt; non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Unde Dominus dicit Ioann. 11. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.

Et, ut ait Divus Auguſtinus: *Sicut veritas loquitur, nemo liberatur à damnatione quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Ieſu Chriſti; & tamen ab hac damnatione non ſe liberabunt, qui poterunt dicere, non ſe audiſſe Euangelium Chriſti, cùm fides ex auditu ſit.* S. Aug. de corrept. & gratia, lib. unic. cap. 7.

Quæſt. 14. Quid eſt Hæreſis?

Reſp. Hanc clarè explicat Sanctus Bonaventura, dum ait: *Hæreticus eſt, qui divinæ legis ignorantia, vel contemptu, pertinax inventor proprii erroris, aut alieni ſectator, Catholicæ veritati mavult adverſari, quàm ſubjici.* S. Bonav. in 4. ſent. diſt. 13. dub. 4. Notandum hìc cum Sancto Thoma, quòd *Hæreſis eſt infidelitatis ſpecies pertinens ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed ejus dogmata corrumpunt.* S. Th. 2. 2. q. 11. art. 1. in corp. Pertinacia autem, ad hoc ut aliquis ſit hæreticus, eſt abſolutè neceſſaria, ut docet Sanctus Auguſtinus his verbis: *Dixit Apoſtolus Paulus: Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita; ſciens quia ſubverſus eſt, qui ejuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio judicio condemnatus. Sed qui ſententiam ſuam, quamvis falſam atque perverſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cùm invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos computandi.* S. Auguſt. contra Donat. ep. 162. Hoc

autem

autem intelligi nequit de illis qui pertinaciter tuentur errores expreſsè ab Eccleſia damnatos, quia ampliùs citra pertinaciam, & hæreſim, defendi non poſſunt.

Quæſt. 15. Qui dubitat de aliqua fidei veritate, labitur-ne in crimen hæreſis?

Reſp. Fides conſenſum exigit conſtantem, & firmum, quia revelationi primæ veritatis innititur, quæ nec falli, nec fallere poteſt: quare qui veritati ſatis ſibi manifeſtatæ acquieſcere nolens, adhuc dubitare præeligit, hæreticus meritò habendus eſt; ut enim dicitur in Canone, *dubius in fide infidelis eſt*. Et Innocentius XI. damnavit ſequentem propoſitionem: *Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis: immò cum formidine qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.*

Cap. 1. de Hæreticis. Propoſ. 21. damnata

Si autem hæc dubia quamprimùm rejiciantur, non modò peccatum non erit, verùm etiam cedit in meritum: ſi adſit negligentia, pro modo negligentiæ majus aut minus peccatum erit. Dubium autem in fide, eſſet aliqua ratione voluntarium, ſi illi voluntaria præberetur occaſio, V. G. lectione pravorum librorum, liberiori confabulatione de rebus fidei, nimiaque cum hæreticis frequentatione, temerariis cum ipſis diſputationibus, aut periculoſa curioſitate publicos eorum ſermones audiendo, aut alia quavis mala intentione. Quæ quidem occaſiones magis aut minùs periculoſæ ſunt, ſecundùm ſcientiam, & conſtantiam fidei diverſarum perſonarum.

Quæſt. 16. Quid eſt Apoſtaſia?

Reſp. Definiri poteſt; à fide, obedientia, aut Religione, in qua quis profeſſus eſt, temerarius receſſus: ita ſcilicet explicatur à

Gloſſa

Gloſſa: *Eſt autem*, inquit, *triplex apoſtaſia, ſcilicet perfidiæ, quando quis recedit à fide. Inobedientiæ, quando quis tranſgreditur præceptum. Irregularitatis, cùm quis recedit ab ordine ſuo, ſive ſumptæ religionis.* Ita videtur lato modo Apoſtaſiam ſumere Divus Gregorius, dum ait; *Sicut enim duobus modis à Deo receditur, ita duobus modis Deo apoſtatæ homines fiunt. Nam unuſquiſque à conditore ſuo, aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui à fide recedit, apoſtata eſt: ita qui ad perverſum opus quod deſerit redit, ab omnipotente Deo apoſtata abſque ulla dubietate deputabitur, etiamſi fidem tenere videatur.* Attamen, ut notat Sanctus Thomas, *ſimpliciter & abſolutè eſt apoſtaſia, per quam aliquis diſcedit à fide.* Cujus exemplum celebre ſatis habemus in Juliano Imperatore, qui vocatus eſt apoſtata, eo quòd Religionem Chriſtianam, quam profeſſus erat deſeruiſſet.

Gloſſa in cap. 1. de Apoſt. in verbo, Apoſtaſia.

S. Greg. in Ezech. lib. 1. hom. 9.

S. Th. 2. 2. q. 12. art. 1. in corp.

Quæſt. 17. Quid eſt blaſphemia?

Reſp. Ut ait Sanctus Antoninus: *Poteſt ſic deſcribi ex verbis Ambroſii, quòd eſt vitium quo attribuitur Deo quod ei non convenit, vel removetur ab eo quod ei congruit: ut ſi dicatur de eo aliquid importans defectum; putà quòd non ſit juſtus, vel quòd non ſit omnipotens, & hujuſmodi.* Verùm paucis verbis Sanctus Auguſtinus explicat, quid ſit blaſphemia, dum ait: *Iam verò blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere.* Sanctus autem Thomas juxta verba Apoſtoli 1. ad Timotheum cap. 1. *Priùs blaſphemus fui & perſecutor*; & poſtea ſubdidit: *Ignorans feci in incredulitate mea: Ex quo videtur, quòd blaſphemia ad infidelitatem pertineat.*

S. Ant. 2. p. tit. 8. cap 7 in princ.

S. Auguſt. de morib. Manich. lib. 2. c. 11.

S. Th. 2. 2. q. 13. art. 1. ſed cōtra.

Quæſt. 18. Blaſphemia eſt-ne grave peccatum?

Reſp.

Reſp. Quis dubitet, ſit-ne blaſphemia graviſſimum peccatum, cùm videatur immediatè Deum ipſum impugnare? Quare blaſphemus morte plectebatur in antiqua lege: ſic enim legitur Levitici capite 24. *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* *Nihil horribilius blaſphemia*, inquit Sanctus Hieronymus, *quæ ponit in excelſum os ſuum ..... Omne quippe peccatum comparatum blaſphemiæ, levius eſt.* S. Auguſtinus ſic de ea loquitur: *Ideo pejus eſt blaſphemare, quàm pejerare; quoniam pejerando, falſæ rei adhibetur teſtis Deus: blaſphemando autem de ipſo falſa dicuntur Deo.*

S.Hier. in Eſai. cap. cap.18.l.7.

S. Auguſt. contra mendac. lib. unico. c.19.

Unde de hoc impio crimine ſic loquitur Illuſtriſſimus Laurentius Kreaytter de Corvinis, Epiſcopus Veſtanus, in Synodo: *Execrabile blaſphemiæ crimen, ad cujus comparationem minus eſt peccatum omne, teſte D. Hieronymo dicente*: Omne peccatum blaſphemiâ levius eſt; *quia, ſcribit Theodoretus*, cum Deum interficere non poſſit, linguâ ferit, *pro viribus à noſtra Diœceſi eliminare cupientes; volumus, quod nullus Confeſſarius, neque noſtræ Cathedralis Pœnitentiarius, audeat blaſphematores tales abſolvere, ſub pœna ſuſpenſionis à divinis per triennium, niſi in mortis articulo. Blaſphemi autem nunquam ſperent, ſe fore abſoluturos, niſi de tanto crimine publicam ad populi ædificationem pœnitentiam fecerint nobis arbitrariam; & maximè quando blaſphemia erit habitualis, & publica, & cum avertentia.* Videatur Bulla Pii V. §. 10. in fine Tomi hujus ſexti.

Synodo Veſtana ann. 1699. cap.3.

Quæſt. 19. Blaſphemia cùm præcipitatione, & abſque deliberatione prolata, eſt ne ſemper mortale peccatum?

Reſp. S.Thomas, quem & ſequitur S.Antoninus, ait: *Blaſphemia poteſt abſq; delibera-*

S.Th. 2.2. q.13.art.2. ad 3.

tio-

tione ex ſurreptione procedere dupliciter: uno modo quod aliquis non advertat hoc quod dicit eſſe blaſphemiam; quod poteſt contingere, cùm aliquis ſubitò ex aliqua paſſione in verba imaginata prorumpit, quorum ſignificationem non conſiderat; & tunc eſt peccatum veniale, & non habet propriè rationem blaſphemiæ. Alio modo quando advertit hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans ſignificata verborum: & tunc non excuſatur à peccato mortali; ſicut nec ille, qui ex ſubito motu iræ aliquem occidit.

Ad intelligentiam horum verborum, advertendum eſt, quòd blaſphemia abſque deliberatione, provenire poteſt duabus ex cauſis; quarum prior eſt violentia paſſionis, quæ facit, ut proferantur verba blaſphemiæ, non reflectendo ad ſignificationem hujuſmodi verborum; & in hoc ſenſu ait Sanctus Thomas, eſſe peccatum veniale. Verùm ſi blaſphemia non deliberata proveniat ex prava blaſphemandi conſuetudine, blaſphemus hic conſiderari poteſt dupliciter: vel cùm dolet de peccatis præteritis, & omnem adhibet diligentiam, ut ſuæ naturæ pronitatem & inclinationem in hunc habitum impediat, atque præveniat; & deordinatos motus puniat, & tunc videtur excuſandus, ſaltem à mortali; cùm verbum aliquando malum ex conſuetudine poſſit proferri ab homine verè pœnitente, ſine ulla prævia cogitatione. Si verò hujuſmodi blaſphemus nullam de commiſſis peccatis pœnitentiam faciat, aut ſi ita eum pœniteat, ut tamen neceſſariam non adhibeat diligentiam, ut ſe corrigat, malique habitûs effectum impediat; tunc blaſphemiarum ſuarum reus eſt, licèt ſecundùm ſe conſideratæ, forent involuntariæ; quia voluntariæ ſunt in cauſa, nempe in habitu, cùm verum ſit dicere, ta-

lem

lem in pravo habitu velle languere, qui non adhibet omnem conatum, ut eum penitùs extirpet: & ita intelligendus eſt divus Thomas, dum ait, indeliberationem non excuſare blaſphematores à peccato mortali. Undè etiam idem Sanctus Thomas ait:

S.Th. 1.2. q.77.art.7. in corp.

Aliquid poteſt eſſe voluntarium, vel ſecundùm ſe, ſicut quando voluntas directè in ipſum fertur: vel ſecundùm ſuam cauſam, quando voluntas fertur in cauſam & non in effectum. Vide quæ diximus tomo 1. tract. 1. cap. 15. de habitu.

Caput II.

De Spe.

Quæſt. 1. Quid eſt Spes?

Reſp. Eſt virtus Theologica, quæ à Magiſtro Sententiarum definitur: *Expectatio certa beatitudinis ex Dei gratia & noſtris meritis.*

Lib.3.diſt. 26.

Spes eſt virtus Theologica; quia Deum habet primum & principale objectum: ut enim ait S. Thomas: *Non minus aliquid ab eo ſperandum eſt, quàm ſit ipſe; cùm non ſit minor ejus bonitas, per quam bona creaturæ communicat, quàm ejus eſſentia; & ideo proprium & principale objectum ſpei eſt beatitudo æterna.* Quamvis omnia bona ſpiritualia, imò temporalia, quæ ſunt neceſſaria; aut utilia ad ſalutem, poſſint eſſe objectum minùs principale hujus virtutis; ut enim ait S. Auguſtinus: *Ea ſiquidem ad ſpem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.* Dicitur autem *expectatio certa*. Spes enim innititur infallibili Dei promiſſioni, cujus certi ſumus per fidem. Sic Apoſtolus Pau-

S.Th. 2.2. q.17.art.2. in corp.

S. Auguſt. cap.114.in Enchirid.

Paulus de Abrahamo loquens, ait: *In repromiſſione Dei non hæſitavit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere*. Idemque Apoſtolus, ut ſpei noſtræ certitudinem oſtendat, dicit: *Confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam*. Et ut notat S. Auguſtinus: *Iam ſpem in illam terram quaſi anchoram præmiſimus, ne in iſto mari turbati naufragaremus. Quemadmodum ergo de navi quæ in anchoris eſt, rectè dicimus, quod jam in terra ſit, adhuc tamen fluctuat, ſed in terra quodammodo educta eſt, contra ventos, & contra tempeſtates: Sic contra tentationes hujus peregrinationis noſtræ, ſpes noſtra fundata in illa civitate Ieruſalem, facit nos non abripi in ſaxa*.

Rom. 4. 20.
ad Hebr. cap. 6.
S. Auguſt. in Pſ. 64.

Additur *ex Dei gratia, & noſtris meritis*. Quoniam, ut ait Apoſtolus: *Gratia Dei vita æterna*; & in alio loco: *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*. Et ad Philippenſes cap. 2. *Deus eſt enim qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate*. Verùm cum gratia Dei, noſtra quoque deſideratur cooperatio: & quoniam de nobis ipſis, viribuſque noſtris ſemper metuere, & formidare debemus, ne propter peccata noſtra Dei promiſſa in nobis non compleantur; idem Apoſtolus in eodem loco ait: *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini*. Quoniam, ut ait S. Auguſtinus: *Qui ſperat, & non timet, negligens eſt; qui autem timet, & non ſperat, depreſſus eſt, & deſcendit ad profundum quaſi lapis*.

ad Rom. cap. 6.
2. ad Cor. cap. 3.
Serm. 10. ad fratres in Erem. qui S. Aug. tribuitur.

Quæſt. 2. Quænam peccata committi poſſunt contra virtutem ſpei?

Reſp.

Reſp. Peccatur in hanc virtutem duobus extremis, deſperatione ſcilicet, & præſumptione. Et, ut ait Sanctus Auguſtinus: *Ex utroque homines periclitantur, & ſperando, & deſperando, contrariis rebus, contrariis affectionibus. Sperando quis decipitur. Qui dicit, bonus eſt Deus, miſericors eſt Deus, faciam quod mihi placet, quod libet, laxem habenas cupiditatibus meis, impleam deſideria animæ meæ. Quare hoc? Quia miſericors eſt Deus, bonus eſt Deus, manſuetus Deus; ſpe iſti periclitantur. Deſperatione autem, qui cùm inciderint in gravia peccata, putantes ſibi non poſſe jam ignoſci pœnitentibus, & ſtatuentes ſe ad damnationem ſine dubio deſtinatos, dicunt apud ſemetipſos: Iam damnandi ſumus, quare non quod volumus facimus? Iſtos deſperatio necat, ſpes illos: inter ſpem & deſperationem fluctuat animus. Metuendum eſt, ne te occidat ſpes, & cùm multùm ſperas de miſericordia, incidas in judicium. Metuendum eſt rurſus, ne te occidat deſperatio, & cùm putas jam tibi non ignoſci, quæ gravia commiſiſti, non agas pœnitentiam, & incurras in judicem ſapientiam, quæ dicit:* Et ego veſtræ perditioni ſuperridebo. *Quid ergo agit Dominus cum periclitantibus utroque modo? Illis qui ſpe periclitantur hoc dicit*, Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. *Illis qui deſperatione periclitantur, quid dicit?* In quacumque die iniquus converſus fuerit, omnes iniquitates ejus obliviſcar.

S. Aug. in Euang. Joann. tract. 33. c. 8. in fine. ad Galat. cap.

Quæſt. 3. Quomodo peccatur per deſperationem?

Reſp. Deſperatione peccatur, cùm deſperat quis, poſſe conſequi remiſſionem peccatorum, & vitam æternam: ut accidit

dit Judæ traditori, de quo Sanctus Leo ait: *Sceleſtior omnibus Iudas, & infelicior, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, ſed deſperatio traxit ad laqueum. Expectaſſes conſummationem criminis tui, & donec Sanguis Chriſti pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi ſuſpendium diſtuliſſes. Cùmque conſcientiam tuam tot Domini miracula, tot dona torquerent, illa ſaltem à præcipitio tuo Sacramenta revocaſſent, quæ in Paſchali cœna, jam de perfidia tua ſigno divinæ ſcientiæ detectus, acceperas. Cur de ejus bonitate diffides, qui te à corporis & ſanguinis ſui communicatione non repulit? Qui tibi ad comprehendendum ſe cum turbis, & armatorum cohorte venienti, pacis oſculum non negavit? Sed homo inconvertibilis,* ſpiritus vadens & non revertens, *cordis tui ſecutus es rabiem, & ſtante Diabolo à dextris tuis, iniquitatem, quam in Sanctorum omnium armaveras caput, in tuum verticem retorſiſti: ut quia facinus tuum omnem menſuram ultionis exceſſerat, te haberet impietas tua judicem, te pateretur tua pœna carnificem.* S. Leo ſer. 3. de Paſſ. cap. 3. Pſal. 77.

Et Gennadius, in tractatu, qui ſancto Auguſtino tribuitur, ſatis indicat gravitatem hujus peccati, cùm ait: *Quid enim aliud eſt deſperare, quàm Deum ſibi comparare? Nam qui de Deo non præſumit veniam, non animadvertit plus peccato ſuo, Dei poſſe clementiam. Si enim ſentiret Deum magis bonum, quàm ſe malum, quicquid in ſe juſtitiæ non inveniret, à Deo magis bono expectaret. Et quidem diffidit, quia ſummi boni bonitatem majorem ſua nequitia non ſentit. Ille enim ſolus diffidat, qui tantùm peccare poteſt, quantùm Deus bonus eſt. Cùm ſit autem nullus, qui hoc poſſit, qui timet de ſe malo, præſumat de meliore; Diabolus* Gennad. de vera & falſa pœnit. lib. un. cap. 5. in tom. 4. S. Auguſt.

bolus enim, & omnis nequitia minor eſt, quàm Dei miſericordia. Et, ut ait Sanctus Gregorius, *Omnipotenti medico nihil eſt inſanabile, qui ſicut medetur ſine pretio, ita ſalutem reſtituit verbo. Deſperarem ergo de vulnere, ſi non præſumerem de omnipotente.*

S.Greg. in Expoſ. 4. Pl. pœnit.

Quæſt. 4. Quænam eſt origo peccatorum deſperationis?

Reſp. Ex S. Thoma, oritur præſertim ex duabus cauſis, luxuriâ ſcilicet, & acediâ: *Nam*, ait, *ex affectu harum delectationum contingit, quod homo faſtidit bona ſpiritualia, & non ſperat ea quaſi quædam bona ardua: & ſecundùm hoc deſperatio cauſatur ex luxuria...... & quia acedia eſt triſtitia quædam dejectiva ſpiritus, ideo per hunc modum deſperatio ex acedia generatur; hoc autem eſt proprium objectum ſpei quod ſit poſſibile..... Vnde ſpecialiùs oritur ex acedia. Poteſt tamen oriri ex luxuria, ratione jam dicta.* Unde S. Baſilius ait: *Neque is qui ab ignavia & ſocordia remotus eſt, in deſperationem unquam incidet: neque is qui ſpe læta alitur ac de ſua ſalute minimè deſperat, in ſocordiam unquam prolabi poterit*: Quare cura diligentiaque, quæ procurandæ ſaluti adhibetur, deſperationem impedit; & ſpes viva, quam in corde conſervamus, acediam omnem, & negligentiam amovet.

S. Th. 2.2. q.20. art 4. in corp.

S.Baſilius, exhort. ad baptiz.

Quæſt. 5. In quo conſiſtit peccatum præſumptionis?

Reſp. Peccatur ex præſumptione, cùm quis putat acquirere poſſe gratiam, aut gloriam æternam propriis viribus, aut ſperat ſe conſequuturum veniam peccatorum ſolâ Dei miſericordiâ abſque pœnitentia, aut vitam æternam ſine bonis operibus. *Si ſe homo juſtificaverit*, inquit Sanctus Auguſtinus, *& de juſtitia ſua præſum-*

ſumpſerit, cadit; ſi conſiderans & cogitans infirmitatem ſuam, & præſumens de miſericordia Dei, neglexerit vitam ſuam mundare à peccatis ſuis, & ſe omni gurgite flagitiorum demerſerit, & ipſe cadit..... Audiamus vocem Dei dicentem nobis : ne præſumas ad Regnum de juſtitia tua, ne præſumas ad peccandum de miſericordia Dei : illuc ſi aſcenderis, præcipitaberis: hac ſi lapſus fueris, demergeris. Et ut ait Sanctus Gregorius: *Præſumptio virtutis propriæ tantò graviùs in deſperatione eſt, quantò longiùs ab humilitate, cùmque vires ſibi tribuit operis, ad adjutorium non recurrit authoris, fitque ut eo graviùs peccator pereat, quo & ipſum hoc, quia eſt peccator, ignorat.* Verùm ii qui à divina bonitate omnia ſperant, nec diligenter ſatis ſaluti ſuæ conſulunt, incidunt in præſumptionem periculi plenam : quoniam certum eſt, ut ait D. Bernardus, *quod ſpes ſine vita virtutum & devotionis dulcedine, non eſt ſpes, ſed præſumptio.*

S. Aug. in Pſ. 31. in præfat.

S. Gregor. moral. in Job. lib. 22. c. 5. in fin.

S. Bern. ſerm. 3. ſuper Salve Regina.

Quæſt. 6. Quænam peccata revocantur ad primam prædictarum præſumptionum, quâ quis nimis ſibi ipſi, & non ſatis Deo confidit?

Reſp. Peccatur hac præſumptione, cùm quis in ſuis neceſſitatibus, tum ſpiritualibus, tum corporalibus, non confugit ad Deum per orationem, ſed ſuæ confidit induſtriæ, aut amicorum auxilio: denique cùm quis mediis humanis tantùm innititur, & negligit implorare divinum auxilium, contra id quod dicitur Jeremiæ capite 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor ejus.*

Peccat etiam hoc præſumptionis genere, qui ſe exponit periculo offendendi Deum; nec diligenter vitat proximas

pec-

peccandi occaſiones; cùm differt ad Dominum converti, hac falſa ſpe, quòd ſemper aderit opportunum converſionis tempus, contra id quod dicitur Eccleſiaſt. c. 5. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* Aut etiam cùm prætextu aliquarum eleemoſynarum quæ erogantur, aut aliquorum operum bonorum, perſeverat aliquis in crimine, hoc modo ſperans ſe effugere poſſe divinam vindictam, ejuſque iram mitigare, quem ſuis ſceleribus ſemper offendit. *Crudelis humani generis inimicus*, inquit S. Eligius, *aliquibus vanam ſecuritatem ingerit, ut cum crimina quotidiana committunt, putent quòd Deus corruptorum judicum more, pecuniam accipiat, & peccata dimittat. Accipit planè Deus pecuniam, & eleemoſynis delectatur, ea tamen ratione, ut unuſquiſque peccator, quando offert Deo pecuniam, offerat illi & animam ſuam. Quænam, fratres, juſtitia eſt, ut aliquis criminoſus pecuniam ſuam per eleemoſynam Deo offerat, & animam ſuam Diabolo per iniqua opera tradat? in pecunia imaginem Imperatoris offert Deo; & in ſeipſo imaginem Dei tradit Diabolo ..... Nam quamlibet largas eleemoſynas aliquis tribuat, ſi capitalia crimina non declinat, timeo, ne falſa temeritate deceptus, & pecuniam perdat, & peccatum non redimat.*

S. Eligius, hom. 8. in die Cœnæ Domini, in Biblioth. Patrum.

Quæſt. 7. Quænam peccata reducuntur ad præſumptionem, quâ quis nimiùm confidens divinæ miſericordiæ, ſuæ negligit conſulere ſaluti?

Reſp Incidit in hanc præſumptionem, qui tentat Deum: cùm V. G. ſe temerè magnis exponit periculis tum animæ, tum corporis, ſperans divina ope ſe evaſurum: ſimi-

ſimiliter cùm ſperat à Deo ſe ſemper peccatorum veniam conſecuturum, quocumque tandem modo vivat; & hac fiducia fretus, emendationem ſui negligit: *Qui male agere non deſiſtunt*, inquit venerabilis Beda poſt ſanctum Iſidorum, *vana ſpe indulgentiam de Dei pietate requirunt, quam rectè quærerent, ſi ab actione prava ceſſarent. Metuendum valdè eſt, ut neque per ſpem veniæ, quam promittit Deus, perſeveranter peccemus; neque quia juſtè peccata diſtringit, veniam deſperemus; ſed utroque periculo evitato, & à malo declinemus, & de pietate Dei veniam ſperemus.* Et, ut ait ſanctus Auguſtinus, *ex utroque homines periclitantur, & ſperando, & deſperando.*

Beda in ſcintillis cap. 33. de Spe ex Iſidoro.

S. Aug. ſer. 47. de Verbis Dom.

Caput III.

De Charitate.

Quæſt. I. Quid eſt Charitas?

Reſp. Eſt virtus Theologica, quâ Deum propter ſe ſuper omnia, proximum verò ſicut noſmetipſos propter Deum diligimus. Dicitur virtus Theologica, quia Deum habet pro objecto, ad quem ſuper omnia diligendum nos inclinat. Ut ait ſanctus Bonaventura his verbis: *Dico, quod ad hoc, quod aliquis habeat charitatem, neceſſe eſt, quod diligat Deum ſuper omnia. Hoc autem eſt diligere Deum ſuper omnia, quod pro nullo damno vel commodo velit offendere Deum.* Additur, quâ proximum ſicut noſmetipſos propter Deum diligimus. Ut enim ait ſanctus Gregorius: *Si quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, charitatem non habet; ſed ha-*

S. Bonav. in 4. diſt. 16. a. 2. q. 1. in corp.

bere ſe putat. Charitas autem vera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus; ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, ſcit ... Ille ergo ſecurus amat, qui propter Deum illum amat, à quo ſe intelligit non amari. Magna ſunt hæc, alta ſunt hæc, & multis ad exhibendum difficilia: ſed tamen iſta eſt veſtis nuptialis: quiſquis autem hanc recumbens in nuptiis non habet, jam ſollicitus metuat ingrediente Rege, quando mittatur foras.

Quæſt. 2. Solus Deus eſt-ne objectum charitatis?

S. Aug. l. 1. de doct. Chr. c. 23. *Reſp.* Quamvis, ex ſancto Auguſtino: *Quatuor ſunt diligenda, unum quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deus; alterum quod nos ſumus, ſcilicet anima noſtra; tertium quod juxta nos eſt, ſcilicet proximum; quartum quod infra nos eſt, ſcilicet proprium corpus:* nihilominus charitas erga tria proximo loco enumerata, referenda eſt ad Deum, qui eſt unicum hujus virtutis objectum; ut explicat ſanctus Bonaventura, his verbis: *Actus charitatis eſt diligere, diligere autem idem eſt, quod velle bonum. Cùm ergo charitas diligit aliquem, bonum optat ei quem diligit, iſtud autem bonum quod charitas diligit, unum ſolum eſt, videlicet bonum æternum, & bonum ſummum; iſtud autem ſummum bonum aliquando homo per charitatem optat Deo, aliquando ſibi, aliquando proximo. Secundum quod optat ipſum ipſi Deo, dicitur diligere Deum, quia vult quod ipſe Deus ſit ſummum bonum, & quod habeat omne bonum per eſſentiam. Secundùm quod optat illud proximo, ſic dicitur diligere proximum, quia vult quod habeat illud bonum per gratiam, & gloriam. Secundùm quod optat illud ſibi, ſic dicitur diligere ſeipſum.*

S. Bon. in 3. diſt. 27. q. 2. n. 13.

ipſum. Generaliter ergo in actu dilectionis ipſius charitatis unum eſt bonum optatum, licèt multa quibus illud bonum optatur: & illud eſt objectum principale ipſius habitus diligendi, quoniam ipſum propter ſe optatur à charitate, ita quod habet rationem objecti principaliter moventis, & finis quietantis; & quia illud eſt unum ſolum, ſive comparetur ad eum qui habet charitatem, ſive comparetur ad ejus proximum. Hinc eſt, quod charitatis habitus habet eſſe unus: Quoniam Deum ſemper reſpicit, ut unicum objectum, licèt modis diverſis.

Et ſi objicias, inquit idem Doctor, *quod charitas non tantùm facit, quod homo velit proximo bonum quod Deus eſt, ſed etiam omne aliud bonum: dicendum, quod hoc non eſt principaliter, & elicitivè, ſed quaſi conſequenter & imperativè*: Quia charitatem habemus, quâ Deum unicè diligimus, ejus præceptis ſponte obtemperamus, quibus vult, ut bonum proximi procuremus. Dici etiam poteſt cum ſancto Auguſtino, quòd *velle debemus, ut omnes diligant nobiſcum Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum eſt*. Certum igitur eſt, charitatem Deum ipſum, ut ſolum & unicum ſuum objectum, omneſque hujus virtutis actus ad Deum referri debere, tanquam ad eorum principium atque finem. Unde ait ſanctus Bernardus: *Cauſa diligendi Deum, Deus eſt: modus, ſine modo diligere.*

Ibid. n. 14. ad 1.

S. Aug. de doctr. Chr. lib. 1. c. 29.

S. Ber. trac. de diligendo Deo c. 1.

Quæſt. 3. Quomodo intelligendum eſt hoc præceptum expreſſum in veteri, & novo teſtamento: *Diliges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua?*

Deut. c. 6. Marc. c. 12.

S. Th. 2. 2. q. 44. a. 5. in corp.

Reſp. Ex ſancto Thoma: *Præcipitur nobis, ut tota noſtra intentio feratur in Deum, quod eſt, ex toto corde; & quod intellectus noſter ſubdatur Deo, quod eſt, ex tota mente; & quod appetitus noſter reguletur ſecundùm Deum, quod eſt, ex tota anima; & quod exterior actus noſter obediat Deo, quod eſt, ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere.*

S. Chryſoſ. in cap. 22. Matth. homil. 42.

Sanctus Joannes Chryſoſtomus, ſeu potiùs author operis imperfecti, explicat verba primi hujuſce præcepti, quod omnia præcepta quodammodo complectitur, cùm ait: *Quid eſt diligere Deum ex toto corde? id eſt, ut cor tuum non ſit inclinatum ad ullius rei dilectionem, amplius quàm ad Dei; nec delecteris in aliqua ſpecie mundi, amplius quàm in Deo: non in honoribus, non in auro vel in argento, non in poſſeſſionibus, aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut veſtibus, non in filiis aut parentibus, aut amicis; ſed hæc omnia exiſtimes tibi eſſe in Deo, ut præ his omnibus Deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, jam ex toto corde non amas Deum; pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem amandam inclinatum, pro tanta parte minùs eſt ad Deum .... Quid eſt in tota anima diligere Deum? id eſt, certiſſimum animum habere in veritate, & firmum eſſe in fide. Qui omne bonum credit apud Deum, & omne bonum credit eſſe Deum, & extra Deum non credit eſſe bonum; qui credit Deum omnia facere, & ſine Deo nihil fieri poſſe, ille tota anima diligit Deum? Quid eſt tota mente diligere Deum? id eſt, ut omnes ſenſus tui, qui pertinent ad te, Deo vacent. Cujus intellectus Deo miniſtrat, & cujus ſapientia circa Deum eſt, cujus cogitatio ea quæ ſunt Dei, tractat; cujus*

memo-

memoria quæ ſunt bona recordatur, tota mente diligit Deum.

Tandem ſanctus Bernardus optimè ad noſtram inſtructionem explicat verba hujus primi præcepti, dum ait: *Diſce, ò Chriſtiane, à Chriſto, quomodo diligas Chriſtum; diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter: dulciter, ne illecti: prudenter, ne decepti: fortiter, ne oppreſſi ab amore Domini avertamur. Ne mundi gloria, ſeù carnis voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Ne ſeducaris ſpiritu mendacii, & erroris, luceſcat tibi veritas Chriſtus. Ne adverſitatibus fatigeris, confortet te virtus Dei Chriſtus: Zelum tuum inflammet Chriſtus, informet ſcientia, firmet conſtantia: ſit fervidus, ſit circumſpectus, ſit invictus: Nec teporem habeat, nec careat diſcretione, nec timidus ſit. Et vide, ne fortè tria iſta tibi & in lege tradita fuerint, dicente Deo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Mihi videtur (ſi alius competentior ſenſus in hac trina diſtinctione non occurrit) amor quidem cordis ad zelum quemdam pertinere affectionis; animæ verò amor ad induſtriam, ſeu judicium rationis: virtutis autem dilectio ad animi poſſe referri conſtantiam vel vigorem. Dilige ergo Dominum Deum tuum toto & pleno cordis affectu; dilige tota rationis vigilantia & circumſpectione; dilige & tota virtute; ut nec mori pro ejus amore pertimeſcas, quoniam fortis eſt ut mors dilectio.* S. Ber. ſer. 20. in cant.

Quæſt. 4. Tenemur-ne obſervare hoc primum præceptum in tota plenitudine ſua?

Reſp. Sanctus Auguſtinus, & ſanctus Thomas aſſerunt, hoc præceptum ita eſſe

ſublime, ut integra ejus perfectaque completio reſervata ſit in alteram vitam, ejuſque perfectioris charitatis defectum, ad peccatum minimè imputandum eſſe, dum ſumus in hac vita, quoniam quidem infirmitas noſtra tantæ perfectionis nos incapaces efficit: *Proinde*, inquit ſanctus Auguſtinus, *hoc primum præceptum juſtitiæ, quo jubemur diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, quod in illa vita complebitur, cùm videbimus facie ad faciem. Sed ideò nobis hoc etiam nunc præceptum eſt, ut admoneremur, quid fide expoſcere, quò ſpem præmittere, & obliviſcendo quæ retrò ſunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus. Ac per hoc, quantum mihi videtur, in ea quæ perficienda eſt juſtitia, multùm in hac vita ille profecit, qui quàm longè ſit à perfectione juſtitiæ, proficiendo cognovit. Sed dici poteſt quædam juſtitia minor huic vitæ competens, qua juſtus ex fide vivit; quamvis peregrinus à Domino, & ideò per fidem ambulans, nondum per ſpeciem, non abſurdè dicitur etiam ad iſtam pertinere, ne peccet: neque enim ſi eſſe nondum poteſt tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæque debetur, jam culpæ deputandum eſt: aliud eſt enim totam nondum aſſequi charitatem, aliud nullam ſequi cupiditatem. Quamobrem debet homo, quamvis longè minùs amet Deum, quàm eum poteſt amare conſpectum, nihil tamen appetere illicitum: ſicut etiam in his quæ adjacent ſenſibus corporis, poteſt oculus nullis tenebris delectari, quamvis non poſſit in fulgentiſſima luce defigi.*

S. Aug. de ſpiritu & litt. c. 36.

Idem ſanctus Doctor alio in loco oſtendit obligationem quam nobis imponit hoc primum præceptum, ut totis viribus conemur, ſemper in via virtutis progre-

di, & in amore Dei, nunquam dicendo ſatis eſt: *Videtis, inquit, quia viatores ſumus. Dicitis, quid eſt ambulare? breviter dico: proficere, ne fortè non intelligatis, & pigriùs ambuletis. Proficite, fratres mei, diſcutite vos ſemper ſine dolo, ſine adulatione, ſine palpatione. Non enim aliquis eſt intus tecum cui erubeſcas, & jactes te: eſt ibi, ſed cui placet humilitas; ipſe te probet, proba & te ipſum tu ipſe: ſemper tibi diſpliceat quod es, ſi vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixeris, ſufficit, periiſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice: noli in via remanere, noli retrò redire, noli deviare ..... Meliùs it claudus in via, quàm curſor præter viam.* S.Aug.ſer. 15.De verbis Apoſtoli in fine.

Sanctus Thomas multis in locis hujus primi præcepti amoris Dei obligationes explicat, conformiter huic ſancti Auguſtini doctrinæ; ſed præſertim, cùm ait: *Ex parte diligentis tunc eſt charitas perfecta, quando diligit tantum quantum poteſt, quod quidem contigit tripliciter: uno modo ſic, quod totum cor hominis actualiter ſemper feratur in Deum, & hæc eſt perfectio charitatis patriæ, quæ non eſt poſſibilis in hac vita, in qua impoſſibile eſt, propter humanæ vitæ infirmitatem, ſemper actu cogitare de Deo, & moveri dilectione ad ipſum: alio modo ut homo ſtudium ſuum deputet ad vacandum Deo & rebus divinis, prætermiſſis aliis, niſi quantùm neceſſitas præſentis vitæ requirit; & iſta eſt perfectio charitatis, quæ eſt poſſibilis in via; non tamen eſt communis omnibus habentibus charitatem: tertio modo ita quod habitualiter aliquis totum cor ſuum ponat in Deo; ita ſcilicet quod nihil cogitet, vel velit, quod divinæ dilectioni ſit contrarium: & hæc perfectio* S. Th. 2. 2. q. 24. art. 8. in corp.

eſt communis omnibus habentibus charitatem.

Ex horum Sanctorum authoritate conſtat, quòd licèt omnes actiones noſtras actu non referamus ad Deum, in charitate tamen eſſe poſſumus, & omnia obſervare, ad quæ tenemur vi hujus præcepti amoris Dei, licèt de ipſo non ſemper cogitemus; modò habitu omnia ad Deum referamus, ſicut docent Theologi, omnia opera hominis juſti ad Deum referri, modò nihil includant charitati contrarium.

Quæſt. 5. Tenemur-ne actus amoris Dei elicere vi præcepti charitatis?

Reſp. Nihil tam frequenter præcipitur, nihil tam luculenter exprimitur in utroque Teſtamento, quàm obligatio diligendi Deum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*, inquit Moyſes Deuteronomii cap. 6. Et Joſue cap. 22. dicitur: *Vt cuſtodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & obſervetis mandata illius, adhæreatiſque ei, ac ſerviatis in omni corde, & in omni anima veſtra.* Et cap. 23. ait: *Hoc autem diligentiſſimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum.*

Eruntque, proſequitur Moyſes Deuteronomii cap. 6. *verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine & oſtiis domus tuæ.*

Hanc

Hanc ipſam obligationem Dominus noſter Jeſus Chriſtus in multis Euangelii locis explicat, ut Marci cap. 12. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine; & diligere proximum tanquam ſe ipſum, majus eſt omnibus holocautomatibus, & ſacrificiis.* Et Epiſtola 1. Joannis cap. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Sancti Patres fusè explicant hanc obligationem producendi actus amoris Dei. Et Alexander Papa ſeptimus ſequentem propoſitionem damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Decretum Alexandri 7. adverſus laxas Caſuiſtarum opiniones, 24. Sept. 1665. 1. propoſ. damnata.

Quæſt. 6. Quandonam tenemur elicere actus amoris Dei?

Reſp. Tenemur primò, quoties tenemur elicere actum contritionis perfectæ, v. g. ſi in articulo mortis conſtituti, nullum aliud ſuppetat medium, ut cum Deo reconciliemur. Sicut etiam quando debemus adminiſtrare, aut ſuſcipere ſacramentum, ſi nobis conſcii ſimus alicujus peccati mortalis, & confeſſoris facultatem non habeamus: quoniam contritio in ſe includit actum amoris Dei, juxta Concilium Tridentinum; *Seſſ.* 14. de pœnit. cap. 4.

Docet ſanctus Thomas, omnes homines, ubi primùm ad rationis uſum pervenerint, teneri elicere actus amoris Dei: *Dicendum, inquit, quod ab aliis peccatis mortalibus poteſt puer, incipiens habere uſum rationis, per aliquod tempus abſtinere: ſed à peccato omiſſionis prædictæ non liberatur, niſi quàm citò poteſt, ſe convertat ad Deum. Primùm enim quod occurrit homini diſcre-* S. Tho. 1. 2. q. 89. ar. 6. ad 3.

bere ſe putat. Charitas autem vera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus; ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, ſcit ... Ille ergo ſecurus amat, qui propter Deum illum amat, à quo ſe intelligit non amari. Magna ſunt hæc, alta ſunt hæc, & multis ad exhibendum difficilia: ſed tamen iſta eſt veſtis nuptialis: quiſquis autem hanc recumbens in nuptiis non habet, jam ſollicitus metuat ingrediente Rege, quando mittatur foras.

Quæſt. 2. Solus Deus eſt-ne objectum charitatis?

S. Aug. l. 1. de doct. Chr. c. 23.

Reſp. Quamvis, ex ſancto Auguſtino: *Quatuor ſunt diligenda, unum quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deus; alterum quod nos ſumus, ſcilicet anima noſtra; tertium quod juxta nos eſt, ſcilicet proximum; quartum quod infra nos eſt, ſcilicet proprium corpus:* nihilominus charitas erga tria proximo loco enumerata, referenda eſt ad Deum, qui eſt unicum hujus virtutis objectum; ut explicat ſanctus Bonaventura, his verbis: *Actus charitatis eſt diligere, diligere autem idem eſt, quod velle bonum. Cùm ergo charitas diligit aliquem, bonum optat ei quem diligit, iſtud autem bonum quod charitas diligit, unum ſolum eſt, videlicet bonum æternum, & bonum ſummum; iſtud autem ſummum bonum aliquando homo per charitatem optat Deo, aliquando ſibi, aliquando proximo. Secundum quod optat ipſum ipſi Deo, dicitur diligere Deum, quia vult quod ipſe Deus ſit ſummum bonum, & quod habeat omne bonum per eſſentiam. Secundùm quod optat illud proximo, ſic dicitur diligere proximum, quia vult quod habeat illud bonum per gratiam, & gloriam. Secundùm quod optat illud ſibi, ſic dicitur diligere ſeipſum.*

S. Bon. in 3. diſt. 27. q. 2. n. 13.

ipſum. Generaliter ergo in actu dilectionis ipſius charitatis unum eſt bonum optatum, licèt multa quibus illud bonum optatur: & illud eſt objectum principale ipſius habitus diligendi, quoniam ipſum propter ſe optatur à charitate, ita quod habet rationem objecti principaliter moventis, & finis quietantis; & quia illud eſt unum ſolum, ſive comparetur ad eum qui habet charitatem, ſive comparetur ad ejus proximum. Hinc eſt, quod charitatis habitus habet eſſe unus: Quoniam Deum ſemper reſpicit, ut unicum objectum, licèt modis diverſis.

Et ſi objicias, inquit idem Doctor, *quod charitas non tantùm facit, quod homo velit proximo bonum quod Deus eſt, ſed etiam omne aliud bonum: dicendum, quod hoc non eſt principaliter, & elicitivè, ſed quaſi conſequenter & imperativè*: Quia charitatem habemus, quâ Deum unicè diligimus, ejus præceptis ſponte obtemperamus, quibus vult, ut bonum proximi procuremus. Dici etiam poteſt cum ſancto Auguſtino, quòd *velle debemus, ut omnes diligant nobiſcum Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum eſt*. Certum igitur eſt, charitatem Deum ipſum, ut ſolum & unicum ſuum objectum, omneſque hujus virtutis actus ad Deum referri debere, tanquam ad eorum principium atque finem. Unde ait ſanctus Bernardus: *Cauſa diligendi Deum, Deus eſt: modus, ſine modo diligere.*

Ibid. n. 14. ad 1.

S. Aug. de doctr. Chr. lib. 1. c. 29.

S. Ber. trac. de diligendo Deo c. 1.

Quæſt. 3. Quomodo intelligendum eſt hoc præceptum expreſſum in veteri, & novo teſtamento: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua?*

Deut. c. 6. Marc. c. 12.

S. Th. 2. 2. q. 44. a. 5. in corp. *Reſp.* Ex ſancto Thoma: *Præcipitur nobis, ut tota noſtra intentio feratur in Deum, quod eſt, ex toto corde; & quod intellectus noſter ſubdatur Deo, quod eſt, ex tota mente; & quod appetitus noſter reguletur ſecundùm Deum, quod eſt, ex tota anima; & quod exterior actus noſter obediat Deo, quod eſt, ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere.*

S. Chryſoſ. in cap. 22. Matth. homil. 42. Sanctus Joannes Chryſoſtomus, ſeu potiùs author operis imperfecti, explicat verba primi hujuſce præcepti, quod omnia præcepta quodammodo complectitur, cùm ait: *Quid eſt diligere Deum ex toto corde? id eſt, ut cor tuum non ſit inclinatum ad ullius rei dilectionem, amplius quàm ad Dei; nec delecteris in aliqua ſpecie mundi, amplius quàm in Deo: non in honoribus, non in auro vel in argento, non in poſſeſſionibus, aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut veſtibus, non in filiis aut parentibus, aut amicis; ſed hæc omnia exiſtimes tibi eſſe in Deo, ut præ his omnibus Deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, jam ex toto corde non amas Deum; pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem amandam inclinatum, pro tanta parte minùs eſt ad Deum .... Quid eſt in tota anima diligere Deum? id eſt, certiſſimum animum habere in veritate, & firmum eſſe in fide. Qui omne bonum credit apud Deum, & omne bonum credit eſſe Deum, & extra Deum non credit eſſe bonum; qui credit Deum omnia facere, & ſine Deo nihil fieri poſſe, ille tota anima diligit Deum? Quid eſt tota mente diligere Deum? id eſt, ut omnes ſenſus tui, qui pertinent ad te, Deo vacent. Cujus intellectus Deo miniſtrat, & cujus ſapientia circa Deum eſt, cujus cogitatio ea quæ ſunt Dei, tractat; cujus*

memo-

memoria quæ ſunt bona recordatur, tota mente diligit Deum.

Tandem ſanctus Bernardus optimè ad noſtram inſtructionem explicat verba hujus primi præcepti, dum ait: *Diſce, ò Chriſtiane, à Chriſto, quomodo diligas Chriſtum; diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter: dulciter, ne illecti: prudenter, ne decepti: fortiter, ne oppreſſi ab amore Domini avertamur. Ne mundi gloria, ſeù carnis voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Ne ſeducaris ſpiritu mendacii, & erroris, luceſcat tibi veritas Chriſtus. Ne adverſitatibus fatigeris, confortet te virtus Dei Chriſtus: Zelum tuum inflammet Chriſtus, informet ſcientia, firmet conſtantia: ſit fervidus, ſit circumſpectus, ſit invictus: Nec teporem habeat, nec careat diſcretione, nec timidus ſit. Et vide, ne fortè tria iſta tibi & in lege tradita fuerint, dicente Deo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Mihi videtur (ſi alius competentior ſenſus in hac trina diſtinctione non occurrit) amor quidem cordis ad zelum quemdam pertinere affectionis; animæ verò amor ad induſtriam, ſeu judicium rationis: virtutis autem dilectio ad animi poſſe referri conſtantiam vel vigorem. Dilige ergo Dominum Deum tuum toto & pleno cordis affectu; dilige tota rationis vigilantia & circumſpectione; dilige & tota virtute; ut nec mori pro ejus amore pertimeſcas, quoniam fortis eſt ut mors dilectio.* S. Ber. ſer. 20. in cant.

Quæſt. 4. Tenemur-ne obſervare hoc primum præceptum in tota plenitudine ſua?

Reſp. Sanctus Auguſtinus, & ſanctus Thomas aſſerunt, hoc præceptum ita eſſe

di, & in amore Dei, nunquam dicendo ſatis eſt: *Videtis, inquit, quia viatores ſumus. Dicitis, quid eſt ambulare? breviter dico: proficere, ne fortè non intelligatis, & pigriùs ambuletis. Proficite, fratres mei, diſcutite vos ſemper ſine dolo, ſine adulatione, ſine palpatione. Non enim aliquis eſt intus tecum cui erubeſcas, & jactes te: eſt ibi, ſed cui placet humilitas; ipſe te probet, proba & te ipſum tu ipſe: ſemper tibi diſpliceat quod es, ſi vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixeris, ſufficit, periiſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice: noli in via remanere, noli retrò redire, noli deviare ..... Meliùs it claudus in via, quàm curſor præter viam.*

S.Aug.ſer. 15. De verbis Apoſtoli in fine.

Sanctus Thomas multis in locis hujus primi præcepti amoris Dei obligationes explicat, conformiter huic ſancti Auguſtini doctrinæ; ſed præſertim, cùm ait: *Ex parte diligentis tunc eſt charitas perfecta, quando diligit tantum quantum poteſt, quod quidem contigit tripliciter: uno modo ſic, quod totum cor hominis actualiter ſemper feratur in Deum, & hæc eſt perfectio charitatis patriæ, quæ non eſt poſſibilis in hac vita, in qua impoſſibile eſt, propter humanæ vitæ infirmitatem, ſemper actu cogitare de Deo, & moveri dilectione ad ipſum: alio modo ut homo ſtudium ſuum deputet ad vacandum Deo & rebus divinis, prætermiſſis aliis, niſi quantùm neceſſitas præſentis vitæ requirit; & iſta eſt perfectio charitatis, quæ eſt poſſibilis in via; non tamen eſt communis omnibus habentibus charitatem: tertio modo ita quod habitualiter aliquis totum cor ſuum ponat in Deo; ita ſcilicet quod nihil cogitet, vel velit, quod divinæ dilectioni ſit contrarium: & hæc perfectio*

S. Th. 2. 2. q. 24. art. 8. in corp.

eſt communis omnibus habentibus charitatem.

Ex horum Sanctorum authoritate conſtat, quòd licèt omnes actiones noſtras actu non referamus ad Deum, in charitate tamen eſſe poſſumus, & omnia obſervare, ad quæ tenemur vi hujus præcepti amoris Dei, licèt de ipſo non ſemper cogitemus; modò habitu omnia ad Deum referamus, ſicut docent Theologi, omnia opera hominis juſti ad Deum referri, modò nihil includant charitati contrarium.

Quæſt. 5. Tenemur-ne actus amoris Dei elicere vi præcepti charitatis?

Reſp. Nihil tam frequenter præcipitur, nihil tam luculenter exprimitur in utroque Teſtamento, quàm obligatio diligendi Deum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*, inquit Moyſes Deuteronomii cap. 6. Et Joſue cap. 22. dicitur: *Ut cuſtodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & obſervetis mandata illius, adhæreatiſque ei, ac ſerviatis in omni corde, & in omni anima veſtra*. Et cap. 23. ait: *Hoc autem diligentiſſimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum*.

Eruntque, proſequitur Moyſes Deuteronomii cap. 6. *verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine & oſtiis domus tuæ.*

Hanc

Hanc ipſam obligationem Dominus noſter Jeſus Chriſtus in multis Euangelii locis explicat, ut Marci cap. 12. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine; & diligere proximum tanquam ſe ipſum, majus eſt omnibus holocautomatibus, & ſacrificiis.* Et Epiſtola 1. Joannis cap. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Sancti Patres fusè explicant hanc obligationem producendi actus amoris Dei. Et Alexander Papa ſeptimus ſequentem propoſitionem damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Decretum Alexandri 7. adverſus laxas Caſuiſtarum opiniones, 24. Sept. 1665. 1. propoſ. damnata.

Quæſt. 6. Quandonam tenemur elicere actus amoris Dei?

Reſp. Tenemur primò, quoties tenemur elicere actum contritionis perfectæ, v. g. ſi in articulo mortis conſtituti, nullum aliud ſuppetat medium, ut cum Deo reconciliemur. Sicut etiam quando debemus adminiſtrare, aut ſuſcipere ſacramentum, ſi nobis conſcii ſimus alicujus peccati mortalis, & confeſſoris facultatem non habeamus: quoniam contritio in ſe includit actum amoris Dei, juxta Concilium Tridentinum: *Seſſ.* 14. de pœnit. cap. 4.

Docet ſanctus Thomas, omnes homines, ubi primùm ad rationis uſum pervenerint, teneri elicere actus amoris Dei: S. Tho. 1. 2. q. 89. ar. 6. ad 3. *Dicendum*, inquit, *quod ab aliis peccatis mortalibus poteſt puer, incipiens habere uſum rationis, per aliquod tempus abſtinere: ſed à peccato omiſſionis prædictæ non liberatur, niſi quàm citò poteſt, ſe convertat ad Deum. Primùm enim quod occurrit homini diſcre-*

tionem habenti, eſt quod de ipſo cogitet, ad quem alia ordinet ſicut ad finem: finis enim eſt prior in intentione; & ideò hoc eſt tempus, pro quo obligatur ex Dei præcepto affirmativo, quo Dominus dicit: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Zachariæ cap. 1.

Verùm Apoſtolica ſedes ſatis oſtendit obligationem, quâ tenentur omnes Chriſtiani, eliciendi ſæpiùs actus amoris Dei, dum propoſitiones ſequentes damnavit.

Decret. Innoc. XI. contra 65. propoſ. 2. Martii 1679.

Quinta Propoſitio damnata: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

Sexta Propoſitio: *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis, per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.*

Septima Propoſitio: *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.*

Quæſt. 7. Eſt-ne neceſſe ad merendum in obſervatione aliorum præceptorum, ut ea obſervemus ex principio amoris Dei, ita ut actio referatur in Deum actualiter, aut ſaltem virtualiter?

Reſp. Ut huic quæſtioni ſatisfaciamus, eamque rectè intelligamus, ſupponenda ſunt hic ea quæ diximus cap. 4. de Sacramentis in genere, loquendo de intentione, quam actualem eſſe dicimus, quando actu eam ad Deum referimus, attendendo ad ea quæ facimus; virtualem verò dici, quando actio intentione actuali ad Deum priùs relata, poſtmodùm diſtracta, cùm non ſit actualis attentio, ita tamen, ut ſi quis ea de re cogitaret, eam ad Deum actu referret; cum autem hæc virtualis intentio ſimilitudinem aliquam habeat cum habitua-

tuali, cum eadem ſæpiùs à ſancto Thoma, & ſancto Bonaventura confunditur, qui nonnunquam virtualem vocant habitualem, ut facilè ex eorum explicatione patet. Hoc ſuppoſito,

Sanctus Bonaventura quæſtioni propoſitæ clarè reſpondet, his verbis: *Notandum eſt tamen, quòd ad hoc quod aliqua actio ſit meritoria, non oportet quod ſemper quis eam referat actualiter in Deum, ſed ſufficit relatio habitualis: habitualem relationem voco, non quia habeat charitatem, per quam ſit habitualis ad referendum: ſed quia in primordio operationis illius, vel alterius, ad quam illa conſequenter ſe habet, intentionem habet ad Deum directam. Unde ſi quis intendit dare pro Deo centum marcas, & incipit dare, & cogitat de Deo in prima marca, & in aliis non cogitat; nihilominus tamen omnes dationes illæ ſunt ei meritoriæ, & fructuoſæ. Si autem opus alterius generis inciperet, oporteret quod intentio renovaretur, ad hoc ut opus eſſet meritorium.* S. Bonav. in 2. Sent. diſt. 41. q. 3. nu. 31. ad 6.

Clariùs autem oſtendit idem ſanctus Doctor ibidem numero 35. non aliud ſe velle per intentionem habitualem, quàm quod nos virtualem vocamus, cùm dicit: *Relationem autem habitualem voco, non qua quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni: Sed qua quis refert aliquod opus ad Deum, ita quod opus ſequens directam habet ad opus primum ordinationem, & conſequentiam; ſicut eſt in illo, qui dat centum marcas, vel intendit ire ad ſanctum Iacobum; in aliis autem non habet locum.*

Sanctus Thomas aſſerit, meritum omnium actionum noſtrarum ex charitate proficiſci; ait enim: *Meritum vitæ æternæ* S.Tho. 1. 2. q. 114. ar. 4. in corp.

D 6 *pri-*

primò pertinet ad charitatem: ad alias autem virtutes ſecundariò, ſecundùm quod earum actus à charitate imperantur. Et paulò poſt ait: *Dicendum, quod fidei actus non eſt meritorius, niſi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Galatas cap. 5. Fides quæ per charitatem operatur*. Authoritate ejuſdem Apoſtoli probat ſanctus Auguſtinus, ex charitatis motivo cætera præcepta compleri debere, dum ait: *Omnia igitur præcepta divina referantur ad charitatem, de qua dicit Apoſtolus*: Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: *Omnis itaque præcepti finis eſt charitas, id eſt ad charitatem refertur omne præceptum; quod verò ita fit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus noſtris, nondum fit, quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur; charitas quippè iſta Dei, & proximi: & utique in his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ: adde Euangelium, adde & Apoſtolos: non enim aliunde vox iſta*: Finis præcepti eſt charitas, & Deus charitas eſt: *Quæcumque ergo mandat Deus, ex quibus unum eſt*: Non mœchaberis; *& quæcumque non jubentur, ſed ſpeciali conſilio monentur, ex quibus unum eſt*: Bonum eſt homini mulierem non tangere; *tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum*.

Ibid. ad 3.
S. Aug. in Enchir. c. 121.

Sanctus Auguſtinus disertè probat, quòd debemus ſemper agere motivo charitatis, non autem motivo timoris ſervilis, cùm ait: *Inimicus juſtitiæ eſt, qui pœnæ timore non peccat: amicus autem erit, ſi ejus amore non peccet; tunc enim verè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare*

S. Aug. Ep. 144.

care metuit, ſed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipſum ſicut gehennas odit.

Et paucis verbis inquit Sanctus Gregorius: *In conſpectu tuo juſtus eſſe non valet, qui tibi non per dilectionem, ſed per formidinem ſervit.* S. Gregor. lib. 11. mor. cap. 20.

Sancta Electorum Eccleſia, ait idem ſummus Pontifex, *ſimplicitatis ſuæ, & rectitudinis vias timore inchoat, ſed charitate conſummat: cui tunc eſt funditus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit jam nolle peccare. Cùm verò adhuc timore bona agit, à malo penitus non receſſit: quia eo ipſo peccat, quo peccare vellet, ſi inultè potuiſſet.* S. Greg. l. 1. mor. c. 11.

Quæſt. 8. Præceptum charitatis obligat ne ad diligendum proximum?

Reſp. Obligatio diligendi proximum, conſequitur neceſſariò ex obligatione diligendi Deum: quare ſcriptura ferè ſemper hæc duo præcepta connectit, quæ quodammodo unum conſtituunt, quoniam non amamus proximum, niſi quia Deum amamus; & ita charitas erga proximum, neceſſariò ſequitur eam, quam ſecundùm primum, & maximum legis præceptum erga Deum tenemur exercere. Unde in Epiſtola 1. Joannis cap. 4. dicitur: *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? & hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

Quemadmodum, inquit Sanctus Joannes Damaſcenus, *nec anima ſine corpore, nec rurſus corpus abſque anima, hominis nomen obtinet; eodem modo nec charitas erga Deum, niſi charitatem erga proximum comitem habeat, charitas dicenda eſt: nec rurſus charitas* S. Joann. Damaſc. lib. 1. Parallelorũ. cap. 18.

ritas erga proximum charitatis nomen tueri poteſt, niſi charitas erga Deum acceſſerit.

Tanti ponderis eſt amor erga proximum ad obſervationem præceptorum, ut Apoſtolus dicat: *Qui diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis, &c. & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.*

ad Rom. c. 13.

Et in alio loco: *Omnis enim lex uno ſermone impletur: diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

ad Gal. c. 5.

Venerabilis Beda, poſt S. Auguſtinum, rationem affert, quare Divus Paulus hoc in loco loquatur tantùm de amore proximi, & hoc uno præcepto totam legem contineri doceat: *Cur*, inquit, *Apoſtolus ſolam proximi dilectionem commemorat, niſi quia dilectionem Dei poſſunt homines mentiri, quia rariores tentationes eam probant; in dilectione autem proximi faciliùs convincuntur eam non habere, dum iniquè cum hominibus agunt. Conſequens eſt autem, ut qui ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente Deum diligit, diligat & proximum tanquam ſeipſum, quia hoc jubet ille, quem ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente diligit. Item diligere proximum, id eſt, omnem hominem tanquam ſeipſum, quis poteſt niſi Deum diligat, cujus præcepto & dono dilectionem proximi poſſit implere? Cùm ergo præceptum utrumque ſit, ut nullum ſine altero poſſit teneri, etiam unum horum commemorare plerumque ſufficit, cùm agitur de operibus juſtitiæ: ſed opportuniùs illud, de quo faciliùs quiſque convincitur.*

Beda in epiſt. ad Rom. c. 13. ex Aug.

Quæſt. 9. Ad quid nos obligat charitas erga proximum?

Reſp. Explicat S. Auguſtinus, dum ait; *Cùm ergo illa dilectione, quam divina lex im-*

S. Aug. ep. 52. de vera felicitate.

imperat, debeat homo diligere Deum, & ſeipſum, & proximum, non tamen ex hoc tria præcepta data ſunt: nec dictum eſt, in his tribus, ſed, in his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ, id eſt, in dilectione Dei ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, & proximi tanquam ſui ipſius: videlicet, ut intelligeretur, nullam eſſe aliam dilectionem, qua quiſque diligit ſeipſum, niſi quod diligit Deum: qui enim aliter ſe diligit, potius ſe odiſſe dicendus eſt; fit quippe iniquus, privaturque luce juſtitiæ, qui à potiore ac præſtantiore bono averſus, atque inde vel ad ſeipſum converſus, ad inferiora & egena utique convertitur, fitque in ipſo, quod veraciſſimè ſcriptum eſt: Qui autem amat iniquitatem, odit animam ſuam. *Quia igitur nemo niſi Deum diligendo, diligit ſeipſum, non opus erat, ut dato de Dei dilectione præcepto, etiam ſeipſum homo diligere juberetur, cùm in eo diligat ſeipſum quod diligit Deum. Deberet ergo & proximum diligere tanquam ſeipſum, ut quem potuerit hominem vel beneficentiæ conſolatione, vel informatione doctrinæ, vel diſciplinæ coercitione, adducat ad colendum Deum.*

Obſervandum tamen eſt, quòd externa ſubſidia, quæ proximo præſtamus minimè ſufficiunt ad exercendam charitatem, quæ nobis à Deo præcipitur, niſi proximum ex animo diligamus; ſecùs enim, omnia teſtimonia charitatis, minimè vera ſunt, & ſpeciem tantùm exteriorem charitatis habent, quam interiùs habere tenemur; adeò ut propriè loquendo, quidquid erga proximum præſtamus, ſit veluti appendix amoris intimi, quem erga ipſum gerimus; quæ quidem doctrina eò magis eſt vera, quò contrariæ opiniones à ſancta ſede damnatæ

ſunt,

ſunt, dum ſequentes propoſitiones damnavit.

Decretum Innoc. XI. in quo damnātur 65. propoſ. 2. Martii 1579.

X. Propoſitio damnata: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.*

XI. Propoſitio: *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

Quæſt. 10. Tenentur-ne omnes homines ex præcepto charitatis æqualiter ſubvenire neceſſitatibus tum ſpiritualibus, tum corporalibus proximi?

Reſp. Quamvis nemo poſſit ſe eximere ab hoc præcepto ſervando, quod tam frequenter in veteri & novo teſtamento indicitur; certum tamen eſt, omnes homines æqualiter non obligari, ut inferiùs explicabimus. *Non potuit*, ait Sanctus Auguſtinus, *apertiùs ſignificari, novi Teſtamenti donum eſſe charitatem, quàm hoc loco ubi Apoſtolus dicit:* Invicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. *Hanc enim Chriſti legem dicere intelligitur, qua ipſe Dominus præcepit, ut nos invicem diligamus. Hujus autem dilectionis officium eſt, invicem onera noſtra portare.* Per onera Scriptura & Sancti Patres intelligunt neceſſitates tam ſpirituales, quàm corporales proximi, ſeu res quibus indiget, quas ipſi tenemur præſtare ſecundùm vires, & facultates noſtras, aut ſecundùm majorem ejus indigentiam, aut ſecundùm officii noſtri rationem, aut denique ſecundùm quòd magis cum aliquo conjuncti ſumus.

S. Auguſt. l. 83. quæſt. q. 71.

Quæſt. 11. Quiſnam obſervandus eſt ordo in charitate?

Reſp. Obſervandus utique eſt aliquis ordo in charitate, juxta id quod dicit Sponſa, Canticorum cap. 2. *Ordinavit in*

me

me charitatem. Et ut ait Sanctus Auguſtinus: *Ille juſtè, & ſanctè vivit, qui rerum integer æſtimator eſt: Ipſe eſt autem qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat, quod non eſt diligendum, aut non diligat quod eſt diligendum, aut amplius diligat, quod minùs eſt diligendum, aut æquè diligat quod vel minùs, vel amplius diligendum eſt, aut minùs vel amplius, quod æquè diligendum eſt. Omnis peccator, in quantum peccator eſt, non eſt diligendus: & omnis homo, in quantum homo eſt, diligendus eſt propter Deum, Deus verò propter ſeipſum. Et ſi Deus omni homine amplius diligendus eſt, amplius quiſque debet eum diligere, quàm ſeipſum. Item amplius alius homo diligendus eſt, quàm corpus noſtrum, quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum alius homo Deo perfrui, quod non poteſt corpus, quia corpus per animam vivit, qua fruimur Deo.* S. Auguſt. lib. 1. de Doctrin. Chriſtian. cap.27.

Omnes autem homines æquè diligendi ſunt. Sed cùm omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum, vel temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictiùs tibi quaſi quadam ſorte junguntur.

Sequitur igitur ex hac ſancti Auguſtini doctrina; quòd primitùs, & præ omnibus diligendus nobis ſit Deus. Secundò diligere debemus noſmetipſos quoad bona ſpiritualia. Tertiò proximum quoad eadem ſpiritualia bona. Quartò nos ipſos quoad bona corporalia, deinde proximum circa eadem bona. Denique debemus noſmetipſos diligere quoad bona externa, deinde proximum. Ita etiam explicat S. Thomas 2.2. quæſt.20.

Quæſt. 12. Ad quid nos obligat præceptum charitatis erga inimicos noſtros?

Reſp.

Reſp. Ut nihil omittamus, ut eos per reconciliationem nobiſcum ad Deum ducamus. *Ne pigri ſitis diligere inimicos*, inquit S. Auguſtinus; *ſævit in te homo, ille ſævit, tu deprecare; ille odit, tu miſerere: febris animæ ipſius te odit, ſanus erit, & gratias tibi aget. Quomodo medici diligunt ægrotos; numquid ægrotos diligunt? ſi ægrotos diligunt, volunt, ut ſemper ægrotent? ad hoc diligunt ægrotos, ne ægroti permaneant, ſed ut ex ægrotis ſani fiant: & quanta plerumque patiuntur à phreneticis, quales contumelias verborum? plerumque & percutiuntur: perſequitur ille febrem, ignoſcit homini: & quid dicam, fratres? amat inimicum ſuum, immò odit inimicum ſuum morbum: ipſum enim odit, & amat hominem, à quo percutitur, odit febrem. A quo enim percutitur? à morbo, ab ægrotatione, à febre; illud tollit quod illi adverſatur, ut remaneat illud unde gratuletur. Sic & tu, ſi odit te inimicus tuus, & injuſtè te odit: noveris, quia cupiditas ſæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odiſti illum, & tu contra reddis malum pro malo; unum ægrotum flebam, qui te oderat, jam duos plango, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rem tuam, tollit tibi neſcio quæ habes in terra. Ideo illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra: noli pati anguſtias, migra in cælum, ſurſum cor ibi habebis, ubi latitudo eſt, ut nullas anguſtias patiaris in ſpe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit, nec ipſa tibi tolleret, niſi ille permitteret, qui* flagellat omnem filium quem recipit; *quodammodò ferramentum Dei eſt quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si novit Deus utile tibi eſſe ut expoliet te, permittit illum: ſi novit tibi utile eſſe ut vapules, permittit ille ut cædaris: de illo te curat, opta ut ille ſanetur.*

S. Auguſt. Expoſit. in Epiſt. B. Ioan. tr. 8.

Sani-

Sanitatem illi procurare nitere ferendo injurias ab eo illatas, eâ patientiâ, quæ non minùs tibi, quàm inimico futura eſt ſalutaris, nihil adeò ipſum devinciet, quàm humilis tua patientia: tunc enim propriâ ſtimulante conſcientiâ, reum ſe ſentiet, ſe ipſum ſæpiùs condemnabit; ex hac ſalutari confuſione, ejus quem perſecutus eſt ut inimicum, quæret amicitiam.

Hic agendi modus omninò Chriſtianus, & Euangelii præceptis planè conformis, ita nobis utilis eſt, ut dum noſtro fungimur officio, inimicos etiam noſtros Deo conciliemus, eoſque etiam habituri ſimus amicos: ſed & tenemur ordinaria benevolentiæ, & vitæ civilis indicia inimicis exhibere: quod utique obſervare debemus; quia multi credunt, ſe teneri tantùm, in intimo cordis affectu inimicis parcere, & parati eſſe illis obſequium, ubi neceſſitas occurrit, præſtare; non autem teneri occaſione datâ ſignificare, nullum ſe erga ipſos odium gerere, ſed ſinceram erga ipſos charitatem ſervare.

Sanctus Bernardinus Senenſis ait: *Quæritur, an omnes teneantur ad ſigna dilectionis inimicis exhibenda? & videtur quod ſic, quia Chriſtus Matth. 5. ait:* Si ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? *Ubi velle videtur, quod hoc non ſufficit ad ſalutem. Ad quod dicendum, quod eſt aliquod ſignum, ſine quo non poteſt exteriùs innoteſcere actus dilectionis, etiam illius ad quam omnes tenemur: quia in ejus omnimoda negatione prætenditur ſignum iræ, ſeu odii cordialis. Hujuſmodi autem ſignum videtur ſalutatio, aut ad aliqua interrogata aliqualis reſponſio; unde qui omnino inimico ſuo negaret verbum; aut qui in* S. Bernard. Senenſis, Ser. 24. in fer. 3. poſt 3. Domin. in quadrageſim. c. 1.

ejus præſentia ſemper avertit faciem, vel ſubitò fugit, ſignum oſtendit odii cordialis atque mortalis, niſi ex cauſa valdè rationabili hoc agat, aut probabiliter timeat ex hoc aliquid pejus accidere: quamquam etiam rationem, & intentionem facti ſui debeat intuentibus, propter vitationem ſcandali, propalare, ſi bono modo id facere poteſt.

Denique ſi ſeriò vim verborum Chriſti Domini, quibus jubemur inimicos diligere, velimus conſiderare, facilè videbimus, nos non modò verè teneri inimicos diligere, iis opem in rebus neceſſariis præſtare; verùm etiam ordinaria vitæ civilis officia illis exhibere, quantùm poſſumus, & quantùm id conducit, ut cum iis reconciliemur, eoſque impediamus, ne in odio ſuo erga nos perſeverent. Dicit enim Dominus:
Matth. c. 5. *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.*

Verùm ne hæc externa, & apparentia officia, quæ inimicis exhibemus, facilè nos perſuadeant, eos ſincero cordis affectu à nobis diligi, Sanctus Gregorius nonnulla erga inimicos charitatis ſigna nobis aperit, quibus dignoſcere poſſimus, an eos verâ charitate complectamur. *Sciendum*
S. Greg. moral. lib. 22. cap. 6. *eſt*, inquit, *quia inimici dilectio tunc veraciter cuſtoditur, cùm nec de profectu affligimur, nec de ruina illius lætamur. Nam ſæpè in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, ſæpè hunc diligere æſtimat, ſi ejus vitæ contrarius non exiſtat. Sed dilectionis vim occultè & veraciter, aut profectus inimici, aut caſus interrogat. Hac etenim de re ad plenum ſemetipſam mens hominis neſcit, niſi eum quem ſibi adverſarium credit, in defectu, vel profectu mutaſſe modum ſui ſtatus invenerit. Si enim*

de

de proſperitate addicitur, & de calamitate ſe odientis lætatur: conſtat, quia non amat, quem non vult eſſe meliorem: eumque etiam ſtantem voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur.

Quæſt. 13. Numquid dici poſſet, à nobis impleri charitatis præceptum erga inimicos, dummodo eos odio non habeamus; eoſque amare eſſe ſolummodò conſilium?

Reſp. Sanctus Auguſtinus, & Sanctus Hieronymus oſtendunt, nos teneri poſitivè amare inimicos, eiſque in eorum neceſſitatibus ſubvenire. *Nullum autem*, inquit Sanctus Auguſtinus, *exceptum eſſe, cui miſericordiæ denegetur officium, quis non videat?* S.Aug. de Doctrin. Chriſt.l.1. c.30. *quando uſque ad inimicos etiam porrectum eſt, eodem Domino dicente:* Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. *Ita quoque Apoſtolus Paulus docet, cùm dicit:* Nam non adulterabis, non homicidium facies, non furaberis, non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc ſermone recapitulatur: Diliges proximum tuum tanquam teipſum. Dilectio proximi malum non operatur. *Quiſquis ergo arbitratur, non de omni homine Apoſtolum præcepiſſe, cogetur fateri, quod abſurdiſſimum, & ſceleratiſſimum eſt, viſum fuiſſe Apoſtolo, non eſſe peccatum, ſi quis aut non Chriſtiani, aut inimici adulteraverit uxorem, aut eum occiderit, aut ejus rem cupierit.*

Sanctus Hieronymus validiùs hanc de diligendis inimicis ſtatuit veritatem, dum ait: *Multi præcepta Dei imbecillitate ſua, non Sanctorum viribus æſtimantes, putant eſſe impoſſibilia, quæ præcepta ſunt, & dicunt ſufficere virtutibus non odiſſe inimicos: cæterùm diligere, plus præcipi, quàm humana* S. Hieron. Commēt. in Matth. lib.1.c 5. in fine.

natura patiatur. Sciendum eſt ergo, Chriſtum non impoſſibilia præcipere, ſed perfecta, quæ fecit David in Saul & in Abſalon. Stephanus quoque martyr pro inimicis lapidantibus deprecatus eſt. Et Paulus anathema cupit eſſe pro perſecutoribus ſuis. Hæc autem Ieſus & docuit, & fecit, dicens: Pater ignoſce illis, quod enim faciunt, neſciunt.

Quæſt. 14. Quinam ſunt actus charitatis erga proximum?

Reſp. Quoniam indigentia proximi, vel corporalis, vel ſpiritualis eſſe poteſt, ei tum ſpiritualiter, tum corporaliter opem ferre tenemur. Sanctus Auguſtinus omnia charitatis opera erga proximum exercenda proponit, eaque ſub generali Eleemoſynæ nomine complectitur, cùm ait: *Non ſolùm autem qui dat eſurienti cibum, ſitienti potum, nudo veſtimentum, peregrinanti hoſpitium fugienti latibulum, ægro vel incluſo viſitationem, captivo redemptionem, debili ſubvectionem, cæco deductionem, triſti conſolationem, non ſano medicinam, erranti viam, deliberanti conſilium, & quod cuique neceſſarium eſt indigenti: verùm etiam qui dat veniam peccanti, eleemoſynam dat, & qui emendat verbere in quem poteſtas datur, vel coercet aliqua diſciplina, & tamen peccatum ejus, quo ab illo læſus eſt, aut offenſus, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non ſolùm in eo quod dimittit atque orat, verùm etiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat, quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur invitis, quando eorum conſulitur utilitati, quia ipſi ſibi inveniuntur eſſe inimici; amici verò eorum potiùs illi quos inimicos putant, & reddunt errando mala pro bonis, cùm reddere mala Chriſtianus non debeat pro malis. Multa itaque ſunt genera eleemoſynarum, quæ cùm fa-*

S. Auguſt. Enchir. c. 72. to. 3.

facimus, adjuvamur, ut dimittantur nobis noſtra peccata.

Secundùm S. Thomam: *Ponuntur ſeptem eleemoſynæ corporales, ſcilicet paſcere eſurientem, potare ſitientem, veſtire nudum, recolligere hoſpitem, viſitare infirmum, redimere captivum, ſepelire mortuum.* S. Th. 2. 2. q.32.art.2.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Ponuntur etiam ſeptem eleemoſynæ ſpirituales; ſcilicet docere ignorantem, conſulere dubitanti, conſolari triſtem, corrigere peccantem, remittere offendenti, portare oneroſos & graves, & pro omnibus orare.

Conſule, carpe, doce, ſolare, remitte, fer, ora.

Non eſt neceſſe, hìc agere in particulari de omnibus his charitatis actibus, tum ſpiritualibus, tum corporalibus. Sequemur ordinem Doctoris Angelici, qui ſolùm agit de eleemoſyna, & de fraterna correptione.

Quæſt. 15. Tenemur-ne ex præcepto largiri eleemoſynam, cùm ſuppetit facultas?

Reſp. Conſtans veritas eſt in utroque Teſtamento, & in Sanctorum Patrum doctrina, extare præceptum largiendi eleemoſynam. Deuteronomii cap. 15. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra.* Ezechielis cap. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ..... manum egeno & pauperi non porrigebant.* Verùm quid clarius dici poteſt, ut oſtendatur, eleemoſynam eſſe præceptam, quàm ipſius Jeſu Chriſti Domini noſtri ſententia, proferenda in die judicii, contra eos, qui eleemoſynam non fecerint. *Diſcedite à me maledicti in ignem* Matt.c.25.

æter-

æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus; eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi, & non dediſtis mihi potum, &c.

1. ad Tim. cap. 6. Unde S. Paulus ſcribens ad Timotheum, ait: *Divitibus hujus ſæculi præcipe ..... facilè tribuere*. Enimverò ut ait S. Joannes: 1. Ioan. c. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

Sancti quoque Patres hoc eleemoſynæ præceptum tantâ vehementiâ ſtatuunt, ut mirum ſit, cupiditatem uſque adeò plures excæcaſſe, ut de ejus dubitent obligatione. Sanctus Baſilius ait: *Quem tandem injuria* S. Baſilius hom. in Lucæ verba. *afficio, dum quæ mea ſunt premo, ac retineo? Quænam autem quæſo tua ſunt? An non nudus è materno utero excidiſti? an non rursùm nudus in terram reverteris? quæ autem nunc habes, unde tibi contigerunt? ſi à fortuna dixeris, impius es, ut qui Creatorem non agnoſcas; nec ei, à quo ea accepiſti, gratiam ullam habeas. Si autem à Deo ea te habere confiteris, affer jam cauſam, quamobrem acceperis. Num iniquus eſt Deus, qui ea quæ ad degendam vitam attinent, nobis haud æquè diſtribuit? Ecquid eſt cur tu opibus abundes, ille contra egeat? an non omnino ut & tu benignitatis ac fidelis adminiſtrationis mercedem referas, & ille ingentibus patientiæ premiis ornetur? Siccine verò cùm tu vaſtiſſimo atque inexplebili avaritiæ tuæ ſinu omnia coerceas, nemini te injuriam inferre cenſes, tot homines eorum uſu ſpolians? Quis eſt avarus? an non is qui eo quod ſatis eſt, non acquieſcit? Quis ſpoliator? an non is qui ſua cuique eripit? Tune igitur avarus, & ſpoliator non es, qui ea, quæ adminiſtrationis cauſa ſuſcepiſti, tua ducis? Si quis homini veſtem detrahit, citra controverſiam fur eſt, qui nudum non induit,*

cùm

cùm id facere poſſit, alio nomine appellari debet? famelici eſt panis ille quem retines; nudi veſtimentum, quod in arcis aſſervas; ejus qui calceis caret, calcei illi qui apud te corrumpuntur; egentis illud aurum, quod humi defoſſum habes. Ac proinde tot homines injuria afficis, quot ſunt quibus præbere poteras.

Eâdem ſoliditate præceptum eleemoſynæ ſtabilit atque confirmat ſanctus Ambroſius relatus in Canone, dum ait: *Neque enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundes, indigentibus denegare.* Can. Sicut, 11. diſt. 47.

Sanctus Gregorius Nazianzenus, Oratione de amore pauperum, ait: *An tu benignitatem, ſeu beneficentiam in pauperes non neceſſariam, ſed tibi liberam eſſe putas, ac non legem, ſed conſilium? hoc quoque ipſe magnopere vellem & exiſtimarem; ſed me ſiniſtra illa manus terret, & hædi, & probra quæ ab eo, à quo illic ſunt collocati, conjiciuntur: non quia templa diripuerunt, aut adulteria perpetrarunt, aut aliud quidpiam ex rebus vetitis admiſerunt, ſunt ad hædorum ordinem ablegati, & cum iis multati; ſed quia Chriſtum in pauperibus, ſeu per pauperes, minimè curaverunt.*

Idem aſſerunt ſanctus Chryſoſtomus, ſanctus Auguſtinus, & ſanctus Hieronymus, eorumque hac de re ſententias inferiùs referemus, nu. 16.

Quæſt. 16. Quonam tempore, quâve occaſione, præceptum eleemoſynæ obligat ſub pœna peccati?

Reſp. Ex ſancto Thoma: *Aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare, vel propter periculum neceſſitatis, vel etiam propter ſuperfluitatem habitorum.* Et in alio loco ait: *Dicendum, quod eſt ali-* S. Th. 2. 2. q. 118. ar. 4. ad 2. S. Th. 2. 2. q. 32. art 5. ad 3.

quod tempus dare, in quo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare omittat; ex parte quidem recipientis, cùm apparet evidens & urgens neceſſitas, nec apparet in promptu, qui ei ſubveniat; ex parte verò dantis, cùm habet ſuperflua, quæ ſecundùm ſtatum præſentem non ſunt ſibi neceſſaria, prout probabiliter æſtimari poteſt: nec oportet, quod conſideret omnes caſus, qui poſſunt contingere in infinitum; hoc enim eſſet de craſtino cogitare, quod Dominus prohibet Matth. 6. ſed debent dijudicari ſuperfluum, & neceſſarium ſecundùm ea quæ probabiliter, ut in pluribus, occurrunt.

S. Greg. Paſt. p. 3. c. 22. Sanctus quoque Gregorius oſtendit, divites teneri opem præſtare pauperibus in urgenti neceſſitate conſtitutis, cùm ait; *Cùm qualibet neceſſaria indigentibus miniſtramus, ſua illis reddimus, non noſtra largimur: juſtitiæ debitum potiùs ſolvimus, quàm miſericordiæ opus implemus. Unde & ipſa veritas, cùm de miſericordia cautè exhibenda loqueretur, ait:* Attendite, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. *Cui quoque ſententiæ etiam pſalmiſta concinens dicit:* Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus manet in æternum: *Cùm enim largitatem impenſam pauperibus præmiſiſſet, non hanc vocare miſericordiam, ſed juſtitiam maluit: quia quod à communi Domino tribuitur, juſtum profectò eſt, ut qui accipiunt, eo communiter utantur.*

Gau. 1. diſt. 42. S. Aug. in Pſal. 147. Quantùm ad bona ſuperflua, de quibus pauperibus dare tenemur; Sanctus Hieronymus relatus in Canone, ait: *Aliena rapere convincitur, qui ultra neceſſaria ſibi retinere probatur.* Et ſanctus Auguſtinus dicit: *Superflua divitum, neceſſaria ſunt pauperum: res alienæ poſſidentur, cùm ſuperflua poſſidentur. Quemadmodum regalis*

lis ærarii cuſtos, ait ſanctus Joannes Chryſoſtomus, *ſi commiſſas ſibi pecunias illis ipſis, quibus eſt juſſus diſtribuere, impertiri neglexerit, ſed in ſuas contulerit voluptates, & delicias, plectitur & exauthoratur: ita vir dives ſeſe gerere debet ad inſtar quæſtoris cujuſpiam, qui ab ipſo Deo pecunias pauperibus erogandas acceperit. Quapropter ſi majorem ejuſmodi pecuniarum copiam, quàm poſcat ſua ipſius neceſſitas, ſuos in uſus convertat, ſe graviſſimè plectendum eſſe noverit: non enim ejus ſunt quæ poſſidet, ſed conſervorum quos egeſtas afflixerit. Parcamus igitur noſtris opibus ut alienis, ut fiant noſtræ. Quomodo autem illis parcemus tanquam alienis? ſi illas non in uſus ſupervacuos inſumpſerimus, ſed pauperum manibus impertiverimus.* S. Chryſoſ. Serm. 2. de Lazaro.

Conſtans itaque Patrum ſententia eſt, divites teneri, ſuperflua ſua pauperibus erogare, iiſque etiam de neceſſariis ſubvenire, cùm urgenti neceſſitate premuntur: ſupereſt igitur explicanda difficultas, quam ſequentibus quæſtionibus reſolvemus, quid ſuperflui nomine intelligatur, & quæ ſit ea neceſſitas, quæ nos obligat ad ſubveniendum egenis etiam ex quodammodo neceſſariis.

Quæſt. 17. Quid intelligitur per ſuperfluum, cujus divites ſunt meri diſpenſatores?

Reſp. Quod Sancti Patres intelligunt per ſuperfluum, oſtendit, quàm merito ſcripſerit Cardinalis Cajetanus: *Quod ſi mihi illud objeceris, quod ſcilicet divitum confeſſiones audiri non poſſent, & confeſſores damnationem incurrerent, audi Dominum Ieſum Chriſtum in Euangelio divitibus dicentem:* Facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quàm divitem intrare in regnum Cap. 6. de Eleemoſyna.

cœlorum : *Confeſſoribus autem* : Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt. Enimverò ſanctus Auguſtinus in Pſal. 147. ait: *Multa ſuperflua habemus, ſi nonniſi neceſſaria teneamus; nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit, fratres: quærite quod ſufficit operi Dei, non quod ſufficit cupiditati veſtræ: cupiditas veſtra non eſt opus Dei.*

S. Beda l. 4. c. 51. in Lucæ cap. 1.

Et venerabilis Beda, explicans hæc verba Divi Lucæ: *Quod ſupereſt, date eleemoſynam*, ait: *Quod neceſſario victui ac veſtimento ſupereſt, date pauperibus; neque enim ita facienda eſt eleemoſyna, ut teipſum conſumas inopia; ſed ut tui cura corporis expleta, inopem quantum vales ſuſtentes.*

Quæ quidem ſatis oſtendunt, ſecundùm Sanctos Patres, quòd ut ſciamus, an aliquid nobis ſuperflui ſit, quod pauperibus erogari debeat, non avaritia, non ambitio, non cupiditas humana conſulenda eſt; ſed videndum, quid neceſſarium ſit, ut vivamus ſecundùm præſcriptas modeſtiæ, & ſimplicitatis Chriſtianæ regulas in eo ſtatu, & conditione, in qua divina nos conſtituit providentia. Cavendum porrò eſt, ne quis hac in occaſione cæcutiat; neve ambitio prohibeat, ne ſuperfluum quid reperiatur, ubi magna rerum adeſt copia; quoniam quidem multos videmus, qui tenentur ſuperflua ſua pauperibus erogare, pauciſſimos verò, qui hoc faciant, ut par eſt, præſertim inter mundanos, ſeu eos qui amant hoc ſæculum. Denique Sancta Sedes ſequentem propoſitionem damnavit.

12. Propoſitio damnata.

Decretum Innoc. XI. contra 65. propoſit.

Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.

San-

Sanctus Thomas explicat, quid ſit illud ſuperfluum, quod impendendum eſt egenis, cùm ait: *Ex parte autem dantis, quando habet homo multa, quibus non indiget, neque ad ſuſtentationem vitæ ſuæ, & ſuorum, neque ad decentem ſtatus ſui conſervationem; & ſi pauperes extremæ neceſſitatis non compareant; neque oportet occaſionem futuræ neceſſitatis prætendere, ultra probabilia ſigna futuræ neceſſitatis; quia hæc eſt ſuperflua ſollicitudo, quam Dominus prohibet, Matth. 6. Nolite ſolliciti eſſe*, &c.

Quare certum eſt, nos teneri eleemoſynas erogare ex eo, quod ſuperfluum eſt noſtro ſtatui; quoniam quidem certum eſt tum experientiâ quotidianâ, tum verbo Dei, ſemper pauperes fore nobiſcum, ut ait Chriſtus Dominus, Matth. 26. qui communibus, & ordinariis neceſſitatibus erunt obnoxii, in quibus de ſuperfluo ſemper eis opem ferre tenemur.

Quæſt. 18. Quænam illa neceſſitas eſt, quâ tenemur pauperibus ſubvenire, etiam ex quodammodo neceſſario ſtatui?

Reſp. Sanctus Thomas multis in locis explicat, quæ ſit hæc neceſſitas, præſertim verò dum ait: *Dicendum, quod tempus ad quod obligat præceptum de eleemoſynis faciendis, accipitur ex parte accipientis, & ex parte dantis: ex parte accipientis, quando apparent ſigna probabilia extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei ſubveniatur, ut cùm aliquis videt alios impotentes, vel pigros ad ſubveniendum, & pauperem indigere cibo, & potu, & aliis vitæ neceſſariis, nec ſibi ſatisfacere poſſe: non enim expectanda eſt ultima neceſſitas; quia tunc fortè non poſſet juvari, natura jam fame vel ſiti conſumpta: dicit enim Chryſoſt. ſuper* (S. Th. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. q. 4. ad 4.)

 Ioan.

cœlorum: *Confeſſoribus autem*: Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt. Enimverò ſanctus Auguſtinus in Pſal. 147. ait: *Multa ſuperflua habemus, ſi nonniſi neceſſaria teneamus; nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit, fratres: quærite quod ſufficit operi Dei, non quod ſufficit cupiditati veſtræ: cupiditas veſtra non eſt opus Dei.*

S. Beda l. 4. c. 51. in Lucæ cap. 1.

Et venerabilis Beda, explicans hæc verba Divi Lucæ: *Quod ſupereſt, date eleemoſynam*, ait: *Quod neceſſario victui ac veſtimento ſupereſt, date pauperibus; neque enim ita facienda eſt eleemoſyna, ut teipſum conſumas inopia; ſed ut tui cura corporis expleta, inopem quantum vales ſuſtentes.*

Quæ quidem ſatis oſtendunt, ſecundùm Sanctos Patres, quòd ut ſciamus, an aliquid nobis ſuperflui ſit, quod pauperibus erogari debeat, non avaritia, non ambitio, non cupiditas humana conſulenda eſt; ſed videndum, quid neceſſarium ſit, ut vivamus ſecundùm præſcriptas modeſtiæ, & ſimplicitatis Chriſtianæ regulas in eo ſtatu, & conditione, in qua divina nos conſtituit providentia. Cavendum porrò eſt, ne quis hac in occaſione cæcutiat; neve ambitio prohibeat, ne ſuperfluum quid reperiatur, ubi magna rerum adeſt copia; quoniam quidem multos videmus, qui tenentur ſuperflua ſua pauperibus erogare, pauciſſimos verò, qui hoc faciant, ut par eſt, præſertim inter mundanos, ſeu eos qui amant hoc ſæculum. Denique Sancta Sedes ſequentem propoſitionem damnavit.

12. Propoſitio damnata.

Decretum Innoc. XI. contra 65. propoſit.

Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.

San-

Sanctus Thomas explicat, quid ſit illud ſuperfluum, quod impendendum eſt egenis, cùm ait: *Ex parte autem dantis, quando habet homo multa, quibus non indiget, neque ad ſuſtentationem vitæ ſuæ, & ſuorum, neque ad decentem ſtatus ſui conſervationem; & ſi pauperes extremæ neceſſitatis non compareant; neque oportet occaſionem futuræ neceſſitatis prætendere, ultra probabilia ſigna futuræ neceſſitatis; quia hæc eſt ſuperflua ſollicitudo, quam Dominus prohibet, Matth. 6. Nolite ſolliciti eſſe*, &c.

Quare certum eſt, nos teneri eleemoſynas erogare ex eo, quod ſuperfluum eſt noſtro ſtatui; quoniam quidem certum eſt tum experientiâ quotidianâ, tum verbo Dei, ſemper pauperes fore nobiſcum, ut ait Chriſtus Dominus, Matth. 26. qui communibus, & ordinariis neceſſitatibus erunt obnoxii, in quibus de ſuperfluo ſemper eis opem ferre tenemur.

Quæſt. 18. Quænam illa neceſſitas eſt, quâ tenemur pauperibus ſubvenire, etiam ex quodammodo neceſſario ſtatui?

Reſp. Sanctus Thomas multis in locis explicat, quæ ſit hæc neceſſitas, præſertim verò dum ait: *Dicendum, quod tempus ad quod obligat præceptum de eleemoſynis faciendis, accipitur ex parte accipientis, & ex parte dantis: ex parte accipientis, quando apparent ſigna probabilia extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei ſubveniatur, ut cùm aliquis videt alios impotentes, vel pigros ad ſubveniendum, & pauperem indigere cibo, & potu, & aliis vitæ neceſſariis, nec ſibi ſatisfacere poſſe: non enim expectanda eſt ultima neceſſitas; quia tunc fortè non poſſet juvari, natura jam fame vel ſiti conſumpta: dicit enim Chryſoſt. ſuper* S. Th. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. q. 4. ad 4.

Ioan. Homil. 76. Non oportet pauperem ululantem deceptorem vocare; quid dicis, ò homo? propter unum panem deceptionem quis complicat? quid ni dicis? Quocirca maximè miſericordiam conſequatur, & maximè neceſſitati eripiatur. Idemque Doctor Angelicus, alio in loco, ubi duplicem diſtinguit neceſſitatem, aliam quam vocat abſolutam, quando ſcilicet deſunt neceſſaria ad proprium victum & veſtitum tum ſui, tum familiæ; aliam verò conditionatam, quando nimirùm quis indiget aliquo ad honeſtè vivendum ſecundùm ſuam conditionem, ait: *Præceptum legis obligat, quod etiam neceſſitati extraneorum abſolutè primò ſubveniatur, quàm neceſſitati propriæ, vel propinquorum conditionatæ*. Hoc eſt, ſecundùm ſanctum Thomam, eleemoſynam erogare tenemur, de his quæ quodammodò neceſſaria ſunt ad vivendum cum decore in propria conditione, quoties neceſſitates publicæ, vel privatæ legitimam præbent occaſionem credendi, pauperibus res victui neceſſarias defuturas, ita ut nemo ipſis ſubveniat in hac extrema neceſſitate.

Quæſt. 19. Uxor poteſt-ne largiri eleemoſynam ſine conſenſu viri?

S.Tho.2.1. q.32.art.8. ad 2. *Reſp*. Ex ſancto Thoma: *Dicendum, quod ſi uxor habet alia præter dotem, quæ ordinatur ad ſuſtentandum onera matrimonii, vel ex proprio lucro, vel quocumque alio licito modo: poteſt dare eleemoſynas, etiam irrequiſito aſſenſu viri; moderatas tamen, ne ex earum ſuperfluitate vir depauperetur; aliàs autem non debet dare eleemoſynas ſine conſenſu viri, vel expreſſo, vel præſumpto, niſi in articulo neceſſitatis*. Conſenſus iſtæ præſumptus occurrere poteſt, cùm dantur res parvi momenti, ita ut præſumi

mi poſſet, quòd illud non diſpliceret marito, ſi illud ſciret. Videtur etiam dicendum ex hac ſancti Thomæ doctrina, poſſe uxorem erogare eleemoſynam, cùm adminiſtrat bona familiæ; quia vir non poteſt, aut non vult ei vacare: V. G. cùm diu à propria domo abeſt, ſi amens evadat, aut alio modo fiat incapax curam agendi rerum domeſticarum; quo caſu cùm rerum adminiſtratio penes uxorem ſit, liberè poteſt eleemoſynam facere, ſecundùm quantitatem bonorum ſibi, & marito communium. Si maritus etiam ſingulis annis certam ſummam uxori concedat, quâ utatur ad veſtes ſuæ conditioni convenientes, aliaſque res quibus indiget comparandas; videtur, inquam, quòd uxor zelo charitatis accenſa, poſſit ex hac ſummâ determinata detrahere, quidquid ſibi libuerit, ut in eleemoſynam eroget.

Sanctus Antoninus etiam ſic ait: *Dominium rerum dotalium eſt penes virum: unde contra voluntatem viri mulier non poteſt eleemoſynam facere.* S. Antoninus, par. 3. Summæ tit. 1. c. 24. §. 1.

Quæſt. 20. Quâ ratione fieri debet fraterna correctio?

Reſp. Eccleſiæ Patres docent, fraternam correctionem cum charitate, & humilitate fieri debere, ut fructum aliquem conſequatur: *Nunquam*, inquit ſanctus Auguſtinus, *alieni peccati objurgandi ſuſcipiendum eſt negotium, niſi cùm internis interrogationibus examinantes noſtram conſcientiam, liquidò nobis coram Deo reſponderimus, dilectione nos facere. Quod ſi convitium, vel minæ, vel etiam perſecutiones ejus quem argueris, laceraverint animum, ſi adhuc ille pro te ſanari poſſe videbitur, nihil reſpondeas, donec ſaneris prior, ne fortè* S. Aug. in expoſitione Epiſt. ad Galatas, cap. 6. tomo 4.

carnalibus motibus tuis ad nocendum conſentias, & exhibeas linguam tuam arma iniquitatis peccato, ad reddendum malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Quidquid enim lacerato animo dixeris, punientis eſt impetus, non charitas corrigentis. Dilige, & dic quod voles; nullo modo maledictum erit, quod ſpecie maledicti ſonuerit; ſi memineris, ſenſeriſque, te in gladio verbi Dei liberatorem hominis eſſe velle ab obſidione vitiorum. Quod ſi fortè, ut plerumque accidit, dilectione quidem talem ſuſcipis actionem, & ad eam corde dilectionis accedis, ſed inter agendum ſubrepſerit aliquid; dum tibi reſiſtitur, quod te auferat ab hominis vitio percutiendo, & ipſi homini faciat infeſtum: poſtea te lacrymis lavantem hujuſmodi pulverem multo ſalubriùs meminiſſe oportebit, quàm non debeamus ſuper aliorum ſuperbire peccata, quando & ipſa eorum objurgatione peccamus; cùm faciliùs nos ira peccantis iratos, quàm miſeria, miſericordes facit. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti; legem utique charitatis.

S. Greg. Moral. lib. 23. c. 8. in 33. c. Job. Sanctus Gregorius magnus, poſt ſanctum Auguſtinum, docet, humilitatem, & propriæ infirmitatis agnitionem eſſe neceſſariam ad fratres & alios cum fructu corrigendos: *Non enim*, inquit, *quia infirmi homines ſumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primùm meminiſſe quod ſumus; ut ex propria infirmitate penſemus, quo docendi ordine infirmis fratribus conſulamus. Conſideremus igitur, quia aut tales ſumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus; & ſi jam divina gratia operante non ſumus, ut tantò temperantiùs humili corde corrigamus, quantò noſmetipſos veriùs in his quos emendamus, agnoſcimus.*

Si autem tales nec ſumus, nec fuimus, quales adhuc illi quos emendare curamus; ne cor noſtrum fortè ſuperbiat, & de ipſa innocentia in pejus ruat, quorum mala corrigimus, alia ipſorum bona nobis ante oculos revocemus; quæ ſi omninò nulla ſunt, ad occulta Dei judicia recurramus; quia ſicut nos meritis nullis hoc ipſum quod habemus accepimus; ita illos quoque poteſt gratia supernæ virtutis infundere, ut excitati poſteriùs etiam ipſa poſſint bona, quæ nos ante recepimus, prævenire. Quis enim crederet, quòd per Apoſtolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præceſſurus erat, qui in morte ejus lapidantium veſtimenta ſervabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demùm, delinquentium iniquitas increpari.

Tertium autem quod, ſecundùm S. Bernardum, in correctione fraterna occurrit obſervandum, eſt, Deum enixè pro ipſo priùs orare, quem corrigere volumus: *Quia*, inquit, *fraterna correctio non habet locum, ubi non ſperatur emendatio: & fruſtrà venit ſonus ad aures, niſi Deus in corde loquatur; quia ſolus Deus convertit corda filiorum hominum: fraterna correctio debet fieri cum magno moderamine, cum gemitu & benevolentia, ſuo loco, ſuo tempore, ſemper oratione præcedente.* S. Bern. to. 2. de perfect. vitæ ſpiritalis, tit. ult.

Prudenter etiam monet Sanctus Franciſcus Xaverius, quòd *ſemper cenſuræ ſupercilium, frontis ſerenitate, arriſu oris, blanditia obtutuum mitigari debet; multò autem magis humanitate verborum, & declaratione amoris, qui te unus ad moleſtum, ſed neceſſarium, eximendæ ab amico deformantis illum labis conatum impellat. Inſerendi quin etiam colloquio amplexus, demiſſæ venerationes, cæteraq; benevolentiæ ſinceræ, reverentiæ nõ fucatæ ſigna idonea; quorum velut mellis aut ſeſami* Epiſtolar. S. Franc. Xaverii, lib. 4. Epiſt. 4. à Poſino verſa.

admixtione, amarities condiatur nauſeoſi per ſe ſe remedii, & ſi merum reſpuentibus obtrudatur, inſalubris evaſuri. Nam ſi ad odium triſti negotio innatum, aſperitatem vocis, auſteritatem vultus, frontis ac rigidi aſpectus minas adjunxeris, vereor equidem, ut ſtomacho imperent delicati faſtidii, & tenerarum homines aurium, quos aſſuetos adulationibus, veriſimile potius eſt, excuſſuros frenum omne moderationis, & cenſorem importunum convicio repulſuros.

Quæſt. 21. Quandonam præceptum fraternæ correctionis obligat?

S. Th. 2. 2. q. 33. a. 2. in corp. *Reſp.* Sanctus Thomas ſic reſpondet: *Correctio autem fraterna ordinatur ad fratris emendationem: & ideò hoc modo cadit ſub præcepto, ſecundùm quod eſt neceſſaria ad iſtum finem; non autem ita quod quolibet tempore & loco frater delinquens corrigatur.* Tùm explicat ſanctus Thomas, quando quis tenetur correctionem fraternam adhibere; quando peccat venialiter eam omittendo; & quando demùm mortaliter, omneſque hos caſus authoritate ſancti

Ibid. in reſp. ad 3. Auguſtini ita definit: *Dicendum quod correctio fraterna tripliciter omitti poteſt: uno quidem modo meritoriè, quando ex charitate aliquis correctionem omittit; dicit enim Aug. in 1. lib. de Civitate Dei cap. 4. Si propterea quiſque objurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, vel eiſdem ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam erudiendos impediant alios infirmos, & premant atque avertant à fide; non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis. Alio modo prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali: quando ſcilicet formidatur, ut ibi dicitur, judicium vulgi, & carnis excruciatio, vel*

perem-

peremptio; dum tamen hæc ita dominentur in animo, quod fraternæ charitati præponantur; & hoc videtur contingere, quando aliquis probabiliter præſumit de aliquo delinquente, quod poſſet eum à peccato retrahere: & tamen propter timorem vel cupiditatem prætermittit. Tertio modo hujuſmodi omiſſio eſt peccatum veniale, quando timor, vel cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripienda delicta fratris: non tamen ita, quod ſi ei conſtaret, quod fratrem poſſet à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem omitteret; quibus in animo ſuo charitatem præponit fraternam. Et hoc modo quandoque viri ſancti negligunt corrigere delinquentes.

Quæſt. 22. Tenemur-ne corrigere fratrem noſtrum, cùm credimus, correctionem ipſi gratam non fore; imò verò eum nobis moleſtum fore, & iratum?

Reſp. Videtur Divus Paulus nobis indicare, quòd tenemur, cùm ait: *Inſta opportunè, importunè: argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina.* 2. ad Timot. c. 4.

Verùm ſanctus Auguſtinus explicans hæc verba Apoſtoli, inſinuat, quid tunc ſit nobis agendum, & quæ in tali occaſione incumbat obligatio, cùm ait: *Inſta opportunè; quod ſi hoc modo non proficis, importunè: ita intelligendum eſt, ut tu opportunitatem omninò non deſeras: & ſic accipias quod dictum eſt, importunè, ut illi videaris importunus, qui non libenter audit quæ dicuntur in eum: tu tamen ſcias hoc illi eſſe opportunum, & dilectionem curamque ſanitatis ejus animo teneas manſueto, & modeſto, & fraterno. Multi enim poſtea cogitantes quæ audierint, & quàm juſtè audierint, ipſi ſe graviùs, & ſeveriùs arguerunt, & quamvis perturbatiores à medico viderentur abſcedere,* S. Aug. in expoſit. c. 6. ad Galatas.

paulatim, verbi vigore in medullis penetrante, ſanati ſunt.

Quæſt. 23. Tenentur-ne omnes homines vel ſub præcepto fraternam adhibere correctionem?

S.Tho.2.2. q.33.art.3. ad 1. *Reſp.* Sic reſpondet ſanctus Thomas: *Dicendum, quod in correctione fraterna, quæ ad omnes pertinet, gravior eſt cura Prælatorum, ut dicit Auguſt. in 1. de Civitate Dei. Sicut enim temporalia beneficia potiùs debet aliquis exhibere illis, quorum curam temporalem habet; ita etiam beneficia ſpiritualia, putà correctionem, doctrinam, & alia hujuſmodi, magis debet exhibere illis qui ſunt ſuæ ſpirituali curæ commiſſi: non ergo intendit Hieronymus dicere, quod ad ſolos ſacerdotes pertineat præceptum de correctione fraterna, ſed quod ad hos ſpecialiter pertinet.* Can. Tam Sacerdotes, 24. q. 3. Unde etiam dicitur in Canone: *Tam ſacerdotes, quàm reliqui fideles omnes ſummam debent habere curam de iis qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles appareant, ab Eccleſia ſeparentur.* Et ita non solùm ex hoc Canone conſtat, præceptum correctionis fraternæ ad omnes pertinere; verùm etiam Eccleſiaſtici cap. 17. dicitur: *Mandavit unicuique de proximo ſuo.*

Quæſt. 24. Debet-ne quis ſemper ab aliis corripiendis abſtinere, propter timorem ne deteriores fiant?

D. Th. 2.2. q.33.art.6. in corp. *Reſp.* Huic quæſtioni ita reſpondet Sanctus Thomas: *Dicendum, quod ſicut dictum eſt, duplex eſt correctio delinquentis: una quidem pertinens ad prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam: & talis correctio non eſt dimittenda propter turbationem ejus qui corripitur, tum quia ſi propria ſponte emendari non velit,*

velit, cogendus eſt per pœnas, ut peccare deſiſtat; tum etiam quia ſi incorrigibilis ſit, per hoc providetur bono communi, dum ſervatur ordo juſtitiæ, & unius exemplo alii deterrentur: unde judex non prætermittit ferre ſententiam condemnationis in peccantem propter timorem turbationis ipſius vel amicorum ejus. Alia verò eſt correctio fraterna, cujus finis eſt emendatio delinquentis, non habens coactionem, ſed ſimplicem admonitionem; & ideò ubi probabiliter æſtimatur, quòd peccator admonitionem non recipiat, ſed ad pejora labatur, eſt ab hujuſmodi correctione deſiſtendum: quia ea quæ ſunt ad finem, debent regulari ſecundùm quod exigit ratio finis.

Quare Prælati ſeu Epiſcopi, & Curati, ſuas oves corripere ſæpiùs debent, licèt jure poſſint exiſtimare, talem correctionem ipſis ad emendationem non profuturam, modò earum punitio publicæ utilitati poſſit inſervire, aut gregis ſibi commiſſi ædificationem promovere.

Quæſt. 25. Quomodo fieri debet fraterna correctio circa peccata occulta?

Reſp. Dicendum, ait Angelicus Doctor, *quòd poſt admonitionem ſecretam ſemel, vel pluries factam, quamdiu ſpes probabiliter haberetur de correctione, per ſecretam admonitionem procedendum eſt. Ex quo autem probabiliter jam cognoſcere poſſumus, quòd ſecreta admonitio non valet, procedendum eſt ulteriùs (quantumcumque ſit peccatum occultum) ad teſtium inductionem: niſi fortè probabiliter æſtimaretur, quòd ad emendationem fratris non proficeret, ſed exinde deterior redderetur: quia propter hoc totaliter à correctione ceſſandum eſt.* S.Th. 2. 2. q.33.art.8. ad 1.

Verùm quià non pauci plerumque timent, ne violent charitatem proximi, ſi ejus culpam ſuperiori aperiant, aut alii,

qui

qui poteſt illum ſalubriter corripere, Sanctus Auguſtinus ſic ait: *Nec vos judicetis eſſe malevolas, quando hoc indicatis: magis quippe innocentes non eſtis, ſi ſorores veſtras quas indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. Si enim ſoror tua vulnus haberet in corpore quod vellet occultari, dum timeret ſecari, nonne crudeliter à te ſileretur, & miſericorditer indicaretur? quantò ergo potiùs eam debes manifeſtare, ne deteriùs putreſcat in corde?*

S.Aug. ep. 109. de Regula Monac. to.2.

Corripiendus, inquit S. Hieronymus, *frater ſeorſum, ne ſi ſemel pudorem amiſerit, remaneat in peccato: & ſiquidem audierit, lucriſacimus animam ejus, & per alterius ſalutem nobis quoque ſalus acquiritur. Sin autem audire noluerit, adhibeatur frater: quod ſi nec illum audierit, adhibeatur & tertius, vel corrigendi ſtudio, vel conveniendi ſub teſtibus. Porrò ſi nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum eſt, ut deteſtationi eum habeant, & qui non potuit pudore ſalvari, ſalvetur opprobriis*. Et ita patet, quanta cum prudentia, fraterna correctio fieri debeat, quando peccata ſunt ſecreta.

S. Hieron. l. 3. comment. in Matt. c. 18.

Caput IV.

De Religione.

Quæſt. I. Quid eſt Religio?

Reſp. Eſt virtus moralis, quâ Deo redditur cultus, obſequium, & reverentia, quæ ipſi debentur. Patet ex Sancto Thoma 2.2. q. 81. art. 1.

Religio eſt virtus moralis, quia habet pro objecto proprios actus, quibus defert Deo honorem & debitam reverentiam, cuj-

juſ-

juſmodi ſunt, adoratio, & ſacrificium; & reſpicit Deum ſolummodo tãquam finem. *Duo in Religione conſideranda ſunt*, ut ait Divus Thomas: *unum quidem quod Religio Deo offert, ſcilicet cultus: & hoc ſe habet per modum materiæ & objecti ad Religionem. Aliud autem eſt id cui affertur, ſcilicet Deus, cui cultus exhibetur, non quod actus quibus Deus colitur, ipſum Deum attingant: ſicut cùm credimus Deo, credendo Deum attingimus, propter quod ſuprà dictum eſt, quod Deus eſt fidei objectum, non ſolùm in quantum credimus Deum, ſed in quantum credimus Deo. Affertur autem Deo debitus cultus, in quantum actus quidam quibus Deus colitur, in Dei reverentiam fiunt, putà ſacrificiorum oblationes, & alia hujuſmodi: unde manifeſtum eſt, quod Deus non comparatur ad virtutem Religionis, ſicut materia vel objectum, ſed ſicut finis: & ideo Religio non eſt virtus theologica, cujus objectum eſt ultimus finis; ſed eſt virtus moralis, cujus eſt eſſe circa ea quæ ſunt in finem.* S. Th. 2. 2. q. 81. art. in corp.

Dicitur virtus, quâ Deo defertur debitus cultus, quod eſt proprium Religionis objectum; actus enim hujus virtutis immediatè ex ſe ipſis ordinantur ad reddendum Deo debitum cultum propter ejus excellentiam. Quare ex Sancto Thoma: *Religio habet duplices actus; quoſdam quidem proprios & immediatos, quos elicit, per quos homo ordinatur ad ſolum Deum; ſicut ſacrificare, adorare, & alia hujuſmodi: alios autem actus habet, quos producit mediantibus virtutibus quibus imperat, ordinans eos ad divinam reverentiam: & ſecundùm hoc actus Religionis per modum imperii ponitur eſſe*, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum: *Quod eſt actus elicitus à miſericordia:* Cùm ſcilicet hi actus fiunt propter glo- S. Th. 2. 2. q. 81. art. 1. ad 1.

riam Dei. Igitur actus aliarum virtutum, V. G. miſericordiæ, temperantiæ, & ſimilium, poſſunt eſſe actus Religionis, quia poſſunt elici ex motivo Religionis ad colendum Deum; quamquam Religio ipſa ſit virtus ſpecialis, quę per ſe & immediatè tendit ad reddendum uni ſoli Deo cultum ipſi debitum ab omnibus creaturis mente & ratione præditis.

S. Auguſt. tom. 1. de vera Relig. lib. un. cap. 55.

Nomen autem Religionis à religando dictum eſt, ut ait Sanctus Auguſtinus: *Ad unum Deum tendentes, & ei uni religantes animas noſtras; unde Religio dicta creditur.*

Quæſt. 2. Quomodo dividuntur actus Religionis?

Reſp. Dividuntur primò in interiores, & exteriores. *Religio*, inquit Sanctus Thomas, *habet quidem interiores actus quaſi principales, & per ſe ad Religionem pertinentes: exteriores verò actus, quaſi ſecundarios, & ad interiores actus ordinatos:* Utroſque indicat Pſalmiſta Regius, cùm ait, de ſeipſo loquens: *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Quemadmodum enim actus interiores pertinent ad cor, id eſt, ad animam; ita exteriores, ad membra corporis noſtri ſpectant.

S. Th. 2. 2. q. 81. art. 7. in corp.

Pſalm. 83.

Quæſt. 3. Quinam ſunt actus interiores Religionis?

Reſp. Duo ſunt, nempè devotio, & oratio?

Quæſt. 4. Quid eſt Devotio?

Reſp. Devotio, ſecundùm ſanctum Auguſtinum, *eſt pius & humilis affectus in Deum: humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ; pius ex conſideratione divinæ clementiæ.* Hoc eſt, juxta mentem hujus ſancti Doctoris, devotio præcipuè ſita eſt in ſan-

S. Auguſt. lib. de Spiritu & anima c. 50. tom. 3.

ſancta quadam diſpoſitione, quæ veluti regnat, & dominatur in omnibus actionibus noſtris, quæque efficit, ut totaliter intenti ſimus ad unum Deum amandum, & ex toto corde colendum, cum ſumma in divina bonitate fiducia, & virium noſtrarum diffidentia.

Quæſt. 5. Oratio eſt-ne actus Religionis?

Reſp. Oratio eſt propriè actus Religionis; eſt enim incenſum Deo gratiſſimum, ut ait Pſalmiſta. *Per orationem autem*, inquit Divus Thomas, *homo Dei reverentiam adhibet, in quantum ſcilicet ei ſe ſubjicit; & profitetur orando, ſe eo indigere ſicut authore ſuorum bonorum; unde manifeſtum eſt, quòd oratio eſt propriè Religionis actus*. Quare S. Hieronymus ait: *Sicut militem ſine armis ad bellum exire non convenit, ita homini Chriſtiano procedere quolibet ſine orationibus non convenit*.

S. Th. 2.2. q.83. art.3. in corp.

S. Hieron. apud Bedā tom. 7. in Scintill. cap. 7. de oratione.

Quæſt. 6. Quinam ſunt actus exteriores Religionis?

Reſp. Præcipuè ſunt tres, adoratio, ſacrificium, & votum. Hi actus dicuntur exteriores, quia foras erumpunt ſenſibilibus ſignis; debent tamen, ut meritoriè fiant procedere ex interiore motivo, ſimul cum actibus interioribus animæ, qui cohæreant, atque conveniant cum externis adorationis aliorumque actuum ſignis: adeò ut Deum interiùs adoremus, & intimo cordis affectu, cùm eum exteriùs, & coram hominibus adoramus.

Quæſt. 7. Quid eſt adoratio?

Reſp. Ex Sancto Damaſceno, *Adoratio eſt ſubmiſſionis nota*, quæ fit ad agnoſcendam, & recolendam alterius excellentiam, qui nobis ſuperior eſt; & ita generaliter loquendo, definitur adoratio: verùm in

S.Damaſc. de imaginibus or.1.

in quantum ſumitur ut actus Religionis, juxta Sanctum Damaſcenum, *eſt animi ſedentis, id eſt ſummiſſi atque humilis ſignificatio*; quam Deo exhibemus, exteriori corporis humiliatione, indicando reverentiam, quam ejus infinitæ majeſtati debemus.

S. Ioann. Damaſc. ib. orat. 3.

Quæſt. 8. Quotuplex eſt adoratio, ſeu potiùs cultus?

Reſp. Triplex eſt, ſcilicet cultus latriæ, hyperduliæ, & duliæ: Cultus latriæ ſoli Deo debetur, eſtque verus Religionis actus, quo recognoſcimus divinam ejus majeſtatem, & ſupremum in omnes creaturas dominium. De hac adoratione dicitur Matth. cap. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, eique ſoli ſervies*. Et ut ait S. Joannes Damaſcenus loco citato: *Eſt adoratio quam Deo, qui natura ſolus adorandus eſt, exhibemus, & latria dicitur*.

Adoratio, ſeu potiùs cultus duliæ, eſt ille quem deferimus Angelis, & Sanctis, quatenùs ſunt amici, & fideles Dei ſervi.

Denique cultus Hyperduliæ exhibetur Beatiſſimæ Virgini Deiparæ; quia licèt pura tantùm ſit creatura, eique propterea latriæ cultus exhiberi nequeat, qui uni ſoli Creatori debetur: nihilominùs, ut ait S. Bonaventura, *Beatiſſima Virgo Maria pura creatura eſt, & ideò ad honorem & cultum latriæ non aſcendit. Sed quoniam excellentiſſimum nomen habet, ita quod excellentius puræ creaturæ convenire non poteſt: ideo non tantùm debetur ei honor duliæ, ſed hyperduliæ. Hoc autem nomen eſt, quod virgo exiſtens, Dei Mater eſt: quod quidem tantæ dignitatis eſt, quod non ſolùm viatores, ſed etiam comprehenſores: non ſolùm homines, verùm etiam Angeli eam revereantur, quadam*

S. Bonav. in 3. ſent. diſt. 9. q. 3. art. 1. n. 19. in corp.

dam prærogativa ſpeciali; ex hoc enim quod mater Dei eſt, prælata cæteris creaturis, & eam præ cæteris decens eſt honorari. Hic autem honor conſuevit à Magiſtris Hyperdulia vocari.

*Quæſt.*9. Poteſt-ne alia prædictorum cultuum aſſignari diviſio?

Reſp. Dici poteſt, quòd datur adoratio altera abſoluta, altera reſpectiva, ſeu relativa: quamvis autem adoratio abſoluta in rigore ſoli Deo poſſit exhiberi, latiùs tamen aliquando uſurpatur & tribuitur cultui, qui defertur Deiparæ, Angelis, & Sanctis propter excellentiam, modò ſupra explicatam. Adoratio reſpectiva ea eſt, quæ exhibetur creaturis animâ carentibus, quatenus Deum repræſentant: dicitur reſpectiva, quia hic honor non redditur his imaginibus, niſi reſpectivè ad prototypum ſuum. Sic adorantur cruces, & imagines, quæ repræſentant Deum, cultu Latriæ: quæ repræſentant Deiparam, cultu hyperduliæ; denique quæ repræſentant Angelos, aut Sanctos, cultu Duliæ.

Opportunus hic ſe offert locus graviſſimæ admonitioni, inquit Illuſtriſſimus Stephanus Coſmus, Archiepiſcopus Spalatenſis; Synodo Spalatenſ. ann. 1688. cap.10. *Quoniam populus quibuſdam exterioribus devotionibus impensè gaudet erga Sanctos, ad quorum cultum piæ Societates in Eccleſiis erectæ ſunt, iiſque nimiùm, & interdum etiam unicè fidere videtur: diligenter & ſæpè Parochi fideles admoneant, hujuſmodi exteriores devotiones, tum ſolùm utiles eſſe, ſi cum animi fervore & devotione conjungantur, ſummamque noſtræ ſalutis in morum innocentia, Divinæ legis obſervantia, contritionis & charitatis actibus poſitam eſſe.*

Quæſt. 10. Quomodo intelligendum eſt quod dicitur in primo Decalogi præcepto,

quod

in quantum ſumitur ut actus Religionis, juxta Sanctum Damaſcenum, *eſt animi ſedentis, id eſt ſummiſſi atque humilis ſignificatio*; quam Deo exhibemus, exteriori corporis humiliatione, indicando reverentiam, quam ejus infinitæ majeſtati debemus.

S. Ioann. Damaſc. ib. orat. 3.

Quæſt. 8. Quotuplex eſt adoratio, ſeu potiùs cultus?

Reſp. Triplex eſt, ſcilicet cultus latriæ, hyperduliæ, & duliæ: Cultus latriæ ſoli Deo debetur, eſtque verus Religionis actus, quo recognoſcimus divinam ejus majeſtatem, & ſupremum in omnes creaturas dominium. De hac adoratione dicitur Matth. cap. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, eique ſoli ſervies*. Et ut ait S. Joannes Damaſcenus loco citato: *Eſt adoratio quam Deo, qui natura ſolus adorandus eſt, exhibemus, & latria dicitur*.

Adoratio, ſeu potiùs cultus duliæ, eſt ille quem deferimus Angelis, & Sanctis, quatenùs ſunt amici, & fideles Dei ſervi.

Denique cultus Hyperduliæ exhibetur Beatiſſimæ Virgini Deiparæ; quia licèt pura tantùm ſit creatura, eique propterea latriæ cultus exhiberi nequeat, qui uni ſoli Creatori debetur: nihilominùs, ut ait S. Bonaventura, *Beatiſſima Virgo Maria pura creatura eſt, & ideò ad honorem & cultum latriæ non aſcendit. Sed quoniam excellentiſſimum nomen habet, ita quod excellentius puræ creaturæ convenire non poteſt: ideo non tantùm debetur ei honor duliæ, ſed hyperduliæ. Hoc autem nomen eſt, quod virgo exiſtens, Dei Mater eſt: quod quidem tantæ dignitatis eſt, quod non ſolùm viatores, ſed etiam comprehenſores: non ſolùm homines, verùm etiam Angeli eam revereantur, quadam*

S. Bonav. in 3. ſent. diſt. 9. q. 3. art. 1. n. 19. in corp.

dam prærogativa ſpeciali; ex hoc enim quod mater Dei eſt, prælata cæteris creaturis, & eam præ cæteris decens eſt honorari. Hic autem honor conſuevit à Magiſtris Hyperdulia vocari.

Quæſt. 9. Poteſt-ne alia prædictorum cultuum aſſignari diviſio?

Reſp. Dici poteſt, quòd datur adoratio altera abſoluta, altera reſpectiva, ſeu relativa: quamvis autem adoratio abſoluta in rigore ſoli Deo poſſit exhiberi, latiùs tamen aliquando uſurpatur & tribuitur cultui, qui defertur Deiparæ, Angelis, & Sanctis propter excellentiam, modò ſupra explicatam. Adoratio reſpectiva ea eſt, quæ exhibetur creaturis animâ carentibus, quatenus Deum repræſentant: dicitur reſpectiva, quia hic honor non redditur his imaginibus, niſi reſpectivè ad prototypum ſuum. Sic adorantur cruces, & imagines, quæ repræſentant Deum, cultu Latriæ: quæ repræſentant Deiparam, cultu hyperduliæ; denique quæ repræſentant Angelos, aut Sanctos, cultu Duliæ.

Opportunus hìc ſe offert locus graviſſimæ admonitioni, inquit Illuſtriſſimus Stephanus Coſmus, Archiepiſcopus Spalatenſis; *Quoniam populus quibuſdam exterioribus devotionibus impensè gaudet erga Sanctos, ad quorum cultum piæ Societates in Eccleſiis erectæ ſunt, iiſque nimiùm, & interdum etiam unicè fidere videtur: diligenter & ſæpè Parochi fideles admoneant, hujuſmodi exteriores devotiones, tum ſolùm utiles eſſe, ſi cum animi fervore & devotione conjungantur, ſummamque noſtræ ſalutis in morum innocentia, Divinæ legis obſervantia, contritionis & charitatis actibus poſitam eſſe.* Synodo Spalatenſ. ann. 1688. cap. 10.

Quæſt. 10. Quomodo intelligendum eſt quod dicitur in primo Decalogi præcepto,

quod

quod ſic exprimitur, Exodi cap. 20. *Non facies tibi ſculptile; neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra; non adorabis ea, neque coles?*

Reſp. His verbis prohibebat Deus populo ſuo idololatriam; & ne in hoc prolaberentur crimen, ad quod maximè propendebant, accedente præſertim finitimorum exemplo, prohibuit omnes imagines creaturarum, ne colerent illas; & quidem evidenter patet, hoc à Deo factum, ut hunc populum ab idololatria contineret; cùm in veteri teſtamento ſæpè præceperit, ut fierent imagines; & ita ſignificaſſe, eas prohibitas tantùm fuiſſe, ut idololatria caveretur, cui inſervire, & occaſionem præbere poterant. Videmus enim Exodi cap.25. Deum Moyſi præcepiſſe: *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies*. Et

lib.3.Reg. cap.6. Numerorum 21. *Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno*. Et de Salomone dicitur: *Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis olivarum ..... & omnes parietes templi per circuitum ſculpſit variis cælaturis & torno, & fecit in eis Cherubim, & palmas, & picturas varias, quaſi prominentes de pariete, & egredientes*. Quæ ſatis oſtendunt, imagines in Exodo tantùm prohibitas fuiſſe, ne adorarentur ab Hæbreis: unde cùm Chriſtiani colunt imagines, nullo modo peccant contra hoc præceptum; quoniam quidem hic honor totus in Deum & Sanctos, qui iis repræſentantur, ordinatur. Quare S. Gregorius ſcribens ad quemdam ſolitarium, ait:

S. Gregor. Ep. l. 7. Epiſt. 53. *Scio quidem, quod imaginem Salvatoris noſtri non ideo petis, ut quaſi Deum colas; ſed ob recordationem Dei, in cujus amorem recaleſcas, cujus tu imaginem videre deſideras: & nos quidem non quaſi ante divinitatem,*

ante

ante illam proſternimur: ſed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedentem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi ſcriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum noſtrum aut de reſurrectione lætificat, aut de poſſeſſione demulcet.

Hoc autem explicat Concilium Tridentinum his verbis: *Imagines porrò Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, eiſque debitum honorem, & venerationem impertiendam; non quod credatur ineſſe aliqua in eis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ: vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus ſit figenda: veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant: ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ita ut per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Chriſtum adoremus, & ſanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorum, præſertim verò ſecundæ Nicænæ Synodi, decretis contra imaginum oppugnatores eſt ſancitum.* Verba Concilii Nicæni ſunt: *Impiam ergò hæreſim eorum, qui Chriſtianos accuſant, alia quoque impia conſecuta ſunt. Quemadmodum enim venerabilium imaginum aſpectum ex Eccleſia ſuſtulerunt, alios quoque mores reliquerunt, quos quidem oportet renovari, & tam ex jure ſcripto, quàm non ſcripto ſic obſervari.* Venerabilis Petrus Cluniacenſis reſpondens objectionibus Petrobuſianorum hæreticorum, quos hæretici hujus temporis imitari voluerunt, paucis verbis explicat, quomodo Catholici adorent Cruces: *Signum*, inquit, *non colimus aut adoramus, quia manet ſententia: Dominum*

Concilio Trident. ſeſſ. 25. de invocatione, veneratione & reliquiis Sanctorũ.

Conc. II. Nicæn. act. 7. can. 7. Et Action. 3. & 4.

Petrus Cluniac. Epiſt. contra Petrobuſianos cap. 1.

minum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies. Sed dum crucem me adorare dico, crucifixum Dominum Deum meum eſſe, meque illi ſoli ſervire debere profiteor.... Cùm ante Crucem humiliatus proſternor, eum qui in ipſa olim pro requie noſtra tortus, pro vita noſtra mortuus eſt, ut Deum & Dominum, cui hoc ſoli debetur, adoro.

Synodo Auximana an.1593. de imaginib. cap.10.

Unde etiam Antonius Maria Cardinalis Gallus, in Synodo Auximana ſtatuit, ut *Concionatores & Parochi frequenter inſtruant imperitam multitudinem modum venerandi ſacras Imagines, juxta Nicæni & Tridentini Concilii Decretum; ne adorationem latriæ ſoli Creatori debitam, creaturis impendant, neve imaginem venerentur, ſed imaginatum; nec ſignis tantùm adhæreant, ſed rebus ſignatis; prout in dicto Nicæno Concilio piè fuit declaratum.*

Effigiem Chriſti, quam cernis, pronus honora;
Non tamen effigiem, ſed quod deſignat adora;
Nam Deus eſt, quod imago docet, ſed non Deus ipſa:
Hanc videas, ſed mente colas, quod cernis in ipſa.

Synodo Amerin. ann. 1595. cap.727.

Magnus ſacris imaginibus honos debetur, inquit erudititiſſimus Epiſcopus Amerinus, Antonius Maria Gratianus; *ſed magna quoque adhibenda cautio eſt, ne imperiti modum excedant. Doceri ergo à Parochis populum jubemus, honorem quidem ac venerationem imaginibus ſacris tribuendam; non tamen credendum, Divinitatis quidquam illis, aut cæleſtem ullam ineſſe vim, propter quam colendæ nobis ſint, vel à quibus poſcendum quid, tanquam dare ipſæ & animi noſtri optatis reſ-*

pon-

pondere poſſint; vel omninò in quibus ulla nobis ſpes fiduciaque ponenda ſit, quod olim impio errore de ſimulachris ſuis idoliſque gentes opinatæ ſunt, iiſque velut Diis ſacrificia votaque faciebant. Longè ab hac pravitate piorum mentes & catholicæ Eccleſiæ ſenſus abeſt, quæ tributam imagini venerationem omnem, ad ipſum refert, cujus illa imago eſt. Vt cum Ieſu Chriſti pictam ſculptamve ſpeciem intuemur, eique aut oſculum figimus, aut datis ad terram genibus cultum impartimur: Chriſtum ipſum Redemptorem noſtrum adoramus, in eumque ab imagine quam coram habemus, animum mentemque dirigimus. Item cum Sancti alicujus ſimulacrum aſpicimus, adhibita illi veneratio ad ipſum Sancti prototypum omnis defertur.

Quæſt. 11. Quid eſt Votum?

Reſp. Ex S. Thoma: *Eſt promiſſio deliberata Deo facta de aliquo meliori bono.* S. Th. 2. 2. q. 88. art. 1. & 2.

Eſt primò *promiſſio*, id eſt, non ſimplex propoſitum, ſed inſuper requiritur, ut adſit vera ſe ad aliquid obligandi intentio. Quare Innocentius Papa tertius ſuper hac re interrogatus, ſic reſpondet: *Cùm ex quadam minutione nimio fuiſſes mortis pavore perterritus, hæc verba protuliſti? Non diù hic morabor, proponens in animo quod religionis habitum eſſes aliquando ſuſcepturus.* Et infrà. *Tibi igitur reſpondemus, quod ſi plus non eſt in voto proceſſum, tranſgreſſor judicari non poteris, ſi non impleas quod dixiſti.* Cap. litteraturam tuam, de voto.

Eſt promiſſio *deliberata*; ut enim ait S. Thomas, *Promiſſio procedit ex propoſito faciendi: propoſitum autem aliquam deliberationem præexigit, cum ſit actus voluntatis deliberatæ: Sic ergo ad votum tria ex neceſſitate requiruntur. Primò quidem deliberatio: ſecundò propoſitum voluntatis: tertiò promiſſio, in qua perficitur ratio voti.* Hinc conclu- S. Th. 2. 2. q. 88. art. 1. in corp.

cludere poſſumus, quòd qui temerè vota emittunt, non tenentur adimplere; quia propriè vota dici non debent, defectu deliberationis; imò quoties adeſt aliqua credendi ratio, quòd deliberatio, quæ votum præceſſit, ſufficiens non fuit, nec eum qui votum edidit, ea prævidiſſe, quæ obligationem, cui ſe obſtrinxit, conſequerentur, adeſt quoque legitima cauſa diſpenſationis petendæ, & obtinendæ à Superiore.

Eſt promiſſio *Deo facta*; quia, ut ait Divus Thomas: *Manifeſtum eſt, quod operari ea quæ pertinent ad divinum cultum, ſeu famulatum, pertinet propriè ad Religionem*. *Votum*, ait idem Angelicus Doctor, *ſoli Deo fit; ſed promiſſio etiam poteſt fieri homini: & ipſa promiſſio boni, quæ fit homini, poteſt cadere ſub voto, in quantum eſt quoddam opus virtuoſum; & per hunc modum intelligendum eſt votum, quo quis vovet aliquid Sanctis, vel Prælatis, ut ipſa promiſſio facta Sanctis, vel Prælatis, cadat ſub voto materialiter, in quantum ſcilicet homo vovet Deo ſe impleturum, quod Sanctis, vel Prælatis promittit*.

S.Th. 2.2. q.82.art.2. in corp.

S.Th. 2.2. q.88.art.5. 3.

Denique eſt promiſſio *de aliquo meliori bono*; quia, ut ait Sanctus Antoninus, poſt Sanctum Thomam: *Votum eſt promiſſio de meliori bono opere, quàm ſit illud, ad quod tenemur de neceſſitate ſalutis*. Poteſt etiam ſic accipi, quia neceſſe eſt, ut id quod eſt voti materia, conſiſtere poſſit cum alio meliori bono. Si quis igitur voveret matrimonium, votum eſſet nullum, quia virginitas, quæ eſt eo perfectior, non conſiſtit cum tali voto.

S. Anton. p.2. tit.11. cap.1.§.1.

Quæſt. 12. Quomodo dividitur votum?

Reſp. Dividitur primò in abſolutum, & conditionatum: ſecundò in reale, & perſonale: tertiò in votum reale ſimul, & per-

& perſonale: deinde in votum ſimplex & votum ſolemne.

Quæſt. 13. Quænam ſunt vota abſoluta, & conditionata?

Reſp. Votum abſolutum eſt illud, quod emittitur abſque ulla conditione; quare tenetur quis illud quamprimùm implere, juxta id quod dicitur Deuteronomii, cap. 23: *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere; quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Votum conditionatum eſt illud, quod non obligat, niſi appoſitâ, ſeu impletâ conditione: V. G. ſi quis vovet, ſe centum nummos daturum pauperibus, ſi convaleſcat, non tenetur implere votum, niſi poſt reſtitutam valetudinem.

Quæſt. 14. Quid intelligis per vota realia, & perſonalia, & per vota, quæ mixta dicuntur?

Reſp. Votum reale eſt illud, quod habet pro materia res, quæ ſunt extra nos, putà bona temporalia, cùm quis Deo promittit, V. G. ſe calicem daturum Eccleſiæ, eleemoſynam pauperibus erogaturum, &c. Votum perſonale habet pro materia perſonas, vel actiones noſtras, V. G. cùm quis Deo ſe conſecrat, aut altarium miniſterio per Ordinum ſacrorum ſuſceptionem, aut Religioſam profeſſionem; vel cùm promittitur Deo peregrinatio, jejunium, oratio, &c. Votum mixtum, ſcilicet reale ſimul & perſonale, habet pro materia actus noſtros, aut perſonas, & bona noſtra; V. G. Petrus vovet, ſe viſitaturum Lauretanam Domum, & tale, vel tale ornamentum exhibiturum.

Eſt etiam hoc diſcrimen inter votum reale & votum perſonale, quòd obligatio

voti realis (quod poteſt ab altero, quàm ab emittente, impleri) tranſit ad hæredes, ut dicitur in cap. *Ex parte de Cenſibus*; non autem perſonale.

Quæſt. 15. Quænam ſunt vota ſimplicia, & quæ ſolemnia?

Reſp. Votum ſolemne aliud eſt, quod ſolemnizatur per profeſſionem approbatæ Religionis. Aliud eſt votum tacitum caſtitatis, quod fit, cùm recipitur Subdiaconatus, aut alter Ordo ſacer; cætera verò vota cenſentur ſimplicia: *Voti ſolemnis*, inquit ſanctus Antoninus, *aliud eſt, quod ſolemnizatur per profeſſionem approbatæ Religionis: aliud quod ſolemnizatur per ſuſceptionem ſacri Ordinis, ſcilicet ſubdiaconatus & ſupra. Omne autem votum quod non eſt ſolemne, eſt ſimplex, ſive illud fiat publicè, ſive privatim, ſive ore, ſive tantùm corde.*

S. Anton. p.2. tit. 11. c.2. §.1.

Idem habetur in Canone his verbis: *Præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere dici ſolemne, quantum ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem expreſſam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua verò vota, & ſi quantò manifeſtiùs ſunt emiſſa, tantò durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur: non tamen reſcindere poſſunt matrimonia poſt contracta.*

Cap. Quod votum, de voto in ſexto.

Quæſt. 16. Tenemur-ne implere vota emiſſa ante pubertatis tempus, quod definitum eſt ad decimum quartum annum in maſculis, & ad duodecimum in puellis?

Reſp. Ex ſancto Thoma: *Iſta duo concurrunt in pueris, ante annos pubertatis: quia & patiuntur rationis defectum, ut in plu-*

S.Tho.2.2. q.88. ar.9. in corp.

pluribus, & ſunt naturaliter ſub cura parentum; & ideò eorum vota ex duplici cauſa robur non habent. Contingit tamen propter naturæ diſpoſitionem, quæ legibus humanis non ſubditur, in aliquibus licèt paucis, accelerari rationis uſum, qui ob hoc dicuntur doli capaces. Eſt ergo dicendum, quòd ſi puer, vel puella ante pubertatis annos attigit uſum rationis, poteſt ſe obligare; quantumcumque tamen ſit doli capax, ante annos pubertatis non poteſt obligari voto ſolemni, propter Eccleſiæ ſtatutum, à qua ſuam virtutem & robur accipit votum ſolemne, & Eccleſia ſuas leges ſancire ſolet ſecundùm id quod accidit ut plurimùm, non autem ſecundùm ea quæ rariùs eveniunt. Unde Concilium Tridentinum ait: *In quacumque religione tam virorum quàm mulierum, profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum: profeſſio autem anteà facta ſit nulla.* Cōc. Trid. ſeſſ. 25. de regularib. c. 15.

Quæſt. 17. Tenemur-ne ſub pœna peccati mortalis implere vota ſimplicia, quæ emiſimus?

Reſp. Affirmat Innocentius Papa 3. relatus in Canone his verbis: *Licèt univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo; uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine propriæ ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire.* Et ſanctus Auguſtinus voti obligationem, ſimul & utilitatem, ſic explicat: *Quia jam voviſti, jam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet. Priuſquam eſſes voti reus, liberum fuit, quod eſſes inferior: quamvis non ſit gratulanda libertas, qua fit, ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam juſtitiam invito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod voviſti,* Cap. Licet, De voto & voti rēdēptione. S. Aug. Ep. 45. ad Armentariū, de contēptu mūdi.

ſti,

ſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale voviſſes: minor enim tunc eſſes, non pejor: modò autem tantùm, quod abſit, miſerior, ſi fidem Deo fregeris, quantò beatior, ſi perſolveris. Nec ideo te voviſſe pœniteat, imò gaude jam tibi ſic non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipſe adjuvabit, qui vota tua expetit. Felix eſt neceſſitas, quæ ad meliora compellit.

Quæſt. 18. Tenetur-ne quis implere votum, quod dubitat, an reverà emiſerit?

Reſp. Dicendum de voto, quod de reliquis conſcientiæ obligationibus, in quibus, juxta regulam juris, tenemur ſequi tutiorem viam, ſcilicet implere, quod dubitamus an voverimus: hoc autem intelligendum eſt de dubio fundato, non verò de ſimplici, & merè ſcrupuloſo. Ita ſentiunt duo Sancti Doctores, Divus Thomas, & Divus Antoninus: *Obligatio voti ex propria voluntate cauſatur,* inquit Sanctus Thomas, *unde ſi vovendo prius cogitavit de religionem intrando, & poſtea elegit talem religionem, vel talem locum, obligatur ſimpliciter ad religionem: unde ſi non poteſt in illa quam elegit recipi, debet aliam quærere. Si autem primò & principaliter cogitavit de tali religione, vel tali loco: in voto ejus intelligitur hæc conditio, ſi illi volunt eum recipere: aliàs eſſet indiſcretum votum, unde conditione non extante non obligatur: ſi autem dubitet, quomodo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.* Sanctus autem Antoninus ait: *Exiſtens in dubio an tranſgrediatur votum, & per conſequens peccet mortaliter, tenetur ſe ponere in tuto, ut ſcilicet votum non tranſgrediatur.*

S. Th. in 4. diſt. 38. qu. 1. ar. 3. q. 1. ad 6.

S. Ant. p. 2. 11. c. 2. §. 10.

Quæſt.

Quæſt. 19. Tenemur-ne implere vota emiſſa ex metu gravi?

Reſp. Duplex eſt gravis metus: alius procedit ab aliqua cauſa naturali, aut intrinſeca, putà metus mortis proveniens ab aliqua infirmitate, metus naufragii à tempeſtate, metus inferni à cognitione propriorum peccatorum, & hujuſmodi: & hic quidem metus ex cauſa naturali, aut interiori profectus, vota non efficit nulla, ſeu invalida.

Quare Innocentius Papa tertius, relatus in Canone, ait: *Quidam Clericus cùm ægritudine nimia laboraret, quaſi de morte ſecurus, & de recuperanda ſanitate deſperans, habitum Canonicorum regularium petiit, & accepit ..... ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, & ad obſervationem Religionis Canonicæ ſua ſe profeſſione ligavit: ad reſumendum habitum Eccleſiaſtica eſt diſcretione cogendus.* Cap. Sicut nobis, de Regularib. & tràſeuntib. ad Religioné.

Alius eſt metus procedens ex aliqua cauſa extrinſecâ, & liberâ, putà metus quem incutit pater filiæ, minitando illi mortem, niſi ingrediatur religionem; & hoc timoris genus irritat vota, ut aſſerit Alexander Papa tertius relatus in Canone his verbis: *Si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intraſſe:* Statuit ſummus Pontifex, mulierem, quæ poſt profeſſionem editam in religione, nupſerat, cogendam eſſe, ut monaſterium repeteret, modò non timore mortis ingreſſa eſſet monaſterium; aut poſtea voluntariè vota ſua rata habuerit. Rationem affert Gloſſa in cap. *Abbas*, quia vovendo promittimus Deo rem, ad quam ex nullo præcepto tenemur; ac proinde plena requiritur libertas, aliàs non eſſet votum. Cap. Perlatum, de his quæ vi metuſve cauſa ſi &c.

revocari verè deſideret, & ſuo tempore prudenter conetur.

Cõc. Trid. Seſſ. 25. de Reg. c. 1. Verùm Concilium Tridentinum hanc quæſtionem dilucidat his verbis: *Sancta Synodus hoc decreto præcipit, ut omnes Regulares tam viri, quàm mulieres, ad Regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant & componant; atque in primis quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, aut obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, ac ſi quæ alia ſunt alicujus Regulæ, & ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum reſpectivè eſſentiam, necnon ad communem vitam, victum & veſtitum conſervanda pertinentia fideliter obſervent... Cùm compertum ſit, à ſuperioribus non poſſe, ea quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent, relaxari: ſi enim illa, quæ baſes ſunt & fundamenta totius regularis diſciplinæ, exactè non fuerint conſervata, totum corruat ædificium neceſſe eſt.*

Qui plura volet de hac materiâ, videat Sanctum Thomam, 2. 2. Quæſt. 186. art. 9. & Cardinalem Turrecremata, in Regulam S. Benedicti Inſerta ſunt in fine hujus Tomi 6. Decreta S. Cõg. ſuper diſciplina Regulari.

Quæſt. 21. Religioſa, quæ profeſſa eſt in monaſterio, in quo jam dudum non conſervabatur clauſura, tenetur-ne obſervare deinde clauſuram, ſi legitimi ſuperiores eam reſtituant in dicto Monaſterio?

Reſp. Licèt hæc Religioſa tempore profeſſionis ſuæ ita fuiſſet diſpoſita, ut eam emittere, ſeu facere noluiſſet, ſi ſciviſſet ſe ad clauſuram obligari potuiſſe; tenetur tamen eam obſervare, cùm Superiores illam præſcribunt in ejus monaſterio, juxta Cõc. Trid. ſeſſ. 25. de regularib. c. 5. Decretum Concilii Tridentini his verbis: *Bonifacii octavi conſtitutionem, quæ incipit,* Periculoſo, *renovans, ſancta Synodus univerſis*

verſis Epiſcopis, ſub obteſtatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, præcipit, ut in omnibus Monaſteriis ſibi ſubjectis ordinaria, in aliis verò Sedis Apoſtolicæ auctoritate, clauſuram ſanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter reſtitui, & ubi inviolata eſt, conſervari, maximè procurent.

Hac de cauſa Gregorius 13. in ſimili caſu Cardinali Borbonio Archiepiſcopo Rothomagenſi, & Epiſcopis in Concilio Provinciali congregatis, reſpondet in favorem clauſuræ. Dubium ſic propoſitum fuit Pontifici: *Circa Decretum de clauſura Monialium, ſunt quæ ex fundatione dicunt liberum ſibi relinqui exitum, & introitum Monaſterii: aliæ prætexunt ſe non emiſiſſe votum clauſuræ, nec unquam ingreſſuras Monaſterium, ſi audiſſent, ullam fuiſſe clauſuræ obligationem. Pleræque minantur ſe potiùs reverſuras ad ſæculum, quàm patiantur eandem clauſuram, & per parentes nobiles necem etiam Epiſcopis intentant, ſi auſi fuerint egreſſum prohibere: in his perplexitatibus ſupplicatur, quid agendum, maximè ubi timetur, ne per clauſuram aliquid deterius contingat, & magiſtratus ſecularis non adjuvat.*

Conc.Rothom. an. 1581. in 2. difficultate propoſita.

Summus Pontifex, priùs auditis Cardinalibus & Prælatis Sacræ Concilii Tridentini Congregationis, ita reſpondit:

Executioni demandentur Decreta Concilii Tridentini, & Bullæ Summorum Pontificum, quibus ſublata ſunt omnia privilegia, & fundationes. Hoc eſt, ſervanda, præcipienda & introducenda clauſura in omnibus Monaſteriis Monialium, non obſtante quacumque in contrarium ratione.

Quæſt. 22. Hæredes, aut executores teſtamentarii, tenentur-ne implere vota teſtatorum.

cludere poſſumus, quòd qui temerè vota emittunt, non tenentur adimplere; quia propriè vota dici non debent, defectu deliberationis; imò quoties adeſt aliqua credendi ratio, quòd deliberatio, quæ votum præceſſit, ſufficiens non fuit, nec eum qui votum edidit, ea prævidiſſe, quæ obligationem, cui ſe obſtrinxit, conſequerentur, adeſt quoque legitima cauſa diſpenſationis petendæ, & obtinendæ à Superiore.

S.Th. 2.2. q.82.art.2. in corp. Eſt promiſſio *Deo facta*; quia, ut ait Divus Thomas: *Manifeſtum eſt, quod operari ea quæ pertinent ad divinum cultum, ſeu famulatum, pertinet propriè ad Religionem.* S.Th. 2.2. q.88.art.5. 3. *Votum*, ait idem Angelicus Doctor, *ſoli Deo fit; ſed promiſſio etiam poteſt fieri homini: & ipſa promiſſio boni, quæ fit homini, poteſt cadere ſub voto, in quantum eſt quoddam opus virtuoſum; & per hunc modum intelligendum eſt votum, quo quis vovet aliquid Sanctis, vel Prælatis, ut ipſa promiſſio facta Sanctis, vel Prælatis, cadat ſub voto materialiter, in quantum ſcilicet homo vovet Deo ſe impleturum, quod Sanctis, vel Prælatis promittit.*

S. Anton. p.2. tit.11. cap.1.§.1. Denique eſt promiſſio *de aliquo meliori bono*; quia, ut ait Sanctus Antoninus, poſt Sanctum Thomam: *Votum eſt promiſſio de meliori bono opere, quàm ſit illud, ad quod tenemur de neceſſitate ſalutis.* Poteſt etiam ſic accipi, quia neceſſe eſt, ut id quod eſt voti materia, conſiſtere poſſit cum alio meliori bono. Si quis igitur voveret matrimonium, votum eſſet nullum, quia virginitas, quæ eſt eo perfectior, non conſiſtit cum tali voto.

Quæſt. 12. Quomodo dividitur votum?

Reſp. Dividitur primò in abſolutum, & conditionatum: ſecundò in reale, & perſonale: tertiò in votum reale ſimul, & per-

& perſonale: deinde in votum ſimplex & votum ſolemne.

Quæſt. 13. Quænam ſunt vota abſoluta, & conditionata?

Reſp. Votum abſolutum eſt illud, quod emittitur abſque ulla conditione; quare tenetur quis illud quamprimùm implere, juxta id quod dicitur Deuteronomii, cap. 23: *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere; quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Votum conditionatum eſt illud, quod non obligat, niſi appoſitâ, ſeu impletâ conditione: V. G. ſi quis vovet, ſe centum nummos daturum pauperibus, ſi convaleſcat, non tenetur implere votum, niſi poſt reſtitutam valetudinem.

Quæſt. 14. Quid intelligis per vota realia, & perſonalia, & per vota, quæ mixta dicuntur?

Reſp. Votum reale eſt illud, quod habet pro materia res, quæ ſunt extra nos, putà bona temporalia, cùm quis Deo promittit, V. G. ſe calicem daturum Eccleſiæ, eleemoſynam pauperibus erogaturum, &c. Votum perſonale habet pro materia perſonas, vel actiones noſtras, V. G. cùm quis Deo ſe conſecrat, aut altarium miniſterio per Ordinum ſacrorum ſuſceptionem, aut Religioſam profeſſionem; vel cùm promittitur Deo peregrinatio, jejunium, oratio, &c. Votum mixtum, ſcilicet reale ſimul & perſonale, habet pro materia actus noſtros, aut perſonas, & bona noſtra; V. G. Petrus vovet, ſe viſitaturum Lauretanam Domum, & tale, vel tale ornamentum exhibiturum.

Eſt etiam hoc diſcrimen inter votum reale & votum perſonale, quòd obligatio

voti realis (quod poteſt ab altero, quàm ab emittente, impleri) tranſit ad hæredes, ut dicitur in cap. *Ex parte de Cenſibus*; non autem perſonale.

Quæſt. 15. Quænam ſunt vota ſimplicia, & quæ ſolemnia?

Reſp. Votum ſolemne aliud eſt, quod ſolemnizatur per profeſſionem approbatæ Religionis. Aliud eſt votum tacitum caſtitatis, quod fit, cùm recipitur Subdiaconatus, aut alter Ordo ſacer; cætera verò vota cenſentur ſimplicia: *Voti ſolemnis*, inquit ſanctus Antoninus, *aliud eſt, quod ſolemnizatur per profeſſionem approbatæ Religionis: aliud quod ſolemnizatur per ſuſceptionem ſacri Ordinis, ſcilicet ſubdiaconatus & ſupra. Omne autem votum quod non eſt ſolemne, eſt ſimplex, ſive illud fiat publicè, ſive privatim, ſive ore, ſive tantùm corde.*

S. Anton. p.2. tit. 11. c.2.§.1.

Idem habetur in Canone his verbis: *Præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere dici ſolemne, quantum ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem expreſſam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua verò vota, & ſi quantò manifeſtiùs ſunt emiſſa, tantò durior pænitentia tranſgreſſoribus debeatur: non tamen reſcindere poſſunt matrimonia poſt contracta.*

Cap. Quod votum, de voto in ſexto.

Quæſt. 16. Tenemur-ne implere vota emiſſa ante pubertatis tempus, quod definitum eſt ad decimum quartum annum in maſculis, & ad duodecimum in puellis?

Reſp. Ex ſancto Thoma: *Iſta duo concurrunt in pueris, ante annos pubertatis: quia, & patiuntur rationis defectum, ut in* plu-

S.Tho.2.2. q.88.ar.9. in corp.

pluribus, & ſunt naturaliter ſub cura parentum; & ideò eorum vota ex duplici cauſa robur non habent. Contingit tamen propter naturæ diſpoſitionem, quæ legibus humanis non ſubditur, in aliquibus licèt paucis, accelerari rationis uſum, qui ob hoc dicuntur doli capaces. Eſt ergo dicendum, quòd ſi puer, vel puella ante pubertatis annos attigit uſum rationis, poteſt ſe obligare; quantumcumque tamen ſit doli capax, ante annos pubertatis non poteſt obligari voto ſolemni, propter Eccleſiæ ſtatutum, à qua ſuam virtutem & robur accipit votum ſolemne, & Eccleſia ſuas leges ſancire ſolet ſecundùm id quod accidit ut plurimùm, non autem ſecundùm ea quæ rariùs eveniunt. Unde Concilium Tridentinum ait: *In quacumque religione tam virorum quàm mulierum, profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum: profeſſio autem anteà facta ſit nulla.* Côc. Trid. ſeſſ. 25. de regularib. c. 15.

Quæſt. 17. Tenemur-ne ſub pœna peccati mortalis implere vota ſimplicia, quæ emiſimus?

Reſp. Affirmat Innocentius Papa 3. relatus in Canone his verbis: *Licèt univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo; uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine propriæ ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire.* Et ſanctus Auguſtinus voti obligationem, ſimul & utilitatem, ſic explicat: *Quia jam voviſti, jam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet. Priuſquam eſſes voti reus, liberum fuit, quod eſſes inferior: quamvis non ſit gratulanda libertas, qua fit, ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam juſtitiam invito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod voviſti,*

Cap. Licet, De voto & voti redẽptione.

S. Aug. Ep. 45. ad Armentariũ, de contẽptu mũdi.

ſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale voviſſes: minor enim tunc eſſes, non pejor: modò autem tantùm, quod abſit, miſerior, ſi fidem Deo fregeris, quantò beatior, ſi perſolveris. Nec ideo te voviſſe pœniteat, imò gaude jam tibi ſic non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipſe adjuvabit, qui vota tua expetit. Felix eſt neceſſitas, quæ ad meliora compellit.

Quæſt. 18. Tenetur-ne quis implere votum, quod dubitat, an reverà emiſerit?

Reſp. Dicendum de voto, quod de reliquis conſcientiæ obligationibus, in quibus, juxta regulam juris, tenemur ſequi tutiorem viam, ſcilicet implere, quod dubitamus an voverimus: hoc autem intelligendum eſt de dubio fundato, non verò de ſimplici, & merè ſcrupuloſo. Ita ſentiunt duo Sancti Doctores, Divus Thomas, & Divus Antoninus: *Obligatio voti ex propria voluntate cauſatur*, inquit Sanctus Thomas, *unde ſi vovendo prius cogitavit de religionem intrando, & poſtea elegit talem religionem, vel talem locum, obligatur ſimpliciter ad religionem: undè ſi non poteſt in illa quam elegit recipi, debet aliam quærere. Si autem primò & principaliter cogitavit de tali religione, vel tali loco: in voto ejus intelligitur hæc conditio, ſi illi volunt eum recipere: aliàs eſſet indiſcretum votum, unde conditione non extante non obligatur: ſi autem dubitet, quomodo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.* Sanctus autem Antoninus ait: *Exiſtens in dubio an tranſgrediatur votum, & per conſequens peccet mortaliter, tenetur ſe ponere in tuto, ut ſcilicet votum non tranſgrediatur.*

S. Th. in 4. diſt. 38. qu. 1. ar. 3. q. 1. ad 6.

S. Ant. p. 2. 11. c. 2. §. 1c.

Quæſt.

Quæſt. 19. Tenemur-ne implere vota emiſſa ex metu gravi?

Reſp. Duplex eſt gravis metus: alius procedit ab aliqua cauſa naturali, aut intrinſeca, putà metus mortis proveniens ab aliqua infirmitate, metus naufragii à tempeſtate, metus inferni à cognitione propriorum peccatorum, & hujuſmodi: & hic quidem metus ex cauſa naturali, aut interiori profectus, vota non efficit nulla, ſeu invalida.

Quare Innocentius Papa tertius, relatus in Canone, ait: *Quidam Clericus cùm ægritudine nimia laboraret, quaſi de morte ſecurus, & de recuperanda ſanitate deſperans, habitum Canonicorum regularium petiit, & accepit..... ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, & ad obſervationem Religionis Canonicæ ſua ſe profeſſione ligavit: ad reſumendum habitum Eccleſiaſtica eſt diſcretione cogendus.* Cap. Sicut nobis, de Regularib. & tráſeuntib. ad Religioné.

Alius eſt metus procedens ex aliqua cauſa extrinſecâ, & liberâ, putà metus quem incutit pater filiæ, minitando illi mortem, niſi ingrediatur religionem; & hoc timoris genus irritat vota, ut aſſerit Alexander Papa tertius relatus in Canone his verbis: *Si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intraſſe:* Statuit ſummus Pontifex, mulierem, quæ poſt profeſſionem editam in religione, nupſerat, cogendam eſſe, ut monaſterium repeteret, modò non timore mortis ingreſſa eſſet monaſterium; aut poſtea voluntariè vota ſua rata habuerit. Rationem affert Gloſſa in cap. *Abbas*, quia vovendo promittimus Deo rem, ad quam ex nullo præcepto tenemur, ac proinde plena requiritur libertas, aliàs non eſſet votum. Cap. Perlatum, de his quæ vi metuſve cauſa fi a.

Quæſt. 20. Religioſus, qui profeſſus eſt in monaſterio, in quo varii introducti ſunt abuſus, etiam quoad plurimos, & potiſſimos regulæ articulos; quique ſolummodò intendit ibi profitendo vivere, ſicut cæteri, qui apertè his in articulis regulam infringunt; adeò ut minimè emiſiſſet vota, ſi crediſſet, ſe poſtea teneri vivere juxta regulam: tenetur-ne in conſcientia obſervare quidquid in regula præſcribitur: an ſufficit, ut vivat ſicut cæteri, qui eandem regulam profeſſi ſunt in illo monaſterio? Idem dic de Religioſa, ſeu moniali?

Reſp. Ut huic quæſtioni fiat ſatis, ſciendum eſt, hoc intereſſe inter votum ſimplex, & votum ſolemne, cujuſmodi eſt votum religionis, quòd votum ſimplex pendet ex ſola voluntate illud emittentis: quare qui emittit votum ſimplex, tenetur tantùm illud implere, ad quod ſe obſtringere intendit: ſed è contra votum ſolemne pendet & à voluntate illud emittentis, & ab Eccleſia approbante ordinem & regulam, ad quam voluit ſe obligare: cùm emittere votum ſolemne religionis, [illegible] ſit profiteri velle obſervare unam ex regulis ab Eccleſia approbatis, ut dicitur in Can. *Illud ſolum votum debet dici ſolemne ... quod ſolemnizatum fuerit .... per profeſſionem expreſſam, vel tacitam, factam alicui de religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis;*

Can. quod votum de voto in 6.

adeò ut, licèt pendeat à voluntate ejus, qui votum emittit, ſe obligare ad hanc, vel ad illam religionem ab Eccleſia approbatam, penes eum non ſtet, nec in ejus ſit arbitrio, emittere votum ſolemne, hac lege, ſeu conditione, quòd non ſervabit regulam, niſi ſecundùm abuſus introductos, quoſque nunquam permiſit Eccleſia; ac proinde qui emittit votum ſolemne religio-

ligionis, tenetur obſervare præcipuos ſuæ regulæ articulos, qui violari nequeunt, quin infringantur vota caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ; licèt poſſit non implere res minoris momenti, quæ cùm non ſint de eſſentia hujus religionis, potuerunt aliquatenùs abrogari. Ita clarè ſanctus Thomas, ſic enim ſibi objicit: *Nec videtur teneri ſemper ad ea quæ votum profeſſionis continet, & ipſe non intendit intrare Monaſterium, niſi ut viveret ſicut alii vivunt: ergo videtur, quod non omne votum obliget, ut neceſſario ſervetur. Ad quintum dicendum, quod talis qui interpretatum votum fecit, ad tria vota religionis principalia in omni caſu tenetur, ſed ad alias obſervantias, quarum tranſgreſſio ex diſſimulatione Prælatorum inducitur, qui dum videntes non corrigunt, indulgere videntur: non videtur obligari.* Enim verò quæ omitti nequeunt ſine quadam violatione votorum in religione factorum, abrogari conſuetudine nequeunt, ſeu potius abuſu contrario, licèt à ſuperioribus tolerentur, quoniam quidem in iis diſpenſare non poſſunt Superiores: *Nec exiſtimet Abbas*, inquit Innocentius tertius relatus in Canone, *quòd ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare, quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

S. Th. in 4. diſt. 38. a. 3. q. 1. ad 5.

Cap. Cum ad Monaſterium, de ſtatu monachorum.

Quantùm autem ad varias Conſtitutiones, quæ omninò neceſſariæ, & eſſentiales dici non poſſunt, licèt multùm proſint ad Religioſorum ſpiritualem profectum; videtur, quòd Religioſus verè pius deberet illas obſervare, quantùm ſalvâ pace, charitate, & concordiâ, poteſt, & in eâ ſaltem eſſe præparatione animi, ut illas in uſum

revocari verè deſideret, & ſuo tempore prudenter conetur.

Cõc. Trid. Seſſ. 25. de Reg. c. 1.

Verùm Concilium Tridentinum hanc quæſtionem dilucidat his verbis: *Sancta Synodus hoc decreto præcipit, ut omnes Regulares tam viri, quàm mulieres, ad Regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant & componant; atque in primis quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, aut obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, ac ſi quæ alia ſunt alicujus Regulæ, & ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum reſpectivè eſſentiam, necnon ad communem vitam, victum & veſtitum conſervanda pertinentia fideliter obſervent... Cùm compertum ſit, à ſuperioribus non poſſe, ea quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent, relaxari: ſi enim illa, quæ baſes ſunt & fundamenta totius regularis diſciplinæ, exactè non fuerint conſervata, totum corruat ædificium neceſſe eſt.*

Qui plura volet de hac materiâ, videat Sanctum Thomam, 2. 2. Quæſt. 186. art. 9. & Cardinalem Turrecremata, in Regulam S. Benedicti Inſerta ſunt in fine hujus Tomi 6. Decreta S. Cõg. ſuper diſciplina Regulari.

Quæſt. 21. Religioſa, quæ profeſſa eſt in monaſterio, in quo jam dudum non conſervabatur clauſura, tenetur-ne obſervare deinde clauſuram, ſi legitimi ſuperiores eam reſtituant in dicto Monaſterio?

Reſp. Licèt hæc Religioſa tempore profeſſionis ſuæ ita fuiſſet diſpoſita, ut eam emittere, ſeu facere noluiſſet, ſi ſciviſſet ſe ad clauſuram obligari potuiſſe; tenetur tamen eam obſervare, cùm Superiores illam præſcribunt in ejus monaſterio, juxta Decretum Concilii Tridentini his verbis: *Bonifacii octavi conſtitutionem, quæ incipit,* Periculoſo, *renovans, ſancta Synodus univerſis*

Cõc. Trid. ſeſſ. 25. de regularib. c. 5.

verſis Epiſcopis, ſub obteſtatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, præcipit, ut in omnibus Monaſteriis ſibi ſubjectis ordinaria, in aliis verò Sedis Apoſtolicæ auctoritate, clauſuram ſanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter reſtitui, & ubi inviolata eſt, conſervari, maximè procurent.

Hac de cauſa Gregorius 13. in ſimili caſu Cardinali Borbonio Archiepiſcopo Rothomagenſi, & Epiſcopis in Concilio Provinciali congregatis, reſpondet in favorem clauſuræ. Dubium ſic propoſitum fuit Pontifici: *Circa Decretum de clauſura Monialium, ſunt quæ ex fundatione dicunt liberum ſibi relinqui exitum, & introitum Monaſterii: aliæ prætexunt ſe non emiſiſſe votum clauſuræ, nec unquam ingreſſuras Monaſterium, ſi audiſſent, ullam fuiſſe clauſuræ obligationem. Pleræque minantur ſe potiùs reverſuras ad ſæculum, quàm patiantur eandem clauſuram, & per parentes nobiles necem etiam Epiſcopis intentant, ſi auſi fuerint egreſſum prohibere: in his perplexitatibus ſupplicatur, quid agendum, maximè ubi timetur, ne per clauſuram aliquid deterius contingat, & magiſtratus ſecularis non adjuvat.*

Conc. Rothom. an. 1581. in 2. difficultate propoſita.

Summus Pontifex, priùs auditis Cardinalibus & Prælatis Sacræ Concilii Tridentini Congregationis, ita reſpondit:

Executioni demandentur Decreta Concilii Tridentini, & Bullæ Summorum Pontificum, quibus ſublata ſunt omnia privilegia, & fundationes. Hoc eſt, ſervanda, præcipienda & introducenda clauſura in omnibus Monaſteriis Monialium, non obſtante quacumque in contrarium ratione.

Quæſt. 22. Hæredes, aut executores teſtamentarii, tenentur-ne implere vota teſtatorum.

Reſp. Tria ſunt diſtinguenda, ut ſupra diximus, votorum genera, ſcilicet vota perſonalia, realia, & mixta. Perſonalia ſunt ea, quibus Deo preces, peregrinationes, ingreſſum Religionis, jejunia, continentiam & ſimilia vovemus; & ad hæc perficienda ſeu complenda, neque hæredes, neque teſtamentorum executores tenentur: è contra verò realia, quia præcipuè conſiſtunt in aliqua re quæ datur, aut in aliqua expenſa quæ fit, implenda ſunt ab hæredibus, ubi facta, vel completa non fuerint à vovente: Quare ſi pater poſt votum editum de facienda eleemoſyna, aut dando aliquid Eccleſiæ moriatur, priùs quàm tale votum impleverit, quod æquè per alium, quàm per ipſum impleri poteſt, filius hæres tenetur ea implere. At quia tertia datur votorum ſpecies, quæ dicuntur mixta, perſonalia ſcilicet & realia ſimul; dicendum, quòd hæredes tenentur implere, quod reale eſt in hujuſmodi votis, non autem quod eſt perſonale, V. G. ſi teſtator voviſſet peregrinationem ad Ædem Lauretanam Beatiſſimæ Virginis, ibique ſe veſtimenta ſacra Eccleſiæ, aut pecuniæ ſummam daturum, hæres tenetur rem oblatam perſolvere, non autem peregrinationem ſuſcipere, niſi fortè teſtator expreſſè injunxiſſet illi, ut id pro ſe faceret.

Idem dicendum, ſi teſtator voviſſet, ſe nomen daturum Crucigerorum expeditioni, ſeu bello contrà infideles, aut hæreticos: hæres non tenetur illud votum pro illo exequi; verùm tenetur impenſis ſuis, alium ad illam expeditionem adornare, ſeu dare pro impenſis hujus ſacri belli æqualem ſummam pecuniæ, quam probabiliter impendiſſet teſtator, ut votum ſuum imple-

impleret: hæ quidem reſolutiones ſunt juxta doctrinam ſacrorum Canonum. 1. Enim, quod ſpectat ad vota perſonalia, ita ſtatuit Innocentius Papa tertius, relatus in Canone his verbis: *Accepimus ſiquidem, quod cùm Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hieroſolymitanam Provinciam in forti manu, humili corde viſitare, ſub interminatione maledictionis paternæ commiſerit tuæ fidei exequendam, & tu aſſumpto crucis ſignaculo, te id impleturum ſine dilatione qualibet promiſiſti. Mandamus, quatenus poſtpoſitis cæteris ſollicitudinibus, propoſitum iter arripias, & humiliter proſequaris: ne ſi onus tibi à patre injunctum, & à te ſponte ſuſceptum occaſione qualibet detrectaveris, paterna te reddas ſucceſſione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recuſaveris onera ſupportare, ſciturus & tunc anathematis te vinculo ſubjacere, &c.* Cap. Licet, Extra, de voto.

Unde licet concludere, filium non fuiſſe obligatum ad implendum per ſe votum perſonale, ſi pater ejus id ipſi verbis expreſſis non præcepiſſet, aut ſi ipſe non promiſiſſet, id ſe executurum. Quod autem pertinet ad vota realia, ſic ſtatuitur in Canone: *Si hæredes juſſa teſtatoris non adimpleverint, ab Epiſcopo loci illius, omnes res quæ eis relicta eſt, Canonicè interdicatur cum fructibus, & cæteris emolumentis, ut vota defuncti adimpleantur.* Cap. Si hęredes, de Teſtamentis.

Quæſt. 23. Cùm quis votum emiſit pro alio, tenetur-ne ille alius illud implere?

Reſp. Caſus iſte ſæpè contingit in morbis ſeu infirmitatibus, & aliis periculis urgentibus: mulieres, aut aliæ perſonæ, quæ aſſiſtunt ægroto, promittunt aliquando, quòd ſi reſtituatur in priſtinam ſanitatem,

erogabit aliquem eleemoſynam, vel ſuſcipiet peregrinationem, aut aliquod aliud bonum opus; & tunc, juxta poſita principia dicendum eſt, quòd ſi infirmus, vel alius, pro quo emiſſum eſt votum, non vult illud ratum habere, ſeque ad illud implendum obſtringere, ad nihil tenetur; quia vota voluntaria eſſe debent: ſed ſi infirmus poſtea ſciens, illud ratum habet, & impleturum promittit, tunc tenetur illud adimplere, ac ſi ipſe illud emiſiſſet; quia & ſi initio non tenebatur, poſtea ultrò ſe obſtrinxit, liberè illud acceptans, & cùm cognitione.

Quæſt. 24. Quodnam diſcrimen eſt inter irritare, commutare votum, vel ſuper eo diſpenſare?

Reſp. Hoc eſt diſcrimen, quia irritare votum eſt reddere illud nullum, & efficere, ut quis non teneatur ad illud implendum. Hoc autem accidit, quoties opus eſt alterius conſenſu ad validitatem voti, qui proinde renuens hunc conſenſum, efficit votum nullum; quia, ut ait Sanctus Thomas: *Votum eſt promiſſio quædam facta Deo: nullus autem poteſt per promiſſionem ſe firmiter obligare ad id quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolùm ad id quod eſt omninò in ſua poteſtate: quicumque autem eſt ſubjectus alicui, quantùm ad id in quo eſt ſubjectus, non eſt ſuæ poteſtatis facere quod vult; ſed dependet ex voluntate alterius: & ideo non poteſt ſe per votum firmiter obligare in his in quibus alteri ſubjicitur, ſine conſenſu ſui ſuperioris.*

S. Th. 2.2. qu. 88. art. in corp.

Quod Divus Thomas probat ex eo quòd Numerorum cap. 30. *Mandatur, quod ſi Mulier in domo patris ſui, & adhuc in puellari ætate, aliquid voverit, non tenetur rea voti, niſi pater ejus conſenſerit: Et idem dicit de Muliere habente virum; ergo pari ratione, nec aliæ per-*

S. Th. 2.2. q. 88. art. 8. In argum. ſed cõtra.

perſonæ alterius poteſtati ſubjectæ poſſunt ſe voto obligare.

Diſpenſare ſuper voto, eſt declarare, obſervandum non eſſe, licèt debitè emiſſum fuerit, quia ſupervenit aliqua circumſtantia, quæ votum, aut malum, aut inutile reddit, aut efficit, ut ſit obſtaculum, & impedimentum majoris boni. Quare diſpenſare ſuper voto, & illud irritare, longè differunt; quia diſpenſatio non ſupponit votum fuiſſe nullum, aut inefficax, ſed efficit nullum ob rationes voto jam emiſſo supervenientes: ſed è contra irritare votum, eſt declarare, obſervatum non fuiſſe quidquid requiritur ad voti perfectionem. Hinc fit; ut ait Sanctus Antoninus, *quod irritatio poteſt fieri ſine cauſa, & ad libitum irritantis: ſicut vir ad libitum irritat votum conjugis, ita quod nec ipſe peccat irritando, quia nemini facit injuriam, qui utitur jure ſuo: nec illa votum omittendo, cùm fuerit inefficax à principio. Sed diſpenſatio in voto non fit propter inefficaciam voti, ſed propter aliam cauſam; unde requiritur non ſolùm authoritas in diſpenſante, ſed etiam cauſa ex parte diſpenſati, ſcilicet neceſſitatis, vel utilitatis ejus, vel reipublicæ in omni genere diſpenſationis, & in omni diſpenſante, etiam Papa; quia nec Petro, nec alteri commiſſa eſt authoritas, ſeu poteſtas in deſtructionem, ſed in ædificationem.* S. Anton. p. 2. tit. 11. c. 2. §. 6.

Quando Prælatus non declarat, votum obſervandum non eſſe, ſed ſolùm mutat rem voto promiſſam, in aliam, dicitur commutatio voti.

Quæſt. 25. Quinam poſſunt irritare vota?

Reſp. Primò ſummus Pontifex, votum Epiſcopi irritare poteſt, qui ſine ejus licentia non poteſt emittere votum de abdi-

can-

cando Epiſcopatu, aut reipsâ illud dimittere; quia non poteſt dimittere ſpirituale matrimonium, quod cum ſua contraxit Eccleſia, niſi accedente ſanctæ ſedis authoritate, ut patet ex Innocentio Papa III. relato in Canone his verbis: *Si propter aliquam cauſam utilem & honeſtam in hujuſmodi propoſito perſeveres, de licentia noſtra cedas: alioquin cedendi licentiam authoritate Apoſtolica tibi ſcias penitus eſſe interdictam, quoniam etſi pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem advolare; ita tamen adſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas, abſque noſtra permiſſione, volatum.* Ut enim ait S. Thomas: *Soli Papæ licet diſpenſare in voto perpetuo, quo quis ſe ad curam ſubditorum aſtrinxit, Epiſcopatum ſuſcipiens.*

Cap. Niſi cum pridē, De renuntiatione.

S. Th. 2. 2. q. 185. a. 4. in corp.

Patres & Matres & tutores poſſunt irritare vota emiſſa à pueris ante pubertatis annum, ut ait Concilium Triburienſe, relatum in Canone his verbis: *Puella ſi ante duodecim annos ætatis ſponte ſua ſacrum ſibi velamen aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes ejus, vel tutores, id factum irritum facere, ſi voluerint.* Imò, ut docet S. Thomas: *Si puer ante pubertatis annos attigit uſum rationis, poteſt quidem, quantum in ipſo eſt, ſe obligare; ſed votum ejus poteſt irritari per parentes, quorum curæ remanet adhuc ſubjectus.* Idem Doctor in eodem loco ait: *Nullum votum religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu prælati; ſicut nec votum puellæ exiſtentis in domo, niſi ſit de conſenſu patris, nec uxoris, niſi ſit de conſenſu viri.*

Can. Puella, 20. q. 2.

S. Th. 2. 2. q. 88. art. 9. in corp.

art. 8. ad 3.

Quæſt. 26. Quiſnam poteſt ſuper votis diſpenſare, vel ea commutare in alia opera pia?

Reſp. Dicendum, ait Sanctus Thomas, *quòd quia ſummus Pontifex gerit plenariè vicem Chriſti in tota Eccleſia, ipſe habet pleni-*

S. Th. 2. 2. q. 83. ar. 12. ad 3.

tudinem poteſtatis diſpenſandi in omnibus diſpenſabilibus votis: aliis autem inferioribus Prælatis committitur diſpenſatio in votis, quæ communiter fiunt, & indigent frequenti diſpenſatione, ut habeant de facili homines, ad quos recurrant; ſicut ſunt vota peregrinationum, & jejuniorum, & aliorum hujuſmodi. Vota verò majora, puta continentiæ, & peregrinationis terræ ſanctæ, reſervantur ſummo Pontifici.

Quæſt. 27. Sola Prælati authoritas ſufficit-ne ad validitatem diſpenſationis aut commutationis voti?

Reſp. Præter authoritatem Prælati requiritur juſta, & legitima cauſa diſpenſandi in voto, vel illud commutandi, aliàs dicta diſpenſatio non ſolùm eſt illicita, ſed etiam invalida. Hâc de causâ Alexander Papa III. relatus in Canone, interrogatus, an vota peregrinationis poſſent commutari in eleemoſynas, aut alia opera pia, ſic reſpondet. *Ab ejus qui præſidet, pendet arbitrio, ut conſideret diligentiùs qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis: ſcilicet an ex infirmitate, ſeu affluentia divitiarum, an alia cauſa probabili peregrinatio, an recompenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta, & ſecundùm hoc habet exinde diſpenſare.* Cap. 1. De Voto & voti redempt.

Rationem affert S. Thomas his verbis: *Cùm poteſtas Prælati ſpiritualis, qui non eſt dominus, ſed diſpenſator, in ædificationem ſit data, & non in deſtructionem, ut patet 2. Corinth. 10. ſicut Prælatus non poteſt imperare ea, quæ ſecundùm ſe Deo diſplicent, ſcilicet peccata, ita non poteſt prohibere ea, quæ ſecundùm ſe Deo placent, ſcilicet virtutis opera; & ideò abſolutè poteſt homo ea vovere. Ad Prælatum tamen pertinet dijudicare, quid ſit magis virtuoſum, & Deo magis acceptum: & ideo in manifeſtis diſpenſatio Prælati non* S.Th. 2. 2. q.88. ar.12. ad 2.

ex-

excuſaret à culpa: putà ſi Prælatus diſpenſaret cum aliquo ſuper voto de ingreſſu religionis, nulla apparenti cauſa obſtante. Si autem eſſet cauſa apparens, per quam ſaltem in dubium verteretur, poſſet ſtare judicio Prælati diſpenſantis, vel commutantis: non tamen judicio proprio, quia ipſe non gerit vicem Dei; niſi fortè in caſu, in quo id quod vovit, eſſet manifeſtè illicitum, & non poſſet opportunè ad Superiorem recurrere.

Non neceſſe eſt, ut hìc agamus de Sacrificio, quoniam de illo jam diſſeruimus copiosè ſatis in tractatu 5. tertii voluminis hujus Moralis, agendo de Sacramento Euchariſtiæ.

Caput V.

De peccatis contrariis virtuti Religionis.

Quæſt. 1. QUænam ſunt peccata contraria virtuti Religionis?

Reſp. Quatuor præcipuè numerantur, ſcilicet ſuperſtitio, quæ plures complectitur ſpecies peccatorum; ſacrilegium, impietas, & tentatio Dei.

Quæſt. 2. Quid eſt ſuperſtitio?

S. Tho. 2.2. q. 122. ar. 2. ad 3. *Reſp.* Juxta Divum Thomam: *Omnes ſuperſtitiones intelliguntur prohiberi in hoc quod dicitur: Non habebis Deos alienos coram me.* Definitur autem à Divo Auguſtino,

S. Aug. l. 2. de Doctr. Chriſtiana cap. 20. dum ait: *Superſtitioſum eſt, quidquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendam ſicut Deum creaturam, partemve ullam creaturæ, vel ad conſultationes & pacta quædam ſignificationum*

num

num cum Dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt molimina màgicarum artium; ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiore vanitate, haruſpicum & augurum libri; ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat.

Hæc S. Auguſtini definitio, ſeu potiùs deſcriptio, includit diverſas ſuperſtitionum ſpecies, quarum prima eſt idololatria, quæ continetur his verbis: *Ad facienda & colenda idola*. Magia, maleficium, divinatio, vana obſervantia, & cultus indebitus, ac ſuperfluus, ſunt aliæ ſuperſtitionis ſpecies; quæ continentur in reliquis hujus deſcriptionis particulis.

Quæſt. 3. Quid eſt idololatria?

Reſp. Eſt latriæ cultus exhibitus vanis, & falſis numinibus, ut ſi adoretur Sol, aut Luna, vel quæcumque alia creatura. Idololatria eſt vera ſuperſtitio, ut patet ex verbis Divi Pauli Actorum capite 17. *Paulus autem cùm Athenis eos expectaret, incitabatur ſpiritus ejus in ipſo videns idololatriæ deditam civitatem...... Stans Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video.*

Quæſt. 4. Quid eſt magia?

Reſp. Eſt inordinata poteſtas, quæ accipitur à Dæmone, medio aliquo pactorum cum ipſo initorum, per quam efficiuntur res, quæ ſuperant hominum vires, ſed non dæmoniorum.

Quæſt. 5. Quid eſt maleficium?

Reſp. Eſt effectus magiæ, cùm ſcilicet auxilio Dæmonis fiunt res, quæ humanam omninò ſuperant poteſtatem, ad nocendum alicui, ſive in corpore, ſive in anima, ſive in externis ejus bonis, ut cùm aliquid

perverſè agitur ad impediendam matrimonij conſummationem, cùm procurantur morbi aut hujuſmodi, poſt pactum cum maligno ſpiritu initum.

Quæſt. 6. Quid eſt divinatio?

Reſp. Eſt conſultatio Dæmonis, vel magorum, ut aliquid occultum, vel futurum ſciatur, & ex ſancto Thoma: *Omnis divinatio ex operatione Dæmonum provenit; vel quia expreſsè Dæmones invocantur ad futura manifeſtanda, vel quia Dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorum, ut mentes hominum implicent vanitate; de qua vanitate dicitur in Pſal. 39.* Non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas: *Vana autem inquiſitio futurorum eſt, quando aliquis futurum prænoſcere tentat, unde prænoſci non poteſt: manifeſtum eſt ergo, quòd divinatio ſpecies eſt ſuperſtitionis.*

S.Tho.2.2. q.95.art.2. in corp.

Quæſt. 7. Quid eſt vana obſervantia?

Reſp. Vana obſervantia dicitur, cùm quis utitur quibuſdam mediis, quæ nullam virtutem habent ad producendos effectus, qui produci nequeunt, niſi per tacitum dæmonis pactum.

Quæſt. 8. Quid eſt cultus indebitus?

Reſp. Eſt ſuperſtitio, per quam exhibetur Deo honor apparens, & falſus; ut ſi quis annuntiaret falſa miracula, aut falſas reliquias cultui exponeret: cultus etiam quem Deo exhibent Hebræi per Moſaicas cæremonias, eſt cultus falſus propter ſignificationem, quâ repræſentant Meſſiam tanquam venturum, licèt jam venerit. Hâc de causâ Divus Thomas ait: *Si per cultum exteriorem aliquid falſum ſignificatur, erit cultus pernicioſus.*

S.Tho.2.2. q.93.art.1. in corp.

Quæſt. 9. Quid eſt cultus ſuperfluus?

Reſp. Dicitur cultus ſuperfluus, cùm quis in cultu Dei exteriore utitur quibuſdam

dam rebus, vel circumſtantiis, quibus non utitur Eccleſia, quæ proinde vanæ ſunt, & inutiles; ut enim ait Concilium Tridentinum: *Ne ſuperſtitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propoſitis caveant, ne ſacerdotes aliis, quàm debitis horis celebrent, neve ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti, & laudabili uſu receptæ fuerint: quarumdam verò Miſſarum, & candelarum certum numerum, qui magis à ſuperſtitioſo cultu, quàm à vera Religione inventus eſt, omninò ab Eccleſia removeant.*

Concilio Trident. ſeſſ.22. decreto de obſervãdis & evitandis in celebratione Miſſæ.

Quæſt. 10. Prædictæ ſuperſtitionum ſpecies ſuntne mortale peccatum?

Reſp. Superſtitio idololatriæ non ſolùm eſt mortale peccatum; ſed, ut ait ſanctus Thomas: *In peccatis quæ contra Deum committuntur (quæ tamen ſunt maxima) graviſſimum eſſe videtur, quod aliquis honorem divinum creaturæ impendat: quia quantùm eſt in ſe, facit alium Deum in mundo, minuens principatum divinum.*

S.Tho.2.2. q.94.art.3. in corp.

Quod ſpectat ad magiam, poteſt illa dividi in magiam naturalem, artificialem, & diabolicam. Naturalis eſt, cùm fiunt res quidem extraordinariæ & ſtupendæ, ſed ſolis naturæ viribus. Artificialis miros quoque producit effectus, per humanam induſtriam. Verùm magia diabolica producit effectus ultra naturæ, & artis vires per dæmonis auxilium. Hoc ſuppoſito, nulli vertitur in dubium, quin actus diabolicæ magiæ, ſint enormia peccata: actus verò magiæ naturalis, & artificialis, ſæpè ſunt cum periculo, & poſſunt per accidens eſſe culpabiles, putà ſi exerceantur ob malum finem; ſi ſcandalum oriatur; ſi detur credendi occaſio, quòd effectus inde proven-

nien-

nientes, ab auxilio dæmonis procedant, & ſi inferant aliquod damnum proximo in corpore aut in anima.

Maleficium, quod maximam habet cum magia affinitatem, eſt ex natura ſua mortale peccatum: tùm quia eſt tacita vel expreſſa Dæmonis invocatio; tùm quia perniciofum eſt humano generi.

Videatur Bulla Gregorii 15. contra Maleficos, in fine hujus Tomi 6.

Quæſt. 11. Quænam adhibenda ſunt media, ut impediantur, vel removeantur maleficiorum effectus?

Reſp. In talibus occaſionibus, ad ea recurrendum eſt remedia, quæ à Deo, & ab Eccleſia ſunt approbata, quæque præſcribuntur in Canone, his verbis: *Si per ſortiarias, atque maleficas artes, occulto, ſed numquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humiliato, Deo & ſacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus atque jejuniis Domino ſatisfaciant; & per exorciſmos, & cætera Eccleſiaſticæ medicinæ munia, miniſtri Eccleſiæ tales, quantùm Dominus annuerit, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent.*

Canon. Si per Sortiarias, 33.q.1

Sed nullatenùs ſolvere licet maleficium alio maleficio, neque permittere, ut Magus illud ſolvat per auxilium, & invocationem Dæmonis; neque etiam confugere ad aliquam ſuperſtitionem, aut vanam obſervantiam, ad illud dirimendum: ne locum demus illi dicto Apoſtoli: *Ajunt quidam nos dicere: faciamus mala, ut veniant bona, quorum damnatio juſta eſt.*

Epiſt. ad Rom. c. 3.

Hac de causâ, ut dicitur in Rituali Romano: *Aliqui oſtendunt factum maleficium & à quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum; ſed caveat, ne ob hoc ad magos, vel ad ſagas, vel ad alios, quàm ad Eccleſiæ miniſtros confugiat, aut ulla ſuperſtitione, aut alio modo illicito utatur.* Unde Facultas Theologiæ Pariſienſis 19. Septembris 1398. a. 6. damnat hanc aſſertionem: *Quod licitum ſit, etiam permittendum, maleficia maleficiis repellere; error.*

Ritual. Roman. de exorcizandis obſeſſis à Dæmonio.

Poſſunt tamen comburi, vel auferri ſigna maleficiorum, intendendo deſtruere opera Diaboli, modò non expectetur ab eo, ut ceſſet à damno nobis inferendo, quia deſtruximus hæc maleficiorum ſigna; eſſet enim ſuperſtitio. Quare qui ſolvit, aut comburit res, quibus maleficium annectitur, debet renunciare omni pacto cum Dæmone, & nihil ab eo ſperare. Hoc ſenſu ſic ait Rituale Romanum; *Iubeat Dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta: quæ ſi obſeſſus ore ſumpſerit evomat, vel ſi alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.*

Ritual. Roman. de exorcizandis obſeſſis à Dæmonio.

Quæſt. 12. Divinatio eſt-ne ſemper mortale peccatum?

Reſp. Multa ſunt divinationum genera: alia enim eſt divinatio, quæ fit per invocationem Dæmonis expreſſam, vel tacitam. Si invocatio ſit expreſſa, ſemper eſt peccatum mortale; quia, ut ait Sanctus Thomas: *Omnis divinatio, quæ fit per invocationes Dæmonum, eſt illicita:* ſed ſi eſt tantùm tacita, eſt mortale peccatum, quoties adeſt ſufficiens judicandi fundamentum, quòd media, quæ adhibentur ſunt frivola, neque producere poſſunt ef-

S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 4. in corp.

nientes, ab auxilio dæmonis procedant, & ſi inferant aliquod damnum proximo in corpore aut in anima.

Maleficium, quod maximam habet cum magia affinitatem, eſt ex natura ſua mortale peccatum: tùm quia eſt tacita vel expreſſa Dæmonis invocatio; tùm quia perniciosum eſt humano generi.

Videatur Bulla Gregorii 15. contra Maleficos, in fine hujus Tomi 6.

Quæſt. 11. Quænam adhibenda ſunt media, ut impediantur, vel removeantur maleficiorum effectus?

Reſp. In talibus occaſionibus, ad ea recurrendum eſt remedia, quæ à Deo, & ab Eccleſia ſunt approbata, quæque præſcribuntur in Canone, his verbis: *Si per ſortiarias, atque maleficas artes, occulto, ſed numquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humiliato, Deo & ſacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus atque jejuniis Domino ſatisfaciant; & per exorciſmos, & cætera Eccleſiaſticæ medicinæ munia, miniſtri Eccleſiæ tales, quantùm Dominus annuerit, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent.*

Canon. Si per Sortiarias, 33. q. 1

Sed nullatenùs ſolvere licet maleficium alio maleficio, neque permittere, ut Magus illud ſolvat per auxilium, & invocationem Dæmonis; neque etiam confugere ad aliquam ſuperſtitionem, aut vanam obſervantiam, ad illud dirimendum: ne locum demus illi dicto Apoſtoli: *Ajunt quidam nos dicere: faciamus mala, ut veniant bona, quorum damnatio juſta eſt.*

Epiſt. ad Rom. c. 3.

Hac

Hac de cauſâ, ut dicitur in Rituali Romano: *Aliqui oſtendunt factum maleficium & à quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum; ſed caveat, ne ob hoc ad magos, vel ad ſagas, vel ad alios, quàm ad Eccleſiæ miniſtros confugiat, aut ulla ſuperſtitione, aut alio modo illicito utatur.* Unde Facultas Theologiæ Pariſienſis 19. Septembris 1398. a.6. damnat hanc aſſertionem: *Quod licitum ſit, etiam permittendum, maleficia maleficiis repellere; error.* Ritual. Roman. de exorcizandis obſeſſis à Dæmonio.

Poſſunt tamen comburi, vel auferri ſigna maleficiorum, intendendo deſtruere opera Diaboli, modò non expectetur ab eo, ut ceſſet à damno nobis inferendo, quia deſtruximus hæc maleficiorum ſigna; eſſet enim ſuperſtitio. Quare qui ſolvit, aut comburit res, quibus maleficium annectitur, debet renunciare omni pacto cum Dæmone, & nihil ab eo ſperare. Hoc ſenſu ſic ait Rituale Romanum; *Iubeat Dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta: quæ ſi obſeſſus ore ſumpſerit evomat, vel ſi alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.* Ritual. Roman. de exorcizandis obſeſſis à Dæmonio.

Quæſt. 12. Divinatio eſt-ne ſemper mortale peccatum?

Reſp. Multa ſunt divinationum genera: alia enim eſt divinatio, quæ fit per invocationem Dæmonis expreſſam, vel tacitam. Si invocatio ſit expreſſa, ſemper eſt peccatum mortale; quia, ut ait Sanctus Thomas: *Omnis divinatio, quæ fit per invocationes Dæmonum, eſt illicita:* ſed ſi eſt tantùm tacita, eſt mortale peccatum, quoties adeſt ſufficiens judicandi fundamentum, quòd media, quæ adhibentur ſunt frivola, neque producere poſſunt effectum S.Tho.2.2. q.95.art.4. in corp.

fectum, qui intenditur; quia credi poteſt adeſſe aliquod pactum cum Dæmone. Sic licèt ignorantia poſſit aliquando excuſare, ut ſi crederetur, rem ſciri poſſe per media adhibita, quæ cenſentur merè naturalia; nihilominus res eſt admodùm periculoſa, nec facilè quis ſibi perſuadere debet, aut etiam in his admodùm delicatis ſibi adulari.

Quæſt. 13. Divinatio, quæ fit per Aſtrologiam, eſt-ne mortale peccatum?

Reſp. Hæc divinationis ſpecies ſine peccato fit, quoties principiis innititur univerſalibus, conſtantibus, & nulli variationi obnoxiis, ita ut ſecundùm regulas artis, res prædici poſſint; ut enim ait ſanctus Thomas: *Eſt conſiderandum, quid per* S.Tho.2.2. q.95.art.5. in corp. *cæleſtium corporum inſpectionem de futuris poſſit præcognoſci; & de his quidem quæ ex neceſſitate eveniunt, manifeſtum eſt, quòd per conſiderationem ſtellarum poſſunt præcognoſci; ſicut Aſtrologi prænunciant eclipſes futuras... Si quis conſideratione Aſtrorum utatur ad præcognoſcendos futuros caſuales, vel fortuitos eventus, aut etiam ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hominum, procedit hoc ex falſa, & vana opinione: & ſic operatio Dæmonis ſe immiſcet, unde erit divinatio ſuperſtitioſa & illicita.*

Sixt. V. in Bulla 17. quæ incipit: Cœli & terræ. In hoc ſenſu Sixtus Papa quintus ſub graviſſimis pœnis damnavit Aſtrologiam judiciariam in Bulla 17. quæ incipit: *Cæli & terræ. Non eſt veſtrum*, inquit, *ſcire tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Nec verò ad futuros eventus, & fortuitos caſus prænoſcendos (futuris eventibus ex naturalibus cauſis neceſſariò, vel frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) ullæ ſunt veræ artes, aut diſciplinæ, ſed fallaces*

& va-

& vanæ, improborum hominum aſtutia, & Dæmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, conſilio, vel auxilio, omnis divinatio dimanat; ſive quod expreſsè ad futura manifeſtanda invocentur, ſive quòd ipſi pravitate ſua & odio in genus humanum, occultè, etiam præter hominis intentionem, ſe ingerant, & intrudant vanis inquiſitionibus futurorum, ut mentes hominum pernicioſis vanitatibus, & fallaci contingentium prænunciatione implicentur, & omni impietatis genere depraventur ..... Itaque cùm futuros eventus in ſeipſis conſiderare antequam fiant ſit Dei proprium, illud neceſſariò conſequitur, ut Aſtrologi & alii prædicti, qui hujuſmodi futura prænunciare, aut prænoſcere quocumque modo, niſi Deo revelante, audent, injuſtè atque imprudenter, quod Dei eſt, ſibi aſſumant, & uſurpent. Sic fit, ut dum ab eis, quod ſolius eſt Creatoris, perperam creaturis tribuitur, divina Majeſtas graviter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioſo Chriſti ſanguine redemptis, peſtis atque exitium importetur. Videatur Bulla integra in fine hujus Tomi 6.

Hæc eadem Aſtrologia judiciaria, variis damnata legitur in Conciliis. Toletano primo Can. 15. *Si quis Aſtrologiæ, vel Matheſi exiſtimat eſſe credendum, anathema ſit.* Concilium Mediolanenſe primum, de magicis artibus: *Aſtrologi, qui ex Solis, Lunæ, & aliorum aſtrorum motu, figura & aſpectu, de hominum actionibus, quæ à libero voluntatis arbitrio proficiſcuntur, certò aliquid eventurum affirmant, gravibus pœnis plectantur.* Concilium Remenſe, anno 1583. cap. 6. de Sortilegiis: *Qui divinationibus ſeu prædictionibus ad artem judiciariam pertinentibus (quas impiè prophetias appellant) utuntur; vel eiſdem fidem adhibent,*

bent, excommunicentur. Concilium Burdigalenſe anno 1583. cap. 7. *Paſtores frequentiſſimè admoneant, ſcelus execrandum eos committere, necnon à communione fidelium avulſos eſſe, qui magicas artes, & divinationes exercent, vel qui ejus generis ariolis fidem adhibent. Omnia enim hæc (ut ſacris litteris traditum eſt) abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera exterminantur populi à facie terræ. Sed non minùs culpandi ſunt, qui ex aſtris, Chaldeorum more, futura temerè ſomniant potiùs quàm prædicunt, & aſtrologiæ, quam judiciariam vocant, uſu ſacrilego, arbitrii noſtri libertatem, & Dei providentiam opprimunt.* Concilium Tholoſanum anno 1590. part. 4. cap. 12. *de Hæreticis, Magis* &c. *Qui rerum futurarum à Deo liberaque hominis voluntate magna ex parte pendentium prædictiones libri continent, ſique quos Arabico vocabulo vocant, omninò prohibeantur, ni fortè prænuntiationes ejuſmodi expungantur, eaque ſolum relinquantur, quæ pluviarum, ventorum, ſterilitatis, fertilitatis, eclipſeon, rerumque ſimilium prognoſtica attingunt: quodve conſtitutione Sixti V. ea de re promulgata cavetur, id ad amuſſim obſervetur*. Concilium Narbonenſe anno 1609. cap. 3. de libris vetitis: *Damnamus magos, veneficos, divinatores, ſortilegos, conjectores, augures, haruſpices, mathematicos judiciarios; cùm dæmonibus fœdera & pacta tacitè, vel expreſsè habentes, morbos imprecationibus, verbis, ligaturis, aut actionibus, ſuperſtitiosè ſanare intendentes, eos uti ſacra decreta excommunicarunt ipſo facto, ſic & nos excommunicamus.*

Sancti Patres & Doctores Eccleſiæ vehementer admodùm damnant imaginariam illam Aſtrologiæ judiciariæ artem, quæ futuros eventus divinare contendit, præfer-

ſertim eos qui ab humana libertate à Deo conceſſa dependent. Sanctus Ambroſius ait: *Nonnulli nativitatum tentaverunt exprimere qualitates, qualis futurus ſit unuſquiſque qui natus ſit, cùm hoc non ſolùm vanum, ſed etiam inutile ſit quærentibus, impoſſibile pollicentibus*. Sanctus Auguſtinus confitetur, ſe huic ſuperſtitioni addictum fuiſſe, cùm ait: *Ideo illos planetarios, quos mathematicos vocant, planè conſulere non deſiſtebam*. Illam aſtrologiam judicariam pluribus in locis damnat, ait enim: *Ex illa notatione velle naſcentium mores, actus, eventa prædicere, magnus error & magna dementia eſt .... quare iſtæ opiniones, quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadem illa quaſi quædam cum Dæmonibus pacta, & conventa referendæ ſunt*. Et ibidem cap. 23. ait: *Omnes igitur artes hujuſmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitùs ſunt repudianda, & fugienda Chriſtiano*.

S. Amb. lib. 4. Examer c. 4.

S. Aug. l. 4. Confeſſ. c. 3.

S. Aug. l. 2. de Doct. Chr. c. 22.

Idem ſanctus Doctor, adhortans populum ſuum, pœnitentiam impoſuit publicam Chriſtiano, qui aliquo tempore judiciariam aſtrologiam exercuerat: *Cùm Mathematicus in populo monſtraretur: Iſte ſeductus ab inimico, cùm eſſet fidelis, diu mathematicus fuit: ſeductus, ſeducens: deceptus, decipiens: illexit, fefellit, multa mendacia locutus eſt contra Deum .... modò, ſicut de illo credendum eſt, horruit mendacium, & multorum hominum interitum: ſe aliquando à Diabolo ſenſit illectum, convertitur ad Deum pœnitens. Putamus, fratres, de magno timore cordis accidiſſe .... Pœnitens eſt, non quærit niſi ſolam miſeri-*

S. Aug. in Pſ. 61. in fine.

cordiam .... ſciatis eum tamen, fratres, olim pulſare ad Eccleſiam ante Paſcha. Ante Paſcha enim cœpit petere de Eccleſia Chriſti medicinam; ſed quia talis eſt ars, in qua exercitatus erat, quæ ſuſpecta eſſet de mendacio atque fallacia, dilatus eſt, ne tentaret, & aliquando tamen admiſſus eſt, ne periculoſiùs tentaretur. Orate pro illo Chriſtum, prorsùs hodiernam precem pro illo fundite Domino Deo noſtro.

S. Joann. Damaſ. l. 2. orthodoxæ fidei c.7. de luce igne, &c.

Sanctus Joannes Damaſcenus, qui magnam motionis aſtrorum ſcientiam habuiſſe videtur, qui in libris, ubi pleniùs de his rebus egit, irridet vanitatem eorum, qui ex ſiderum conſtitutione, bonam malamque hominum fortunam conjicere præſumunt: *Gentiles*, inquit, *per horum ſiderum, hoc eſt Solis & Lunæ, ortum & occubitum, atque colliſionem res omnes noſtras gubernari aſſerunt (in iis enim aſtrologia verſatur) nos contrà imbrem quidem & ſerenitatem, frigus item, & calorem, humiditatem, & ſiccitatem, ventos denique atque alia hujuſmodi per ea ſignificari non imus inficias: quod autem actionibus noſtris ea omen ullum importent, id verò pernegamus.*

Verùm hic aſtrologiæ judiciariæ abuſus ita noxius viſus eſt etiam ſocietati civili, ut Imperatores Romani ejus exercitium gravibus ſub pœnis prohibuerint, ut videre licet lege *Artem*; & lege *Nemo*. Cod. de maleficiis & mathematicis. Et lege *Mathematicos*. Cod. de Epiſcopali audientia.

Hæc planè ſufficiant ad oſtendendum, tum eos, qui per aſtrologiam judiciariam divinare contendunt, tum etiam eos, qui fidem adhibent vanis & ſceleratis illorum prædictionibus, magni criminis coram Deo reos eſſe.

Quæſt.

Quæſt. 14. Divinatio, quæ fit per ſomnia, eſt-ne licita?

Reſp. Generaliter loquendo eſt illicita, & peccat quis fidem ſomniis adhibendo, aut iis utendo ad res futuras divinandas, quæ ab humana voluntate dependent: ſic enim legitur in Levitico cap. 19. *Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia.* Deuteronomii cap. 18. *Non inveniatur in te, qui obſervet ſomnia.* Eccleſiaſtici cap. 34. *Multos errare fecerunt ſomnia.*

Pluribus etiam Conciliis prohibentur: Concilium Ancyranum: *Qui auguria vel auſpicia, ſive ſomnia, vel divinationes quaſlibet ſecundùm morem gentilium obſervant, confeſſi, quinquennio pænitentiam agant, ſecundùm regulas antiquitùs conſtitutas.* Conc. Ancyranum, can.23. Concilium Pariſienſe ait: *Extant & alia pernicioſiſſima mala, quæ ex ritu gentilium remanſiſſe dubium non eſt: ut ſunt ſomniatorum conjectores, quos divina lex irretractabiliter puniri jubet.* Conc. Pariſ. 6. ann. 829. l. 3. c. 2. de diverſorum malorum patratorib. Concilium Mediolanenſe præcipit Epiſcopis, ut *omnem divinationem ex lineamentorum corporis inſpectione, ex ſortibus, ſomniis, aliiſque rebus quibus per dæmonum ſignificationem, incerta pro certis affirmantur, & hujus generis reliqua, per quæ curioſorum & imperitorum hominum mentes facilè decipiuntur, coerceant & ejiciant.* Conc. Mediol. 1. tit. de Magicis artibus.

Obſervandum tamen eſt, quatuor eſſe ſomniorum genera. Alia enim ſunt, quorum Deus author eſt; & cùm quis de his certus eſt, graviſſimum eſſet peccatum eis fidem non præſtare. Hoc autem rariſſimè contingit, & tunc Deus evidenter ſe eorum oſtendit authorem.

Alia ſunt naturalia, quæ à complexione ſeu temperamento proveniunt: quare, ut ait ſanctus Thomas: *Propter hoc Medici di-* S. Th. 2. 2. q. 95. art 6. in corp.

dicunt eſſe intendendum ſomniis, ad cognoſcendum interiores diſpoſitiones. Alia ſunt quæ dicuntur moralia, & producuntur ab inclinationibus, deſideriis, & cogitationibus unius cujuſque. Alia demum ſunt ſomnia diabolica.

S. Greg. l. 8. moral. in 7. c. Iob. c. 13.

Sanctus Gregorius Magnus expenſis diverſis ſomniorum cauſis, concludit, iis quidem fidem non eſſe adhibendam, quandoquidem eorum author, & cauſa plerumque ſciri nequeunt: *Exquirendum magnoperè eſt*, inquit, *quot modis tangant animum imagines ſomniorum: aliquando namque ſomnia ventris plenitudine, vel inanitate, aliquando verò illuſione, aliquando cogitatione ſimul, & illuſione, aliquando revelatione ſimul & cogitatione generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoſcimus; ſubjuncta autem quatuor in Sacræ Scripturæ paginis invenimus. Somnia etenim niſi plerumque ab occulto hoſte per illuſionem fierent, nequaquam hoc vir ſapiens indicaret, dicens:* Multos errare fecerunt ſomnia, & illuſiones vanæ; *vel certè,* Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia: *Quibus profectò verbis, cujus ſint deteſtationis, oſtenditur, quæ auguriis conjunguntur. Rursùm niſi aliquando ex cogitatione ſimul & illuſione procederent, Salomon minimè dixiſſet,* Multas curas ſequuntur ſomnia: *Et niſi aliquando ſomnia ex myſterio revelationis orirentur, Ioſeph præferendum ſe fratribus per ſomnium non videret: nec Mariæ ſponſum, ut ablato puero in Ægyptum fugeret, Angelus admoneret. Rursùm niſi aliquando ſomnia à cogitatione ſimul, & revelatione procederent, nequaquam Daniel Propheta Nabuchodonoſor viſionem diſſerens, à radice cogitationis inchoaſſet, dicens:* Tu Rex cogitare cœpiſti in ſtrato tuo., quid

eſſet futurum poſt hæc, & qui revelat myſteria, oſtendit tibi, quæ ventura ſunt: *Sed nimirùm cùm ſomnia tot rerum qualitatibus alternent, tantò eis credi difficiliùs debet, quantò & ex quo impulſu veniant faciliùs non elucet. Sæpè namque malignus ſpiritus, his quos amore vitæ præſentis vigilantes intercipit, proſpera etiam dormientibus promittit: & quos formidare adverſa conſiderat, eis hæc duriùs ſomni imaginibus intentat, quatenùs indiſcretam mentem diverſa qualitate afficiat, eamque aut ſpe ſublevans, aut deprimens timore confundat. Sæpè etiam Sanctorum corda afficere ſomniis nititur, ut ab intentione cogitationis ſolidæ ad tempus ſaltem momentumque deriventur, quamvis ipſi protinùs animum ab illuſionis imagine diſcutiant; ſed hoſtis inſidians, quo eos vigilantes minimè ſuperat, eo dormientes graviùs impugnat; quem tamen hæc malignè agere ſuperna diſpoſitio benignè permittit, ne in electorum cordibus ipſe ſaltem à paſſionis præmio ſomnus vacet.*

Hæc ſancti Gregorii expoſitio, clarè ſatis oſtendit, ſomniis fidem non eſſe adhibendam; quoniam ea plerumque à Dæmone proficiſcuntur; & quoties ex iis caſuales eventus cognoſcere præſumimus, cum quibus nullam habent habitudinem naturalem, toties ſceleratæ vanæque ſuperſtitioni, ut plurimum nos exponimus. Unde ſanctus Thomas ait: *Si hujuſmodi divinatio, per ſomnia, cauſetur ex revelatione Dæmonum, cum quibus pacta habentur expreſſa (quia ad hoc invocantur,) vel tacita, quia hujuſmodi divinatio extenditur, ad quod ſe non poteſt extendere, erit divinatio illicita, & ſuperſtitioſa.* S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 6. in corp.

Quæſt. 15. Divinatio, quæ fit per auguria, eſt-ne prohibita?

Reſp. Duplex auguriorum, ſeu auſpiciorum genus eſt, quæ ſumuntur ex avibus, aut aliis animalibus, aliiſve rebus, ſive animatis, ſive non. Alia ſunt naturalia, alia artificialia. Auguria naturalia pendent ab ordine, quem Deus ſtatuit in natura, cujuſmodi ſunt, quæ ſumunt Nautæ, aut Agricolæ, ex elementis, herbis, animalibus, &c. ad prædicendam aliquam procellam, tempus ſerenum, vel pluviam, uberem futuram meſſem, tempeſtatem fore humidam, aut ſiccam, & alia accidentia merè naturalia. Sic ex hirundinum adventu colligimus ceſſaturum frigus, & hyemem: Ita nautæ cum volantes, & ſaltantes vident Delfinos, futuram præſagiunt tempeſtatem. Ipſa etiam Sacra Scriptura, quædam talia inſinuat auguria natu-
Jerem. c. 8. ralia, cùm ait: *Milvus in cælo cognovit tempus ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia, cuſtodierunt tempus adventus ſui*. Hæc auguriorum genera, quibus prænoſcimus eventus, qui non pendent à cauſis liberis, ſed neceſſariis, licita ſunt, modò omnis abſit abuſus; innituntur enim aliquo ſolido, & naturali fundamento. Verùm auguria artificialia, quæ pendent ex mero hominum arbitrio, ſunt ſuperſtitiones gentilium; ut enim ait Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. *Apud antiquos non ſolùm publicè, ſed etiam privatim nihil gerebatur, niſi auſpicio priùs ſumpto*.

Hic divinandi modus involvit culpam, & graviorem, quādo adhibetur ad ea prænuntianda, quæ ab humana pendent libertate; ad eaque ordinanda, quæ fieri, vel non fieri debent, ſecundùm vanas obſervationes, quæ nullam habent connexionem naturalem cum illis rebus, quæ earum ope ſciri poſſe præſumunt. Unde Sacra

cta Scriptura ait: *Auguria, mendacia, vanitas.* Leviticí cap. 19. *Non augurabimini.* Deuteronomii cap. 18. *Non inveniatur in te qui obſervet auguria.* Hæc eadem divinatio reprobatur à ſancto Auguſtino, dum ait: *Qui prædictis aruſpicibus, vel filacteriis, & aliis quibuslibet auguriis crediderit, & ſi jejunet, & ſi oret, & ſi jugiter ad Eccleſiam currat, & ſi largas eleemoſynas faciat, & ſi corpuſculum in omni afflictione ſuum cruciaverit, nihil ei proderit.* Niſi etiam renuntiet ſacrilegiis his; quia vanæ illæ impiæque obſervationes, omnem bonorum operum fructum deſtruunt. Unde Concilium Cartaginenſe, cui interfuit ſanctus Auguſtinus, ait: *Auguriis vel incantationibus ſervientem, à conventu Eccleſiæ ſeparandum.* Et Gregorius Papa ſecundus vult: *Ut ſomnia, & auguria, qui juxta divina oracula vana ſunt, non attendenda penitùs doceantur.* Concilium Palentinum cap. 24. *Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis attendat auguriis, aut in agendis ſecundùm augurium conſilia dirigantur.*

Eccleſiaſtici c. 34.

S. Aug. in Ser. 241. de tempore.

Conc. Cartag. 4. Can. 89.

Greg. 2. in capitulari dato Martino Epiſcopo c. 8.

Denique Concilium Mediolanenſe, ſub ſancto Carolo, ait: *Pœnas ſumant Epiſcopi de iis omnibus, qui in itineris ſuſceptione, aut cujuſvis rei inſtitutione, vel progreſſu, dies, tempora & momenta obſervantes, quadrupedùm voces, garritum avium, aut volatum notantes, ex occurſu etiam hominum, vel pecudum, ſuſcipiendi operis felicitatem augurantur.* Quæ quidem omnes authoritates, multæque aliæ, quæ tum ex ſanctis Patribus, tum ex Conciliis hìc afferre poſſem, ſatis oſtendunt, hæc auguria ſine crimine exerceri minimè poſſe, quæ tamen quotidie multi exercent Chriſtiani, ne cogitando quidem, ſed mirâ cæcitate

Conc. Mediol. 1. Conſtitut. par. 1. c. 10.

in his rebus laborantes; neque enim frequentiùs aliud quidquam videtur, quàm Chriſtianos his auguriis inhærere, quæ Eccleſiæ authoritate & traditione damnata ſunt. Quot enim reperias, qui gravem aliquem caſum metuunt, ſi ſpeculum fregerint, ſi vas ſale plenum coram ipſis conciderit, ſi bubo in vicinia fuerit audita, ſi canis ante eorum portam noctu oblatraverit, ſi corvus ſupra eorum tecto crocitaverit? Denique innumera ſunt hujuſmodi auguria planè ridicula, & ſine ullo fundamento, quibus tamen fides adhibetur. Quare Presbyteri ſtrenuè talem abuſum extirpare deberent, qui paganis potiùs quàm Chriſtianis convenit; populumque ſibi commiſſum docere, omnia hujuſmodi auguria non vacare crimine, & eſſe Dæmonum inventa, qui his nugis eorum ignorantiam ſimul & ſimplicitatem graviter irrident. Videatur Bulla Sixti V. *in fine* hujus Tomi.

Quæſt. 16. Quotuplex eſt vana obſervantia?

Reſp. Triplex eſt. Prima dicitur ars notoria; altera obſervantia ſanitatum, & poſtrema obſervantia eventuum, dierum, temporum & annorum. Ars notoria eſt medium chimericum, ſeu imaginarium ad acquirendas aliquas ſcientias per infuſionem, & abſque labore, ſervando quædam jejunia, recitando quaſdam preces, exhibendo honorem aliquibus figuris, & alias obſervando cæremonias ridiculas, & inanes: Obſervantia ſanitatum exercetur, cùm adhibentur quædam verba, ſigna, aut vanæ cæremoniæ ad medendum morbis hominum, vel brutorum. Denique obſervatio eventuum vel occurſum dierum, temporum, & annorum, fit, quando ſuper-

perſtitioſè res hæ omnes, aut earum aliquæ obſervantur, reſpectu effectuum, qui ab illis nullatenùs dependent, ſecundùm ordinariam cauſarum naturalium diſpoſitionem.

Quæſt. 17. Ars notoria eſt-ne licita?

Reſp. Ex ſancto Thoma: *Ars notoria eſt illicita, & ineſſicax. Illicita quidem eſt, quia utitur quibuſdam ad ſcientiam acquirendam, quæ non habent ſecundùm ſe virtutem cauſandi ſcientiam, ſicut inſpectione quarumdam figurarum, & prolatione quorumdam ignotorum verborum, & aliis hujuſmodi; & ideo hujuſmodi ars non utitur his ut cauſis, ſed ut ſignis: non autem ut ſignis divinitùs inſtitutis, ſicut ſunt ſacramentalia ſigna. Vnde relinquitur, quod ſint ſupervacua ſigna, & per conſequens pertinentia ad pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fœderata. Et ideo ars notoria penitùs eſt repudianda, & fugienda Chriſtiano, ſicut & aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitiones. Vt Auguſtinus dicit libro 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 23.* S.Tho. 2. 2. q. 96. art. 1. in corp.

Quæſt. 18. Obſervantia ſanitatum eſt-ne ſemper peccaminoſa?

Reſp. Ex eodem Angelico Doctore: *Si ſimpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non eſt ſuperſtitioſum vel illicitum; ſi verò adjungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcumque variæ obſervationes, quas manifeſtum eſt naturaliter efficaciam non habere, erit ſuperſtitioſum & illicitum.* Ibidem a. 2. ad 1.

Quare generaliter loquendo, omnia media varia, nullamque proportionem habentia, quibus nonnulli utuntur, ut ſanitatem hominum, vel beſtiarum procurent,

aut ut mala quædam, pericula, vulnera, vel morbos ab iiſdem repellant, ſuperſtitioſa ſunt, & illicita: *Vnde Concilium Toloſanum ait; Quæ ignorantia ſimplicitateque hominum ſuperſtitioſè depellendorum morborum, aliarumque rerum inanes obſervationes temerè irrepſerunt, eas omnes frequenti adhortatione, adductiſque rationibus, Confeſſarii, & Concionatores à populorum animis evellere, & ab iis declinari curabunt.*

Conc. Toloſ. ann. 1590. p. 4. c. 12. n. 5.

Et in accuratâ Synodo Nonantulæ, ab Eminentiſſimo Cardinali de Angelis congregata, ſic decernitur: *Graviter injungimus ſub graviſſimis pœnis, nemini licere uti medicina, in qua adhibentur ſigna cum nominibus incognitis, ſive precibus, verbiſque quamvis ſacris, adjunctis etiam crucis ſignis: omnem denique medendi uſum qui non ſit naturalis, & ex ſua innata virtute, vim ferendæ ſalutis non habeat. Interdicimus omnia hujus generis; declarantes ſuperſtitioſa; & proinde unumquemque teneri ad denunciandos eos, qui hæc exercent & docent. Et prohibita pariter ſit lectio & retentio librorum de prædictis perniciosiſſimis artibus tractantium.*

Synod. Nonantulæ, ann. 1688. c. 3.

Quæſt. 19. Obſervationes eventuum, dierum, temporum & annorum, ſunt-ne prohibitæ?

Reſp. Dicendum cum ſancto Auguſtino: *Totum hoc ad dæmones pertinet, ludificatores animarum ſibimet ſubditarum, & voluptaria ſibi ludibria de hominum erroribus exhibentes.* Quare ſancti Patres unanimiter hæc ſuperſtitionum genera damnant authoritate Apoſtoli.

S. Aug. l. 10. de Civit. Dei, c. 11.

Sanctus Joannes Chryſoſtomus ait: *Non audis Apoſtolum dicentem:* Dies obſervatis, & menſes, & tempora & annos; metuo vobis, ne fruſtrà in vobis laboraverim? *Nempè extremæ hoc eſt dementiæ, pro-*

S. Chryſ. in Oratione vel hom. in eos qui novilun. obſervant.

propter unum diem, ſi auſpicatus fuerit, per univerſum hoc expectare annum: neque amentiæ ſolùm, ſed diabolicæ cujuſdam efficientiæ indicium eſt, non proprio ſtudio & alacritati, ſed quibuſdam dierum circuitionibus vitam noſtram commendare. Dies enim bonus & malus eſt, non ſua quadam & propria natura (nihil enim dies à die differt) ſed noſtra vel diligentia, vel ignavia. Si juſtitiam feceris, bonus tibi dies erit: Si peccatum deſignaveris, malus & ſupplicii plenus.

Sanctus Ambroſius ait: *Dies obſervant qui dicunt, ut putà, craſtino proficiſcendum non eſt; poſt craſtinum enim non debet aliquid inchoari. Et ſic ſolent magis decipi: hi autem colunt menſes, qui curſus lunæ perſcrutantur, dicentes, ut putà: ſeptima luna inſtrumenta confici non debent. Nona iterum luna ſervum emptum, ut putà, domum duci non oportet. Et per hæc faciliùs ſolent adverſa provenire; tempora verò ſic obſervant, cùm dicunt, hodie veris initium eſt, feſtivitas eſt poſt cras vulcanalia ſunt. Et talia iterùm ajunt; poſterum eſt, domum egredi non licet... Si Deus ex toto corde diligatur, ipſo propitio nulla debet eſſe formido, neque ſuſpicio harum rerum; proſperè enim cedere poteſt quidquid ſimpliciter ſub Dei devotione fit.* S. Ambr. in c. 4. Epiſt. ad Galatas.

Minimè dubium eſt, quin illi in hanc ſuperſtitioſam dierum obſervationem incidant, qui credunt, uſque ad natalitia pluvioſum fore tempus, ubi Dominica poſt quatuor tempora pluerit. Qui prædicunt quod futurum ſit tempus, aut qualis futura ſit anni tempeſtas ſecundùm diem converſionis ſancti Pauli, ſancti Medardi, aut ſancti Valentini, ſecundùm ſcilicet quòd illi dies pluvioſi fuerint, aut ventoſi. Qui nuptias ægrè volunt inire die veneris, aut

die lunæ, aut iter maritimum ſuſcipere his diebus, & ſimilia. Ab his autem omnibus ſuperſtitionibus eò magis abhorrere debet Chriſtianus, quòd, ut ait Nicolaus Papa I. *Diei & horæ obſervationes atque auguria pompæ ac operationes Diaboli ſunt, quibus, Deo gratias, jam in Baptiſmate abrenuntiaſtis, & hæc cum vetere homine & actibus ejus, quando novum induiſtis, omninò depoſuiſtis.*

Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum, a.35.

Non itaque dies obſervamus & annos, & menſes, & tempora, inquit Sanctus Auguſtinus, *ne audiamus ab Apoſtolo:* Timeo ne fortè ſine causâ laboraverim in vobis: *eos enim inculpat qui dicunt, non proficiſcar, quia poſterus dies eſt, aut quia luna ſic fertur: vel proficiſcar, ut proſpera cedant, quia ita ſe habet poſitio ſiderum: non agam hoc menſe commercium, quia illa ſtella mihi agit menſem: vel agam, quia ſuſcepit menſem: non plantem hoc anno vineam, quia biſſextus eſt. Non autem quiſquam ſapiens arbitretur obſervatores temporum reprehendendos qui dicunt, non proficiſcar hodie, quia tempeſtas exorta eſt: aut non navigem, quia adhuc ſunt hibernæ reliquiæ, aut tempus ſeminandi eſt, quia imbribus autumnalibus terra ſatiata eſt: vel ſi qui fortè alii naturales effectus circa motum aeris & humoris ad variandas temporum qualitates, in ſiderum ordinatiſſima converſione notati ſunt: de quibus dictum eſt cùm conderentur, Et ſint in ſignis & temporibus, & diebus, & in annis.*

S. Aug. Ep. 119. ad Ian. c.7.

In obſervationes verò ſuperſtitioſas ſeverè invehitur Concilium Provinciale S. Severinæ, à Franciſco Antonio Sanctorio congregatum, his verbis: *Superſtitioſas & vanas populi obſervationes, quæcumque ſint, à ſubditis ſuis tanquam pernicioſiſſima*

Concil. S. Severinæ, ann. 159?. tit. de ſuperſtition.

mala

mala penitùs tollendas curabunt Epiſcopi, gravi pœna, ex Sacrorum Canonum Decretis, propoſita, contra reſipiſcere nolentes procedant.

Varias hujuſcemodi ſuperſtitiones, vanaſque obſervationes refert aliud ejuſdem Civitatis Concilium, paulò poſt ab Alphonſo Piſano Archiepiſcopo convocatum: *Superſtitiones ethnicæ infidelitatis reliquias & ſemina, in quibus Divina majeſtas graviter læditur, fidei violatur integritas, & animabus peſtis atque exitium infertur, ab agro Domini qui noſtræ curæ commiſſus eſt, cum ipſius adjutorio evellere atque extirpare cupientes; præcipimus, ut Parochi admoneant populos ſuos, ne quiſpiam, ſeu vir ſeu mulier, in vigilia vel die feſto Nativitatis Sancti Ioannis Baptiſtæ, vel Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, plumbum ſeu ceram liquefactam in aquam infundere præſumat, ex cujus tractu formiſve, mulierculæ præſertim diabolica perſuaſione deceptæ, audent futura divinare: non herbarum faſcem infantis inſtar indutum baptizet, tenenteſque compatres & commatres appellet; proindeque cruſtula aliaque zenia mittat ad amicos: non cinaram noctu ſub dio relictam, an benè malève floruerit, exploret: non ligulas aut res alias ex vaſe depromat, opprobria laudeſve canens: non annulo in ore retento, quid quiſque loquatur obſervet, unde auguria & vaticinationes elicere præſumat: non humanam imaginem perſonatam ac, veſtibus muliebribus indutam componat, apud eam ethnico more cantando, meſſoribus ad herbas coram ea metendas accerſitis; aliave his ſimilia deterioraque, ſacris illis aut aliis diebus committat: herba præterea in die Aſcenſionis Domini, quibus ſuperſtitiosè utantur mulierculæ, ne colligant: nec ii. die ſancto Paſchæ ad fluentes aquas accedant,*

Concil. S. Severinæ, an.1597.de ſuperſtit.

dant,

dant, quas prætergreſſæ, aut in eis ablutæ, morbos quoſdam à ſe eo anno abdicaſſe opinantur.

Synodo Amerin. ann. 1595. c. 962. 963. 967. & 968. Illuſtris Epiſcopus Amerinus Antonius Maria Gratianus, ſtatuit in Synodo, ut Parochi & Confeſſarii nihil omittant ad hujuſcemodi ſuperſtitiones eliminandas: *In omni ſuperſtitione tollenda, abolendaque,* inquit, *ſive eam probitas & ſimplicitas, ſive fraus & dolus invexerit, magnoperè excubare Parochorum curam volumus. Ea enim veluti tabes, veram Religionem depravat contaminatque; ut quantum in hac colenda ſtabiliendaque ſtudii ponimus, tantum in illa auferenda extirpandaque diligentiæ impendendum eſſe videatur. Itaque mandamus Parochis, ut animum advertant, & ſi quem cultum moremque ſuperſtitione aliqua imbutum, aut omninò ullum ſuperſtitionis genus in ſuorum mentibus inſediſſe intelligent, rem ad Nos perſcribant deferantque, qui ut ei oportunè occurratur, operam dabimus.*

Non Parochi ſolùm in hanc curam intendant, omnes ex hominum animis ſuperſtitionis radices evellendi: ſed Confeſſores quoque eandem cogitationem ſuſcipiant, exquirantque à pœnitentibus, an remedia valetudini vulneribusve ulla adhibuerint, adhibendique aliis authores fuerint, quæ non à Medicorum arte, ſed à ſuperſtitione aliqua petierint; tum præterea de temporum, locorum, ſomniorum, aliorumque hujuſmodi obſervatione interrogent, & quos ſuperſtitionibus his teneri intellexerint, graviter monitos objurgatoſque, ab ea pravitate atque errore avertere ac deterrere conentur; morbos priùs quidem Sacramentorum perceptione, ac Divinæ opis imploratione, deinde Medicorum conſiliis, remediiſque ab eorum arte petitis, doceant eſſe curandos.

Qua-

Quamobrem inanes & aniles ſpes abjiciant, qui pellendis febribus, quod vini ſacrificio ſuperfuit, ex iiſdem urceolis ebibendum offerunt ægro. Qui eriſipila laboranti, Miſſarum librum apertum, ac rursùm clauſum imponunt. Qui ſiſtendo ſanguini herbas lapideſve, certis adhibitis carminibus, admovent. Qui capitibus dolore affectis, certas ligaturas, certa ſigna notaſque, & nefanda carmina, incantamentaque, quæ niſi a malis Dæmonibus non mutuantur, adhibent. Quas omnes ſuperſtitiones Nos damnamus, & qui iis utuntur, caſtigari à Parochis, Confeſſoribuſque, ac vehementer objurgari præcipimus.

Quidam in Matrimoniis jungendis cæleſtium ſignorum ac ſyderum motus atque conjunctiones captant, ex iiſque de tota re ſtatuunt. Alii quo faſcinationum pericula declinent, tempus coeundi prævertunt. Alii maleficiis, quibus peti ſe verentur, contrariis maleficiis occurrere ſtudent, & ſceleri ſcelere medentur. Quam ſuperſtitioſarum obſervationum vanitatem Nos penitùs rejicimus, & matrimonia cum ritè, ex Tridentini Concilii præſcripto, iniri jungique præcipimus; tum ſi qua conjugibus fraus damnatis ab artibus facta ſit, ea non paribus artibus, ſed Divina ope, divinorumque Sacramentorum perceptione diſcuti, curarique.

Quæſt. 20. Quænam tradi poſſunt regulæ ad cognoſcendas vanas obſervationes, & alias ferè infinitas ſuperſtitiones?

Reſp. Præcipua regula eſt ad has ſuperſtitiones diſcernendas, quam tradit Concilium Mechlinienſe, dum ait: *Doceant, ſuperſtitioſum eſſe expectare quemcumque effectum à quacumque re, quem res illa nec ex inſtitutione divina, nec ex ordinatione vel approba-*

Concil. Mechlin. ann. 1607. tit. 15. de Superſtit. cap. 3.

tione Eccleſiæ producere poteſt. Et ita ſuperſtitioſum eſt credere, pueros, qui naſcuntur cum pellicula quadam, quæ caput operit, quæque vulgò velum vocatur, fore felices; unde per proverbium dicitur, natus eſt velatus: aut ſibi fingere, ſi tredecim ad menſam ſedeant, unum de numero eo anno moriturum; quoniam quidem, nec velum illud, nec numerus decimus tertius, naturalem ullam habent proportionem, ſeu analogiam, cum infantis felicitate, aut hominis morte.

Secunda regula eſt, quando id quod fit, circumſtantiam aliquam involvit, vanam, inutilem & ridiculam, V. G. ſi credatur quòd quædam herbæ collectæ ſummo mane diei nativitatis ſancti Joannis Baptiſtæ, virtutem habeant peculiarem: aut ſi quis poſt morbum è domo die veneris egrediatur, non relapſurum in eundem morbum; aut ut habetur in Conſtitutionibus & inſtructionibus Synodalibus ſancti Franciſci Saleſii, & Illuſtriſſimi Domini Joannis d'Aranton Epiſcopi Genevenſis; part.10. tit.3. cap.11. num.3. Cùm omnis verborum vis & efficacia, etiam ſanctiſſimorum, in aliqua vana, & inutili circumſtantia conſtituitur, V. G. ſi quis credat ad curandum ægrotum, ter orationem Dominicam ante ſolis ortum eſſe recitandam.

Synodo Theatina. an.1661. de Pœnit. n.10

Unde etiam Nicolaus poſtea Cardinalis Radulovicus, in Synodo Theatina ſic graviter curam animarum habentes monet: *Confeſſarios omnes, ac præſertim Parochos, pro amore quem Deo & proximo debent, enixè hortamur, ut omni ſtudio ac diligentia noſtram Diœceſim à ſuperſtitionis vitio purgent. Ne Parochi cæterique Confeſſarii in judicio ferendo de operibus ſuperſtitioſis fallantur: quoties preces certo numero, in quo ſpes non in Deo*

poſi-

poſita fuerit, à pœnitentibus prolatas, vel interjecto crucis ſigno cum ignotis characteribus deſcriptas, & quod maximum ſuperſtitionis indicium eſt, à communi Eccleſiæ ritu abhorrere deprehenderint, eas pro ſuſpectis habeant, ac rejiciendas eſſe conſulant.

Eodem planè modo fuſiùs differens Cardinalis Hieronymus Columna, in Synodo Bononienſi: *Confeſſarii*, inquit, *omni conatu contendant, ut muliebria quædam plena futilitatis, ſummæque levitatis inventa, nec non ſuperſtitioſas quaſdam dementeſque obſervationes omninò tollant; ſæpiùs enim, quanto noſtro cum dolore! intelleximus accidiſſe, ut cum infantulos ſuos maleficiis infectos ſuſpicantur parentes, veſtimenta eorum fuſte contundant, ignique ad ebulliendum in vas conjecta adjiciant, inani ſpe ducti, futurum ut ſic ii deinde convaleſcant.* Synodo Bononien. ann. 1634. part. 1. c. 2.

Alios ex quadrupedum vocibus, aviumque garritu ac volatu, ſive hominum pecudumque occurſu, felices aut miſeros operis ſuſcipiendi eventus ſibi auſpicari: confugere alios inflicto vulnere aliquo tabeſcentes, ſive adverſa valetudine laborantes, ad leviſſimarum aniculárum deliramenta, quæ certis verbis, amuletis, unctionibus, inanibuſque nugis utuntur ad ſanitatem inducendam, vel potius interitum (Deo ſic juſtè permittente) miſeram interim animarum ſuarum jacturam facientes, ex ſuperſtitioſis hiſce dæmonum circumventionibus ac fallaciis. Quaſi verò inanibus verbis plus tribuendum ſit, quàm medicorum & medicamentorum virtuti, atque adeo ipſius Dei omnipotentiæ. Quod & in equorum, boum, aliorumque id genus animalium morbis jam pridem factitatum agnovimus.

Nos igitur in hujuſmodi pravo abuſu, gravique ac pernicioſa levitate, diabolicam perſpicientes induſtriam, ut peſtifero hoc morbo labo-

laborantes ad ſanitatem revocentur, anileſque ſuperſtitiones hujuſmodi, ex noſtrorum populorum animis ſtirpitùs evellantur; utque in ſimilibus caſibus ad eum, à quo bona cuncta procedunt, ſtatim confugiant peroptantes: omnia incantamenta diabolicaſque machinationes ad curanda corpora, ſive hominum ſive animalium, adhiberi conſuetas execrantes, adjiciendam Decretis hiſce noſtris duximus religioſiſſimam Sixti V. Conſtitutionem, quo ſic faciliùs ſceleſti homines tantæ impietati addicti, graviſſimarum pœnarum timore perterriti, à tam nefariis ſceleribus avocentur.

Cui quidem inſiſtentes, illos qui magicorum carminum potentia tempeſtates inducunt, elementa concutiunt, innocentes opprimunt, ac falſis mortuorum reſponſis, ad extremam perniciem inimicos redigunt: etiam mulieres, quæ re quacumque comeſtibili, aut alia quavis ratione aliquem faſcinaverint, vel faſcinatum diabolicis artibus ſanaverint, anathematis mucrone percutimus, maleficioſque ſeu veneficos utriuſque ſexus, qui matrimonii effectum impedire ſatanicis deceptionibus, poculis, ac pharmacis nituntur, efficiuntque, ut ſponſis coire nequeuntibus, maritalia quandoque conjugia ſint incerta, eidem ſententiæ & aliis legalibus pœnis addicimus, necnon quoſcumque perditiſſimorum id genus hominum cognitum habentes, Nobis verò, aut R. P. Inquiſitori non detegentes.

Concilium Provinciale Beneventanum à Cardinali Jacobo Sabello congregatum, decernit, ut *Epiſcopi, juxta canonicas ſententias, puniant & coerceant, & è cœtu fidelium ejiciant, divinationem promittentes; itidemque in eos animadvertant, qui ſe arcanis quibuſdam morbos abigere & inducere, & horum ſimilia facere poſſe profitentur; parique pœna*

Concil. Benevent. ann. 1567. cap. 1.

pœna afficiant, qui eos quacumque in re hujuſmodi conſuluerint. Eos item qui furtorum theſaurorumque abſconditorum, & hujus generis rerum, quibus curioſi & imperiti decipiuntur, commonſtrationem promittunt, omninò expellant.

Concilium Provinciale Turritanum in Sardiniâ, ab Archiepiſcopo Jacobo Paſſamar congregatum, ſic ſtatuit: *Ut omnis ſuperſtitionis ſpecies expellatur, Epiſcopi maximè curare debent, ut ſacrilegia, pocula amatoria, & ligaturæ quibus viri fœminæque ligantur, ac maleficis nonnunquam artibus, morbi in eorum corpora inducuntur, omninò eliminentur: quod fiet, ſi prudentes Confeſſarii, quoties pænitentes hujuſmodi flagitiis irretitos audierint, niſi pœnitentiæ teſtimonium accedat, eis abſolutionis beneficium non contulerint; licèt magis expedire videatur, ut horum delictorum, uti graviorum, abſolutio Epiſcopo reſervetur. Abſtineant omnes utriuſque ſexus ab ea præſertim ſuperſtitionis ſpecie, qua oratione & brevibus ſcriptis nominibus, aut ſignis, ad morborum curationem ſeu præſervationem utuntur, quibus Confeſſarii abſolutionis beneficium non impendant; neque eis qui vulnera & aliquas plagas, certis adhibitis ſignis, certiſque verbis ac nominibus, præfinito quodam precum ac benedictionum numero, linteolis curant, inconſulto Epiſcopo, cujus eſt quid hac in re providere oporteat.*

Concil. Turritan. de ſuperſt. an. 1633.

Rectores & Sacerdotes qui ſacris Confeſſionibus audiendis ſunt deſtinati, ſedulò incumbant in omni ſuperſtitionum genere extirpando, ac in primis curent, ne in rerum agendarum principio, auſpiciorum vel auguriorum quidquam, ſeu ad aliquod divinandum vel inveniendum, contra Dei verum religionis cultum, obſervetur. Quòd ſi ſuperſtitionis genus

nus aliquod in ſuæ parochiæ hominibus, animarum curatores ineſſe repererint, quamprimum deferant ad Epiſcopum, & ad tribunal SS. Inquiſitionis, ut ejuſmodi malo, oportuno remedio, occurrere valeat.

Cardinalis magni nominis, Joannes Baptiſta Lenius, in Synodo Ferrarienſi ita decernit: *Maleficos, qui ſuis artibus corpora menteſque hominum, morbis aut inſania levare aut opprimere ſe poſſe falsò profitētur: eos item qui ex corporis lineamentis ac figuris aliiſque rebus quibuſcumque, Dæmonum inſtinctu ſe futura enunciare, abditos theſauros invenire poſſe dementiſſima temeritate dictitant: qui etiam judiciariam aſtrologiam exercent, cujus uſum graviſſima lege Sixtus V. vetuit, atque ex ſyderum converſionibus ac inſpectione, liberas hominum actiones, eventuſque incertos divinant: hos omnes univerſæ Diœceſis noſtræ finibus ſic arcemus, ut nullibi conſiſtere velimus.*

Synodus Ferrarien. an. 1612. de ſuperſtit.

Qui, ut ſancta nuptiarum fœdera frangant vel impediant, veneficiis vel faſcinationibus agunt, quive, ad veneficia ipſa tollenda, ex aliis rursùm veneficiis ſuperſtitionibuſque remedia conquirunt & comparant.

Prohibemus ac vetamus, ne quis ea nocte quæ diem Divi Ioannis Baptiſtæ nativitati ſacrum præit, filices filicumque ſemina colligat, herbas cujuſvis generis legat, ſuccidat, evellat, earumque vel aliarum rerum ſemina terræ mandet; neve pannos lineos aut laneos nocturno aeri aut rori excipiendo exponat, inani ſuperſtitione ductus, fore ut tineæ aliaque animalcula ea ne attingant aut corrodant. Qui tale quid in poſterum admiſerint, de iis ſupplicium, arbitratu noſtro, pro gravitate culpæ, ſumemus.

Caveant Parochi, ne ſimplices fœminæ aut viri, in defunctorum manibus aut feretro, ſu-

ſuperſtitionis gratia quidquam deponant, quales ſunt chordulæ quædam frequentibus nodis aptæ & diſtinctæ, aut ejuſdem generis alia, quibus imprudentes ad inanes cultus & ſuperſtitiones, à vera pietate deflectunt.

Denique ſuperſtitioſum eſt, cùm adhibentur quædam preces, aut aliæ res ſacræ ad aliquem vanum & ridiculum effectum, V. G. ad annulum circumagendum, aut cùm obſcura quædam, & ignota verba uſurpantur, ſeu etiam hiſtoriæ quædam apocriphæ, ſeu falſæ, minimèque ab Eccleſia comprobatæ: tunc enim jure licet credere, hæc omnia referri ad pactum quoddam expreſſum, aut tacitum cum dæmone. *Intendimus*, inquit cenſura Facultatis Theologiæ Pariſienſis 19. Septembris 1398. a. 3. *pactum eſſe implicitum in omni ſuperſtitioſa obſervatione, cujus effectus non debet à Deo, vel à natura rationabiliter expectari*. Et, ut ait S. Eligius: *Qui hæc obſervat, ex parte paganus dignoſcitur.* S. Eligius Serm. ad omnem plebem.

Variæ hujuſmodi ſuperſtitiones damnatæ reperiuntur in Concilio Neapolitano, à S. Sede Apoſtolica confirmato: his verbis: Concil. Provinc. Neap. ann. 1576. c. 8. *Cum Scriptura dicat*: Annunciate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos; *nemo eſt ſanæ fidei, qui dubitare poſſit, ea quæ à libera hominum pendent voluntate & Divina ordinatione, à nullo, niſi ex Divina revelatione, ſciri poſſe. Proinde ridiculas divinationes, juxta Sanctorum Patrum Decreta, condemnantes, diſtrictè præcipimus, ut interdicatur Ægyptiis mulieribus, quas vulgo Cingaras appellant, aliiſque meris chyromantiæ nugis deditis, ut futura ex quibuſdam manuum lineamentis ne divinent ac prædicant. Similiter omnes aliæ divinationes, tam ex aſtrologia, quàm Geomantia,*

& Idro-

& Idromantia, & aliis quæ diabolicis inventis fiunt, explodantur.

Operæ pretium ſanè erit, Chriſti fideles adhortari, ut ab illa conſuetudine, vel potius malæ conſuetudinis corruptela abhorreant & recedant, qua poſt alicujus ſuorum obitum, templum Dei per annum, vel aliquot menſes non adeunt; prohibente Apoſtolo, ut non contriſtemur, ſicut & cæteri qui ſpem non habent; *quin potius dent operam, ut quiſque intelligat, & Deo optimo maximo gratius, & defunctorum animabus utilius fore, ſi templa frequentarint, ſacriſque Officiis interfuerint, preces ad Deum pro eis fundendo, ut pœnis pro peccatis debitis expiatæ, ad cælum evolent.*

Admoneant præterea Parochi plebes ſibi à Deo commiſſas, ut omnem ſuperſtitioſum cultum magnoperè declinent; cujuſmodi eſſe ſolent, quæ non ſine dolore accepimus; & quo diligentiùs caveantur, breviter attingenda putavimus: Venam die Aſcenſionis, vel die Sancti Ioannis Baptiſtæ incidere, pedes abluere, in mari natare, carduos, herbarumque ſemina, nocte, quæ diem Divo Ioanni ſacrum anteit, colligere: panem ſcriptum alteri dare: ovum Annunciationis, vel Aſcenſionis, vel ſextæ feriæ majoris hebdomadæ reſervare: reputare omninò verum, infantium nimirùm primos calceos neceſſariò ex lupina pelle eſſe conficiendos.

Cum aberraverit beſtia, nemo aſtra adjuret, ſibique perſuadeat, eo in loco illam eſſe, verſus quem movetur aſtrum: ſponſorum umbellam, à pueris tantùm, qui parentes ſuperſtites habeant, ſuſtineri oportere: jubere ſponſam, cum ſponſi domum primò ingreditur, ovum pede frangere, vel in eam frumentum projicere: alia Eccleſiæ janua egredi oportere, quam qua ingreſſi fuerint, maxima eſt

ſu-

ſuperſtitio : Parentes etiam ſponſis , ſuper pannum vel tapetum in templo, ut fieri ſolet, benedicentes, in benedictionibus piis verbis utantur, ſublato quovis abuſu & ſuperſtitione.

Obſtetrices, dum ſub puerperæ lectum ſuperſtitioſa quædam verba proferunt, ſunt etiam ſuperſtitioſæ habendæ: ceram è ſigillis ſepulchri, quod in Eccleſiis ad memoriam ſepulturæ Chriſti redemptoris ſingulis annis erigitur & paratur, in ſuperſtitioſum quendam cultum conſervare, ſuperſtitio quoque eſt haud parva. Quæ omnia vulgari ſermone conſcripta Parochis tradantur, Populo frequentiùs in Eccleſiis explicanda. Videatur Bulla Gregorii XV. contra maleficos & ſortilegos in fine hujus Tomi 6.

Quæſt. 21. Quid eſt Sacrilegium?

Reſp. Ex S. Hieronymo, *Sacrilegium eſt, quod propriè in Deum committitur, quaſi ſacroſancti violatio.* S. Hier. in com. in ep. ad Rom. cap. 2.

Quæſt. 22. Quotuplex eſt Sacrilegium?

Reſp. Triplex diſtinguitur ex S. Thoma, ait enim: *Secundùm diverſam rationem ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus reverentia exhibetur, neceſſe eſt, quòd ſacrilegii ſpecies diſtinguantur : tantò enim ſacrilegium eſt gravius, quantò res ſacra in quam peccatur majorem obtinet ſanctitatem : attribuitur autem ſanctitas & perſonis ſacris (id eſt divino cultui dedicatis) & locis ſacris, & rebus quibuſdam aliis ſacris.* Hinc triplex ſacrilegii genus. S.Th. 2.2. q.99.art.3. in corp.

Quæſt. 23. Quænam ſunt ſacrilegia, quæ committi poſſunt contra perſonas ſacras?

Reſp. Tripliciter committi poſſunt. Primò, *Si quis*, ut dicitur in Canone, *ſuadente Diabolo, hujus ſacrilegii vitium vel crimen incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum* Canon. Si quis ſuadente, 17. q.4.

violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat. Secundò, cùm impudicitiæ crimen, cum perſona ſacris Ordinibus initiatâ, aut religioſum ordinem profeſſa committitur; tum etiam cùm hæ perſonæ cogitatione vel opere caſtitatem violant; quæ quidem ſacrilegia ita deteſtata eſt Eccleſia, ut Concilium Triburienſe relatum in Canone dicat: *Impudicas, deteſtabileſque perſonas Monachorum atque Monacharum, quæ abjecto propoſito ſanctitatis, illicita atque ſacrilega contagione ſe miſcuerunt, & in abruptum conſcientiæ deſperatione perductæ, de illicitis complexibus liberè filios procreaverint: à Monaſteriorum cœtu Eccleſiarumque conventibus eliminandas eſſe mandamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus lamentatione continua deflentes, purificatorio poſſint igne pœnitudinis decoqui, ut eis vel ad mortem, ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam poſſit ſubveniri*. Denique hoc ſacrilegium incurritur, quoties, contra diſpoſitionem ſacrorum Canonum, Clerici & Eccleſiaſtici viri ad tribunalia ſecularia pro rebus ſpiritualibus trahuntur.

Can. Impudicas, 27. q. 4.

Quæſt. 24. Quænam ſunt ſacrilegia, quæ committuntur circa loca ſacra?

Reſp. Actiones omnes quæ ſpecialiter adverſantur divino cultui, propter quem loci ſacri deſtinantur, conſtituunt hanc ſecundam ſacrilegii ſpeciem; ut cùm committitur homicidium, aut fit notabilis humani ſanguinis effuſio in Eccleſia, vel cœmeteriis, ut dicitur in Canone: *Eccleſiis ſemel Deo conſecratis, non debet iterùm conſecratio adhiberi: niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cujuſque ſemine pollutæ fuerint*; pollutione ſcilicet voluntariâ, ſeu fornicatione, aut adulterio, ut habetur in

Can. Eccleſiis, de conſecr. diſt. 1.

in cap. *Propoſuiſti*, de conſecratione Eccleſiæ vel altaris, ut ait ſanctus Antoninus p. 3. tit. 12. cap. 6. §. 4. quem uberiùs retulimus tractatu 5. de ſacrificio Miſſæ tom. 3. cap. 7.

Similiter locus ſacer polluitur, & ſacrilegium committitur, quando in eo ſepelietur non baptizatus, hæreticus, aut excommunicatus; ut dicitur in Canone his verbis: *Cæmeteria in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit, reconcilianda erunt.* Cùm etiam certum ſit, quòd ſi non baptizatus, hæreticus, vel excommunicatus ſepeliatur in Eccleſia vel cæmeterio, hujuſmodi loca profanantur, ut dicitur in Canone: *Eccleſiam in qua paganus ſepultus eſt, non liceat conſecrare, neque Miſſas in ea celebrare, ſed jactari foras, & mundari oportet.* Sequitur, committi ſacrilegium quoties hujuſmodi corpora ibidem humari contingit: *Similiter ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro*, ut dicitur in Canone: *Quiſquis* 17. q. 4.

Cap. Conſuluiſti, de conſecr. Eccleſiæ vel altaris.

Can. Eccleſiis, de conſecr. diſt. 1.

Veneratio debita ſacris locis minuitur, cum in Eccleſia ea fiunt, quæ fideles à cultu Divino, & orationis attentione diſtrahunt; unde in præclarâ Synodo Neapolitanâ, ab Eminentiſſimo quondam Cardinali Caracciolo in lucem editâ, ſic ſtatuitur: *In Beati Pii V. Conſtitutione, quam noviſſimè confirmavit S. S. D. N. Innocentius XI. acriter condemnatur pauperum mendicantium per Eccleſias excurrentium abuſus, qui adeo excrevit hac tempeſtate, ut ceſſerit in maximam ſacrorum perturbationem, animarumque detrimentum. Nos idcircò, ut tam ſalubria præcepta, omnibus Eccleſiarum Præſidentibus, ſub gravibus pœnis, etiam Regularibus injuncta, debitæ executioni deman-*

Synod. Neapolit. an. 1680. de Feſtis, & Eccleſiarū veneratione, Decreto 3.

dentur: diſtrictè ſtatuimus, ut nullus audeat ea transgredi, ſub mendicato prætextu deſuetudinis, aut conſuetudinis in contrarium.

Vt verò tam ſanctum præceptum executioni faciliùs mandetur, valdè expediens foret, ut fideles ipſi, dum in Eccleſiis orant, aut Sacris interſunt, conſtanter tales eleemoſynas denegarent, eaſque oportuniùs reſervarent elargiendas ad Eccleſiæ fores. Si enim religiosè arceantur pauperes ab Eccleſiis, ne Divina perturbent; atque malum reputatur eleemoſynas emendicato expoſcere in loco ſacro; pium etiam credendum eſt hanc ſcandali occaſionem amovere; nam, ut monuit Nicolaus Papa: Pietatis causâ operari impietas non debet: *Et, ut D. Gregorius in propoſita materia ait:* Aliud eſt propter peccata eleemoſinas facere, aliud propter eleemoſinas peccata committere: *Aut quod idem ferè eſt, peccati occaſionem fovere.* Videatur Epiſtola, juſſu Summi Pontificis Clementis XI. miſſa ad Epiſcopos in fine Tomi ſexti.

Quæſt. 25. Quænam ſunt peccata, quæ committi poſſunt circa res ſacras?

S.Tho.2.2. q.99.art.3. in corp.

Reſp. Ex Divo Thoma: *Tertia ſpecies ſacrilegii, quæ circa alias res ſacras committitur, diverſos habet gradus, ſecundùm differentiam rerum ſacrarum, inter quas ſummum locum obtinent ipſa ſacramenta, quibus homo ſanctificatur: quorum præcipuum eſt, Euchariſtiæ ſacramentum, quod continet ipſum Chriſtum: & ideò ſacrilegium quod contra hoc ſacramentum committitur, graviſſimum eſt inter omnia. Poſt ſacramenta autem ſecundum locum tenent vaſa conſecrata ad ſacramentorum ſuſceptionem, & ipſæ imagines ſacræ, & reliquiæ Sanctorum, in quibus quodammodo ipſæ perſonæ Sanctorum venerantur, & dehonorantur: deinde ea quæ ſunt deputata ad ſuſtentationem miniſtrorum, ſive*

ſint

ſint mobilia, ſive immobilia: quicumque autem contra quodcumque prædictorum peccat, crimen ſacrilegii incurrit.

Reus etiam efficitur hujuſmodi criminis, qui Scripturæ ſacræ verbis abutitur; ſic enim legitur in Concilio Tridentino: *Poſt hæc temeritatem illam reprimere volens, qua ad prophana quæque convertuntur, & torquentur verba & ſententiæ ſacræ Scripturæ, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones impias, & diabolicas incantationes, divinationes, ſortes, libellos etiam famoſos: mandat, & præcipit, ad tollendam hujuſmodi irreverentiam & contemptum, ne de cætero quiſquam quomodolibet verba Scripturæ ſacræ ad hæc & ſimilia audeat uſurpare, ut omnes hujus generis homines temeratores, & violatores Verbi Dei, juris & arbitrii pœnis per Epiſcopos coerceantur.* Cōc. Trid. Seſſ. 4. In Decreto, De editione & uſu ſacrorum librorum.

Ipſe etiam Divus Auguſtinus declarat, quàm ſit grave crimen profanantium ſacræ Scripturæ verba, cùm ait: *Quid vobis plus eſſe videtur, Verbum Dei, an Corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc utique dicere debetis, quod non ſit minus Verbum Dei, quàm Corpus Chriſti.* Can. Interrogo, 1. q. 1.

Quæſt. 26. Quid eſt impietas?

Reſp. Cùm per pietatem exhibeamus Deo omnia officia, quæ tenemur exhibere Patri, Domino, & Deo noſtro: Sic quælibet injuria illata Deo, quæ violat honorem, & venerationem illi debitam, dici poteſt impietas. Verùm ut plurimùm uſurpari ſolet impietatis nomen paulò ſtrictiùs, & in hoc ſenſu loquitur ſanctus Gregorius, dum ait: *Impius verò propriè dicitur, qui à Religionis pietate ſeparatur:* vel ille dicitur impius, qui nullam habet Religionem, qui cæleſtia nullatenùs ſapit, qui S. Greg. Moral. l. 25. in 14. c. Job c. 10.

inhiat tantùm terrenis rebus, qui contemnit vitam ducere Chriſtianam, qui paſſionum impetum & libidinem ſequitur, & gloriatur in peſſimis: De his loquitur ſanctus Gregorius, dum ait: *Oculi ergo impiorum, intentiones ſunt in eis carnalium deſideriorum. Qui idcirco deficiunt, quia æterna negligunt, & ſola ſemper tranſitoria præſtolantur: adipiſci quippè terrenam gloriam cogitant, multiplicari rebus temporalibus exoptant; ad mortem quotidie curſu rerum labentium tendunt, ſed cogitare mortalia, mortaliter neſciunt. Carnis vita per momenta deficit, & tamen carnale deſiderium creſcit. Res habita inſtanti fine corripitur, & habendi anxietas non finitur. Sed cùm mors impio ſubtrahit, eorum profectò deſideria cum vita terminantur. Quorum ſcilicet oculi tunc ſuperna ultione deficiunt, quia ſuo hic judicio à terrena deficere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à jucunditate priſtina claudi Pſalmiſta conſpexerat, cùm dicebat,* In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: *quia æterna mala nunquam cogitata reperiunt, & ſubitò amittunt bona temporalia quæ diu tractando tenuerunt.*

S. Greg. Moral. l. 10. in 11. c. Job c. 13.

Quæſt. 27. Quid eſt Dei tentatio?

Reſp. Tentare Deum eſt, cùm dicitur aut fit aliquid abſque juſta cauſa, ad ſumendum experimentum de providentia Dei, aut de aliqua ex divinis ejus perfectionibus. Sic tentaret Deum, qui ab eo peteret, ut miraculum patraret abſque neceſſitate. Si vellet ambulare ſuper aquas, quia poſſet Deus impedire, quominùs mergeretur. Si vellet ſe præcipitem dare è faſtigio turris, quia poſſet Deus impedire quominùs ex caſu periret. Quare ipſemet Dominus, & Salvator noſter, diabolo tentanti ſic reſpondit: *Scriptum eſt: Non tentabis*

Matth. c. 4.

tabis Dominum Deum tuum. Dum ſcilicet illi inſinuaret, ut è pinnaculo templi ſe præcipitaret, Angeloſque impedituros, ne caderet. Sic etiam legimus in Exodo, quòd Iſraelitæ tentaverunt Deum; ſic enim legitur: *Vocatum eſt nomen loci illius, tentatio, quia tentaverunt Dominum, dicentes: Eſt-ne Deus in nobis, an non?* Ac ſi experiri vellent, potuiſſet-ne Deus eorum neceſſitatibus ſubvenire; quâ tentatione graviſſimè Deus offenſus eſt, ut propterea terram ſanctam patribus eorum promiſſam, & cœleſtis patriæ, ſeu Paradiſi figuram, numquam ſint ingreſſi, ut ait Deus ipſe, Numer. cap. 14. *Tentaverunt me jam per decem vices, non videbunt terram, pro qua juravi patribus eorum*. Tentat etiam Deum, qui aliquem vult conſequi finem illius quidem auxilio, nec tamen uti mediis ab eo ad talem finem obtinendum ordinatis: ita tentant Deum, qui volunt ſua ſibi dimitti peccata, aliis tamen in ſe commiſſa condonare nolunt: quoniam quidem explorare volunt, ſi miſericordiam iis præſtare velit, qui eandem proximo denegant, contra id quod dicitur Jacobi 2. *Iudicium ſine miſericordia, eo qui non fecit miſericordiam*. Unde Eccleſiaſticus cap. 18. admonet: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum*.

Exod. c. 17.

Sanctus Auguſtinus variis in locis indicat, quibus modis tentatur Deus, præſertim autem cùm ait: *Pertinet ad ſanam doctrinam, ut quando habet quod faciat homo, non tentet Dominum Deum ſuum. Neque enim & ipſe Salvator non poterat tueri diſcipulos ſuos, quibus tamen ait*: Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam: *Cujus rei prior exemplum præbuit*:

S. Aug. l. 22. contra Fauſtum c. 36.

nam cùm poteſtatem haberet ponendi animam ſuam, nec eam poneret, niſi cùm vellet, in Ægyptum tamen infans, portantibus parentibus, fugit: & ad diem feſtum, non evidenter, ſed latenter, aſcendit, cùm aliàs loqueretur Iudæis iraſcentibus, & inimiciſſimo animo audientibus, nec tamen valentibus in eum mittere manus, quia nondum venerat hora ejus. Qui ergo palam docendo & arguendo, & tamen inimicorum rabiem valere in ſe non ſinendo, Dei demonſtrabat poteſtatem: idem tamen fugiendo & latendo, hominis inſtruebat infirmitatem, ut Deum tentare non audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat. Neque enim & Apoſtolus Paulus deſperaverat adjutorium, protectionemque divinam, fidemque perdiderat: quando per murum in ſporta ſubmiſſus eſt, ut inimicorum manus effugeret. Non ergo in Deum non credendo, ſic fugit: ſed Deum tentaret, ſi fugere noluiſſet, cùm ſic fugere potuiſſet.

Neque enim, ut ait idem ſanctus Doctor, *quia dixit Deus:* Invoca me in die tribulationis, & eximam te, & glorificabis me, *propterea non debuit fugere Apoſtolus, & per murum in ſporta ſubmitti, ut manus perſequentium evaderet: ſed expectare potiùs, ut comprehenderetur, & eum, ſicut tres pueros de mediis ignibus liberaret. Aut propter hoc nec Dominus dicere debuit:* Si vos perſecuti fuerint in unam civitatem, fugite in aliam; *quia ipſe dixit: Si quid petieritis in nomine meo, dabitur vobis. Sicut ergo quiſquis perſecutionem fugientibus Chriſti diſcipulis objiceret hujuſcemodi quæſtionem, cur non ſtetiſſent potiùs, ut invocato Deo, per ejus mirabilia ſic eruerentur, ut Daniel à leonibus, & Petrus à vinculis: reſponderent, non ſe oportuiſſe tentare Deum, ſed tunc eum talia, ſi vellet, eſſe facturum, cùm ipſi quid facerent* non

S. Aug De Opere Monachorum l.unico, c. 27.

non haberent: eum verò eis fugam in poteſtatem dediſſe, etiamſi per illam liberantur, non niſi ab illo liberari. Sic etiam Dei ſervis vacantibus, & valentibus, exemplo & præcepto Apoſtolico, manibus ſuis victum tranſigere, ſi quis ex Euangelio moverit quæſtionem de volatilibus cæli, quæ non ſeminant, neque metunt, neque congregant in apothecas, & de liliis agri, quia non laborant, neque nent: facilè reſpondebunt, ſi & nos per aliquam vel infirmitatem, vel occupationem non poſſumus operari, ſic ille nos paſcet, & veſtiet quemadmodum aves & lilia, quæ nihil operantur hujuſcemodi. Cùm autem poſſumus, non debemus tentare Deum noſtrum, quia & hoc quod poſſumus, ejus munere poſſumus, & cùm ſic vivimus, illo largiente vivimus, quia largitus eſt, ut poſſimus. Quare ne Deum tentemus, ſequamur oportet regulam à Concilio Tridentino præſcriptam: *Et facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Cõc. Trid. ſeſſ. 6. c. 11.

Verùm una ex magis periculoſis tentationibus Dei, ea eſt, cujus ſe reos efficiunt peccatores excæcati, qui differunt de die in diem converti ad Dominum; & videntur experiri velle, poterint-ne christianè mori, poſt vitam gentiliter tranſactam. Qui Deum tentant hac vana fiduciâ, ſe utique indignos præbent ejus miſeratione, qui *invenitur ab his qui non tentant illum*, ut dicitur Sapientiæ cap. 1.

TRACTATUS TERTIUS.

De ſecundo Decalogi præcepto.

SEcundum Decalogi præceptum ſic concipitur & exprimitur, Exodi c. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei fruſtrà.*

CAPUT PRIMUM.

Definitio & diviſio juramenti.

Quæſt. I. QUid eſt juramentum?

Reſp. Paucis juramentum videtur definire ſanctus Auguſtinus, cùm ait: *Quid eſt jurare per Deum, niſi teſtis eſt Deus?* Verùm ſanctus Antoninus juramentum ſic clarè definit: *Iuramentum eſt affirmatio, vel negatio de aliquo, ſcilicet de facto, vel faciendo, ſacræ rei atteſtatione firmata.*

S. Aug. ſer. 28. de Perjurio, de Verbis Apoſtoli. S. Ant p. 2. tit. 10. c. 3. in princ.

Dicitur primò *affirmatio, vel negatio*; quod fieri poteſt non modò verbis, ſed etiam aliqua actione, ut cùm tanguntur Sacræ Scripturæ in teſtimonium veritatis: Dicitur *de facto, vel faciendo*, quia ut inquit ſanctus Thomas: *Divinum teſtimonium quandoque inducitur ad aſſerendum præ-*

S. Tho. 2. 2. q. 89. a. 1. in corp.

præſentia, vel præterita; & hoc dicitur juramentum aſſertorium. Quandoque autem inducitur ad confirmandum aliquid futurum, & hoc dicitur juramentum promiſſorium: Denique eſt *affirmatio vel negatio ſacræ rei atteſtatione firmata;* quia quodlibet juramentum refertur ad Deum, cujus teſtimonio aliquid affirmatur; ſive explicitè, ut cùm expreſsè juratur per ſacroſanctum Dei nomen; ſive implicitè, ut ſi juratur per Euangelia, per Sanctos, & alia ſimilia, quæ neceſſariò referuntur ad Deum. Idem eſt ſi juretur per quamcumque creaturam, quatenùs refertur ad Creatorem, & in hoc ſenſu omnia fiunt ſacra, cùm iis utimur ad aliquam veritatem in juramento confirmandam; ut docet ſanctus Thomas, cùm ait: *Iuramentum principaliter refertur ad ipſum Deum, cujus teſtimonium invocatur: Secundariò autem aſſumuntur ad juramentum aliquæ creaturæ, non ſecundùm ſe, ſed in quantum in eis divina veritas manifeſtatur: ſicut juramus per Euangelium, id eſt per Deum, cujus veritas in Euangelio manifeſtatur; & per Sanctos, qui hanc veritatem crediderunt & obſervaverunt.* Et quoniam Dei majeſtas in creaturis relucet, jurare cenſetur, qui dicit, Per cœlum, aut per terram ita res eſt. Unde Chriſtus Dominus in Euangelio ait: *Ego autem dico vobis, non jurare omninò, neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus; neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.*

S. Tho. 2. 2. q. 89. a. 6. in corp.

Math. c. 5.

Quæſt. 2. Quomodo dividitur juramentum?

Reſp. Dividitur primò in juramentum aſſertorium & promiſſorium. Secundò in

execratorium, & comminatorium. De execratorio ſic loquitur Divus Auguſtinus: *Iurare videtur per execrationem, quod eſt graviſſimum jurisjurandi genus, cùm homo dicit, Si quid feci, illud patiar.* Scilicet cùm quis non ſolùm invocat Deum in teſtimonium dicti; ſed etiam in judicem, & ultorem ſi mentiatur: V. G. me Deus damnet, vel Diabolus me ſecum auferat, ſi hoc ita eſt, aut non eſt. Idem dicendum, ſi quis juret per vitam ſuam, caput, liberos ſuos, &c. perinde enim eſt, ac ſi diceret, Deus mihi vitam eripiat, &c. ſi hoc ita habet, aut non habet. Juramentum comminatorium eſt, cùm teſtis vocatur Deus damni alicui inferendi, ut ſi jurem, me te percuſſurum, ſi id facias, vel non facias.

S. Aug. in Pſ. 7.

Quæſt. 3. Jurat-ne qui dicit: Per fidem meam res ita eſt, aut, Fide mea ita res eſt?

Reſp. Nemini dubium eſt, quin ſi per fidem prima virtus Theologica intelligatur, ſit juramentum; quoniam juratur per Deum ipſum, qui eſt author veritatis, quam fides docet; ſin autem per verbum *fides*, ſolùm intelligatur, fidem adhibere debes meis verbis, quia vera ſunt: ſicut etiam dicitur per fidem viri probi, viri nobilis; tunc non eſſet verum juramentum; ſed quia plebs, ſive vulgus, hujuſmodi diſtinctiones non novit, & credit eſſe juramentum, quoties dicitur, fide mea, abſtinendum eſt, & ab hoc loquendi modo, qui poteſt eſſe occaſio ſcandali, imò & à proferendis quibuſdam vocabulis corruptis, quæ ſpeciem, & ſimilitudinem habent juramenti, cùm id omninò, ſaltem ut pluſimùm, nón immune ſit à peccato, & gravi aliquando propter ſcandalum: quod

quod inſinuare videtur Eccleſiaſticus, dum ait: *Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat os tuum: eſt enim in illa verbum peccati.* Eccleſ. c. 23.

CAUPT II.

De conditionibus neceſſariò requiſitis, ad hoc ut juramentum ſit licitum.

Quæſt. I. LIcet ne aliquando jurare?

Reſp. Quamquam, ut habetur in Eccleſiaſtico: *Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga;* nihilominùs juramentum non ſolùm poteſt eſſe licitum, ſed eſt etiam actus virtutis, ſi accedant debitæ circumſtantiæ, quibus redditur licitum. Hoc autem aſſerit ſanctus Auguſtinus, dum ait: *Si peccatum eſſet juratio, nec in veteri lege diceretur:* Non perjurabis, reddes autem Domino jusjurandum tuum: *Non enim peccatum præciperetur nobis: ut noveritis, verum jurare non eſſe peccatum, invenimus Apoſtolum Paulum juraſſe.*Et idem ſanctus Doctor in alio loco ait: *Iuravit ipſe Apoſtolus in Epiſtolis ſuis, & ſic oſtendit, quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt:* Dico vobis non jurare omninò: *ne ſcilicet jurando, ad facilitatem jurandi veniatur, & ex facilitate ad conſuetudinem, atque ità ex conſuetudine in perjurium decidatur.*

Eccleſ. c. 23.

S.Aug.ſer. 28.De verbis Apoſtoli.

S. Aug.lib. de Mendacio c. 15.

Quæſt. 2. Quænam ſunt conditiones requiſitæ ad hoc ut juramentum ſit licitum?

Reſp. Tres ſunt, nempè veritas, judicium, & juſtitia. Ut dicitur Jeremiæ, c.4.

Iurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in juſtitia. Cujus quidem rationem aſſignat ſanctus Thomas, dum ait: *Iuramentum non eſt bonum, niſi ei qui benè utitur juramento: ad bonum autem uſum juramenti, duo requiruntur. Primò quidem, quòd aliquis non leviter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcretè juret: & quantum ad hoc requiritur judicium, ſcilicet diſcretionis ex parte jurantis: Secundò quantum ad id quod per juramentum confirmatur, ut ſcilicet neque ſit falſum, neque ſit aliquid illicitum; & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis juramento confirmat quod verum eſt, & juſtitia per quam confirmat, quod licitum eſt. Iudicio autem caret juramentum incautum; veritate autem juramentum mendax; juſtitia autem juramentum iniquum, ſeu illicitum.*

S.Tho.2.2. q.89.a.3.in corp.

Quæſt. 3. Quinam violant primam juramenti conditionem, quæ eſt veritas?

Reſp. Illam primò violant, qui jurant pro re quam putant eſſe falſam; qui proinde committunt peccatum perjurii, de quo ait ſanctus Auguſtinus: *Perjurium peccatum eſſe, & grande peccatum, nemo dubitat.* Et hoc quidem licèt res pro qua juratur, leviſſima foret, & minimi momenti. Quare Innocentius XI. damnavit ſequentem propoſitionem:

S. Aug. ſer. 28. de verb. Apoſt.

Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

Decretum Innoc. XI. 2. Martii 1679. 24. propoſitio damnata.

Reus etiam quis fieret peccati perjurii, ſi juraret abſque intentione jurandi, ſicuti ſi jurando uteretur æquivoco. Unde idem Summus Pontifex damnavit duas ſequentes propoſitiones:

25. Propoſitio damnata.

Cum

Cum cauſa licitum eſt jurare, ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Propoſitio damnata.

Si quis vel ſolus, vel coram aliis; ſive interrogatus, ſive propria ſponte; ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid quod reverà fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec eſt perjurus.

Videtur, quòd Sanctus Auguſtinus loqui voluerit de Caſuiſtis, qui tam abſurdas propoſitiones auſi ſunt proferre, quando zelo tanto doctore digno, eos arguit, qui ſuo tempore mendacia, ac etiam perjuria licita eſſe dicebant in quibuſdam occaſionibus, & circumſtantiis; contra quos ait: *Sunt in eis docti, qui etiam regulas figunt, fineſque conſtituunt, quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi eſtis fontes lacrymarum! & quid faciemus, quò ibimus? ubi nos occultabimus ab ira veritatis, ſi non ſolùm negligimus cavere mendacia, ſed audemus inſuper docere perjuria?* Verùm idem Sanctus Doctor convellit omnia illorum inania fundamenta, qui vellent favere æquivocis, & reſtrictionibus mentalibus, dum ait: *Quapropter ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet ſignificationibus enuntiat. Unde etiam duplex cor dicitur eſſe mentientis, id eſt duplex cogitatio, una rei ejus quam veram eſſe vel ſcit, vel putat, & non profert; altera ejus rei quam pro iſta profert, ſciens falſam eſſe, vel putans.* Quare meritò ei poſſet attribui dictum illud Eccleſiaſtici: *Væ duplici corde.* Et cum eodem Sancto Doctore: *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis expectationem eorum quibus juratum eſt deceperunt.* Cujus quidem ratio-

S. Auguſt. contra Mendaciũ. cap. 18.

S. Auguſt. cap. 3. de Mendacio.

Eccl. c. 2. v. 14.

S. Aug. ep. 222. vel 224 ad Alipiũ.

Iurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in juſtitia. Cujus quidem rationem aſſignat ſanctus Thomas, dum ait : *Iuramentum non eſt bonum, niſi ei qui benè utitur juramento: ad bonum autem uſum juramenti, duo requiruntur. Primò quidem, quòd aliquis non leviter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcretè juret : & quantum ad hoc requiritur judicium, ſcilicet diſcretionis ex parte jurantis: Secundò quantum ad id quod per juramentum confirmatur, ut ſcilicet neque ſit falſum, neque ſit aliquid illicitum; & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis juramento confirmat quod verum eſt, & juſtitia per quam confirmat, quod licitum eſt. Iudicio autem caret juramentum incautum; veritate autem juramentum mendax; juſtitia autem juramentum iniquum, ſeu illicitum.*

S.Tho.2.2. q.89.a.3.in corp.

Quæſt. 3. Quinam violant primam juramenti conditionem, quæ eſt veritas?

Reſp. Illam primò violant, qui jurant pro re quam putant eſſe falſam; qui proinde committunt peccatum perjurii, de quo ait ſanctus Auguſtinus: *Perjurium peccatum eſſe, & grande peccatum, nemo dubitat*. Et hoc quidem licèt res pro qua juratur, leviſſima foret, & minimi momenti. Quare Innocentius XI. damnavit ſequentem propoſitionem:

S. Aug. ſer. 28. de verb. Apoſt.

Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

Decretum Innoc. XI. 2. Martii 1679. 24. propoſitio damnata.

Reus etiam quis fieret peccati perjurii, ſi juraret abſque intentione jurandi, ſicuti ſi jurando uteretur æquivoco. Unde idem Summus Pontifex damnavit duas ſequentes propoſitiones:

25. Propoſitio damnata.

Cum

Cum cauſa licitum eſt jurare, ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Propoſitio damnata.

Si quis vel ſolus, vel coram aliis; ſive interrogatus, ſive propria ſponte; ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid quod reverà fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec eſt perjurus.

Videtur, quòd Sanctus Auguſtinus loqui voluerit de Caſuiſtis, qui tam abſurdas propoſitiones auſi ſunt proferre, quando zelo tanto doctore digno, eos arguit, qui ſuo tempore mendacia, ac etiam perjuria licita eſſe dicebant in quibuſdam occaſionibus, & circumſtantiis; contra quos ait: *Sunt in eis docti, qui etiam regulas figunt, fineſque conſtituunt, quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi eſtis fontes lacrymarum! & quid faciemus, quò ibimus? ubi nos occultabimus ab ira veritatis, ſi non ſolùm negligimus cavere mendacia, ſed audemus inſuper docere perjuria?* Verùm idem Sanctus Doctor convellit omnia illorum inania fundamenta, qui vellent favere æquivocis, & reſtrictionibus mentalibus, dum ait: *Quapropter ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet ſignificationibus enuntiat. Unde etiam duplex cor dicitur eſſe mentientis, id eſt duplex cogitatio, una rei ejus quam veram eſſe vel ſcit, vel putat, & non profert; altera ejus rei quam pro iſta profert, ſciens falſam eſſe, vel putans.* Quare meritò ei poſſet attribui dictum illud Eccleſiaſtici: *Væ duplici corde.* Et cum eodem Sancto Doctore: *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis expectationem eorum quibus juratum eſt deceperunt.* Cujus quidem ratio-

S. Auguſt. contra Mendaciū. cap. 18.

S. Auguſt. cap. 3. de Mendacio.

Eccl. c. 2. v. 14.

S. Aug. ep. 222. vel 224 ad Alipiū.

tionem afferre videtur S. Iſidorus, cùm ait: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui juratur intelligit.*

S. Iſidor. s lib. 2. de ſummo bono c. 31.

Quid verò de his dicendum eſt, inquiunt Patres congregati in Concilio Troslejano, *qui, ut alios fallant, mentiuntur, vel quacumque verborum arte, ſe potiùs quàm alium decipiendo pejerant? Dominus namque, qui teſtis eſt conſcientiæ, ita hoc accipit, ſicut ille cui juratur intelligit. Vnde S. Auguſtinus ait: perjuri non ſunt qui, verbis non ſervatis, illud quod ab eis cùm jurarent expectatum eſt, impleverunt: & perjuri ſunt, etiam qui, ſervatis verbis, expectationem eorum quibus juratum eſt decipiunt. Hi miſeri, heu quantis rei tenentur criminibus, prævaricatores totius ſacræ legis veteris & novæ proditi: quia loquuntur mendacium, quia aſſumunt nomen Dei ſui in vanum, quia proximum dolo capiunt, inſuper & perjurant.*

Concil. Troslejan. anno 909 cap. 11.

Violant etiam primam juramenti conditionem, qui non implent, quod jurando promiſerunt; quia, ut ait Sanctus Thomas: *In juramento quod præſtatur de his quæ ſunt futura à nobis, obligatio cadit ſuper rem quam aliquis juramento firmavit; tenetur enim aliquis, ut faciat verum eſſe id quod juravit; alioqui deeſt veritas juramento*; Et ita perjurii fit reus.

S.Th. 2.2. q.89. art.7. in corp.

Quæſt. 4. Quomodo violatur ſecunda juramenti conditio, quæ eſt judicium?

Reſp. Peccatur contra hanc conditionem, quoties juratur levibus de cauſis, & abſque neceſſitate; ut docet Sanctus Auguſtinus his verbis: *Ita ergo intelligitur præcepiſſe Dominum ne juretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat juramentum: & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis,*

S. Aug. l. 1. De Serm. Domini in monte.

bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrenat ſe, quantum poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitate: cùm videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur.

Peccatur etiam contra hanc ſecundam conditionem, cùm quis jurat ad confirmandam rem falſam, quam putabat eſſe veram, ſi priuſquam juraret, non adhibuit debitam diligentiam, ut certior fieret de veritate rei, quam jurando affirmavit; tunc enim jurat indiſcretè, & temerè, ut aſſerit Sanctus Auguſtinus, dum ait: *Homines enim falſum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur: aut putat homo verum eſſe quod falſum eſt, & temerè jurat.* Hæc autem temeritas contingere etiam poteſt juramento, licèt juretur veritas; quia ſi hæc veritas non ſit nobis ſufficienter nota, efficimur rei, quando eam jurando affirmamus, & nos periculo exponimus utendi juramento, in confirmationem rei falſæ. S. Aug. de verbis Apoſt. Serm. 28.

Quæſt. 5. Quandonam violatur tertia juramenti conditio, quæ eſt juſtitia.

Reſp. Eam violat, qui jurat, aut juramento promittit, ſe rem malam facturum, V. G. vindictam ſumpturum ab inimico: quo caſu graviter jurando peccat: imò in his, & ſimilibus juramentis, committitur ſpecies perjurii, ut dicitur in Canone: *Qui ſacramento ſe obligaverit, ut litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno à communione corporis & ſanguinis Domini ſegregatus, reatumſ uum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis abſolvat: ad charitatem verò, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter venire feſtinet.* Enimverò gravem ſine controverſia committit irreverentiam, quiſquis abutitur ſanctiſſimo Dei nomine, ut affirmet, Can. Qui ſacramento, 22 q. 4.

& pol-

& polliceatur, ſe rem malam facturum. Unde Concilium Toletanum, relatum in Canone, ait: *Neceſſe eſt, ut malè jurans dignam pœnitentiam agat, eò quòd nomen Domini, contra præceptum illius, ſumpſit in vanum; quia in Exodo ſcriptum eſt: Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.*

Concil. Toletan. can. 8. relatũ in can. Neceſſe, 22. q. 4.

Quæſt. 6. Tenetur-ne quis implere rem malam, quam juramento promiſit?

Reſp. Sanctus Gregorius reſpondet: *Cùm malè juratur, juſtiùs jusjurandum dimittitur, quàm compleantur crimina, quæ jurantur.* Et Alexander Papa III. relatus in Canone, ait: *Non eſt tutum quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Unde dicitur in alio Canone: *Malum tamen, quod facturum ſe ſacramento devoverit, omnino non faciat.*

S. Greg. l. 3. expoſit. in lib. 1. Reg. c. 14. Cap. Si verò, de jure jurando.

Can. Non pejerabis, 22. q. 4.

Præclaram hac de re hiſtoriam legimus, ſeu exemplum in annalibus Eccleſiaſticis, apud Baronium tomo 12. anno 1170. in Epiſtola quadam ſancti Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis, ad quoſdam Epiſcopos Angliæ, & alios viros eccleſiaſticos, quos Henricus II. Angliæ Rex adegerat, ut jurarent, ne Decretis, aut mandatis Alexandri Papæ tertii, & ſancti Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis, & Angliæ Primatis, obedirent. Sanctus hic Archiepiſcopus ſciens ſcrupulum, quo laborabant dicti Epiſcopi & Sacerdotes, ipſis egregiam ſcripſit Epiſtolam, his verbis: *Si non ſpontanei, ſed invitì tracti acceſſiſtis, in parte quidem excuſatur peccatum, ſed non excuſatur omnino. Satiùs fuiſſet, corpus ipſum pendere, quàm juramentum execrabile perpetraſſe; unde filii mortis univerſi vos, quia (juxta quod Propheta ait de populo ſuo) &*

vos plaga inimici percuſſi eſtis caſtigatione crudeli. Verùm ad manifeſtandam ſollicitudinem quam pro vobis habemus ad Deum, vulneri tam ſævo fomentum, quod ſolum nunc ſupereſt, adhibere curavimus; & de tam illicito juramento pœnitentes, illos præſertim qui non ſpontanei, ſed coacti juraverunt, vice beati Petri Apoſtolorum Principis, & Romani Pontificis, & noſtra abſolvimus: Venerabilibus fratribus noſtris Diœceſanis Epiſcopis, & etiam minoribus ſacerdotibus, ubi ſedes Epiſcopalis vacare contingit, vices noſtras in exteriori ſatisfactione jam dictis pœnitentibus injungenda committentes. Admonentes omnes id ſcire volentes, vos nequaquam tali juramento eſſe obnoxios, nec ut pareatis obligari; ne inſtar Herodis, ſub pretextu pietatis efficiamini impii, & juramento excuſetis ſcelus ipſo deterius, juxta quod quidam ait: Non eſt obſervandum juramentum, quo malum incautè promittitur. Et item: In malis promiſſis reſcinde fidem, dirumpe votum, immuta decretum, quod incautè voviſti ne facias.

Unde & Sanctus Bernardus: *Nemo ſapiens dubitat, illicita juramenta non eſſe tenenda.* S. Bern. ep. 219.

Quæſt. 7. Tenemur-ne implere quod promiſimus cum juramento gravi metu expreſſo?

Reſp. Cùm obligatio juramenti tanta ſit, ut nullatenùs ſolvi poſſit, niſi hujuſmodi promiſſionis obſervatio vergeret in detrimentum ſalutis æternæ ejus qui juravit: ſequitur, quòd metus gravis nos minimè eximat ab eo obſervando; quia licèt perfecta deſit libertas, voluntariè tamen factum cenſetur; quoniam quidem voluntas etiam coacta, ſemper voluntas cenſetur; ac proinde ſicut coactio nos non excu-

cuſaret à peccato, ſi jurejurando affirmaremus, aliquid eſſe verum, ſcientes eſſe falſum: ſic eadem inſurgit obligatio in juramento promiſſorio; tenemur enim efficere, ut verum ſit quod promiſimus, ut diximus cum S. Thomâ: ipſaqu e coactio quâ cum juramento promiſimus, nos à peccato minimè liberat, ſi promiſſum non compleamus. Hac de cauſa Alexander Papa tertius, relatus in Canone, ſic reſpondet ſcribens Archiepiſcopo Senonenſi: *Si verò aliquis quemquam graviſſimo metu, ſub religione juramenti, ſuum jus refutare coegerit, ipſumque ſibi retinuerit; quia nos conſulere voluiſti, duximus tibi reſpondendum, quod non eſt tutum quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ; nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne authores perjurii videamur.* Eodem modo reſpondet Clemens Papa III. relatus in Canone; ait enim: *Renuntiatio facta ob terrorem laicorum, (niſi fortè juramento, vel fide interpoſita ſit confirmata;) non impedit, quominus is qui renuntiavit Eccleſiæ ad cujus regimen priùs erat electus, præficiatur eidem.* Ex quo Gloſſa concludit: *Ergo ſi juramentum intervenisſet, quod ulteriùs non repeteret, non poteſt eam repetere, juramento vel fide obſtante, quod poteſt ſervari ſine interitu ſalutis æternæ.* Et S. Thomas ait: *In juramento quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio; una quidem qua obligatur homini cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem. Alia autem eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen ejus promiſit; & talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ: quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quàm juramentum violare.*

Cap. Si verò, de jurejurando.

Cap. Ad aures, de his quæ vi metuſve cauſa fiũt.

Gloſſ. ibid. in verbo, niſi fortè juraméto.

S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 7. ad 3.

Quæſt. 8. Quare juramentum factum ex metu gravi, obligat, & votum emiſſum ex pari metu, non obligat; cùm videatur eſſe eadem obligatio in voto, ac in juramento; in utroque enim intervenit Dei nomen?

Reſp. Prima & præcipua ratio eſt, quia ſic in ſacris Canonibus definivit Eccleſia. Hos Canones retulimus agendo de voto & juramento: at ſi velimus expendere motiva, quæ impulerunt Summos Pontifices, ad ſtatuendum in hoc caſu diſcrimen inter votum, & juramentum: Dico, quòd votum emiſſum ex metu, non eſt votum; & juramentum factum eodem metu, ſemper eſt juramentum. Ratio, quare tale votum, non eſt votum, eſt, quia, ut ait Gloſſa: *Nota quod ea quæ per timorem, vel metum fiunt, qui poſſit cadere in conſtantem virum, tenent; & obligatur quis per hoc, licèt coactus, & juramentum ſuper hoc factum tenet. Secùs eſt in voto, quia votum res eſt conſilii, non præcepti, & liberum eſt arbitrium in vovendo, aliàs non eſt votum.* Siquidem Deus promiſſa vi facta non acceptat; non enim vult, ut novam aliquam ineamus per vim obligationem, quam ipſe nobis non impoſuit. E contrà verò juramentum evadit neceſſariò crimen, ſi illi deſit una ex adductis juramenti conditionibus, ſcilicet veritas, judicium & juſtitia; & cùm hoc crimen ſit de jure naturali, & divino, excuſari non poteſt per gravem metum: ſicuti qui thura dabant idolis metu mortis, reverà peccabant, quia ut dicitur in Canone: *Debemus potius quælibet mala tolerare, quàm malo conſentire.* Sicut igitur veritas præſens, vel præterita, neceſſaria eſt in juramento aſſertorio: ita veritas futura neceſſariò requiritur in promiſſorio, ne ſit peccaminoſum.

Gloſſ. in c. Abbas, de his quæ vi metuſve cauſa, verbo coactus.

Can. Ita ne 32. q. 5.

Hæc autem veritas deeſſet, ſi nõ teneremur efficere, ut verum foret, quod juramento promiſimus: quemadmodum ille, qui juramento affirmaret, aliquid eſſe verum, ſciens eſſe falſum, non excuſaretur à peccato, quamvis ex metu gravi juraſſet, ut dicitur in Canone: *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel neceſſitate perjurat: quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pæniteat. Alii verò judicant tres annos, unum ex his in pane & aqua*. Ita is qui juravit, ſe aliquid facturum, licèt metu gravi coactus, in crimen incideret, ſi quod promiſit non præſtaret, & executioni mandaret: quamobrem etiam ſuperiùs diximus, metum gravem à peccato eum non excuſare, qui jurat ſe rem aliquam malam facturum; quia cùm juſtitia huic juramento deſit, licèt metu ſit expreſſum, non vacat tamen crimine. Videtur tamen, quòd poſſit proponi Superiori Eccleſiaſtico metus, quo quis ad jurandum eſt inductus, & ab eo peti diſpenſatio, ut juramentum non impleatur; ut diximus tomo 1. hujus Theologiæ moralis, tract.2. cap.4.

Canon. Si quis coactus, 22.q.5

Quæſt. 9. Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius cum eo, qui verſatur in conſuetudine jurandi abſque judicio, & neceſſitate?

Reſp. Cùm hæc conſuetudo vix radicitùs evelli poſſit, nihil debet omittere Confeſſarius, ut illam penitùs auferat. Et ut ait Sanctus Auguſtinus: *Major conſuetudo, majorem intentionem flagitat, quàm rei levis conſuetudo: ſi de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares, ne faceres: ſi pedibus aliquando eundum eſſet, pigritia retardante, excitares te, ut ſurgeres & ires: lingua facilitatem habet motus, in udo poſita eſt, facilè*

S. Aug. de ver. Apoſt. ſerm.28.

cilè in lubrico labitur; quanta illa citiùs & faciliùs movetur, tantò tu adverſus illam fixus eſto. Domabis ſi vigilabis, vigilabis ſi timebis, ſi Chriſtianum te eſſe cogitaveris. Quoniam quidem Chriſtianus memor eſſe debet voti in baptiſmo ſuſcepti.

Videtur, quòd Confeſſariis nullum occurrere poteſt opportunius remedium, quàm ſi imponant de facili jurantibus, aliquam pœnitentiam, quoties incident in hoc peccatum, ut præſcribit Sanctus Carolus: Confeſſarii blaſphemis preſcribere debent, ut immediatè poſt peccatum ſuum aliquam pœnitentiam agant, V. G. ut ſtatim oſculentur terram, aliquam largiantur eleemoſynam, brevem aliquam recitent orationem; & quia accidere poteſt, ut dictæ pœnitentiæ ſtatim impleri nequeant poſt juramentum, quia cum aliis in ſocietate verſantur, quæ hoc remedium difficile admodùm redderet eo momento, eis aliqua alia porrigenda eſt pœnitentia. V. G. Ut linguam ſibi mordeant, ut aperto ſtent capite per aliquod temporis ſpatium, & hujuſmodi: Sed præcipuè injungi debet, ut aliquod ſignum retineant ſui peccati, V. G. lapillum in peram conjiciant, aut aciculam veſti infigant, ſeu nodum ſudario implicent, aut aliquid ſimile, quoties incident in hoc peccatum, & ſic poſſint exactè omnium meminiſſe in examine conſcientiæ, quod ſingulis noctibus, priuſquam lecto diſcumbant, ſine diſpenſatione, curabit ab eis faciendum: ſic quippè numeri peccatorum commiſſorum recordabitur peccator, ut quoties peccaverit, toties impoſitam à Confeſſore pœnitentiam adimpleat, V. G. Ut linguâ formet crucem in terra, digitum ponat ſuper candelam accenſam, & ſeriò cogitet, quòd

S. Carol. act. p. 4. Diano per rimedio à peccatori, che facciano qualche penitenza ſubito fatto il peccato: come a biaſtematori, di bacciar in terra, ò dar qualche limoſina, overo dire alcuna breve oratione.

non pauci ardent, & perpetuò ardebunt in inferno, quia ſemel in hujuſmodi peccatum inciderunt, quod ipſi tam frequenter committunt. Videatur Tomo 4. Tract. 6. cap. 7. num. 14.

Quæſt. 10. Eſt-ne licitum Chriſtiano exigere juramentum ab infideli, quem ſcit juraturum per falſos Deos?

Reſp. Sanctus Auguſtinus ſic reſpondet: *Alia ergo quæſtio eſt, utrùm non peccet, qui per falſos Deos ſibi jurari fecit, quando ille qui ei jurat, Deos falſos colit. Cui quæſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari quæ ipſe commemoraſti de Laban & Abimelech: ſi tamen Abimelech per Deos ſuos juravit, ſicut Laban per Deum, ut dixi. Alia quæſtio eſt, quæ me merito fortaſſis moverit, niſi illa exempla occurriſſent de Iſaac & Iacob, & ſi quæ alia poſſunt inveniri ...... Sic etiam cùm in libro Machabæorum Romani leguntur pacem firmaſſe cum Iudæis, intelligendi ſunt juraſſe per falſos Deos, ſicut & Iudæi juraverunt per Deum verum.*

S. Auguſt. ep. 154. ad Publicolā, refertur in Can. movet, 22. q. 1.

Angelicus Doctor hanc Sancti Auguſtini doctrinam ita exponit; ut ſcilicet nunquam liceat inducere aliquem ad jurandum per falſos Deos; *Dicendum*, inquit S. Thomas, *quod licet malo uti propter bonum, ſicut & Deus utitur; non tamen licet aliquem ad malum inducere. Vnde licet ejus, qui per falſos Deos jurare paratus eſt, juramentum recipere; non tamen licet eum inducere ad hoc quod per falſos Deos juret.*

S. Tho. 2. 2. q. 98. ad 4.

Quæſt. 11. Eſt-ne licitum exigere juramentum ab homine, quem credimus juraturum eſſe falſum?

Reſp. Cùm juramentum falſum ſit crimen immane, quod nullatenùs excuſari poteſt, ſequitur nos certò peccare, ſi illi quocumque modo cooperemur, exigentes

jura-

juramentum ab eo, quem judicamus commiſſurum perjurium. Hæc actio adverſatur omninò charitati erga proximum & erga Deum, quæ dominari debet in corde hominis Chriſtiani; quoniam quidem occaſionem præberet, tum offendendi Deum, tum perdendi proximum. Quapropter S. Auguſtinus ait: *Qui exigit juramentum, multùm intereſt, ſi neſcit illum falſum juraturum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideo dicit: Iura mihi, ut fides ei fiat; non eſt peccatum; tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit eum feciſſe, novit feciſſe, videt feciſſe, & cogit jurare, homicida eſt. Ille enim ſuo ſe perjurio perimit, ſed iſte manum interficientis & impreſſit, & preſſit.* Quin etiam idem S. Auguſtinus volens oſtendere, quantum ſit crimen exigere juramentum ab eo, quem ſcit juraturum eſſe falſum, in alio loco, relato etiam in Canone, ait: *Ille qui hominem provocat ad jurationem, & ſcit eum falſum eſſe juraturum, vincit homicidam; quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, immò duas animas, & ejus quem jurare provocavit, & ſuam. Scis verum eſſe quod dicis, & falſum eſſe quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid inveniſti? immo & tu periiſti qui de illius morte te ſatiare voluiſti.*

S. Aug. de perjuriis. ſer. 30. de ver. Apoſt. refertur in Canon. qui exigit, 22. q. 5.

Can. Ille qui hominem, 22. q. 5.

Quæſt. 12. Quot modis ceſſare poteſt obligatio juramenti?

Reſp. Ceſſat primò per ejus condonationem, in cujus favorem factum eſt juramentum, ut explicat Sanctus Thomas, cùm ait: *Homo poteſt aliquid promittere ſub juramento alteri, pertinens ad utilitatē ipſius, puta ſi ſub juramento promittat, ſe ſerviturum ei, vel pecuniam daturum, & à tali promiſſione poteſt abſolvere ille cui promiſſio facta eſt; intelligitur enim ei ſolviſſe promiſſum,* *quan-*

S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2.

quando facit de eo ſecundùm ejus voluntatem.

Ceſſat ſecundò juramenti obligatio per irritationem, diſpenſationem, aut commutationem ſuperioris, ut diximus de voto; quia de his in juramento eodem modo ratiocinandum eſt, ac in voto; videmus enim ipſam Scripturam ſacram duas has obligationes ex voto, & juramento ſuſceptas, ex æquo conjungere; ut patet Numerorum cap. 30. *Mulier ſi quidpiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramentis, quæ eſt in domo Patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum quod pollicita eſt, juramentum quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, voti rea erit; quicquid pollicita eſt & juravit, opere complebit: ſin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt.*

Denique ceſſat obligatio juramenti, quoties res promiſſa fit impoſſibilis, vel illicita: V. G. ſi qui promiſit ſe jejunaturum, aut peregrinationem aliquam ſuſcepturum, poſtmodùm in morbum incidat, ita ut non poſſit ampliùs jejunare, aut iter ſuſcipere; tunc impoſſibilitas tollit obligationem juramenti ac voti: idem dicendum eſt, ſi quis cum juramento promiſiſſet, ſe pecuniam alicui daturum, aut pro eo aliquid facturùm, & id poſtmodùm fiat impoſſibile. Re ddi quoque poteſt illicitum, quod cum juramento promiſſum eſt, V. G. ſi quis pollicitus eſt jurando, ſe in talem locum iturum, idque Rex prohibuerit, tunc cùm res fiat illicita, obligatio quoque juramenti ceſſat, juxta id quod dicitur in Canone: *Porro juramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis.*

Can. inter cætera, 22. q. 4.

Quæſt. 13. Si quis juramento promiſit, ſe

ſe aliquid tali tempore facturum, & dicto tempore præcisè illud implere non poſſit; tenetur-ne illud poſtea implere, cum primùm potuerit?

Reſp. Cùm idem dicendum ſit de voti, ac de juramenti obligatione, expendendum eſt, qualis ſit in ſimili caſu obligatio voti, & audiendus eſt ſanctus Thomas, dum ait: *Si in vovendo prius cogitavit de religionem intrando, & poſtea elegit talem religionem, vel talem locum, obligatur ſimpliciter ad religionem; unde ſi non poteſt in illa, quam elegit, recipi, debet aliam quærere. Si autem primò & principaliter cogitavit de tali religione, vel tali loco, in voto ejus intelligitur hæc conditio, ſi illi volunt eum recipere; aliàs eſſet indiſcretum votum; unde conditione non extante, non obligatur. Si autem dubitet, quo modo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.* Et ita quando quis cum juramento promiſit, ſe rem aliquam facturum, V. G. peregrinationem ſuſcepturum, aut certo tempore jejunaturum, aut aliquam rem alicui daturum, ſi non poſſit id eo tempore præſtare, tenebitur id perficere, quando poterit, ſi ubi juravit, ita fuit affectus, ut promiſiſſet ſe alio tempore facturum, ſi non poſſet id præſtare tempore à ſe præſcripto. Sin autem ubi promiſit, ita circumſtantiæ temporis rationem habuerit, ut eo ſolùm tempore ſe obligare voluerit, tunc ad nihil tenetur: ſin autem dubitet, utrum ſe voluerit obligare generaliter ad rem aliquam faciendam, aut ſolùm ad eam faciendam in tali temporis circumſtantia; tunc ſecuriorem partem, ſecundùm Divum Thomam, ſequi debet, id exequendo quod promiſit.

S. Tho. 4. Sent. diſt. 38.q.1.a.3. ad 6.q.1.

TRACTATUS QUARTUS.

De tertio Decalogi Præcepto.

TErtium Decalogi præceptum ſic exprimitur, Exodi cap. 20. *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; ſeptima autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt; non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo; idcirco benedixit Dominus diei ſabbati, & ſanctificavit illum.*

CAPUT PRIMUM.

De inſtitutione diei Sabbati in lege veteri, & de ejus mutatione in diem Dominicam tempore legis novæ.

Quæſt. I. PRæceptum de obſervatione Sabbati eſt-ne morale, & immutabile, ſicut reliqua præcepta Decalogi?

S. Th. 2.2. q. 122. art. 4. ad 1. *Reſp.* Ex ſancto Thomâ: *Præceptum de ſanctificatione Sabbati litteraliter intellectum,*

ctum, eſt partim morale, partim cæremoniale; morale quidem quantum ad hoc quòd homo deputet aliquod tempus vitæ ſuæ ad vacandum divinis: ineſt enim homini naturalis inclinatio ad hoc quod cuilibet rei neceſſariæ deputetur aliquod tempus, ſicut corporali refectioni, ſomno & aliis hujuſmodi: unde etiam ſpirituali refectioni, qua mens hominis in Deo reficitur, ſecundùm dictamen rationis naturalis, aliquod tempus deputat homo. Et ſic habere aliquod tempus deputatum ad vacandum divinis, cadit ſub præcepto morali. Sed in quantum in hoc præcepto determinatur ſpeciale tempus in ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptum cæremoniale. Similiter etiam cæremoniale eſt ſecundùm allegoricam ſignificationem, prout fuit ſignum quietis Chriſti in ſepulchro, quæ fuit ſeptima die.

Quare, ut ait Catechiſmus Concilii Tridentini: *Certa illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi præcepta naturalia ſunt & perpetua, neque mutari ulla ratione poſſunt; quo factum eſt, ut quamvis lex Moyſis abrogata ſit, omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus Chriſtianus ſervet. Quod ideo fit, non quia Moyſes ita juſſerit, ſed quod naturæ conveniunt, cujus vi homines ad illa ſervanda impelluntur. Hoc autem de Sabbati cultu præceptum, ſi ſtatutum tempus ſpectatur, non fixum & conſtans eſt, ſed mutabile; neque ad mores, ſed ad cæremonias pertinet: neque naturale, quoniam non à natura ad id docti, aut inſtituti ſumus, ut illo die potiùs quàm alio æternum cultum Deo tribuamus: ſed ex eo tempore quo populus Iſraeliticus à Pharaonis eſt ſervitute liberatus, diem Sabbati coluit.*

Catech. Rom. p. 3. de 3. Decalogi præcepto n. 8. & 9.

Quæſt. 2. Quando-nam ceſſavit obliga-

tio diei Sabbati, & incepit in Eccleſia diei Dominicæ obſervatio?

Reſp. Sanctificatio ſabbati ceſſavit eodem tempore, quo antiquæ legis cæremoniæ; & cùm per mortem, & reſurrectionem Chriſti Domini, omnes fuerint impletæ figuræ, obſervatio illius diei ſimul ceſſavit cum omnibus ſacrificiis & cæremoniis Judaicis. Quare aſſerunt ſancti Patres, loquutum fuiſſe Divum Paulum de ſabbato, ſicut & de reliquis legis obſervantiis, cùm arguebat Galatas his verbis: *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo vos, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.* Idem Apoſtolus clariùs ſignificat, Chriſtianos non teneri ad obſervandum Sabbatum, quando ſcribens ad Coloſſenſes, ait: *Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum.*

ad Galat. c. 4.

ad Coloſſ. c. 2.

Loco Sabbati ſtatuerunt Apoſtoli inter Chriſtianos obſervantiam primę diei hebdomadæ, quam vocaverunt diem Domini, ſeu Dominicam, quia ſpecialiter erat ad ejus cultum deputata. Videmus quòd ſanctus Joannes illius meminit in Apocalypſi, dum ait: *Fui in ſpiritu in Dominica die.* Eundemque diem Dei cultui dedicatum ſatis indicat Divus Paulus ſcribens ad Corinthios: *Per unam ſabbati unuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non cùm venero, tunc collectæ fiant.* Et Actorum cap. 20. *Una autem ſabbati cùm conveniſſemus ad frangendum panem,* ſcilicet Euchariſtiam.

Apocalyp. c. 1.

1. ad Cor. c. 16.

Una enim ſabbati, inquit ſanctus Auguſtinus, *appellabatur dies, qui nunc Dominicus appellatur; quod in Euangelio apertiùs invenitur. Nam dies reſurrectionis Domini, prima ſabbati à Matthæo, à cæteris autem tri-*

S. Aug. Ep. 86. ad Caſulanum, de Jejunio Sabbati.

tribus una ſabbati dicitur. Sanctus autem Ignatius martyr, qui diſcipulus erat Apoſtolorum, eodemque vixit tempore, ait: *Poſt ſabbatum omnis Chriſti amator Dominicum celebret diem, diem Reſurrectioni conſecratum Dominicæ, reginam & principem omnium dierum*. Denique Tertullianus, loquens de gentilibus, ait: *Non Dominicum diem, non Pentecoſten, etiam ſi noſſent, nobiſcum communicaſſent; timerent enim, ne Chriſtiani viderentur*. S. Ignatius martyr. Epiſt. ad Magneſian. 6. Tertullia. de Idololatria, c. 14.

Quæſt. 3. Quare elegerunt Apoſtoli primam hebdomadæ diem, quam vocamus Dominicam, ut illam ad cultum divinum deputarent?

Reſp. Hæc dies multis de cauſis, quas Sancti Patres atque Concilia pleniùs referunt, in Eccleſia ſanctificata fuit, & Dei cultui dicata. Sanctus Auguſtinus ait: *Dominicum ergo diem Apoſtoli, & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolemnitate habendum ſanxerunt, quia in eodem Redemptor noſter à mortuis reſurrexit ..... Apparet autem hunc etiam in ſcripturis ſanctis eſſe ſolemnem: ipſe enim eſt primus dies ſæculi, in ipſo formata ſunt elementa mundi, in ipſo creati ſunt Angeli, in ipſo quoque à mortuis reſurrexit Chriſtus, in ipſo de cælis Spiritus Sanctus ſuper Apoſtolos deſcendit, manna in eodem in Eremo primùm de cælo datum eſt. His enim ſpeciebus ac talibus indiciis Dominica dies extat inſignis; ac ideo ſancti Doctores Eccleſiæ decreverunt omnem gloriam Iudaici ſabbatiſmi in illam transferre; ut quod ipſi in figura, nos celebraremus in veritate*. S. Aug. ſer. 251. De tépore, to. 10.

Denique, ut dicitur in 6. Synodo Conſtantinopolitana cap. 8. apud Baronium in fine Apparatus ad annales Eccleſiaſticos: *In eo die manna in Eremo pluit, in eo*

naſci dignatus eſt, in eo ſtella Magis refulſit, in eo de quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia hominum pavit, in eo baptiſmum in Iordane ſuſcepit, in eo ipſe pius redemptor humani generis, ſponte pro ſalute noſtra à mortuis reſurrexit.

Caupt II.

De ſanctificatione Dominicæ, & Feſtorum.

Quæſt. I. Quomodo ſanctificare debemus Dominicam & feſtos dies?

Reſp. Hæc ſanctificatio in duobus conſiſtit, nempè in ceſſatione ab opere ſervili, & in officiis chriſtianæ charitatis erga Deum, & proximum; &, ut ait ſanctus Gregorius Papa: *Dominico die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omnimodò orationibus inſiſtendum: ut ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.* Nam, ut ait ſanctus Gregorius Nyſſenus: *Oratio, pudicitiæ præſidium atque tutamen eſt, iræ moderatio, ſuperbiæ ſedatio atque repreſſio, injuriarum tenacis memoriæ expurgatio, invidiæ profligatio, injuſtitiæ ſublatio, impietatis correctio: Oratio corporum robur eſt, abundantia domus, recta juris ac legum in civitate conſtitutio, regni vires, belli trophæum, pacis ſecuritas, diſſidentium conciliatio, conjunctiorum conſervatio: Oratio virginitatis ſigillum eſt, matrimonii fides, viatoribus ſcutum, dormientium cuſtos, vigilantium fiducia, agricolarum fertilitas, navigan-*

S. Greg. l. 11. Epiſt. 3.

S. Greg. Nyſſenus orat. 1. De Oratione Dominica.

vigantium ſalus: Oratio reorum, & cauſam dicentium patrona, noxiorum vinctorumque relaxatio atque ſolutio, fatigatorum requies, mærentium conſolatio, gaudentium delectatio, lugentium ſolatium, nuptias contrahentium corona, natalitii feſti celebratio, morientium funus. Oratio eſt converſatio & ſermocinatio cum Deo, bonorum progreſſus, & incrementum, malorum ſubverſio, peccantium emendatio, præſentium fructus, futurorum comprehenſio.

Verum eſt, quòd quotidie Orationi vacare debemus, ſecundùm Scripturam; ut diximus tom. 2. cap. 10. q. 5. Sed tamen dies Dominicus principaliter orationi conſecrandus eſt, cùm juxta Divum Auguſtinum: *Ideo Dominicus appellatur, ut in eo à terrenis operibus, & mundi illecebris abſtinentes, tantùm divinis cultibus ſerviamus: dantes ſcilicet diei huic honorem & reverentiam, propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habemus in illa. Nam ſicut ipſe Dominus Ieſus Chriſtus & Salvator reſurrexit à mortuis, ita & nos reſurrecturos in noviſſimo die ſperamus.* S. Aug. ſer. 251. De tempore.

Denique Nicolaus Papa primus ad conſulta Bulgarorum cap. 11. ait: *Sanè ſciendum eſt, quoniam idcirco in diebus feſtis ab opere mundano ceſſandum eſt, ut liberiùs ad Eccleſiam ire, pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus inſiſtere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad imitationem eorum aſſurgere, eloquiis divinis intendere, eleemoſynas indigentibus miniſtrare valeat Chriſtianus. Quæ omnia ſi quis negligens, otio tantùm vacare voluerit, & ad cæteras mundi vanitates licitos labores converterit, melius illi fuerat ipſo die, Beati Apoſtoli Pauli præceptis obaudiens, laborare manibus ſuis,*

ut haberet, unde tribueret neceſſitatem patientibus.

Synod. Spalatenſis an. 1688. c. 3. Hic Illuſtriſſimus Stephanus Coſmus, Archiepiſcopus Spalatenſis, aliàs Salonitanus, Primas Dalmatiæ: *Parochorum, Confeſſariorum, & ludimagiſtrorum induſtriam ac zelum exquirit, ut piam ac verè chriſtianam feſtorum obſervationem urgeant, moneantque, quo pietatis ſenſu, quo Divini cultus exercitio dies feſtos celebrare oporteat, imò ſanctificare; ut Miſſæ ſacrificio, præſertim in Parochiali Eccleſia, devota ac reverenti attentione aſſiſtant, Divinis item Officiis, præcipuè veſpertinis; diemque precibus, meditationibus, lectione ſpirituali, aliiſque charitatis ac religionis operibus exigant: ac diligentiſſimè abſtineant à choreis, ludis, comeſſationibus, compotationibus, ebrietatibus, quibus Deus offenditur, quando deberet intentiùs coli; & Diabolo veluti ſacrificium offertur. Hac in re noſtri temporis hæretici Catholicis, non ſine cauſa, inſultant: ipſi verò rigida prorſus ſacrorum dierum obſervatione, nobis veræ religionis cultoribus ruborem injiciunt, imò exemplum præbent.*

Quæſt. 2. Quænam ſunt opera ſervilia, prohibita diebus Dominicis, & feſtivis?

S.Tho.2.2. q.122.ar.4. ad 3. *Reſp.* Sanctus Thomas triplicis generis opera dicit eſſe ſervilia: *Eſt autem*, inquit, *ſervitus, qua homo ſervit peccato, ſecundùm illud:* Qui facit peccatum, ſervus eſt peccati; *& ſecundùm hoc omne opus peccati dicitur ſervile. Alia verò ſervitus eſt, qua homo ſervit homini: eſt autem homo alterius ſervus, non ſecundùm mentem, ſed ſecundùm corpus; & ideò opera ſervilia ſecundùm hoc dicuntur opera corporalia .... & hæc opera ſervilia primo, & ſecundo modo con-*

contrariantur obſervantiæ Sabbati, in quantum impediunt applicationem hominis ad divina; & quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati, quàm per opus licitum, quamvis ſit corporale, ideò magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die feſto, quàm qui aliud corporale opus licitum facit .... Non autem qui peccat venialiter in Sabbato, contra hoc præceptum facit, quia peccatum veniale non excludit ſanctitatem. Opera etiam corporalia in tantum ſervilia dicuntur, in quantum propriè pertinent ad ſervientes; in quantum verò ſunt communia ſervis & liberis, ſervilia non dicuntur.

Sanctus Antoninus ait: *Feſtum violatur, & malè celebratur ex triplici negligentia, ſeu defectu. Primò, quia non cavetur à defectibus criminalibus. Secundò, quia non inhæretur actibus ſpiritualibus. Tertiò, quia non abſtinetur ab operibus manualibus .... Peccatum ergo mortale commiſſum die feſto, eſt multò gravius, quàm alia die idem peccatum, ratione feſti: nam ultra propriam deformitatem, putà furti, vel fornicationis & hujuſmodi, habet ſpecialem deformitatem ex illa circumſtantia temporis ſacri, qua feſtum violatur. Unde talis (ut dicit Nicolaus de Lyra ſuper Exod. cap. 20.) non ſolùm agit contra unum præceptum, ſcilicet, Non mœchaberis, aut illud, Non furtum facies; ſed etiam contra illud de ſanctificatione ſabbati.* S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 7. §. 2. & 3.

Author verò libri de vera & falſa pœnitentia, qui ſancto Auguſtino in Canone attribuitur, loquens de circumſtantiis peccatorum, quæ in Confeſſione explicandæ ſunt, ait: *Conſideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeverantia, in varietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipſius vitii multiplici executione.* Can. 1. de Pœnit. diſt. 5.

Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundùm excellentiam ſui ſtatus aut officii, & ſecundùm modum meretricis, & ſecundùm modum operis ſui, & qualiter turpitudinem ſuam peregit. Si in loco ſacro, aut cui debuit excellentiam fidei, ut ſunt domus dominorum & aliorum multorum. Si in tempore orationi conſtituto, an in feſtivitate Sanctorum, & in tempore jejunii. Conſideret, quantum perſeveraverit, & defleat quod perſeveranter peccaverit. Omnis iſta varietas confitenda eſt, & deflenda, ut cùm cognoverit quod peccatum eſt multum, citò inveniat Deum propitium.

Idem ſentiunt Scotus, in 3. Sent. diſt. 27. & 37. Alexander Halenſis, part. 3. quæſt. 31. membr. 5. art. 2. ubi ait: *Qui fornicatur die Dominico, peccat duobus peccatis, ſecundùm quod peccatum numeratur ratione reatus.*

His accedit doctiſſimus Alfonſus Toſtatus Epiſcopus Abulenſis, qui ait: *Magis ſervile eſt opus peccati, quàm opus humani negotii: magis celebritatem feſti infringemus in peccando, ut fornicando & occidendo, quàm alios labores agricultivos noſtris manibus exercendo. Ideo licèt ab utroque abſtinendum ſit, magis tamen ab iniquis operibus, quàm à corporalibus laboribus. Ex hoc ſequitur, quod qui die Dominica adulteratur, aut occidit, vel inebriatur, magis peccat, quàm ſi aliis diebus idem ageret; quia ſic tranſgreſſor eſt duplicis præcepti, ſcilicet, Non occides, aut cujuslibet alterius, & hujus, ſcilicet, quia non obſervat diem Dominicam.*

Toſtatus, in cap. 20. Exodi qu. 11. in fine & q. 12.

Hæ tantorum virorum ſententiæ nos inducere debent ad ſanctificandum omni cum ſtudio, & diligentia diem Dominicum, reliquoſque dies feſtos, & ad abſtinen-

nen-

nendum non modò ab operibus ſervilibus purè corporalibus, verùm etiam ab iis, quæ animam noſtram Dæmonis, & peccati ſervam efficiunt. Quare Sacerdotes, & Eccleſiaſtici miniſtri ſæpiùs hortari debent populum, ut his diebus omnes peccati occaſiones fugiant, ut ſunt choreæ, comediæ, ut inferiùs dicemus; ne criminibus ſuis primariam Dei & Eccleſiæ intentionem in hac præcepti obſervatione impediant, nimirùm ut ſanctificentur Chriſtiani, & excitentur, ac impellantur ad hos dies divino cultui conſecrandos, ſequè verè convertendos ad Deum per orationes ſuas & opera bona.

Concilium Meldenſe paucis complecti videtur omnia opera ſervilia corporalia, quæ feſtis diebus peragi nequeunt, dum ait: *Feriatos eſſe decernimus ab omni opere rurali, fabrili, carpentario, gynecæo, cæmentario, pictorio, venatorio, forenſi, mercatorio, audientiali, ac ſacramentis exigendis: quatenùs eiſdem diebus tantò licentiùs quantò liberiùs omnibus Chriſtianis ſanctæ reſurrectionis laudibus, & ſacro-ſanctæ prædicationi jugiter inſiſtere liceat; quod ſi quis temerè præſumpſerit, excommunicetur.* Cõc.Meld. ann. 845. ſub Sergio 2. cap. 77.

Multa ſunt alia Concilia, quæ eadem repetunt Decreta pro ceſſatione operum ſervilium diebus Feſtis, & ad indicandam obligationem, qua tenentur omnes Chriſtiani illis diebus divino cultui vacare. Et ultimis temporibus Beatus Pius Papa quintus, in Conſtitutione 5. quæ incipit, *Cum primum* §. 7. eadem renovat decreta in antiquis Canonibus hâc de re contenta: *Cùm verò*, inquit, *dierum Feſtorum obſervatio ad Dei cultum maximè pertineat, & in lege divina præcipiatur: cupientes abuſus pravos, qui ex eorum inobſervantia inva-*

luerunt, omninò corrigere, & antiquorum Canonum ſtatuta renovantes, mandamus, ut omnes dies Dominici, & præcipuè in honorem Dei, Beatæ Mariæ virginis, & Sanctorum Apoſtolorum feriati, cum omni veneratione obſerventur; & omnes in diebus præfatis Eccleſias frequentent, divinis officiis devotè intendant, ab omni illicito & ſervili opere abſtineant, mercatus non fiant, profanæ negotiationes, & judiciorum ſtrepitus conquieſcant. Qui verò in diebus præfatis opus aliquod illicitum feciſſe deprehenſus fuerit, præter divinam ultionem, & amiſſionem animalium quibus ad vecturam utetur, etiam graves pænas incurret arbitrio noſtro.

Conc. Mediol. 1. Conſt. p. 1. tit. ult. de feſtor. dierũ cultu.

Sanctus Carolus, eodem ſanctitatis zelo fervens, in Concilio Mediolanenſi primo, ait: *Maximam in eo diligentiam ac ſtudium Epiſcopi ponere debent, ut dies feſti piè ſanctèque obſerventur ab omnibus. Cùm enim ii potiſſimùm ad celebrandas Dei & Sanctorum laudes ſalutariter inſtituti ſint, curandum eſt etiam diligenter, ut ne iis ipſis quiſquam ad divinam offenſionem, & animæ ſuæ perniciem abutatur. Prohibeant igitur, ne illiberales artes exerceantur, aut ullum opus fiat ab eo tempore alienum. Ne quid ematur, aut vendatur præter id quod ad victum illius diei, vel ad ægrotorum curationem neceſſarium ſit. Ne officinæ aut omninò, aut aliqua ex parte apertæ habeantur. Ne fiant nundinæ, ſed quæ feſto die fieri conſueverunt, in antecedentem, vel ſequentem diem, qui feſtus non ſit, transferantur. Qui secùs fecerit, ſeverè plectatur Epiſcopi arbitratu. Iis etiam diebus ſtudebunt Epiſcopi, ne perſonati homines incedant. Ne ludi equeſtres, certamina, aut alia ludicra & inania ſpectacula adhibeantur: choreæ, ſaltationes, in urbibus, ſuburbiis, oppidis, vicis, aut uſquam omni-*

omninò ne agantur: Doceant verò populum, debere unumquemque eo potiſſimùm tempore, in divinis officiis, & concionibus audiendis frequentem eſſe, ac in precibus recolendiſque Dei maximis beneficiis aſſiduè verſari.

Quæſt. 3. Licet-ne diebus Dominicis aut feſtis iter peragere, ſeu ſuſcipere?

Reſp. Quoniam quidem iter agere, ſeu ſuſcipere, plurimùm impedit ab applicatione Deo debita in his diebus Deo conſecratis & Sanctorum venerationi, nemo leviter iter ſuſcipere debet hoc tempore. Unde Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis, loquens de die Dominica, ait: *Tanta debet eſſe obſervantia, ut præter orationes, & Miſſarum ſolemnia, & ea quæ ad veſcendum pertinent, nihil aliud fiat. Nam etſi neceſſitas fuerit navigandi, ſive itinerandi, licentia datur, ita duntaxat, ut hujus occaſione Miſſæ & orationes, non prætermittantur.*

Theodul. ad Presb. Aurelian. c.24. apud Ant. Auguſt. in Epitome veteris juris lib.20. tit.19.c.30. an.797.

Sanctus etiam Antoninus ait.: *Item abſtinendum eſt ab itinere dietario, niſi neceſſitas cogat, vel aliud pium opus inducat.*

S.Ant. 2.p. tit.9.cap.7. §.5.

Denique S. Carolus in Concilio Mediolanenſi edicit: *Ne quis diebus Dominicis feſtiſque ex urbe, oppido, aliove loco, cùm iter facturus eſt, ante diſcedat, quàm Miſſæ ſacrificio interfuerit, niſi ad eum locum proficiſcatur, ubi in tempore intereſſe poſſit. Eccleſiaſtici verò homines quicumque ſint, & ii præſertim qui divinorum officiorum celebritatibus in choro adeſſe debent, videant atque adeo caveant, ne ſacris illis diebus, quos in Dei laudibus religioſiſque pietatis officiis & in Eccleſia, potiſſimum à clero conſumi oportet, iter, niſi ob urgentem cauſam, ſuſcipiant: ut hoc eorum exemplo excitati fideles, ſacris illis diebus à divinis officiis opere itinerario non avocentur.*

Concil. Mediol. 5. Conſt.p.1. tit. quæ ad dies feſtos, & ſacra tempora pertinent.

Quæſt. 4. Choreæ, tripudia, ſaltationes,

co-

comediæ, & alia hujuſmodi ſpectacula ſunt-ne licita diebus feſtis?

Reſp. Cùm hæc omnia ut plurimùm ſint peccati occaſiones, vel ſaltem impediant quominùs Chriſtiani vacent rebus ſpiritualibus, quæ ad Dei cultum & propriam ſalutem pertinent: ſacra Eccleſiæ Concilia ſæpiùs inſtiterunt, ne iis incumberent fideles, præſertim diebus feſtis, ne talibus jocis, aut ludis, Paganis potiùs quàm Chriſtianis convenientibus, profanarentur. Concilium Toletanum, relatum in Canone, ait: *Irreligioſa conſuetudo eſt, quam vulgus per Sanctorum ſolemnitates agere conſuevit: populi qui debent officia divina attendere, ſaltationibus & turpibus invigilant canticis, non ſolùm ſibi nocentes, ſed & religioſorum officiis perſtrepentes. Hoc etenim ut ab omni Hiſpania depellatur, ſacerdotum & judicum à Concilio ſancto curæ committitur.*

Cap. Irreligioſa, de conſecr. diſt. 3 1.

Sanctus autem Carolus volens ſacrilegas has profanationes dierum Dominicorum, & Feſtorum prorsùs extirpare in Concilio Mediolanenſi, ait: *Quoniam autem uſu jam hac in provincia nimis compertum eſt, depravatis his temporibus & moribus, ad choreas, tripudia, ſaltationes, & id genus alia nunquam ferè conveniri ſine multis, & iis quidem graviſſimis Dei offenſionibus: idque cum ob turpes cogitationes, obſcœnè dicta, inhoneſtas actiones, morum corruptelas, & pernicioſas ad omnia opera carnis illecebras, illi perpetuò conjunctas: tum propter cædes, rixas, diſſidia, ſtupra, adulteria, aliaque mala plurima inde conſequentia quàm ſæpiſſimè. His tot offenſionum & peccatorum ſeminariis locum dare iis præſertim diebus, qui dies propitiationis ſunt, & iis ipſis diebus fideles pleroſque nefariis iſtis ſatanæ blandiciis illectos, à divinis officiis, religioſis ſuppli-*

Conc. Mediol. 3. tit. 1 de feſtorũ dierum cultu.

plicationibus, lectionibuſque ſacris abduci, avertique rudes à percipiendis fidei rudimentis, alioſque ab aliis Chriſtianæ pietatis officiis, in quæ eo tempore religiosè incumbendum eſt, abſtrahi & amoveri: hoc certè graviſſimum eſt in conſpectu Dei & Eccleſiæ. Quare feſtis iis diebus, ſaltem horis quibus divina celebrantur officia, interdicimus, ne ſaltationes, tripudia, choreæ ducantur aut fiant. Ne item comœdiæ, ludi ſcenici vel theatrales, haſtiludia, & alia cujuſvis generis ſpectacula agantur. Ne circumforanei circulatores, & id generis nebulones, præſtigias ſuas, inaniaque ſpectacula agant, neque quidpiam omnino vendant, ne medicamenti quidem prætextu.

Concilium Turonenſe deplorans profanos hos abuſus, eos cenſuris Eccleſiaſticis abolere conatur, cùm ait: *Diebus Dominicis præſertim & aliis feſtis, comeſſationes, convivia publica, tripudia, ſaltationes, ſtrepitus & choreas fieri, venatu & aucupatu tempus terere, in hoſpitiis ſeu cauponis aliis quàm peregrinis cibaria & vinum miniſtrari, ludos palmarios & alios (maximè dum ſacra conficiuntur, laudeſque Deo decantantur) aperiri: comœdias, ludos ſcenicos vel theatrales, & alia ejus generis irreligioſa ſpectacula agi, ſub anathematis pœna prohibet hæc Synodus: præcipitque omnibus & ſingulis Pareciarum rectoribus, eos apud Epiſcopum deferre, qui huic decreto non paruerint, ut illius ordinatione nominatim denuncientur, & publicentur: valdè enim abſurdum eſt, fideles iis diebus, qui propitiando Deo ſunt deſtinati, fallacibus iſtis ſatanæ blanditiis illectos, à divinis officiis, ſupplicationibuſque ſacris abduci.* Concil. Turon. an. 1583. tit. de feſtorum cultu &c.

Eodem planè ſpiritu in Concilio Bituricenſi: *Prohibetur populus prophana ſodalitia,* Concil. Bituric.

ann. 1584. Can. 6. *tia, & comeſſationes, choreas, tripudia, larvas, & theatrales ludos iiſdem diebus feſtis exercere.*

Concil. Aquenſe ann. 1585. tit. de Feſtorũ dierum cultu.

Concilium Aquenſe: *Comeſſationes verò ebrietates, luſus improbos, & inhoneſtos, choreas, turpes cantilenas, omnemque denique luxum & laſciviam, atque omnem feſtorum profanationem damnamus & reprobamus. Denuntiari autem volumus à Curatis eo die de quo conventus fiet, omnes ex hujus ſynodi decreto excommunicandos, qui per contemptum feſtorum & Eccleſiæ, aut per contumaciam, prædictis rebus, & nonſervitio divino vacaverint.*

Carolus Baſcapè Epiſcop. Novar. in Edicto an. 1595. olim dictus Jo: Franciſcus à Baſilica Petri.

Et Epiſcopus Novarienſis, Sancti Caroli olim familiaris, & illius doctrinæ ſectator fidelis, ſic prohibet in Edicto pro obſervatione Feſtorum: *Feſtis diebus non fiant larvæ, comediæ, ludi luctatorum, choreæ, haſtiludia, aut alia hujuſcemodi ſpectacula, aut ludi publici.*

Nelle feſte non ſi facciano maſcherate, comedie, giuochi di ſchena, balli, tornei, ò altri ſimili ſpettacoli, e giuochi publici.

E nell'Ordini dati a Vicarii foranei, letera 38. Fate ogni opra per impedire i balli in tutte le Terre, ancora fuori del tempo de divini Officii, e minacciate che faremo ceſſare le ſante Meſſe, dove vedremo oſtinatione di mantenere queſto ſeminario de peccati.

Concil. Provinc. Neapolit. ann. 1576. cap. 10.

In celebri Concilio Neapolitano ſic ſtatuitur: *Inſtruant Epiſcopi, ſeu Parochi populum, ut feſtis diebus, à ludis equeſtribus, certaminibue, choreis, & ſaltationibus, in Vrbe vel alibi ſe cohibeant; quin potius Divinorum Officiorum & concionum ſit quiſque auditor aſſiduus, ne, quod maximè dolendum eſt, in populo gravi, ideſt, in hæreditate Chriſti, jure illud ſpiritualiter impleatur, quod olim in ſpiritu defleverat Hieremias:* Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata ejus. *Derident enim dæmones haud dubium chri-*

chriſtianas plebes, cum vident inde per prævaricationem legis Deum inhonorari, unde Eccleſia ad laudes & gratias tantæ majeſtatis filios ſuos excitare conatur.

Hinc etiam in Synodo Derthonenſi ſic ſtatuitur: *Choreas diebus feſtis omninò vetamus, maximè verò in plateis circum ipſas Eccleſias, & Divinorum Officiorum tempore; ſub pœnis arbitrio noſtro infligendis, aliis ſemper jam ſtatutis in ſuo robore permanentibus, uſque ad excommunicationem in ſubſidium.* **Synod. Derthon. an.1687. de feſtorum cultu.**

Quoniam verò uſu compertum eſt, præſertim in hac noſtra Diœceſi, choreis & ſaltationibus ſacra hæc tempora violari, etiam ſub prætextu ſpicas à meſſoribus relictas æſtivo tempore colligendi ad Eccleſiarum adjumentum, dum interim in agris tripudia cum cytharedis peraguntur, non ſine gravi Dei offenſione & animarum detrimento: hæc omnia prohibemus, tanquam Satanæ inventa, pœna etiam interdicti eccleſiaſtici tranſgreſſoribus propoſita, abſque noſtra facultate quoad ſpicas evellendas, quam nonniſi cum magna advertentia & juſta cauſa, ſublatis hiſce profanitatibus, concedemus.

In Synodo Cœſenatenſi Eminentiſſimi Cardinalis Denoff, varia hujuſmodi prohibitiones pro diebus feſtis continentur his verbis: *Prohibemus etiam, quod jam Eminentiſſimus D. Cardinalis Vrſinus, Eccleſiæ hujus Cæſenatenſis vigilantiſſimus Antiſtes, Edicto ſuo de obſervantia feſtorum prohibuerat, circulatoribus, circumforaneis pharmacopolis, comicis actoribus, funambulis, cæteriſque hujuſmodi farinæ hominibus, feſtis diebus theatra conſcendere, ludos apparare & exhibere, medicamenta in publico vendere aut diſpenſare; nec non haſtiludia fieri, ad ejuſdem Edicti præſcriptum. Si quis ex præ-* **Synod. Cœſenat. ann. 1693. lib.1.cap.8. num.16.**

fatis

ſatis hiſtrionibus hic ſancita violaverit, pœna quinque aureorum mulctabitur, & creſcente contumacia, etiam carcere punietur. Is verò qui in feſtivitatibus haſtiludia exercebunt, pœnam decem aureorum luent, ac pariter, creſcente contumacia, & pœna majori ad obedientiam revocabuntur.

Interdicimus quoque, inhærendo mox laudato Edicto Eminentiſſimi Domini Cardinalis Vrſini, ne feſtis diebus choreæ in publico agantur, aut quævis ſaltationes fiant: locum verò publicum illum vocamus, ad quem hominum multitudo concurrere poteſt; atque ideo non ſolùm compita & plateæ eo nomine intelligi debent, ſed etiam domorum areæ, & quæcumque alia loca oculis multitudinis expoſita. Qui autores hujuſmodi tripudiorum fuerint, vel inſtrumenta muſica pulſaverint, pœnam ſex aureorum ſubibunt, actores verò trium aureorum.

Pœnas item ſex aureorum luent patresfamilias, & domorum conductores, qui apud ſe iis diebus tolerabunt ludum publicum foliorum luſoriorum, aut teſſerarum, ſeu aleæ. Ipſi luſores, duorum: ſpectatores autem unius aurei pœnas dabunt; quarum quarta pars ſecreto delatori cedere debebit.

Iiſdem etiam reſpectivè ſubjicientur pœnis ludentes & permittentes ſupradictos ludos, ac eis aſſiſtentes in tabernis, in cellis vinariis, in plateis & locis publicis, tam in civitate, quam in tota Diœceſi.

Præterea in Synodo ad Montemfaliſcum ab Eminentiſſimo, & omni meâ laude ſuperiori, Marco Antonio Cardinali Barbadico, congregato, ſic ſtatuitur: *Libros, imagines, larvas, medicamina, quæ à circulatoribus circumferri ſolent, nemo venalia exponere audeat diebus Deo dicatis; quibus etiam aleis ſeu taxillis ludere, & choreas ducere*

Synod. Montiſfal. ann. 1692. cap. 12.

cere

cere prohibemus. Si quis noſtrum neglexerit imperium, præter mulctam, etiam corporis pœnas luet.

Hiſtriones, mimi, ſcurræ, & hujuſmodi, ſibi interdictum eſſe ſciant tabulata aut equos aſcendere, vel populum quoquo modo congregare, non ſolùm diebus feſtis, ſed etiam ſingulis ſextis feriis, & toto quadrageſimali tempore; quòd ſi noſtris mandatis non paruerint, præter corporis pœnas, vigintiquinque aureos locis piis applicandos ſolvent. Videatur Edictum de feſtorum obſervatione, in fine hujus Tomi 6.

Denique Regum Galliæ decreta, & ſtatuta deteſtantur profanas has feſtorum dierum violationes: quæque Aureliæ facta ſunt, art. 25. ajunt: *Præcipimus* omnibus judicibus, ne diebus Dominicis ac feſtis annuis, & ſolemnibus, fieri permittant nundinas, mercatus, choreas; utque ſeverè puniant tranſgreſſores. Statuta Bleſenſia, art. 38. judicibus omnibus rigoroſè præcipiunt, ut Aurelianenſia Decreta ſervent, quæ nundinas, mercatus, choreaſque feſtis diebus prohibent, & theatrales ludos, circulatores, caupones, ludi palmarios, & gladiatores, ſeu gladiatorios ludos, ſub pœnis eiſdem Decretis contentis. Quæ omnia Decreta à Ludovico 14. nunc regnante, Conſilii ſtatus decreto confirmata ſunt 23. Julii anno 1666.

Videntes, non ſine magno dolore, tales choreas in Diœceſi Vaſionenſi nimis frequenter agitari, præſertim diebus Dominicis & feſtivis, eaſque, tanquam omnis impudicitiæ periculoſum incentivum, reprimere ſatagentes, ſequens Edictum publicari curavimus.

Agno-

Agnoſcentes, profanationes illas, violationes dierum Dominicorum & Feſtivorum, quæ paſſim in Diœcęſi noſtra fiunt, divinis muneribus & gratiis magnum obicem ponere; idcircò, ſacri Concilii Tridentini Decretis, ſtatutiſque à ſancto Carolo promulgatis inhærentes: Prohibemus in Diœceſi nobis commiſſa omnes & quaſcumque choreas inter diverſi ſexus perſonas diebus Dominicis & Feſtivis: Ordinantes, ut omnes Parochiarum Rectores, ſeu Curati præſentis Edicti executionem ſedulò promoveant: Prohibentes, ne, ſine licentia noſtra, proclamationes ante matrimonium, ſeu publicæ denunciationes in Eccleſia fiant pro illis qui, choreas agitando diebus Dominicis aut Feſtivis, & præſertim in feſto Patroni cujuslibet loci, hoc Edictum, poſt ejus legitimam publicationem, infregerint. Præterea, cùm neceſſe ſit, ut qui Patrini aut Matrinæ ſacrum munus ſuſtinent, pompis Diaboli renunciaverint: inhibemus omnibus Parochis & aliis quibuſcumque Presbyteris ſacramenta in noſtra Diœceſi adminiſtrantibus, ne eos aut eas in Patrinos aut Matrinas in baptiſmo admittant, qui, vel quæ præſenti Edicto non paruerint; ut & puellas quæ nudo & aperto pectore publicè conſpiciuntur. Datum Vaſione in Palatio Epiſcopali die 7. Auguſti anno 1686.

Franciſcus Epiſcopus Vaſionenſis.

Morralis Secretarius.

Synodo Farfenſis, ſub Carolo Cardin. Barberino. pag. 462. Siano anco prohi.

In celebri Synodo Farfenſi publicatum fuit Edictum ad extirpandos hujuſcemodi abuſus, his verbis: *Prohibiti ſunt in dictis diebus feſtivis omnes ludi aleatorii, ſeu qui à fortuna pendent, videlicet qui exercentur cum pagellis pictis, aut teſſeris aleatoriis, & hu-*

& hujuſmodi, in triviis ſeu foris, plateis ſeu vicis, cauponis, aut aliis locis publicis; ſub pœna trium nummorum ſeu ſcutorum incurrenda à ludentibus, & unius nummi à ludi ſpectatoribus. Sint etiam omninò prohibitæ choreæ in dictis diebus, ſub pœna trium nummorum, incurrenda à choreæ patronis, & unius nummi à ſaltantibus.

biti in detti giorni, nelle piazze, ſtrade, hoſterie, & altri luoghi publici, tutti gli giuochi di fortuna, come di carte, dadi, e ſimili, ſotto pena di ſcudi trè a quelli che giuocheranno, e d'uno ſcudo a quelli che ſaranno preſenti. Come anco affatto ſiano prohibiti li balli in detti giorni, ſotto pena di ſcudi trè alli Signori delle feſte che faranno ballare, e d'un ſcudo à quelli che balleranno.

Et in accurata Synodo Albanenſi, à Flavio Cardinali Chiſio celebratâ anno 1687. ſic etiam ſtatuitur: *In diebus feſtivis prohibemus, ſub pœna nummorum decem, in plateis, ſeu compitis, & viis locisque publicis, in quibus aliquod poteſt inſurgere ſcandalum, aut reperiri occaſio depravationis morum, non ſolùm ludos chartarum, teſſerarum aleatoriarum, & alios à ſorte pendentes; ſed etiam ſcenas, aut hiſtrionum & circulatorum ſpectacula, ut & choreas, aliaque hujuſmodi vana opera, quæ fideles à cultu divino retrahunt.*

Synod. Albanen. pag. 237.

Nelli giorni di feſta prohibiamo, ſotto pena di ſcudi dieci, nelle piazze, ſtrade, e luoghi publici, ne' quali puo inſorgere qualche ſcandalo, ò pure occaſione di depravation di coſtumi, non ſolo li giochi di carte, dadi, & altri di fortuna; mà altresì le ſcene ò ſpettacoli d'iſtrioni, e cantinbanchi, come parimente li balli, & altre ſimili attioni di vanità, che ritraggono li fedeli dal culto Divino.

Præterea in egregia Synodo Auximana Cardinalis Antonii Mariæ Galli ſic decernitur: *Choreas, ſaltationes, præſertim publicas, ludos, aliaſque profanas actiones, & inania ſpectacula, etiam in honorem Sanctorum, aliove quovis prætextu introducta, penitùs prohibemus; cum in his non honoretur, ſed potiùs offendatur Deus: dies autem feſti ſpi-*

Synod. Auximana an. 1593. de Feſtorum cultu. pag. 38.

ſpiritualis commodi, non profanæ voluptatis gratia, ſunt inſtituti.

Mimi, hiſtriones, præſtigiatores, aliique circumforanei circulatores, ſuam artem exercere diebus feſtis prohibeantur; nec imagines, libros, aliaſve merces populo venales proponant, nec circumferant.

Synod. Macerat. ann. 1687. tit.1.cap.3. Et in accuratâ Synodo, quam Eminentiſſimus Fabritius Cardinalis Paulutius celebravit, dum Maceratenſi Eccleſiæ præerat, ſic decernitur: *Choreæ & ſaltationes publicæ aut privatæ nunquam die feſto aut veneris exhibeantur*. Quod in Edicto Cardinalis Dominicus Maria Curſius prohibet his verbis: *Affatto ſiano proibiti li balli in detti giorni di feſta, ſotto pena di ſcudi trè*. Synod. Arimin. ann. 1696. in Addit. pag.189.

Synod. Arimin. ann. 1654. par.3.tit.1. Cardinalis Federicus Sfortia, in Synodo Ariminenſi, ſic expreſsè ſtatuit: *Prohibemus, circulatores, mimos, comicos, hiſtriones omnes, diebus feſtis, & feria etiam ſexta præſtigias ſuas exercere, aut aliquid, ne medicinæ quidem nomine, credulæ plebi vendere: ludos ſcenicos, comedias, aut alia hujuſmodi ſpectacula agi.*

Synod. Eugubin. ann. 1646. tit.8. c.5. Alexander Sperellus, Epiſcopus Eugubinus, variis præclariſque editis libris celeberrimus, in Synodo decernit, ut *ſaltationes & choreas, unde multa flagitiorum ſemina ſparguntur, Parochi perpetuò deteſtari non deſiſtant. Nos verò*, inquit, *illa prorsùs interdicimus, ne ullatenùs fiant & ducantur occaſione feſtorum dierum, & ſacrarum ſolemnitatum.*

Synod. Sutrina ann. 1671. cap 8. Cardinalis Julius Spinola, mandat in Synodo Sutrina, ut *moneant Parochi fideles, eſſe penitùs abſurdum, choreis, commeſſationibus, pernicioſis ſpectaculis, aliiſque ſimilibus in feſtivitate vacare; ne ipſi, quod eſſet nimis deplorabile, eo tempore quo poſſunt*

aquam

aquam vitæ & gratiæ ſalutaris de fontibus Salvatoris haurire, in comeſſationibus & ebrietatibus, in rixis & voluptatibus vitam ducentes, in interitu eorum à Domino ſubſannentur.

Cardinalis Antonius Bichius in Synodo Auximanâ ſic ſtatuit: *Choreas, ſaltationes, præſertim publicas, & ſpectacula, præcipua culparum offendicula, prohibemus; neque volumus, mimos, circulatores, alioſque hiſtriones artem ſuam diebus feſtis exercere, aut merces circumferre, & populo venales apponere.* Synod. Auximana ann. 1661. cap. 4. §. 6.

Sanctus Carolus talium rerum pernicioſa damna cognoverat; ideòque & pro ſua Diœceſi damnaverat; & dum munus Viſitatoris Apoſtolici in Diœceſi Brixienſi impleret, monuit graviter Epiſcopum: *de ablegandis ſpectaculis, choreis, ſaltationibus, circulatoribus, lüdis, & commeſſationibus, idque genus aliis ab hujuſmodi dierum ſanctitate alienis.* Decreta Caroli Cardinal. S. Praxedis Viſitatoris Apoſtolici Diœceſis Brixien. ann. 1581. pag. 5. & 41.

Et in Titulo: de Populo: monuit iterùm Sanctus Viſitator: *de integro, ſancto, & religioſo cultu dierum feſtorum, rejectis omninò nundinis, mercatibus, choreis, ludis, ſpectaculis, circulatoribus, & aliis rebus illorum dierum ſanctitate, & fine, ad quem inſtitutæ ſunt, indignis; conſtituta pœna interdicti ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrenda; & alia gravior etiam, Reverendiſſimi Epiſcopi arbitratu, propoſita ſit, ſi unquam deinceps die feſto Patronorum Sanctorum Fauſtini & Iovitæ, aut Patroni cujuſque loci, torneamenta, vel alia ſpectacula publica exhibeantur, quacumque authoritate, juſſu, permiſſuve. Quæ pœnæ & cenſuræ locum habeant & in iis qui juſſerint facultatemve dederint, & in iis qui ipſa torneamenta ſpectaculave exercuerint.*

No-

Noviſſimè Illuſtriſſimus Joſephus Criſpinus, Epiſcopus Amerinus, in Diœceſibus Albanenſi & Prænestinenſi Viſitator Apoſtolicus; in Decretis collectis, & duabus Epiſtolis Clementinis Summi Pontificis aptatis ſingulari cum eloquentiâ, ſic ſtatuit: *Decretiamo & ordiniamo, che ne' giorni feſtivi, e particolarmente per occaſione di celebratione di Feſte, neſſuno ardiſca di far balli, feſtini, maſchere, e rappreſentationi profane, ſceniche, gioſtre, tornei, ò altro qual ſi ſia profano ſpettacolo.*

Decreti generali di Viſita Apoſtolica. 1704. §. 10.

Choreas in diebus feſtivis à ſuâ Diœceſi eliminare jam pridem ſtuduerat digniſſimus Epiſcopus Odeſcalcus, dum ſequens Decretum edidit: *Vt ii qui diebus feſtis, choreis & ſaltationibus vacant, intelligant quàm graviter peccent: Parochi, in promulgatione Edicti de obſervantia feſtorum, manifeſtent pœnam quam Sacri Canones hujuſmodi hominibus imponunt:* Emendationem polliciti, per tres annos pœnitentiam agant, vel, ut in græco codice legitur: ſi Clericus ſit, deponatur; ſi verò laicus, excommunicetur: *Nam ex magnitudine pœnæ, peccati gravitas agnoſcitur.*

Synod. Alexand. ann. 1606. Decr. 2.

Unde Cardinalis Jo: Baptiſta Lenius, in Synodo Ferrarienſi ſtatuit, ut *choreæ omnes & ſaltationes diebus feſtis vetitæ ſint.*

Synod. Ferrarien. an. 1612. de dier: feſt. obſerv.

Et in Synodo Lunenſi & Sarzanenſi Cardinalis Benedicti Lomellini, decernitur, ut *diebus feſtis omnes à ludis, commeſſationibus, tripudiis, choreis, nebulonibuſque ſe abſtineant.*

Synod. Lunen. & Sarzanen. ann. 1568. cap. 24.

Cardinalis quoque Paulus de Aretio, in Synodo Placentina ſtatuit, ut *Parochi crebris cohortationibus moneant, ut fideles choreis, ſaltationibus, & ludicris ſpectaculis abſtineant; propterea quòd graviſſimè peccent, cum tempus quod Deo ejuſque cultui de-*

Synod. Placent. an. 1570. de dier. feſt. cultu.

debent, ad eas actiones traducunt, unde omnis peccandi materia exiſtit.

Demùm Cardinalis Gaſpar Borgia, in Synodo Albana: *Choreas & vanas repræſentationes*, inquit, *atque alia ludicra, ſeu theatralia ſpectacula, in feſtis, ac etiam quadrageſimalibus & Adventus diebus interdicimus: ludum alearum & taxillorum, præſertim publicum, ſub pœna ſcutorum 25. & aliis gravioribus, prohibemus. Quas pœnas ad permittentes hujuſmodi ludos prædictis diebus in eorum domibus extendimus.* Synod. Alban. ann. 1641. de feſtorum cultu.

De carniſprivio autem ſic loquitur celebris Epiſcopus Amerinus: *Pronum ſponte ſua ad voluptates humanum ingenium, ſi publico inſuper conſenſu moreque impellatur, in omnia præceps vitia corruptelaſque ruit. Hinc factum (adeo nos prava pervertit conſuetudo) ut Septuageſimam inter & Quadrageſimam interjecti dies, quos Sancta Mater Eccleſia magno myſterio veluti lugubres funebreſque habet, prævalens laſciviæ, riſus, hilaritatis amor, non in lætitiam ſolùm inconditumque gaudium verterit, ſed penè communi cuidam inſaniæ dedicarit; eoque provecta licentia ſit, ut ipſas quoque leges, ipſos magiſtratus traxerit; & quod ne privato quidem cuique ulla benè morata Civitas concederet, id pœnitus jam publica authoritate nitatur; & populi, velut obliti nominis quo feruntur, in ipſos profanarum gentium ritus moreſque degenerarint. Et quemadmodum certos illæ dies Saturno & Pani impiæ vanitatis ac ſuperſtitionis Diis ſacratos, Saturnalia, Lupercaliaq; nominarunt; in quibus juvenes nudos per urbem diſcurrere, procaciterque laſcivire in honorem ejus Dei fas erat; ita nos veriùs, & ab ipſa re ducto vocabulo, hos ipſos publicæ amentiæ dies Car-* Synod. Amerina, an. 1595. c. 750.

nevalia appellaverimus. Quo tempore nequius corruptiuſque excogitari nihil poteſt, nihil quod magis omnium flagitiorum licentia ſit imbutum; cum homines alioquin minimè leves, minimèque impuri, à ſe alienum nihil putent, quod à modeſtia, gravitate, honeſtate alieniſſimum ſit. Atque illud quoque mos improbus obtinuit, ut ſcenici ludi, ſpectacula, ſaltationes, larvatorum fœdæ perſonæ, maximè in feſtos dies conferantur. At nos hæc omnia à ſanctis Eccleſiæ inſtitutis abhorrentia, ſi aboleri nequeant, feſtis utique diebus intermitti prorsùs jubemus.

Quidam Vaſionenſes, adverſus hoc Edictum, & alia Decreta à nobis in Synodo publicata, appellationem interpoſuerunt ad ſacram Congregationem Concilii; ſed eorum conatus, Deo juvante, frivoli & inutiles evaſerunt: imò majus exinde his Decretis robur accrevit, accedente honorifico teſtimonio approbationibus Sanctiſſimi Pontificis Innocentii XI. Cujus rei fidem authenticam apud nos ſervamus, his verbis exaratam:

Nos infraſcripti teſtamur, recurſum habitum fuiſſe ad Sacram Congregationem Concilii anno 1687. pro obtinenda reſciſione Edictorum Synodalium Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Epiſcopi Vaſionenſis, circa choreas, ludos alearum, & geſtationem veſtis talaris. Cùm verò cauſa proponenda eſſet die 20. Decembris, mandavit ſanctæ memoriæ Papa Innocentius XI. ne ſancta Congregatio quidquam ſanciret contra Edicta prædicta; ut conſtat ex ſchedula hic annexa, cujus exemplum ex autographo extractum eſt. Id totum conſtare ex actis à nobis viſis, quæ aſſervantur in regiſtris S. Congregationis Concilii, fidem facimus. Romæ, 17. Ianuarii 1693.

Sum-

Summus Pontifex juſſit, ut Illuſtriſſimus D. Laurentius Caſonus (tunc arcanarum Epiſtolarum & Congregationis conſiſtorialis Secretarius, modò in Regno Neapolitano Pontificius Nuntius) ſuam hâc in causâ mentem ſacræ Congregationi, per ejuſdem Congregationis ſecretarium aperiret, his verbis:

Summus Pontifex jubet, ut notum faciam Dominationi veſtræ Illuſtriſſimæ, quod Sanctitatis ſuæ hæc eſt intentio, ut ſcilicet S. Congregatio nihil contrarium decernat prohibitionibus factis ab Epiſcopo Vaſionenſi, circa choreas, ludos, & veſtes breviores: non putans æquum eſſe, ut Romæ reprobetur id quod à multis magni nominis Epiſcopis in praxim deductum fuit, & à benè multis Conciliis ordinatum, die 20. Decembris anno 1687.

Laurentius Caſonus.

Ego Hieronymus de Moſcarolis teſtor ut ſupra, manu propria.

Ego Ferdinandus de Signoribus, teſtor ut ſupra.

Nostro Signore mi cõmanda, di far ſapere a V. Signoria Illuſtriſſima, eſſer ſua intentione, che la ſacra Congregationem nõ prenda alcuna riſolutione cõtraria alle prohibitioni fatte da Monſignor Veſcovo di Vaiſon, intorno al ballo, al giuoco, & al veſtito di curto: non eſtimãdo, che debba diſapprovarſi da Roma quello ch'è ſtato pratticato da tãti grã Veſcovi, & ordinato da moltiſſimi Concilii, 20. Decembre 1687. Lorézo Caſoni.

Videri poſſunt, quæ dicta ſunt infrà tr. 5. cap. 2. n. 6. & 12.

Quæſt. 5. Quibuſnam rebus vacandum eſt diebus Dominicis, & feſtivis?

Reſp. Cùm illi dies cultui divino, & Sanctorum venerationi dicati ſint, in illis conſequenter pietatis officiis penitùs vacandum eſt, & ut habet Catechiſmus Romanus: *Non operaberis: neque verò id ſolùm ſignificat (taliter enim ſatis fuiſſet dicere in Deuteronomio,* Obſerva diem ſabbati) *ſed cùm in eodem loco addatur,* ut ſanctifices

Catech. Cõr. Trid. p. 3. de 3. præcept. Decalogi n. 16.

eum: *Hoc verbo oſtenditur, ſabbati diem religioſum eſſe, diviniſque actionibus, & ſanctis rerum officiis conſecratum. Itaque diem ſabbati tunc plenè & perfectè celebramus, cùm pietatis & religionis officia Deo præſtamus.*

Id ipſum patet ex tota Eccleſiæ traditione. Dicitur enim in Canone: *Die autem Dominica nihil aliud agendum eſt, niſi Deo vacandum; nulla operatio in illa die ſancta agatur, niſi tantùm hymnis & pſalmis, & canticis ſpiritualibus dies illa tranſigatur.*

Can. Jejunia, de Cõſecr. diſt. 3.

Verùm inter cætera Concilia, quæ illa pietatis officia recenſent, quæ iis diebus Deo conſecratis exerceri debent; illa pleniùs explicat Concilium Aquenſe, & quidem ſecundùm uſum ac conſuetudinem piorum hujus ſæculi virorum, cùm ait: *Doceantur verò populi crebrò ab his, ad quos pertinet, ut feſtos dies, qui Dei cultui dicati ſunt, in divinis officiis, concionibus audiendis, necnon in orationibus, maximiſque ac continuis Dei erga nos beneficiis recolendis, ſanctè ac piè tranſigant; præſertim ut præter Miſſam, quæ ſine graviſſimi peccati culpa prætermitti non poteſt: præter veſperas item, quibus fidelem quemque, niſi impeditum, intereſſe maximè convenit: in Doctrinæ Chriſtianæ rudimentis, omnes tam mares quàm fœminæ, tam viri quàm pueri, vel perdiſcendis, ſi illa ignorent, vel aliis perdocendis verſentur.*

Cõc. Aquẽſe an. 1585. tit. de feſtorũ dierũ cultu.

Quare Patres & Matres, Heri & Heræ partem aliquam temporis his diebus deberent impendere, ut viderent, ſi principiis Chriſtianæ religionis ſufficienter imbuti ſint ii, qui ſuæ curæ commiſſi ſunt, ac procurare, ut Catechiſmum, ſeu doctrinam chriſtianam frequentent, ejuſque deinde

ratio-

rationem ab iis exigere, memores verborum Apoſtoli, qui ait: *Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum, curàm non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior*. Verùm præ cæteris pietatis officiis Dominicis, feſtiſque diebus exercendis, in primis frequentari debent Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ, nec utiliùs ſanctum hoc tempus impendi poteſt, quàm in accurata vitæ & actionum ſuarum diſcuſſione, & reconciliatione cum Deo per pœnitentiæ ſacramentum. Ut enim ait ſanctus Antoninus: *Inter cætera debent homines vacare compunctioni, & contritioni peccatorum ſuorum, recogitantes quæ egerunt aliis diebus, in quibus fuerunt occupati; dicitur enim Levitici 16.* Sabbatum requietionis eſt, affligetis animas veſtras, *ſcilicet per contritionem, ſecundùm Origenem*.

1. ad Tim. c. 5.

S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 7. §. 4.

Obſervandum autem, Chriſtianos diligenter adeſſe debere Miſſæ Parochiali Dominicis, feſtiſque præcipuis; quoniam Sixtus Papa IV. in Canone dicit, ſtatutum eſſe ſecundùm jus, ut fideles Miſſam audiant Parochialem, niſi honeſtâ aliquâ de causâ impediantur; ait enim: *Quodque fratres non prædicent, populos paræcianos non teneri audire Miſſam in eorum Parochiis diebus feſtivis & Dominicis; cùm jure ſit cautum, illis diebus paræcianos teneri audire Miſſam in eorum paræciali Eccleſia; niſi forſan ex honeſta cauſa abſentarent*. Denique Concil. Trid. illud præcipere videtur, ut diximus to. 3. tract. 5. de Sacrificio Miſſæ cap. 6.

Sixtus 4. in Extrav. cōmunibus Extravag. Vices illius, de treuga & pace.

Unde etiam Coſmus Cardinalis de Torres, in Synodo Peruſina, ſic ſtatuit: *Sacrorum Canonum ſtatutis, ac Tridentinæ Synodi authoritate adducti, populum fidei noſtræ commiſſum monemus, ut Dominicis aliiſque*

Synod. Peruſina, an. 1632. De Miſſa, c. 25.

feſtis diebus qui ex præcepto Eccleſiæ coluntur, ad Miſſam audiendam, in ſuam quiſque Parochialem Eccleſiam conveniat, ut à Parocho, cui propriè ejus cura commiſſa eſt, fidei chriſtianæ rudimentis, aliiſque animarum ſaluti neceſſariis præceptis erudiatur; tum ut ab eodem audiat, qui dies feſti in quavis hebdomada colendi ſunt, quæ vigiliæ jejuniaque ſervanda, quæ proceſſiones ſupplicationeſque publicæ indicantur, quæ matrimoniorum denunciationes fiant, & denique ſi quæ alia Epiſcopi juſſu ſervare oporteat. Vt autem id à populo præſtetur, Parochi hujus debiti officii, etiam authoritate noſtra, illum moneant.

Synod. Lunenſis & Sarzanenſis, an. 1568. c. 24.

Et Cardinalis Benedictus Lomellinus, in Synodo Sarzanenſi ſic decernit: *Statuimus, quod omnes & ſinguli in diebus feſtivis conveniant in Eccleſia ſua Parochiali, eorum filios & filias, ſervos & famulas ſecum adducant ad Miſſas, ad verbum Dei & alia Divina audienda.*

Synod. Sabinen. an. 1590. c. 10. de Populo.

Quod etiam à celebri Cardinali Ptolomæo Gallio ſtatuitur in Synodo Sabinenſi, his verbis: *Admonemus parentes & alios quoſcumque, & eis præcipimus, ut ſaltem diebus Dominicis & majoribus feſtis, ad proprias Eccleſias parochiales accedant, & ad eaſdem Eccleſias adducant pueros & puellas illas quæ ad annos diſcretionis pervenerint, ibique Parochorum Miſſæ & ſalutaribus monitis uſque ad finem interſint.*

CA-

CAUPT. III.

De cauſis propter quas poſſunt licitè exerceri opera ſervilia diebus Dominicis, & Feſtivis.

Quæſt. I. QUænam ſunt opera, quibus vacare licet diebus Dominicis, & Feſtivis?

Reſp. Ex Catechiſmo Romano: *Non tamen eæ actiones, neque ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiam ſi ſint ſervilia, ut altare inſtruere, templa alicujus feſti diei cauſa ornare, & reliqua hujus generis; ideoque à Domino dictum eſt, Sacerdotes in templo Sabbatum violare, & ſine crimine eſſe.* Nihilominùs tamen ornari debent Eccleſiæ, quantùm fieri poteſt, diebus non feſtivis? (Catech. Cōc. Tr. d, p. 3. de 3. Decalogi præcepto §. 32.)

Similiter etiam, inquit ſanctus Thomas, *nullius ſpiritalis actus exercitium, eſt contra obſervantiam Sabbati; puta ſi quis doceat verbo vel ſcripto.* Concilium Rhemenſe ann. 1583. tit. de diebus feſtis, ait: *Venditiones quarumcumque rerum, his exceptis, quæ ad divinum cultum, & victum neceſſarium pertinent, ne fiant diebus feſtis.* Concilium Aquenſe an. 1585. tit. de feſtorum dierum cultu: *Ne quid ematur aut vendatur, niſi quod ægrotis, aut illius diei victui neceſſarium ſit.* Ex quibus colligere licet, ea opera non eſſe prohibita diebus feſtis. (S. Tho. 2.2 q. 122. a. 4. ad 5.)

Quæſt. 2. Quibus de cauſis diebus Feſtis atque Dominicis licita eſſe poſſunt opera ſervilia?

Reſp. Quoniam quidem Eccleſia eſt optima Parens, & nunc vitam agimus ſub

lege gratiæ, non eo rigore utitur, ut nos ab operibus ſervilibus deterreat, ità ut non poſſimus diſpenſari, quoties neceſſitas id exigit. Quare ſanctus Thomas ait: *Opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum; unde dicit Dominus Matth. 12. Quis erit ex vobis homo, qui habet unam ovem, & ſi ceciderit ſabbato in foveam, nonne tenebit & levabit eam?* Idem obſervat Catechiſmus Romanus, dum ait: *Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi exiſtimandum eſt, quorum jactura facienda ſit, ſi die feſto prætermittantur, quemadmodum ſacris etiam Canonibus permiſſum eſt.* Enim verò Alexander Papa III. relatus in Canone, ait: *Licèt tam veteris, quàm novi teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter deputavit, & tam eum quàm alios dies Majeſtati altiſſimæ deputatos, nec non natalitia Sanctorum Martyrum Eccleſia decernit obſervanda, & in his ab omni opere ſervili ceſſandum: Nos tamen quibus ab omnium proviſore Eccleſiæ regimen eſt commiſſum, ſuper his quæ neceſſitas exigit, Chriſti fidelibus tenemur commodè providere, ut ſi quando eos non ſervili operi, id eſt actioni peccati; ſed neceſſaria victui, & veſtitui quærendo fortè intendere contigerit: volumus, ut eis Apoſtolicæ ſedis providentia miſericordia conſueta ſubveniat. Inde ſiquidem eſt, quod cùm regio veſtra non multùm frugibus abundet, & mare, in quo populus majorem habere conſuevit ſuſtentationem, ſteriliùs ſolito effectum fuiſſe multorum relationibus cognoſcentes; authoritate Beati Petri & Pauli & noſtra, indulgemus, ut liceat parochianis veſtris, diebus Dominicis, & aliis Feſtivitatibus, præterquam in majoribus anni ſolemnitatibus, ſi*

S. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. ad 3.

Catech. Cōc. Trid. p. 3. de 3. Decalogi præcepto §. 32.

Cap. licet, de feriis.

ſi aletia terræ ſe inclinaverint, eorum captioni congruenter intendere: ita tamen quod poſt factam capturam, Eccleſiis circumpoſitis, & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.

Ex hoc autem Canone deducunt Epiſcopi, ſibi licere diebus Dominicis, & Feſtis, tempore meſſium & vindemiarum licentiam concedere operari, quoties damnum aut periculum imminere creditur, ſi talibus diebus ab opere ceſſaretur: hincque nobis licet deducere, ad laborandum ſine peccato ſervilibus operibus, diebus Feſtis, & Dominicis, duo deſiderari. Primò, neceſſitatem urgentem operis. Secundò, diſpenſationem Eccleſiæ, quando commodè peti poteſt; quoniam quidem ad Eccleſiam pertinet judicare, ſi vera ſit, urgenſque neceſſitas, quam quis prætendit, ut laboret, neve potiùs adulatio ſit, qua creditur, hujus præcepti obligationem ceſſare; ut accidere poteſt plerumque, cùm fingitur ſine ulla ratione neceſſitas.

Ex his quæ diximus, colligere licet, Piſtores, & Lanios, prævidere debere dies Feſtos, & ita cuncta diſponere, ut iis diebus nec pincere, nec occidere obligentur; quæ tamen facere poſſent, ſi foret aliqua neceſſitas panis, aut carnis.

Quæſt. 3. Artifices excuſantur-ne à peccato, laborando diebus Dominicis & Feſtis, quando neceſſitate premuntur eorum, qui ipſorum operâ utuntur, eâque indigent? V. G. an ſutor excuſetur, ut calceos, aut ſartor, ut veſtem exhibeat, dum metuunt, ne ad alios artifices adeant ii, qui eorum operâ utuntur, niſi ipſis ſatisfiat cùm urgent?

Reſp. Artifices debent priùs advertere, ſit-ne ex eorum culpâ, quòd teneantur

K 5 ope-

operari diebus feſtis, ut iis ſatisfaciant, qui eorum operâ indigent; quia reliquis hebdomadæ diebus, ſuis operibus non ſatis attenderunt, ſed ludo, aut cauponæ indulſerunt;& tunc certum eſt eos à peccato non excuſari, quando diebus feſtis laborant; quia propriâ culpâ ſe in hanc prætenſam neceſſitatem injecerunt, quam facilè prævidere, & evitare poterant; quæ cùm voluntaria ſit, non excuſat à peccato. Secundò, prædicti artifices falsò arbitrantur, eorum laborem eſſe neceſſarium; quod tamen ut plurimum non accidit; quia ii à quibus urgentur, in ea præciſa neceſſitate minimè verſantur: ſin autem eorum labor ita neceſſarius foret, ut ſine gravi incommodo, V. G. ſine veſte non poſſent exire, quod rariùs evenit, tunc quidem excuſari poſſent, ſi modò ſine ſcandalo laborare poſſent, & miſſæ ſacrificio intereſſent. Metus autem, quo timent, ne ad alios eant artifices, non ſufficit ad eos plerumque excuſandos. Primò, quia Deus non permittet, ut paupertate laborent, ideò quòd divino cultui vacent: verùm è contra ſuam ipſorum labori benedictionem concedet, ſine qua, ut ait Propheta Regius, omnis labor inutilis eſt: *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam*; ita ſine divina benedictione, labor eorum omnis futurus eſt inutilis, qui eorum familiæ alendæ, & fovendæ impenditur. Secundò, licèt Deus id permitteret, & ita lucrum temporale minueretur, ſpirituales opes majores acquiquirerent. Addo, damnum illud levioris eſſe ut plurimum momenti.

Pſal. 126.

Spalatēſis in Dalmatia, ann. 1688. c. 5.

Obſervandum hìc eſt cum Synodo Spalatenſi, quòd *pernicioſus temporibus noſtris inolevit abuſus, Dæmonis aſtu & humani ſpi-*

ritus

ritus ambitione, qui ſuis potius inventis blandiri, quàm aliorum præceptis parere conſuevit, inductus, ut feſta & jejunia illa quæ ab Eccleſia præſcribuntur à Chriſti fidelibus obſervanda, negligantur; quæ verò quiquis ſuo ſibi arbitratu proponit, accuratè ſerventur.

Nos, ut huic malo occurramus, Parochis præcipimus, ut curent omninò, ne impoſterum populi tam facilè feſtos dies ſibi ex voto aut ex devotione ſervandos aſſumant; ſed feſtorum ac jejuniorum, quæ Sancta Mater Eccleſia divino ſpiritu edocta præcipit, exactam ac religioſam obſervantiam enixè commendent.

Caput IV.

De iis, qui cooperantur peccato eorum, qui dies Dominicos & Feſtos non ſanctificant.

Quæſt. 1. Quinam ſunt ii, qui poſſunt frequentiùs cooperari violationi dierum Feſtorum?

Reſp. Minimè dubium eſt, quin ii qui aliquo modo tenentur, autoritate ſibi à Deo traditâ, ſubditorum peccata impedire, rei ſint, quoties ſuâ negligentiâ Dominicos feſtoſque dies violant: cùmque tria ſint ſuperiorum genera, Eccleſiaſtici ſcilicet, politici, & domeſtici; iſti ſuperiores aliquo modo cooperantur huic violationi, vel per negligentiam, vel per culpabilem conniventiam.

Quæſt. 2. Quomodo Parochi, & alii quibus incumbit cura animarum, ſe reos ſuâ negligentiâ conſtituunt, non impediendo laborem prohibitum diebus Feſtis?

Reſp. Primò, cùm ex officio teneantur populum illis commiſſum docere, graviter peccant, cùm illud facere negligunt; ut enim ait ſanctus Baſilius: *Cui docendi munus commiſſum eſt, is ſi annunciare neglexerit, perinde ut homicida judicatur.* Unde tenentur ſuis ſubditis repræſentare gravitatem peccati in violatione hujus præcepti, & mala etiam temporalia, quæ illis, & illorum bonis, ex hac violatione proveniunt; quòd Deus illorum non benedicit labori, qui ab eo ceſſare nolunt, diebus Dei cultui dedicatis, Deoque reſervatis; in vanum eos laborare, ut familiam ſuam ſtabiliant, quoniam quidem, ut mox diximus: *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.*

S. Baſil. in regulis brevioribus interrogat. 45.

Videri poſſunt ea, quæ dicta ſunt To. 6. tract. 2. c. 1. q. 9.

In Conciliis inſuper legimus, ac præſertim in Pariſienſi, eos à Deo graviter in hoc ipſo mundo puniri, qui dies honori ſuo dicatos non obſervant; ſic enim legitur: *Multi namque noſtrorum viſu, multi etiam quorumdam relatu didicimus, quoſdam in hac die ruralia opera exercentes, fulmine interemptos; quoſdam artuum contractione multatos, quoſdam etiam viſibili igne, corporibus oſſibuſque ſimul, & ſub momento abſumptis, in cinerem ſubitò reſolutis, pœnaliter occubuiſſe; & multa alia terribilia judicia extiterunt, & hactenus exiſtunt; quibus declaratur, quod Deus in tanti diei dehonoratione offendatur. Proinde omnibus nobis viſum eſt, ut primùm Sacerdotes, poſtea Reges, & Principes cunctique fideles ſummoperè procurent, ut tanti diei debita obſervatio, nunc uſque magna ex parte neglecta, ab hinc ob inſigne Chriſtianitatis devotiùs exhibeatur.*

Conc. Pariſ. 6. ann. 829. c. 50.

Se-

Secundò Parochi ſe reos efficiunt, quando in tribunali pœnitentiæ, eos non interrogant, quos probabiliter credunt fideliter non obſervare dies Feſtos; quoties non examinant, an inciderint in peccata, quæ vulgo fieri ſolent contra hoc præceptum, aut quoties nimis leviter eos abſolvunt, non expendentes, præbeant-ne vera contritionis ſigna, & emendationis in futurum pro ſe, & domeſticis ſuis.

Tertiò, ſi non admoneant Epiſcopos de frequenti violatione Feſtorum, ut opportunis remediis occurrant, & niſi exequantur fideliter, quod Epiſcopus præſcripſerit. Denique ſi negligant repræſentare magiſtratibus obligationem quam habent impediendi violationem dierum Feſtorum, eoſque punire, qui ſervilia opera diebus Feſtis faciunt.

Quartò, ſi, juxta Concilii Tridentini Decreta, doctrinam chriſtianam diebus Dominicis & feſtivis non exponant. Unde in Concilio Urbinatenſi ſic habetur: *Meminerint Parochi, ex Sacri Concilii Tridentini Decreto, ſibi injunctum eſſe, ut ſingulis Dominicis, atque aliis feſtis diebus, Parochiæ ſuæ pueris fidei rudimenta tradant, propterea munus ſuum ea in re diligenter exequantur, vel per ſeipſos, vel per ludimagiſtros, vel alios idoneos; quod ſi id per alios fiet, pueros nihilominus ipſi quæ didicerint recitantes feſtis diebus in Eccleſia, aut alio commodiori loco, audiant, paternèque ad virtutes hortentur, eoſque edoceant, Deo primùm ac parentibus obedire, tum quæcumque chriſtianum hominem decent. Moneant autem Parochi parentes, ut filios ad chriſtianam inſtitutionem percipiendam ſtatutis diebus, ex Epiſcopi præſcripto, ad Eccleſias mittant.*

Conc. Provinc. Urbini, an. 1569. De Curatis c. 4. pag. 38.

Præ-

Synod. Æſina ann. 1683. tit. 29. Præterea in accuratâ Synodo Æſinâ ſtatuitur, ut *præ cunctis animadvertant Parochi graviſſimum & inevitabile pondus ipſis impoſitum ab optimo Paſtore Chriſto Ieſu, prædicandi ſcilicet verbum Dei populis ſibi commiſſis, docendique pueros doctrinam Chriſtianam quibuſcumque Dominicis diebus, & exponendi myſteria, quæ unoquoque recurrente anno ſacreſancta Mater Eccleſia nobis celebranda proponit. Quapropter ſedulam navent operam, ut tantæ ſuæ obligationi, vel per ſe, vel per alios aptiores, omninò ſatisfaciant, ne ultricem Omnipotentis indignationem miſerabiliter experiantur; & ne cogant Nos (qui juvante Dei gratia talis prædicationis eis exempla præbemus) eorum ſocordiam, arbitratu noſtro decernendis pœnis, juſtè punire.*

Synodus Spalaten. ſeu Salonitana an. 1688. c. 3. Et in celebri Synodo Spalatenſi, plura decernuntur, ad fugandam myſteriorum fidei ignorantiam, his verbis: *Parochi in tabella deſcribant omnes tam mares quam fæminas ſuæ Parochiæ, tum minores tum grandiores natu, quibus opus eſt doctrinam addiſcere: ac ſimiliter nomina & cognomina parentum, ad hoc ut poſſint eos acriter arguere, qui non acceſſerunt, & ſæpè Nos certiores reddere, quo profectu & qua frequentia tam neceſſarium opus adminiſtretur, idque ſingulis menſibus referent Sacerdotibus Chriſtianæ doctrinæ deputatis.*

Clerici omnes cujuſcumque Parochiæ auxiliarem operam præbeant, & pro certo habeant, ſe ad altiores gradus non promovendos, ſi ea de re teſtimoniales ac juratas litteras non habuerint.

Confeſſarios tam ſæculares quàm regulares diligenter monemus, ut pueri, ruſtici, vel cujuſvis idiotæ confeſſionem audituri, eos recitare jubeant orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, ſymbolum Apoſtolorum, & præ-

& præcepta Decalogi; & ſi hæc ignorare invenerint, cum charitate & patientia doceant, vel ſaltem eorum ſubſtantiam & ſummam; & ſi opus fuerit, loco pœnitentiæ injungant, ut illa diſcant, comminantes ſe inpoſterum, ſi non didicerint, eorum confeſſiones non audituros; & ſi eos ſæpiùs ac ſupinè negligentes invenerint, abſolutionem vel denegent vel differant.

Prætereà qui præcipua chriſtianæ fidei capita neſcierit, ad Patrini officium in baptiſmi ſeu Confirmationis ſacramento non recipiatur, ſacris Sodalitatibus non adſcribatur, nec ad contrahendum matrimonium admittatur. Et paulò infra cap.4. in eadem Synodo ſic decernitur:

Parochis omnibus præcipimus & mandamus, ut ſingulis Dominicis & feſtis diebus, inter Miſſarum ſolemnia, ſtatim poſt Euangelium, populum doceant, quæ illi magis neceſſaria noverint ad fidem & pios mores, pro loco & tempore. Poterunt autem ſermone brevi & claro, lingua materna explicare Euangelium, vel aliquam Miſſæ partem, vel Orationem Dominicam, vel Symbolum Apoſtolorum, vel præcepta Decalogi; nec non Miſſæ audiendæ, Sacramentorum pœnitentiæ & Euchariſtiæ ſuſcipiendorum rationem edocere. Sæpè parentibus inculcent obligationem, qua naturali jure & præcepto Divino tenentur liberos bonis moribus imbuere, & in viam ſalutis dirigere; ne eorum deſidia miſeræ proles in æterna ſupplicia cæcis oculis prolabantur. Et in Synodo Veliterna Cardinalis Cibo ſic habetur: *Parochi, ſaltem in omnibus Dominicis & ſolemnibus diebus feſtis, inter Miſſarum celebrationem, ſuper Euangelii explicatione ſermonem habeant.*

Prætereà in Concilio Mediolanenſi 7. ſic ſtatuitur: *Parochi, quorum proprium mu-*

Concil. Mediol. 7. ann. 1609. ſub Federico Card. Borrom. tit. 1.

munus eſt populum ſuæ fidei commendatum verbo Dei erudire, diebus præcipuè feſtis, quibus, ex Concilii Tridentini ſanctionibus, & Provincialium frequentioribus monitis, id munus obire tenentur: concionem nulla ratione omittant aut negligant, eo prætextu quòd in aliis Vrbis Eccleſiis Dei verbum populus audire poſſit; ſed ipſimet, omni prorsùs minus juſta excuſatione ſublata, in Miſſa parochiali huic muneri ſatisfaciant.

Synodus Nolana ann. 1588. tit. 1. c. 9.

Id etiam ſancitum reperitur in eleganti Synodo Nolanâ, ab Illuſtriſſimo quondam Fabritio Gallo Epiſcopo congregatâ, his verbis: *Plebani, & quicumque parochiales, vel aliàs curam animarum habentes, Eccleſias quoquo modo obtinentes, per ſe, vel alios idoneos, ſi legitimè impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis & feſtis ſolemnibus, plebes ſibi commiſſas, pro ſua & earum capacitate, paſcant ſalutaribus verbis.*

Synod. Nonantul. ann. 1688. cap. 4.

Ut autem populorum ignorantia penitùs auferatur, Eminentiſſimus Cardinalis de Angelis in Synodo Nonantulæ decernit, ut *deſcribant Parochi in aliqua ſchedula rudium adultorum nomina, & præſertim illorum, qui vitam ut plurimum in agris traducunt, ut eos quandoque, ſemel ſaltem in menſe, in privatis domibus apud ſe convocent, & in præcipuis chriſtianæ doctrinæ capitibus, & eſſentialibus Sacramenti pœnitentiæ partibus patienter erudiant.*

Item in tabella deſcribant omnes tam mares quàm fœminas ſuæ parochiæ, tum minores, tum grandiores natu, quibus opus eſt chriſtianam doctrinam addiſcere: & ſingulis diebus Dominicis dictam tabellam percurrant, & quos abeſſe deprehenderint, acriter arguant, ut in eorum pertinacia perſeverantes Nobis, ſeu Vicario noſtro, deferant, ut condigna remedia adhibere poſſimus. In

Sy-

Synodo Auximanâ Cardinalis Antonii Bichii ſtatuitur, ut *diebus Dominicis populo Parochi aliquid de Euangelio ſemper exponant.*

Synod. Auximan. ann. 1661. c.20.§.2.

Et in dicta Nonantulæ Synodo ſic ſtatuit idem Eminentiſſimus Cardinalis: *Sacrorum Canonum diſpoſitionibus per ſacram Tridentinam Synodum renovatis inhærentes, ſtrictè præcipimus Parochis omnibus, ad quos hoc paſcendi munus peculiariùs ſpectat, ut per ſe ipſos, vel ſi legitimè impediti fuerint, per alios Sacerdotes idoneos, à Nobis ad id approbandos, ſingulis ſaltem diebus Dominicis, & præcipuè inter Miſſarum celebrationem, aliiſque feſtis ſolemnibus, ſæpiùs verò quadrageſimæ tempore & Adventus Chriſti Domini, greges ſibi commiſſos, pro ſua & eorum capacitate, ſalubri prædicationis pabulo enutriant, docentes ea quæ ad ſalutem ſcitu ſunt neceſſaria, vim atque uſum Sacramentorum, juxta Catechiſmi Romani doctrinam, & exponentes aliqua ſive ex Sancto Euangelio, ſive ex aliis quæ in Miſſa leguntur; memores, graves pœnas arbitrio noſtro ſe ſubituros, ſi in hujuſmodi Apoſtolicæ prædicationis munere defecerint.* Idem ſtatuitur in Synodo Peruſina Coſmi Cardinalis de Torres, an. 1632. cap.1.

Synod. Nonant. ann. 1688. cap.5.

Sanctus Carolus, ſpiritu Divino animatus, videns, quantùm animas juvare poſſit hæc parochialis inſtructio; dum Viſitatoris Apoſtolici munere fungeretur in Diœceſi Brixienſi, ſedulò Epiſcopum monuit, *de ſermone vel concione parochiali ſingulis diebus feſtis, ab ipſo Parocho habenda per ſeipſum, vel per alium, ſi quando eum legitimè impeditum Epiſcopus cenſuerit. Quo in munere quoties Parochus defuerit, toties dimidii aurei nummi pœnam ſubeat, quæ ſcholæ Corporis Chriſti ejuſdem Eccleſiæ ipſo facto attributa cenſeatur.*

Carolus Cardinal. S.Praxedis in Viſitat. Apoſtolic. ann. 1582. pag.26.

Car-

Synod. Albana ann. 1641 p.4.c.2. de Parochis.

Cardinalis Gaſpar Borgia, in Synodo Albanâ decernit etiam, ut *Parochi ſaltem omnibus Dominicis & ſolemnibus diebus feſtis, plebes ſibi creditas, pro ſua & earum capacitate, paſcant ſalutaribus verbis, Euangelium divinamque legem annuncient.*

Synod. Sabinen. an.1550. de habentib. curan. c. 3.

Cardinalis Ptolomæus Gallius, in Synodo Sabinenſi ſtatuit, ut *Parochi diebus Dominicis & aliis feſtis populo Euangelium declarent: populum admoneant, ut Dominicis diebus aliiſque feſtis, ad ſuam parochialem Eccleſiam omnes conveniant, ut præter verbum Dei, intelligant etiam quæ aliquando enunciantur, & quæ ipſi ſcire tenentur.*

Concil. Provinc. Turritan. an.1633 de Reſident.

Et in Concilio Turritano in Sardiniâ, Decretum infirmitati Parochorum compatiens habetur his verbis: *Curam animarum habentes, gregem ſibi creditum Dominicis & feſtivis diebus, ſalutaribus verbis paſcant, vel memoriter per ſeipſos ſi ſcientia polleant, vel ex ſcripto, ſeu aliquo Homiliario à Superioribus approbato.*

Synod. Amerina ann. 1595. cap.619.

Idem ferè ſtatuit celeberrimus Epiſcopus Amerinus, Antonius Maria Gratianus: *Parochis*, inquit, *paſtoris nomen, quod dignitatis plenum eſt, tribuitur, ac Paſtoris officio incumbere eos, & traditum ipſorum curæ atque fidei paſcere gregem, in primis convenit. In quo indiligentes ne ſint, omnibus mandamus, ut ſingulis Dominicis aliiſque celebrioribus diebus, unuſquiſque in ſua Eccleſia ſacræ concionis pabulum populo præbeat, à vitiis deterreat quæ peſtem animæ afferunt, ad illa amplectenda præſtandaque pietatis officia adhortans, quibus ſalutis noſtræ ratio conſtat; ſemperque locum aliquem ſacri Euangelii, unde omnis vitæ diſciplina petenda eſt, exponat. Id autem concionandi & populum alloquendi munus, ipſe per ſe obeat Parochus; aut ſi nequeat ipſe, alterius, qui tamen à*

Nobis ante probetur, operam adhibeat. Quod ſi ne alieni quidem ingenii facultas adſit, & ſuo Parochus non fidat; at ſaltem ſelectam decerptamque ex probato authore brevem aliquam homiliam, qua populi religio accendatur, ex ſcripto recitet; ſuamque potius dicendi deſiderari facultatem, quàm neceſſarium populo verbi Dei pabulum non ſuppeditari patiatur.

Quæſt. 3. Quomodo Magiſtratus, Domini, & alii ſuperiores politici, cooperantur violationi hujus præcepti?

Reſp. Quoties permittunt, ut operentur impunè diebus Feſtis, quòd habeantur nundinæ contra præceptum Eccleſiæ, aut mercatus; quando talia impedire negligunt, cùm facile poſſint; quoties non arguunt, vel non puniunt eos, qui jumentis onera deferunt, aut aliis operibus ſervilibus indulgent feſtis diebus; quoties per præſentiam approbant choreas, ſaltationes, comœdias vel ludos, præcipuè quo tempore celebratur miſſa parochialis, vel divinum officium. Denique quando ſuâ authoritate & poteſtate non utuntur, ut impediant ſcandaloſas omnes hujus præcepti violationes, ſecundùm intentionem Eccleſiæ, & Principum decreta.

Quæſt. 4. Parentes, Domini & Dominæ, aliique Superiores Domeſtici, tenentur-ne impedire, quominùs perſonæ ſuæ curæ commiſſæ, ſibique ſubditæ laborent diebus Feſtis?

Reſp. Patet eorum obligatio ex verbis Exodi cap. 20. *Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui eſt intra portas tuas.* Quibus verbis Superiores omnes domeſtici clariſſimè admonentur, ut dierum Feſtorum obſervatio-

tionem accuratè fieri procurent ab iis, qui ſibi ſubditi ſunt, & ut omni modo quo poſſunt impediant, ne ſervilibus operibus violentur. Unde meritò ſanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi conjuges monet, cùm ait: *Curet, ut nemo quiſquam de familia ſua, his ſacris diebus, opus ſervile faciat.*

Concil. Mediol. 3. tit. de his quæ ad matrim. Sacram. pertinent.

Quæſt. 5. Quomodo tres hi ſuperiores Eccleſiaſtici, Politici, atque Domeſtici, rei ſunt peccatorum, quæ ab inferioribus committuntur violatione Feſtorum?

Reſp. Cùm magiſtratus ſui officii munere teneantur, ſecundùm Principum ſtatuta, ſaltationes, choreas, ludos publicos, comœdias etiam, cæteraque hujuſmodi, diebus Feſtis & Dominicis impedire, quippe quæ ſanctificationi illorum dierum, maximè contraria ſunt; conſequens eſt, eos eſſe quodammodo peccatis obnoxios, quibus præbent occaſionem, negligendo authoritate ſua profanationes illarum dierum depellere: quod idem dicendum eſt, proportione ſervatâ, de Parentibus, ac dominis, qui curam omnem non adhibent, ut illæ violationes devitentur, dieſque divino cultui dicati, Chriſtiano modo peragantur.

Verùm cùm Parochi ſpecialem magis curam habere teneantur ovium ſibi commiſſarum, ne præcipites in peccatum ruant, ac præſertim ne Deum offendant, his diebus divino cultui dicatis; eorum criminum participes ſunt, quæ diebus Feſtis committuntur, quando negligunt ea impedire, quæ pro Paſtorali ſua ſollicitudine impedire tenentur, ac facilè poſſent.

Quin etiam eodem jure tenentur Paſtores, quò cæteri ſuperiores, tum politici, tum domeſtici, choreas, comœdias, & ſimilia

lia impedire, ac propellere, quibus zelo domus Domini, ac divini cultus debent obſiſtere, ac ſæpiùs in mentem revocare dicta Divi Antonini, qui ait: *Sed heu miſeranda cæcitas Chriſtianorum, qui a plura peccata faciunt, & graviora in diebus Feſtis, quàm per totam hebdomadam! Nam cùm aliis diebus oporteat eos diverſis exercitiis laborare, ut poſſint vivere; diebus Feſtivis, quando deberent laborare, pro anima & Deo vacare, implicant ſe in multis vitiis.* S. Ant. 2. p. tit. 9. c. 7. §. 3.

Quare Paſtores omni diligentiâ debent in id incumbere, ut populi ſibi commiſſi ſanctè, & utiliter dies feſtos tranſigant. Enim verò ignorare nequeunt, quod ait Sanctus Bernardus: *Otioſitas eſt mors animæ, & vivi hominis ſepultura, & ſentina omnium malorum.* Et ut docet Sanctus Hieronymus: *Teneatis firmiter, quod omnis concupiſcentiæ, & immunditiæ atque peccati mater eſt otioſitas.* Quare ne plebs ſibi commiſſa tales incidat in ſcopulos, diebus Dominicis, & Feſtis, præter exhortationes, & Catechiſmos ſeu inſtructiones, quas ex Eccleſiæ præcepto diligenter facere tenentur, alios excogitare debent modos, quibus eos occupatos detineant, iis horis, quæ divinis Officiis non deſtinantur. S. Bern. in 8. punctis quibus perveni-tur ad perfectionem punct. 8. S. Hieron. tom. 9. in Regula Monac. cap. 12.

Neque verò utilius quid excogitari poſſe videtur, quàm ut certas pietatis congregationes erigant, tum pro fœminis, tum viris, tum etiam pro pueris, & puellis, in quibus procurent, ut præſides earum congregationum, à ſe delecti, charitatis opera proponant, quæ per Dominicam totamque hebdomadam ſequentem in Parochia ſunt exercenda. V. G. Ut viſitent infirmos, pauperes, eoſque qui in carcere detinentur: quin etiam ipſa Congregatio deputare poſſet aliquos ad ea mu-

munera; tum legi poſſet aliquis liber pietatis à Parocho deſignatus, deinde orationi vacare, aut brevem aliquem audire ſermonem, ab ipſo Parocho, aut alio in dicta congregatione conficiendum; certum enim eſt, quòd ſi Curati has congregationes in ſuas parochias inducerent, iiſque ſalutares regulas præſcriberent, cum Epiſcopi participatione, atque conſenſu, vix aliquid magis idoneum excogitari poſſet, ad veram inter populos ſtabiliendam pietatem, & dierum Dominicorum, ac Feſtorum ſanctificationem procurandam; quemadmodum quotidiana teſtatur experientia in multis Galliæ diœceſibus, & præſertim in Diœceſi Aquenſi, ubi Miſſionarii ab Eminentiſſimo Cardinali Grimaldi ad converſionem, & ſanctificationem populorum in ſuam diœceſim introducti, non alium modum magis idoneum, ad ſtabiliendum Chriſtianarum virtutum omnium praxim, & exercitium repererunt, præſertim verò ad dies Feſtos in parochiis ſanctificandos, quàm varias inſtituendo congregationes laicorum, ſub ipſorum Parochorum, aliorumque Presbyterorum, curam animarum habentium, regimine & directione, qui quotidianos afferunt fructus, & ſingulari cum benedictione, ſanctas fovent diſpoſitiones, quas Deus opere & ſtudio harum miſſionum, in populorum animis operatus eſt.

Unde S. Carolus, ſpeciali Dei providentiâ, his ultimis ſæculis Eccleſiæ conceſſus, ut typus & norma paſtoralium omnium virtutum, in Concilio Mediolanenſi, ait: *Crebrò populum Parochi, & concionatores admoneant, atque hortentur, ut in operibus officiiſque pietatis ſe exerceant, ægros homines viſitando, mœrentes piè conſolando, & alia hu-*

Concil. Mediol. 3. tit. de Feſtorum dier. cultu.

hujuſmodi præſtando: ut denique ab aliis actionibus, unde omnis peccandi materia atque occaſio exiſtit, feriati, in ea opera incumbant, ob quæ ſunt illi ſacri inſtituti dies. Epiſcopi cura ſit, vel litaniarum proceſſiones, vel orationes, aliarumque Chriſtianarum virtutum exercitationes inſtituere, in quibus per Feſtos dies occupati fideles abducant ſe à profanis actionibus.

Denique Rectores parochiarum, eò diligentiùs ac majori zelo debent incumbere, ut juxta illud Matthæi 22. *Quæ ſunt Dei, Deo reddantur*, populum ſuum modis omnibus inducendo, ut dies Feſtos ſanctificent, qui Dei cultui præcipuè dedicati ſunt; quòd ab hoc præſertim converſio, & ſanctificatio Chriſtianorum dependeat: enim verò ſi fideles ſint in ſanctificandis diebus Feſtis, variis pietatis operibus occupati, vitam procul dubio verè Chriſtianam agent, aliis etiam diebus; nam præter copioſas gratias quas à Deo fideli hac obſervatione impetrabunt, ſui muneris officia certiſſimè addiſcent, eaſque percipient diſpoſitiones, quæ neceſſariæ ſunt ad ritè ſuſcipienda Sacramenta, præſertim verò Pœnitentiæ; cujus digna frequentatio, magnos Chriſtianis hominibus afferre ſolet fructus.

Quæſt. 6. Quæ ſunt præcipuæ Parochorum obligationes?

Reſp. Has obligationes ſæpiùs in variis hujuſce Theologiæ Moralis Tomis attigimus, & præcipuè Tom. 3. Tr. 1. cap. 6. & 7. Tract. 2. cap. 2. & 3. & 7 Tract. 4. cap. 9. Tract. 5. cap. 5. & Tom. 2. cap. 7. Et Tom. 4. Tract. 6. cap. 8. Tract. 7. cap. 2. Et Tom. 5. Tract. 9. cap. 2. & 4. & 9. Et Tom. 6. Tract. 4. cap. 4. Et Tom. 7. Tract. 8. cap. 5. Et in fine in Epiſtola Paſtorali Summi Pont. Sed cum

præ-

præcipuæ Parochorum obligationes breviter reſtrictę reperiũtur inaccurata Synodo Tiburtina à Cardinali Julio Roma congregatâ, illius verba hìc annectere utile duximus: *Primùm omnium*, inquit, *admonendi ſunt Parochi de graviſſimis obligationibus, quas habent tanquam Dominici gregis paſtores; ſunt autem, quantùm è ſacris Canonibus colligimus, quæ ſequuntur. 1. Reſidere. 2. Pro ſuis ovibus ſacrificium offerre & orare. 3. Adminiſtrare ſacramenta. 4. Concionari, & doctrinam Chriſtianam docere. 5. Bonum exemplum præbere. 6. Magnam curam habere pauperum & miſerabilium perſonarum. 7. Frequenter viſitare infirmos. 8. Non admittere plura ſimul beneficia curata, etiam tenuiſſima. 9. Corrigere publica vitia & peccata ſuorum ſubditorũ. 10. Obedire Epiſcopo & Synodalibus Conſtitutionibus. 11. Nullis ſe negociis & muneribus immiſcere, quibus à Divinis diſtrahantur. Ad eadem, & omnia teneantur etiam Parochorum ſocii, quocumque nomine vocentur.*

Synod. Tiburtina ann. 1636. tit. 4. de Parochis.

Cardinalis Marcellus Santacrucius, in alia recentiori Synodo Tiburtina, monitum magni in praxi ponderis, Parochis ſubminiſtrat his verbis: *Non s'ingeriſcano in alcun modo negl'intereſſi delle Communità, ſe non in quei caſi che la carità li ſpingeſſe a preſtare il loro ajuto; mà tutta la lor premura ſia in attendere alla cura ſpirituale dell'anime. E ſappiano, che quanto minor familiarità prenderanno con i ſecolari, tanto più di credito e di riſpetto ſi acquiſteranno appreſſo il popolo.*

Synod. Tiburtin. ann. 1658. pag. 315.

Sanctus Franciſcus Xaverius, Indiarum Apoſtolus, monita ſuggerit Patri Gaſpari Barzeo, quæ prudentiæ plena ſunt, & Parochis in praxi valdè proficua; *Sic te ſemper adhibe*, inquit, *quaſi exiſtimares, aliquando eos,*

Lib. 4. Ep. S. Franciſci Xaverii. Epiſt. 4. à Poſſino verſa.

eos, ſcilicet Parochianos, ex tibi amicis inimicos evaſuros; ita non committes, ut conſcios illos habeas ullius facti dictive: quod ſi unquam iræ indulgentes protulerint, vel erubeſcere traductione tui, vel incommodo aut damno negociorum te dolere ſit neceſſe. Exigit hanc à te irremiſſæ cuſtodiæ vigiliam pravitas hujus ſæculi nequam, cujus filii filios lucis ſuſpicacibus ſemper oculis obſervant. Debes eandem tuo ipſius in ſpiritu profectui, haud parvis incrementis proceſſuro, ſi totam ad quidvis agis aut loqueris, prudentiæ moderatricis attentionem adverteris. Præmunies ſic etiam adverſus periculum mutationis, leves amicorum animos, & in quocumque eventu defenſores apud eos tibi parabis, memoriam obſervatæ in te rectitudinis, & natam ex ea verecundiam tui, qua ubi à te deſciverint, confundi eos neceſſe ſit. Simul iſta reputatio inſtabilitatis hominum efficiet, ut Deum intuearis, ut te intimè deſpicias, ut ubique præſenti Numini demiſſione intima, ſuavitate magna ſemper adhæreas: qualium intermiſſione officiorum, multa nobis obrepunt ſpectantium oculos lædentia, & illorum à nobis ſenſim abalienantia voluntates.

Monet etiam pius & verè eruditus, Antonius Maria Gratianus, in ſua præclara elegantique Synodo Amerina, quòd cum *Sacramentorum dono maximè Dei in humanum genus charitas & benignitas declaretur, maximè eorum Miniſtro id ſpectandum eſt, ut in ſuo obeundo munere, charitatis laudem mereatur. Quæ certè ei non tribuetur, qui illa petentibus, aut ægrè ſegniterque morem gerit, aut aſperè & cum quodam faſtidio adeuntes excipit; nec eorum neceſſitatem & inſtans interdùm periculum obire, quod officii ſui eſt, ſed ſuum ipſos aperiri tempus cogit; aut, quod magni criminis inſtar fuerit, moleſtis acribuſque* Synod. Amerina, cap. 30. an. 1595.

Coı
Me
uc.
ſio
d··
tu

Digitized by Google

lii, plus invidiæ apud omnes habebit, ſi vita verbis, mores à doctrina, animus ab ingenio diſſentiat. Nam innocentiam, religionem, integritatem omnes intuentur; litteras, eruditionem, artem, atque facultatem dicendi, pauci intelligunt.

Faciet prudenter Parochus, ſi ſuorum nimiam familiaritatem vitarit; non quidem ut congreſſus, ſermones, amicitiam cujuſquam rejiciat, quod agreſte horridumque eſſet; ſed ut penitùs ſe in eorum uſum ac neceſſitudinem ne dedat, multò minus ut convivia cum iis, comeſſationes, riſus, ludoſque celebret. Qui enim Parentis majeſtatem retineat apud eos, quorum ſe quotidie miſceat cœtibus? Quem ſacerdotalem decorem præferat, quibus ipſa conſuetudinis aſſiduitate contemptui jam ac ſatietati ſit? Qui Confeſſorem revereantur, aut illius verecundia teneantur, quem ſæpe teſtem, interdum & ſocium eorum quæ confitenda erunt habuerint? Quam denique concionanti, ac religionis & vitæ præcepta tradenti fidem tribuant, quem totos dies per fora, per vias, profanis involutum negociis cernant? Ergò domi, quantum poteſt, ſe Parochus contineat, frequens in Eccleſia, rarus in foro conventibuſque conſpiciatur; ſermoneſque ejus nunquam adeo remiſſi ſint, quin intra Paſtoris decorum, & religioſi hominis modum contineantur.

Sæpè Parochum, & officii ſui diligentia, & ſtudiis earum rerum quæ Parochiale munus attingunt, & morum etiam ac vitæ integritate alioquin non ſpernendum, pecuniæ amor & augendæ rei cupiditas tranſverſum agit. Animi morbus, qui ita inſidet inhæretque, ut eo qui corripiuntur, haud ſanè facilè inde leventur. Cernere eſt quoſdam adeo ſingulatim ac diù quæſitis nummulis ſuis incubantes, adeoſuis ſe anguſtiis prementes, ut pudendo parcendi ac ſeponendi ſtudio, non veſtitum

Synod. Amerina, ann. 1595. c.621. 622. & 623.

tionem accuratè fieri procurent ab iis, qui ſibi ſubditi ſunt, & ut omni modo quo poſſunt impediant, ne ſervilibus operibus violentur. Unde meritò ſanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi conjuges monet, cùm ait: *Curet, ut nemo quiſquam de familia ſua, his ſacris diebus, opus ſervile faciat.*

Concil. Mediol. 3. tit. de his quæ ad matrim. Sacram. pertinent.

Quæſt. 5. Quomodo tres hi ſuperiores Eccleſiaſtici, Politici, atque Domeſtici, rei ſunt peccatorum, quæ ab inferioribus committuntur violatione Feſtorum?

Reſp. Cùm magiſtratus ſui officii munere teneantur, ſecundùm Principum ſtatuta, ſaltationes, choreas, ludos publicos, comœdias etiam, cæteraque hujuſmodi, diebus Feſtis & Dominicis impedire, quippe quæ ſanctificationi illorum dierum, maximè contraria ſunt; conſequens eſt, eos eſſe quodammodo peccatis obnoxios, quibus præbent occaſionem, negligendo authoritate ſua profanationes illarum dierum depellere: quod idem dicendum eſt, proportione ſervatâ, de Parentibus, ac dominis, qui curam omnem non adhibent, ut illæ violationes devitentur, dieſque divino cultui dicati, Chriſtiano modo peragantur.

Verùm cùm Parochi ſpecialem magis curam habere teneantur ovium ſibi commiſſarum, ne præcipites in peccatum ruant, ac præſertim ne Deum offendant, his diebus divino cultui dicatis; eorum criminum participes ſunt, quæ diebus Feſtis committuntur, quando negligunt ea impedire, quæ pro Paſtorali ſua ſollicitudine impedire tenentur, ac facilè poſſent.

Quin etiam eodem jure tenentur Paſtores, quò cæteri ſuperiores, tum politici, tum domeſtici, choreas, comœdias, & ſimilia

lia impedire, ac propellere, quibus zelo domus Domini, ac divini cultus debent obſiſtere, ac ſæpiùs in mentem revocare dicta Divi Antonini, qui ait: *Sed heu miſeranda cæcitas Chriſtianorum, quia plura peccata faciunt, & graviora in diebus Feſtis, quàm per totam hebdomadam! Nam cùm aliis diebus oporteat eos diverſis exercitiis laborare, ut poſſint vivere; diebus Feſtivis, quando deberent laborare, pro anima & Deo vacare, implicant ſe in multis vitiis.* S. Ant. 2. p. tit. 9. c. 7. §. 3.

Quare Paſtores omni diligentiâ debent in id incumbere, ut populi ſibi commiſſi ſanctè, & utiliter dies feſtos tranſigant. Enim verò ignorare nequeunt, quod ait Sanctus Bernardus: *Otioſitas eſt mors animæ, & vivi hominis ſepultura, & ſentina omnium malorum.* Et ut docet Sanctus Hieronymus: *Teneatis firmiter, quod omnis concupiſcentiæ, & immunditiæ atque peccati mater eſt otioſitas.* Quare ne plebs ſibi commiſſa tales incidat in ſcopulos, diebus Dominicis, & Feſtis, præter exhortationes, & Catechiſmos ſeu inſtructiones, quas ex Eccleſiæ præcepto diligenter facere tenentur, alios excogitare debent modos, quibus eos occupatos detineant, iis horis, quæ divinis Officiis non deſtinantur.

S. Bern. in 8. punctis quibus pervenitur ad perfectionem punct. 8.
S. Hieron. tom. 9. in Regula Monac. cap. 12.

Neque verò utilius quid excogitari poſſe videtur, quàm ut certas pietatis congregationes erigant, tum pro fœminis, tum viris, tum etiam pro pueris, & puellis, in quibus procurent, ut præſides earum congregationum, à ſe delecti, charitatis opera proponant, quæ per Dominicam totamque hebdomadam ſequentem in Parochia ſunt exercenda. V. G. Ut viſitent infirmos, pauperes, eoſque qui in carcere detinentur: quin etiam ipſa Congregatio deputare poſſet aliquos ad ea mu-

munera; tum legi poſſet aliquis liber pietatis à Parocho deſignatus, deinde orationi vacare, aut brevem aliquem audire ſermonem, ab ipſo Parocho, aut alio in dicta congregatione conficiendum; certum enim eſt, quòd ſi Curati has congregationes in ſuas parochias inducerent, iiſque ſalutares regulas præſcriberent, cum Epiſcopi participatione, atque conſenſu, vix aliquid magis idoneum excogitari poſſet, ad veram inter populos ſtabiliendam pietatem, & dierum Dominicorum, ac Feſtorum ſanctificationem procurandam; quemadmodum quotidiana teſtatur experientia in multis Galliæ diœceſibus, & præſertim in Diœceſi Aquenſi, ubi Miſſionarii ab Eminentiſſimo Cardinali Grimaldi ad converſionem, & ſanctificationem populorum in ſuam diœceſim introducti, non alium modum magis idoneum, ad ſtabiliendum Chriſtianarum virtutum omnium praxim, & exercitium repererunt, præſertim verò ad dies Feſtos in parochiis ſanctificandos, quàm varias inſtituendo congregationes laicorum, ſub ipſorum Parochorum, aliorumque Presbyterorum, curam animarum habentium, regimine & directione, qui quotidianos afferunt fructus, & ſingulari cum benedictione, ſanctas fovent diſpoſitiones, quas Deus opere & ſtudio harum miſſionum, in populorum animis operatus eſt.

Unde S. Carolus, ſpeciali Dei providentiâ, his ultimis ſæculis Eccleſiæ conceſſus, ut typus & norma paſtoralium omnium virtutum, in Concilio Mediolanenſi, ait: *Crebrò populum Parochi, & concionatores admoneant, atque hortentur, ut in operibus officiiſque pietatis ſe exerceant, ægros homines viſitando, mœrentes piè conſolando, & alia hu-*

Concil. Mediol. 3. tit. de Feſtorum dier. cultu.

hujuſmodi præſtando : ut denique ab aliis actionibus, unde omnis peccandi materia atque occaſio exiſtit, feriati, in ea opera incumbant, ob quæ ſunt illi ſacri instituti dies. Epiſcopi cura ſit, vel litaniarum proceſſiones, vel orationes, aliarumque Chriſtianarum virtutum exercitationes inſtituere, in quibus per Feſtos dies occupati fideles abducant ſe à profanis actionibus.

Denique Rectores parochiarum, eò diligentiùs ac majori zelo debent incumbere, ut juxta illud Matthæi 22. *Quæ ſunt Dei, Deo reddantur*, populum ſuum modis omnibus inducendo, ut dies Feſtos ſanctificent, qui Dei cultui præcipuè dedicati ſunt; quòd ab hoc præſertim converſio, & ſanctificatio Chriſtianorum dependeat: enim verò ſi fideles ſint in ſanctificandis diebus Feſtis, variis pietatis operibus occupati, vitam procul dubio verè Chriſtianam agent, aliis etiam diebus; nam præter copioſas gratias quas à Deo fideli hac obſervatione impetrabunt, ſui muneris officia certiſſimè addiſcent, eaſque percipient diſpoſitiones, quæ neceſſariæ ſunt ad ritè ſuſcipienda Sacramenta, præſertim verò Pœnitentiæ; cujus digna frequentatio, magnos Chriſtianis hominibus afferre ſolet fructus.

Quæſt. 6. Quæ ſunt præcipuæ Parochorum obligationes?

Reſp. Has obligationes ſæpiùs in variis hujuſce Theologiæ Moralis Tomis attigimus, & præcipuè Tom. 3. Tr. 1. cap. 6. & 7. Tract. 2. cap. 2. & 3. & 7 Tract. 4. cap. 9. Tract. 5. cap. 5. & Tom. 2. cap. 7. Et Tom. 4. Tract. 6. cap. 8. Tract. 7. cap. 2. Et Tom. 5. Tract. 9. cap. 2. & 4. & 9. Et Tom. 6. Tract. 4. cap. 4. Et Tom. 7. Tract. 8. cap. 5. Et in fine in Epiſtola Paſtorali Summi Pont. Sed cum

præ-

præcipuæ Parochorum obligationes breviter reſtrictę reperiūtur inaccurata Synodo Tiburtina à Cardinali Julio Roma congregatâ, illius verba hìc annectere utile duximus: *Primùm omnium*, inquit, *admonendi ſunt Parochi de graviſſimis obligationibus, quas habent tanquam Dominici gregis paſtores; ſunt autem, quantùm è ſacris Canonibus colligimus, quæ ſequuntur. 1. Reſidere. 2. Pro ſuis ovibus ſacrificium offerre & orare. 3. Adminiſtrare ſacramenta. 4. Concionari, & doctrinam Chriſtianam docere. 5. Bonum exemplum præbere. 6. Magnam curam habere pauperum & miſerabilium perſonarum. 7. Frequenter viſitare infirmos. 8. Non admittere plura ſimul beneficia curata, etiam tenuiſſima. 9. Corrigere publica vitia & peccata ſuorum ſubditorū. 10. Obedire Epiſcopo & Synodalibus Conſtitutionibus. 11. Nullis ſe negociis & muneribus immiſcere, quibus à Divinis diſtrahantur. Ad eadem, & omnia teneantur etiam Parochorum ſocii, quocumque nomine vocentur.*

Synod. Tiburtina ann. 1636. tit. 4. de Parochis.

Cardinalis Marcellus Santacrucius, in alia recentiori Synodo Tiburtina, monitum magni in praxi ponderis, Parochis ſubminiſtrat his verbis: *Non s'ingeriſcano in alcun modo negl'intereſſi delle Communità, ſe non in quei caſi che la carità li ſpingeſſe a preſtare il loro ajuto; mà tutta la lor premura ſia in attendere alla cura ſpirituale dell'anime. E ſappiano, che quanto minor familiarità prenderanno con i ſecolari, tanto più di credito e di riſpetto ſi acquiſteranno appreſſo il popolo.*

Synod. Tiburtin. ann. 1658. pag. 315.

Sanctus Franciſcus Xaverius, Indiarum Apoſtolus, monita ſuggerit Patri Gaſpari Barzeo, quæ prudentiæ plena ſunt, & Parochis in praxi valdè proficua; *Sic te ſemper adhibe*, inquit, *quaſi exiſtimares, aliquando*

Lib. 4. Ep. S. Franciſci Xaverii. Epiſt. 4. à Poſſino verſa.

eos,

eos, ſcilicet Parochianos, *ex tibi amicis inimicos evaſuros; ita non committes, ut conſcios illos habeas ullius facti dictive: quod ſi unquam iræ indulgentes protulerint, vel erubeſcere traductione tui, vel incommodo aut damno negociorum te dolere ſit neceſſe. Exigit hanc à te irremiſſæ cuſtodiæ vigiliam pravitas hujus ſæculi nequam, cujus filii filios lucis ſuſpicacibus ſemper oculis obſervant. Debes eandem tuo ipſius in ſpiritu profectui, haud parvis incrementis proceſſuro, ſi totam ad quidvis agis aut loqueris, prudentiæ moderatricis attentionem adverteris. Præmunies ſic etiam adverſus periculum mutationis, leves amicorum animos, & in quocumque eventu defenſores apud eos tibi parabis, memoriam obſervatæ in te rectitudinis, & natam ex ea verecundiam tui, qua ubi à te deſciverint, confundi eos neceſſe ſit. Simul iſta reputatio inſtabilitatis hominum efficiet, ut Deum intuearis, ut te intimè deſpicias, ut ubique præſenti Numini demiſſione intima, ſuavitate magna ſemper adhæreas: qualium intermiſſione officiorum, multa nobis obrepunt ſpectantium oculos lædentia, & illorum à nobis ſenſim abalienantia voluntates.*

Monet etiam pius & verè eruditus, Antonius Maria Gratianus, in ſua præclara elegantique Synodo Amerina, quòd cum *Sacramentorum dono maximè Dei in humanum genus charitas & benignitas declaretur, maximè eorum Miniſtro id ſpectandum eſt, ut in ſuo obeundo munere, charitatis laudem mereatur. Quæ certè ei non tribuetur, qui illa petentibus, aut ægrè ſegniterque morem gerit, aut aſperè & cum quodam faſtidio adeuntes excipit; nec eorum neceſſitatem & inſtans interdùm periculum obire, quod officii ſui eſt, ſed ſuum ipſos aperiri tempus cogit; aut, quod magni criminis inſtar fuerit, moleſtis acribuſque* Synod. Amerina. cap. 30. an. 1595.

increpitos verbis, rejicit interdùm atque repellit. Ab tam agreſti atque difficili ingenio moreque longè abeſſe Parochorum humanitas debet, quorum omnis in benevolentia, in officio, in benignitate, in diligentia commendatio eſt. Quibus cum una cura incumbat, ut illi ſalvi beatique ſint, quibus præpoſiti ipſi ſunt, nec ad ſalutem ac beatitudinem perveniendi ulla quàm Sacramentorum expeditior ac certior via ſit, ab illorum profectò cultu ac frequenti uſu & perceptione, non inſuavitate morum verborumque deterrendi à Parocho, ſed comitate & affabilitate alliciendi atque invitandi ſunt. Ergo non prompta ſolùm parataque ſemper, ſed etiam obvia ſit Parochi opera Sacramenta petentibus, in eoque nullum ſuum, ſed ſemper eorum obire tempus ſtudeat, quorum ipſe ſaluti utilitatique conſultum cupit; cupere autem omnibus debet. Non ab ſuis ſe rebus occupationibuſque abduci, non quieti, non ſomno eripi ægrè ferat; ſed hunc ſibi laborem, hanc aſſiduitatem charitatemque magno cum fœnore repoſitam iri à Domino in illa die juſto judice, ſperet.

Vnum eſt, inquit in alio loco idem Episcopus, *quod nos ne prætermittamus, ſtudium & charitas noſtri gregis cogit; quod quidem ſi præſtiterint Parochi, unum multorum inſtar habebit. Id autem eſt, ut ita ipſi vitam inſtituant ſuam, ut ex eorum moribus, ac religione, alii pudoris, innocentiæ, pietatis exemplum petant. Sat doctus, ſat diſertus, ſat efficax virtutis auctor, ac vitiorum inſectator fuerit Parochus, ſi probus, ſi caſtus, ſi abſtinens, ſi pius, ſi integer ſit, ſi denique quæ alios docebit, ipſe vita præſtabit. Contra quo callidior, quo eruditior, quo in ſacris procurandis induſtrior, quo denique in tradendis vitæ præceptis populoque inſtituendo plenior eloquentiorque fuerit; eo plus ſuſpicionis, plus odii,*

odii, plus invidiæ apud omnes habebit, ſi vita à verbis, mores à doctrina, animus ab ingenio diſſentiat. Nam innocentiam, religionem, integritatem omnes intuentur; litteras, eruditionem, artem, atque facultatem dicendi, pauci intelligunt.

Faciet prudenter Parochus, ſi ſuorum nimiam familiaritatem vitarit; non quidem ut congreſſus, ſermones, amicitiam cujuſquam refugiat, quod agreſte horridumque eſſet; ſed ut penitùs ſe in eorum uſum ac neceſſitudinem ne dedat, multò minus ut convivia cum iis, commeſſationes, riſus, ludoſque celebret. Qui enim Parentis majeſtatem retineat apud eos, quorum ſe quotidie miſceat cœtibus? Quem ſacerdotalem decorem præferat, quibus ipſa conſuetudinis aſſiduitate contemptui jam ac ſatietati ſit? Qui Confeſſorem revereantur, aut illius verecundia teneantur, quem ſæpe teſtem, interdum & ſocium eorum quæ confitenda erunt habuerint? Quam denique concionanti, ac religionis & vitæ præcepta tradenti fidem tribuant, quem totos dies per fora, per vias, profanis involutum negociis cernant? Ergò domi, quantum poteſt, ſe Parochus contineat, frequens in Eccleſia, rarus in foro conventibuſque conſpiciatur; ſermoneſque ejus nunquam adeo remiſſi ſint, quin intra Paſtoris decorum, & religioſi hominis modum contineantur.

Sæpè Parochum, & officii ſui diligentia, & ſtudiis earum rerum quæ Parochiale munus attingunt, & morum etiam ac vitæ integritate alioquin non ſpernendum, pecuniæ amor & augendæ rei cupiditas tranſverſum agit. Animi morbus, qui ita inſidet inhæretque, ut eo qui corripiuntur, haud ſanè facilè inde leventur. Cernere eſt quoſdam adeo ſingulatim ac diù quæſitis nummulis ſuis incubantes, adeo ſuis ſe anguſtiis prementes, ut pudendo parcendi ac ſeponendi ſtudio, non ve- Synod. Amerina, ann. 1595. c.621. 622. & 623.

ſitum corpori, non neceſſarium vitæ cibum ſuppeditent, tantùm abeſt, ut alienis neceſſitatibus ſubveniant. Si quem ſupplendo Eccleſiæ aut Altarium inſtrumento, ſumptum facere jubentur, adeò ſe miſeri contorquent, detrectant ſemper, ut miſſuri ſanguinem faciliùs videantur, quàm in ullam impenſam loculis ſuis obolum promant. Quid? nonne iſti rem in egeſtatem ſuam comparant? cui enim tam alienum deeſt, quàm iſtis ſuum? Nos tam ſordidi ac reſtricti animi hanc proponendam imaginem duximus, ut ſi quis hujus ſe contagione morbi contactum ſentit, recipiat ſtrenuè, liberetque animum pecuniæ ſpecie, doloſis malidæmonis laqueis, irretitum. Quod quia niſi Divina ope non aſſequetur, eam omnibus ſacrificiis, omnibus precibus aſſiduè à Deo ut imploret, eum nos per ſalutem ſuam oramus & obteſtamur.

Demùm idem Illuſtriſſimus Epiſcopus prudenter advertit, quòd *Officiorum, quæ* Synod. Amerin. ann. 1595. cap. 634. *Parochus ſuis debet, haud poſtremum fuerit ſtudium tuendi inter eos concordiam, odiaque ex omnium animis detergendi. Cùm igitur in alloquendo populo ſæpè pacis ac mutuæ benevolentiæ bona commemorabit, tùm quoties diſſidere aliquos ſenſerit, antequam in apertas inimicitias erumpant, atque etiam poſtquam eruperint, eos omni ſtudio in gratiam reducere conabitur, adhibito etiam conſilio atque opera communium amicorum. Quod ſi ne hac quidem diligentia aſſequetur, ut graviùs irritatos animos ſedare & componere poſſit; rem ad nos deferet, qui quod maximè opportunum judicaverimus, remedium adhibebimus.*

TRA-

TRACTATUS QUINTUS.

De quarto Decalogi præcepto.

EGimus hactenùs de præceptis, quæ pertinent ad cultum, & amorem Dei, quæque in prima Decalogi tabulâ continentur: ſuperſunt explicanda ea, quæ ſpectant ad charitatem erga proximum, quæ in ſecunda tabula continentur. *Tota lex*, ait ſanctus Auguſtinus, *in duobus præceptis eſt, dilectione Dei, & dilectione proximi: ad duoque præcepta, id eſt ad dilectionem Dei & proximi pertinet Decalogus. Ad primum præceptum tres chordæ pertinent, quia Deus trinitas; ad alterum verò præceptum, id eſt ad dilectionem proximi, ſeptem chordæ, quomodo vivatur inter homines: nam ipſe numerus ſeptenarius tanquam ſeptem chordarum incipit ab honore parentum, Honora patrem tuum, & matrem tuam: ad parentes etenim ſuos homo aperit oculos, & hæc vita ab eorum amicitia ſumit exordium. Quiſquis autem ſuis parentibus non defert honorem, quibus parere poterit? & dicit Apoſtolus:* Honora patrem tuum, & matrem tuam, hoc eſt primum mandatum: *Quomodo primum, quando quartum mandatum eſt? niſi quia in ſeptenario numero eſt primum? Ad dilectionem proximi primum eſt in ſecunda tabula*; nam parentes inter proximos eminent, tanquam ii cum quibus magis conjuncti ſumus, & majora

S.Aug.l.de decẽ chordis, c. 6. tom.9.

debemus. Quare quartum præceptum his verbis concipitur Exodi 20. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

Omnes autem ſuperiores Eccleſiaſtici, & politici, ſub hoc parentum nomine continentur; ut patet lib. 4. Regum cap. 2. *Aſcendit Elias per turbinem in cælum, Eliſeus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi.* Et ita Eliſeus prophetam Eliam patrem vocat. Et Joas Rex eodem nomine appellat Eliſeum lib. 4. Regum cap. 13. *Deſcenditque ad eum Ioas Rex Iſrael, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi.* Hinc eſt, quòd Divus Paulus ſe pa-
1. ad Cor. c. 4. trem vocat, cùm ait: *Vt filios meos cha-*
2. ad Cor. c. 12. *riſſimos moneo.* Et in alio loco: *Non quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos: Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.*

Reges quoque, Principes, Magiſtratus, aliique ſuperiores politici, aliquo modo patres vocari poſſunt, propter dignitatem & authoritatem, quam erga inferiores exercent. Hâc de causâ ſervi Naaman præfecti militiæ Syriæ vocant eum patrem in Scriptura: *Acceſſerunt ad eum ſervi ſui, &*
Lib. 4. Reg. c. 5. *locuti ſunt ei: Pater, etſi rem grandem di-*
Catech. Roman. Par. 3. de 4. Dec. præcept. *xiſſet tibi propheta.* Et, ut ait Catechiſmus Romanus: *Præter eos qui nos genuerunt, multi præterea ſunt, quos in parentum loco colere debemus, vel poteſtatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel præſtantis alicujus muneris & officii nomine.*

Hoc etiam præcepto reciproca parentum erga liberos, & Superiorum erga ſubditos officia continentur: quare ſolita brevitate horum omnium debita officiâ exponemus. Primò igitur agemus de officio libe-

liberorum erga parentes, & parentum erga liberos: tum de officio noſtro erga ſuperiores Eccleſiaſticos, ac demùm erga Superiores Politicos, quales ſunt Reges, Principes, Gubernatores, Judices, Domini, aliique ſimiles: ac denique de officio debito erga Superiores domeſticos, quales ſunt domini erga ſervos, & mariti erga conjuges.

CAPUT PRIMUM.

De officiis, ſeu debitis filiorum erga ſuos Parentes.

Quæſt. 1. IN quo conſiſtit honor, quem filii debent parentibus?

Reſp. Hìc honoris nomine, non ſolùm intelligitur reverentia, & veneratio parentibus debita, ſed etiam amor, obedientia, & obligatio illis ſubveniendi in eorum neceſſitatibus ſpiritualibus, & temporalibus. In hunc ſenſum dicit Divus Paulus: *Viduas honora*, & ibidem: *Qui benè præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur*. Quibus verbis ſignificare voluit, viduis opem præſtandam, ac Presbyteris duplicem quoad ſubſiſtentiam, ſeu vivendi rationem, exhibendum honorem. 1. ad Tim. c. 5.

Quæſt. 2. Quonam modo filii poſſunt implere obligationem, quâ tenentur honorem, & reverentiam deferre parentibus?

Reſp. Si illis exhibeant in omni occaſione reverentiam inviolabilem, ſi illorum conſiliis acquieſcant, ſi illis non repugnent (niſi obſtet & lex divina, & regula con-

debemus. Quare quartum præceptum his verbis concipitur Exodi 20. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

Omnes autem ſuperiores Eccleſiaſtici, & politici, ſub hoc parentum nomine continentur; ut patet lib. 4. Regum cap. 2. *Aſcendit Elias per turbinem in cælum, Eliſeus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi.* Et ita Eliſeus prophetam Eliam patrem vocat. Et Joas Rex eodem nomine appellat Eliſeum lib. 4. Regum cap. 13. *Deſcenditque ad eum Ioas Rex Iſrael, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi.* Hinc eſt, quòd Divus Paulus ſe patrem vocat, cùm ait: *Vt filios meos chariſſimos moneo.* Et in alio loco: *Non quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos: Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.*

1. ad Cor. c. 4.
2. ad Cor. c. 12.

Reges quoque, Principes, Magiſtratus, aliique ſuperiores politici, aliquo modo patres vocari poſſunt, propter dignitatem & authoritatem, quam erga inferiores exercent. Hâc de causâ ſervi Naaman præfecti militiæ Syriæ vocant eum patrem in Scriptura: *Acceſſerunt ad eum ſervi ſui, & locuti ſunt ei: Pater, etſi rem grandem dixiſſet tibi propheta.* Et, ut ait Catechiſmus Romanus: *Præter eos qui nos genuerunt, multi præterea ſunt, quos in parentum loco colere debemus, vel poteſtatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel præſtantis alicujus muneris & officii nomine.*

Lib. 4. Reg. c. 5.
Catech. Roman. Par. 3. de 4. Dec. præcept.

Hoc etiam præcepto reciproca parentum erga liberos, & Superiorum erga ſubditos officia continentur: quare ſolita brevitate horum omnium debita officiâ exponemus. Primò igitur agemus de officio libe-

liberorum erga parentes, & parentum erga liberos: tum de officio noſtro erga ſuperiores Eccleſiaſticos, ac demùm erga Superiores Politicos, quales ſunt Reges, Principes, Gubernatores, Judices, Domini, aliique ſimiles: ac denique de officio debito erga Superiores domeſticos, quales ſunt domini erga ſervos, & mariti erga conjuges.

Caput Primum.

De officiis, ſeu debitis filiorum erga ſuos Parentes.

Quæſt. 1. IN quo conſiſtit honor, quem filii debent parentibus?

Reſp. Hìc honoris nomine, non ſolùm intelligitur reverentia, & veneratio parentibus debita, ſed etiam amor, obedientia, & obligatio illis ſubveniendi in eorum neceſſitatibus ſpiritualibus, & temporalibus. In hunc ſenſum dicit Divus Paulus: *Viduas honora*, & ibidem: *Qui benè præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur*. Quibus verbis ſignificare voluit, viduis opem præſtandam, ac Presbyteris duplicem quoad ſubſiſtentiam, ſeu vivendi rationem, exhibendum honorem. 1. ad Tim. c. 5.

Quæſt. 2. Quonam modo filii poſſunt implere obligationem, quâ tenentur honorem, & reverentiam deferre parentibus?

Reſp. Si illis exhibeant in omni occaſione reverentiam inviolabilem, ſi illorum conſiliis acquieſcant, ſi illis non repugnent (niſi obſtet & lex divina, & regula con-

ſcientiæ; in quo caſu humiliter reſiſtendum illis foret) licèt ſint pauperes, ſenes, debiles, & ad iracundiam proclives. Ut dicitur Eccleſiaſtici cap. 3. *Fili, ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius: & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua; eleemoſina enim patris non erit in oblivione.*

S.Ambr.in Epiſt. ad Coloſ. c.3. in hæc verba: filii obedite parẽtibus.

Unde meritò ſanctus Ambroſius ait: *Tunc poſſunt filii Deum habere propitium, ſi debitam honorificentiam rependant parentibus, circa obſequium illorum faciles, in contemptu difficiles: ſcientes, filios nunquam adverſus parentes protervire debere.*

Denique verus exhibetur à filiis honor parentibus, ſi cum illis ſe gerant, eoſque revereantur tanquam perſonas ſuâ ſorte & conditione longè ſuperiores, à quibus multa bona ſperare, & multa mala timere poſſent. Id inſinuat Eccleſiaſticus cap. 3. cùm dicit: *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominis ſerviet his qui ſe genuerunt. In opere & ſermone & omni patientia honora patrem tuum, ut ſuperveniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in noviſſimo maneat*; & cap. 7. *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviſcaris: memento, quoniam niſi per illos natus non fuiſſes.*

Qualeſcumque habeant defectus, memores eſſe debemus, nos iis vitam debere: nec tam conſiderandum eſt, quales ſint, quàm qui ſint reſpectu noſtri, hoc eſt parentes noſtri: quacumque fortunæ, honoris, & opum ſorte vivamus, aut quacumque demum virtute præditi ſimus, totum quod ſumus, poſt Deum, iis debemus.

Scriptura Sacra, ut nos efficaciter hortaretur ad hoc mandatum complendum, non

non modò præmia proponit, verùm etiam minas intentat iis, qui voluerint illud violare. Legitur enim: *Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt, & infelix.* Et cap. 20. *Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* Cap. verò trigeſimo dicitur: *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.* Proverb. c. 19.

Denique Deus Exodi cap. 21. ait: *Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur.* Et Levitici cap. 20. *Qui maledixerit patri ſuo, aut matri, morte moriatur: patri matrique maledixit, ſanguis ejus ſit ſuper eum.*

Quæſt. 3. Quomodo filii ſuum erga parentes amorem ſignificare debent?

Reſp. Quoniam parentes magis, quàm omnes alios amare debemus, quia magis illis, quàm cæteris proximis debemus, majuſque & ſtrictius vinculum cum iis habemus: juſtum eſt, & æquum, ut in omnibus occaſionibus verum hunc ſignificemus amorem; quin etiam ſtudere debemus, & quidem ſummoperè, ut illis noſtra in omnibus agendi ratio placeat, proteſtantes, nos ſummo amore eorum perſonas complecti, ſummoque deſiderio eorum bona procurare velle, illiſque complacere; ſed imprimis hic amor erga parentes eminere debet in veris illis bonis procurandis, gratiâ ſcilicet in hac vita, & gloriâ in futura. Quoniam ſi temporalia tantùm bona ipſis optemus, & temporalia tantùm illis gaudia procurare velimus, eos potiùs ut Paganos & Ethnicos, quàm ut Chriſtianos decet, amabimus; ut innuit Divus Auguſtinus, dum ait:

S. Aug. De moribus Eccleſiæ Cath. lib. 1. c. 26. to. 1.

Dicit ergo, ſecundum præceptum eſſe: Diliges proximum tuum ſicut teipſum; te autem ipſum ſalubriter diligis, ſi pluſquam te diligis Deum. Quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo eſt: hoc eſt, ut etiam ipſe perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tanquam te ipſum, ſi non ad id bonum, ad quod ipſe tendis, adducere ſatagis; illud eſt enim unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non ſit anguſtum. Et, ut ait ſanctus Bernardus: *Ad hoc debes proximum tuum diligere, ad id ad quod diligis teipſum: ſcilicet ut bonus ſit, & ad vitam æternam pervenire poſſit.*

S. Bern. lib. De modo bene vivendi ſer. 5. de charitate.

Quare filii nihil omninò negligere debent, ut parentum ſalutem procurare poſſit, ſive precibus, ſive verbis, ſive exemplis: omnemque laborem & induſtriam ſecundùm prudentiam chriſtianam adhibere debent, licèt etiam aliquando magnum non videant laborum ſuorum fructum: imò verò tunc frequentiores, & ferventiores inſtituendæ ſunt orationes, ut abundantiores à Deo gratias pro eorum converſione conſequantur, pœnitentiam etiam ſecretam propter eum finem agere debent: ſin autem videant filii, conſilia ſua parentes magis irritare, quàm eoſdem flectere, ſummâ & invincibili prorſus patientiâ eos tolerare debent, ut aliis in occaſionibus gratiora videantur iis verba, & ſalutis monita, quæ ſummâ cum prudentiâ & induſtriâ dicenda ſunt, ut ad ſaniorem mentem, & ſanctiorem vitam convertantur. Sic enim legimus in Vita Sanctorum, quòd plures filii facti ſunt ſpirituales patres parentum ſuorum ſecundùm carnem. Denique ex ſancto Auguſtino: *Ea eſt regula dilectionis, ut quæ ſibi vult bona provenire, & illis velit: & quæ accidere ſibi mala non vult, & illis nolit.*

S. Aug. De vera religione, lib. unico c. 46. tom. 1.

Quæſt.

Quæſt. 4. Quomodo intelligenda ſunt hæc Chriſti Domini verba Lucæ cap. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus?*

Reſp. Exponunt Sancti Patres hæc verba, dum docent, amorem erga parentes, cedere debere amori, quem Deo debemus: & quando nos impediunt à ſervitute Dei, tenemur eorum juſſa negligere, & deteſtari, quamvis eorum perſonas ſemper diligamus, quia, ut ait idem Chriſtus Dominus, Matth. cap. 10. *Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Scriptura*, inquit ſanctus Hieronymus, *præcipit parentibus obſequendum; ſed quicumque eos ſupra Chriſtum amat, perdit animam ſuam.* Unde ſanctus Auguſtinus ait: *Manifeſtum eſt, & honorem parentum in gradu ſuo eſſe ſervandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſunt, nulla dubitatione oportere contemni.* Et ſanctus Gregorius inquit: *Vtrumque agere per diſcretionem valemus, ut eos qui nobis carnis cognatione conjuncti ſunt, & quos proximos novimus, diligamus, & quos adverſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.* Quia, ut ait Divus Bernardus: *Majora tribuit nobis Chriſtus, quàm parentes noſtri; & ideo ſuper parentes debemus diligere Chriſtum. Stultum eſt autem aliquid pluſquam Deum amare: quia qui plus diligit creaturam, quàm creatorem, peccat; & qui præponit amorem creaturæ, amori creatoris, errat.* Et ſanctus Hieronymus ait: *Ama poſt Deum, patrem, ama matrem, ama filios: ſi autem neceſſitas venerit, ut amor parentum ac filiorum, Dei*

S.Hier. Ep. 1. ad Heliodorum.

S.Aug. lib. Cõtra Adimantem manichęũ, c.6. to.6.

S.Greg. homil. 37. in Euangelia.

S.Bern. lib. De modo bene vivẽdi, ſer.12.

S. Hieron. in Matth. c.10.

amori comparetur, & non poſſit utrumque ſervari, odium in ſuos, pietas in Deum eſt.

S. Baſil. apud Bedâ in ſcintillis c. 55. De honore parentum. Denique ſanctus Baſilius Magnus ait: *Parentes noſtros ut propria viſcera diligamus, ſi accedere nos ad ſervitutem Chriſti non prohibuerint.*

Quæſt. 5. Filii tenentur-ne ex hoc præcepto parentibus obedire?

Reſp. Dominus Noſter Jeſus Chriſtus non ſolùm verbis, ſed etiam exemplo ſuo docuit, obediendum eſſe parentibus; legimus enim in Euangelio: *Et erat ſubditus illis*, id eſt Beatiſſimæ Virgini, & ſancto Joſepho; ipſeque Spiritus Sanctus, quo calamus Euangeliſtarum regebatur, à duodecimo uſque ad trigeſimum ætatis ejus annum, nihil aliud innuit, aut indicavit divinarum ſuarum actionum, præter ejus obedientiam erga parentes. Hanc ipſam obedientiam fidelis ejus interpres, & Apoſtolus Paulus ſcribens ad Epheſios docuit, dum ait: *Filii, obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim juſtum eſt.* Et in alio loco Epiſtolarum: *Filii, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum eſt in Domino.* Et oſtendere volens, quàm grave ſit crimen non obedire parentibus in rebus juſtis, cùm loquitur de enormibus gentilium peccatis, quibus in cœcitate ſua obnoxii erant, inter cætera ait: *Parentibus non obedientes.* Idemque Apoſtolus admonet Timotheum diſcipulum ſuum, dum ait: *Hoc autem ſcitote, quod in noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: erunt homines ſeipſos amantes, cupidi .... parentibus non obedientes.* Verùm nihil magis demonſtrat filiorum obligationem in præſtanda parentibus obedientia, quàm quod legitur in Deuteronomio: *Si genuerit homo filium contumacem, & protervum, qui*

Lucæ, c. 2.

ad Ep. c. 6.

ad Coloſſ. c. 3.

ad Rom. c. 1.

2. ad Tim. c. 3.

Deuteron. c. 21. v. 18.

non audiat patris, aut matris imperium, & coercitus obedire contempſerit: apprehendent eum, & ducent ad ſeniores civitatis illius, & ad portam judicii, dicentque ad eos: Filius noſter iſte protervus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis. Lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur; ut auferatis malum de medio veſtri, & univerſus Iſrael audiens pertimeſcat.

Quæſt. 6. In quibuſnam filii tenentur præcipuè obedire parentibus?

Reſp. Cùm præceptum obedientiæ ſit omninò generale, liberi in omnibus universè loquendo parentibus ſuis obedire tenentur; vixque aliquam reperire licet excuſationem legitimam, quæ eos ab hac obedientia liberet. Et, ut ait Sanctus Auguſtinus: *In ea re ſola filius non debet obedire patri, ſi aliquid pater ipſius juſſerit contra Dominum Deum ipſius. Neque enim debet iraſci pater, quando ſic ei præponitur Deus. Vbi autem hoc jubet pater, quod contra Dominum non ſit, ſic audiendus eſt quomodo Deus; quia obedire patri juſſit Deus.* Quare etiam ait S. Hieronymus: *Hoc ipſum & intelligamus de filiis apud parentes: quod in illis tantùm debeant parentibus eſſe ſubjecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.*

S. Aug. in Pſal. 70. in præfat.

S. Hieron. in Epiſt. ad Tit. cap. 3. refertur in Canon. Si Dominus, 11. q. 3.

Verùm ſanctus Thomas ſpecialiùs obſervat ea, in quibus parentibus obedire tenemur, dum ait: *Ad illa ſe extendit debitum obedientiæ, ad quæ ſe extendit jus prælationis: habet autem pater carnalis jus prælationis in filium. Primò quidem quantùm ad domeſticam converſationem; ſic enim eſt paterfamilias in domo, ſicut Rex in regno: unde ſicut ſubditi Regis tenentur obedire Regi in his quæ pertinent ad gubernationem regni, ita etiam filii, & alii domeſtici tenen-*

S. Thom. quodlib. 2. art. 9. in corp.

tur obedire patri-familias in his quæ pertinent ad diſpenſationem domus. Secundò quantùm ad morum diſciplinam. Apoſtolus dicit ad Hæbreos 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & obtemperabamus eis: *debet ergo pater filio non ſolùm educationem, ſed etiam diſciplinam. In his ergo filius tenetur obedire patri carnali, & non in aliis.*

S.Tho.2.2. q.104.ar.5. in corp.

Quod idem Doctor paucis explicat in Summa; ait enim: *Filius tenetur obedire patri in his quæ pertinent ad diſciplinam vitæ, & curam domeſticam.*

Quæſt. 7. Filii qui contrahunt matrimonium contra parentum voluntatem, & abſque eorum conſilio, peccant ne contra obedientiam illis debitam?

Reſp. Cùm matrimonium filiorum ſit res maximi momenti, & plurimi interſit parentum, citra dubium filii tenentur parentibus ſuam hâc in re obedientiam ſignificare, priuſquam matrimonium ineant. Hæc obligatio eſt de jure naturali, & ſacri Canones eam ſtatuunt, & vehementer confirmant. S. Leo Papa relatus in Canone ait: *Paterno arbitrio viris junctæ carent culpa. Cùm ergo dicitur paterno arbitrio junctæ viris, datur intelligi, quod paternus conſenſus deſideratur in nuptiis, nec ſine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evariſti Papæ: Aliter non ſit legitimum conjugium, niſi à parentibus tradatur:* Hoc eſt non vacat crimine. Et S. Ambroſius relatus etiam in Canone ait: *Mulier nubat tantum in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat.* Et in alio Canone legimus: *Aliter legitimum non ſit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fæminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, uxor petatur; & à parentibus propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter,*

S. Leo Pap. in Ep. ad Ruſticum Epiſcopū Narbon. refertur in Can. Non omnis, 32. q.2.

Can. Honorantur, 32. q.2.

Can. Aliter, 30. q.5.

ut

ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur. Denique Concilium Tridentinum, de talibus matrimoniis loquens, ait: *Nihilominus ſancta Dei Eccleſia, ex juſtiſſimis cauſis, illa ſemper deteſtata eſt atque prohibuit.*

Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 1.

Quin etiam Reges Galliæ volentes prohibere, ne filii-familias ſine parentum conſenſu matrimonium ineant, permiſerunt, ut propter hanc ſolam rationem hæreditate priventur. Henricus II. hac de re decretum edidit menſe Februario anno 1556. quo dicit: In quantum in nobis eſt, divinam voluntatem, & mandatum exequentes, dicimus, ſtatuimus, ac præcipimus; ut filii-familias matrimonium ineuntes, aut deinceps inituri clandeſtina matrimonia, contra voluntatem, conſenſum, & inſciis parentibus, propter talem ingratitudinem & contemptum parentum ſuorum, divinæ legis & præcepti tranſgreſſionem, juriſque & honeſtatis publicę negligentiam ab utilitate publica inſeparabilem, à parentibus ſuis hæreditate privari, & à ſucceſſione excludi poſſint, ſine ulla ſpe deinceps litigandi, aut exhęredationem ita factam in controverſiam revocandi.

Hoc decretum confirmatum fuit ab Henrico III. in Comitiis Bleſenſibus anno 1579. Et à Ludovico XIII. Pariſiis menſe Januario, anno 1629. Obſervandum tamen eſt, quòd ſi parentes libidine quadam, ſeu ſine juſta ratione, filiorum matrimonium impedire vellent; in tali caſu poſt debitam reverentiam parentibus à filiis exhibitam, ut aliquo tandem modo rationabili & ęquo matrimonio conſentirent; poſt conſultum precibus Deum, piumque aliquem, & peritum virum, ſi filii matrimonium ineant ſervatis Eccleſiæ legibus, non peccant.

Quo-

Quoniam parentum poteſtas in liberos, & in familiam totam, rectâ ratione regi debet, eorumque bonum & utilitatem ſpectare, qui ipſis ſubditi ſunt: talia tamen matrimonia liberis ipſis ſuſpecta eſſe debent, licèt admodùm utilia eſſe videantur; eaque leviter non ſunt contrahenda, nec ſibi adulari, aut ſine gravi ratione ſibi perſuadere debent, parentes injuſtè ſuis deſideriis obſiſtere. Pleniùs hac de re Tom. 5. Tract. 9. hujuſce Theologiæ moralis egimus, de Matrimonio tractantes.

Quæſt. 8. Tenetur-ne filius obedire Patri, quando ſæpiùs eum urget V. G. ut matrimonium ineat, Religionem, aut Eccleſiaſticum ſtatum amplectatur, beneficium acceptet, aut ſimilia?

Reſp. Quoniam quidem vitæ ſtatus electio, magni prorsùs ad ſalutem eſt momenti, in eoque eligendo divina tantùm vocatio conſiderari debet, ſecundùm Divum Thomam: *Non tenentur nec ſervi dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſervanda, aut aliquo alio hujuſmodi.* Quoniam divinâ voluntate in his eligendis determinari debemus, nec ea facilè ſequi, quæ caro, & ſanguis perſuadere vellent. Et, ut ait Sanctus Auguſtinus: *Quid mirum, ſi pater communem filium nolebat hujus vitæ ſuſtentaculis à matre nudari, ignorans quid ſectaturus eſſet, cùm in ætate grandiuſcula eſſe cœpiſſet, utrum Monachi profeſſionem, an Eccleſiaſticum miniſterium, an conjugalis neceſſitudinis vinculum. Quamvis enim ad meliora excitandi, & erudiendi ſint filii ſanctorum, unuſquiſque tamen proprium donum habet à Deo, alius quidem ſic, alius autem ſic.* Solum Deum intueri debemus tanquam noſtræ vocationis authorem; quoniam ab eo, non au-

S. Tho. 2. 2. q. 104. ar. 5. in corp.

S. Auguſt. Ep. 199. ad Ecdiciam, tom. 2.

autem à parentibus, gratiam expectare debemus, quæ neceſſaria eſt ad operandam ſalutem noſtram, in eo vitæ ſtatu, ad quem nos vocare dignatus fuerit. Unde Sanctus Paulus ait: *Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digné ambuletis vocatione qua vocati eſtis*. Et in ~~alio~~ loco: *Vnuſquiſque in quo vocatus eſt, fratres, in hoc permaneat apud Deum*.

ad Eph. 4.

1. ad Cor. cap. 7.

Quæ ſi vera ſint de quolibet vitæ ſtatu, ſeriòque conſulendus ſit Deus, priuſquàm eum amplectamur: quâ tandem curâ & diligentiâ divinam voluntatem non debemus explorare, ut certò nobis conſtet, an nos ad Eccleſiaſticum, aut Religioſum ſtatum vocet? Nam cùm duo hæc vitæ genera admodùm ſublimia ſint, majoremque perfectionem poſtulent, in eo qui velit ea amplecti; juſtum eſt, ut is qui tale vitæ genus ſequi intendit, naturæ corruptæ conſiliis planè renuntiet, ut videat, an ad id aptus, & idoneus ſit, numve malo aliquo conſilio impulſus eſſe videatur, V. G. ut parentibus placeat, ut majori cum quiete, & otio atque deliciis vivat, ut opes acquirat, ut ab hominibus honoretur & ſimilia.

Videte vocationem veſtram, ait vocatus Apoſtolus, inquit Sanctus Bernardus: *conſideremus & nos an vocati venerimus, & vocati à Deo, cujus nimirum hæc vocatio eſt. Nec communem modò vocationem dixerim, qua juxta eundem Apoſtolum*, quos prædeſtinavit, hos & vocavit: *Sed quis vocaverit nos in honorem cleri, convenire velim conſcientias ſingulorum.... Huic enim parvulo, aut forſitan necdum nato, Eccleſiaſtica jam beneficia provida ſanè parentum ſollicitudo parabat..... Audi querelas Domini: quid ſuper hac tanta hominum temeritate loquatur*

S. Bern. in hęc verba: Ecce nos reliquimus omnia, c. 5.

tur patiens redditor, pœnitentiam magis cupiens quàm vindictam: Ipſi, inquit, regnaverunt, & non ex me; principes extiterunt, & ego non vocavi eos. Quamobrem ut hanc calamitatem devitemus, à proximorum noſtrorum ſtudio, & impulſu cavere admodùm debemus, quando cogitamus de amplectendo ſtatu Eccleſiaſtico, aut beneficio aliquo acceptando; quandoquidem, ut ait Concilium Burdigalenſe.

Concil. Burdigal. ann. 1624. cap. 6. De ordine. num. 2.

In nulla re profectò magis elaborant hujus ſæculi homines, quàm ut filii, præcipuè deformes, & ad ſæcularia negotia inepti, in ſortem Domini aſſumantur: in beneficia certè, non ad officia Eccleſiaſtica, quacumque ratione, cùm eos non vocet Dominus, promovendi. Vide tom. 2. tract. 2. cap. 3. q. 11.

S. Hieron. epiſt. 8. ad Demetr.

Sanctus Hieronymus hunc frequentem, etiam ſuo tempore, parentum abuſum valdè Eccleſiæ nocivum deplorat his verbis: *Solent miſeri parentes, & non plenæ fidei chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inveniunt, virginitati tradere: tanti, ut dicitur, vitrum quanti margaritum? Certè qui religioſiores ſibi videntur, parvo ſumptu, & qui vix ad alimenta ſufficiat, virginitati dato, omnem cenſum in utroque ſexu ſæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac urbe dives quidam fecit Presbyter, ut duas filias in propoſito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ atque deliciis provideret. Fecerunt hoc multæ, proh dolor, noſtri propoſiti fœminæ; atque utinam rarum eſſet exemplum. Quod quantò crebrius eſt, tanto iſtæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla ſecutæ ſunt.*

Verùm ſi vocationem noſtram à parentibus accipere minimè debemus, neque cæco modo eis obedire, quando nobis aliquem vitæ

vitæ ſtatum proponunt, ad eumque impellunt, præſertim verò, ſi ſanctior ſit & ſublimior; multò minùs carnali eorum affectui conſentire debemus, quoties nos impedire, & avertere volunt à ſanctioris vitæ ſtatu, ad quem movente Deo vocari nos credimus. S. Hieronymus fusè oſtendit quâ animi firmitate, atque conſtantiâ, carnis & ſanguinis conſiliis, & perſuaſionibus ſit obſiſtendum; & concludit: *Pietatis genus eſt in hac re eſſe crudelem.* S. Hieron. epiſt. 1. ad Heliod. & Ep. 4. ad Ruſticum.

Sanctus Auguſtinus ait: *Mater Eccleſia, mater etiam eſt matris tuæ: hæc nos de Chriſto concepit: hæc martyrum ſanguine parturivit: hæc in ſempiternam lucem peperit: hæc fidei lacte nutrivit, & nutrit; ciboſque majores præparans, quod adhuc parvuli & ſine dentibus vagire vultis, horreſcit; hæc mater toto orbe diffuſa, tam variis & multiplicibus errorum infeſtationibus agitatur, ut abortivi jam filii ejus adverſus eam belligerare non dubitent: ignavia etiam atque torpore quorumdam membra ſua frigeſcere plurimis locis, & fovendis parvulis minus idonea fieri dolet. Unde niſi per alios filios, unde niſi per alia membra, quorum è numero tu es, juſtum ac debitum poſcit auxilium? hujus tu neceſſitatem deſerens, ad carnalia verba converteris; nonne hæc cariora viſcera, & cæleſtia ubera oſtentat? adde viri ejus ſuſceptionem carnis, ne carnalibus inhæreres; & à Verbo æterno univerſa quæ tibi mater improperat, ne his implicareris, aſſumpta. Adde contumelias, flagella, mortem, mortem autem crucis: talibus concepte ſeminibus, talique in vitam novam connubio procreate, langueſcis, & contabeſcis in veterem hominem &c.* Nec Dei vocationem ſequeris, qui te ad altaris miniſterium vocat, & ad laborandum pro proximi ſalute. S. Aug. vel S. Paulin. in ep. 38. ad Lætum.

Scio,

Petr. Bleſ. ep. 11. ad R. Cleric. *Scio*, inquit Petrus Bleſenſis, *quia parentes tui te retrahunt à propoſito meliori: non differat quæſo, non evacuet propoſitum tuum converſionis, proditoria, & ſeductoria affectio parentum. Noli eos diligere contra Chriſtum, quos teneris odio habere pro Chriſto: multi pro parentibus ſuis animas perdiderunt, quorum occaſione mundus, qui in eis aruerat, denuo revireſcit...... Impius eſt, qui animæ ſuæ pro ſuis parentibus eſt crudelis; majoremque temeritatem hac nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis ità periculosè pro amicis ſuis.*

Quæſt.9. Tenentur-ne Eccleſiaſtici parentibus obedire, in iis, quæ ad functionum ſuarum miniſterium, aut obligationem ſtatus pertinent?

Reſp. Si Clerici Chriſti Domini exempla diligenter intueri velint hac in parte, cùm ipſum à parentum ſtudio his in rebus planè ſolutum, ac liberum viderent, ii quoque in miniſterio ſuo, ſacriſque functionibus obeundis, proximorum conſiliis acquieſcere minimè deberent. Ipſe namque Chriſtus Dominus, ut clericos inſtrueret, à Beatiſſima Virgine, & S. Joſepho inconſultis & inſciis ſe ſubduxit, ut in templo ſtaret, & ſalutaria legis doctoribus traderet præcepta; ac tandem, ubi poſt ſollicitam trium dierum parentum ſuorum inquiſitionem repertus, ubi; *Et dixit mater ejus ad illum; Fili,* Lucæ c.2. *quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?*

Quin etiam Chriſtus Dominus, ut Sacerdotes à nimio erga parentes ſtudio averteret, in iis quæ ad Eccleſiaſtica ſpectant miniſteria, viſus eſt ipſas ſanctiſſimæ Virginis non audire preces in nuptiis in Canæ Galileæ celebratis; & licèt primum ſuum

mi-

miraculum, matris interceſſione concedere vellet, quod & poſtmodùm fecit; Clericos tamen, & Sacerdotes, qui ſpeciali quodam modo præ cæteris Chriſtianis ejus veſtigia ſequi tenentur, erudire voluit, ne parentum conſiliis obſequerentur in functionibus ſuis obeundis: enimverò Joannis 2. legitur: *Dicit ei*, ſcilicet matri, *Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea:* & in alio loco, Matthæi ſcilicet c. 12. *Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te. At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? & extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Ut autem nos doceret, qua animi firmitate, & conſtantiâ parentum affectui renunciare debemus, aut obſiſtere, ubi agitur de acceptando, aut derelinquendo beneficio, de munere aliquo Eccleſiaſtico amplectendo, aut de agendi modo in ſanctis functionibus; referre videtur S. Gregorius, quod in Scripturis habetur, dum ait: *Hinc per Moyſen dicitur:* Qui dixerunt patri ſuo, & matri ſuæ, neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro vos; & neſcierunt filios ſuos: hi cuſtodierunt eloquium tuum, & ſervaverunt judicia tua. *Ille enim ſcire Dominum familiariùs appetit, qui præ amore pietatis, neſcire deſiderat quos carnaliter ſcivit. Gravi etenim damno ſcientia divina minuitur, ſi cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quiſque, ac proximos debet fieri, ſi vult parenti omnium veriùs jungi: quatenus eoſdem quos propter Deum viriliter negligit, tantò ſolidiùs diligat, quantò in eis affectum ſolubilem copulæ carnalis ignorat.*

S. Greg. mor. lib. 7. in cap. 6. Job c. 14.

Qua-

Quare quando parentes aliique proximi Clericum volunt impedire, quominùs ſacris functionibus unicè vacet, quemadmodum ait Apoſtolus: *Vt ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes:* & ubi parentes ac proximi, ſecundum carnis deſideria, modum quem ſervare debet in ſacris miniſteriis obeundis, regere volunt, tunc verbis S. Bernardi illis reſpondere poteſt: *Si me verè ut boni, ut pii parentes diligitis: ſi veram, ſi fidelem erga filium pietatem habetis, quid me patri omnium Deo placere ſatagentem inquietatis, & ab ejus ſervitio, cui ſervire regnare eſt, retrahere attentatis? Verè nunc cognoſco, quia inimici hominis, domeſtici ejus. In hoc vobis obedire non debeo, in hoc non agnoſco parentes, ſed hoſtes. Si diligeritis me, gauderetis utique, quia vado ad meum atque veſtrum, imò univerſorum patrem.*

ad Coloſſ. cap. 1.

S. Bern. ep. 111. ex perſona Eliæ Monachi, ad parentes ſuos.

Adeo porrò juſtum eſt, & æquum ut clerici parentum conſiliis in ſacris ſuis functionibus, & miniſteriis obeundis non acquieſcant, ut id etiam Leges civiles, & Imperatorum placita cavere videantur. Sic enim dicitur: *Ea quæcumque in eodem clericatus gradu locoque viventes acquirere & habere potuerint, etiamſi in patris avique, aut proavi poteſtate conſtituti ſint, & adhuc ſuperſtites habeantur, tanquam bona propria vindicent.* Legimus etiam in Decretalibus: *Si annum quartum decimum tuæ peregiſti ætatis, in beneficialibus & aliis cauſis ſpiritualibus, nec non & dependentibus ab eiſdem, ac ſi major viginti quinque annis exiſteres, ad agendum & defendendum per te, vel per procuratorem quem ad hoc conſtituendum decreveris, admitti debebis. Si verò infra quartum-decimum annum exiſtas, per te agere aut defendere non poteris ſuper ipſis; ſed vel per tuum Epiſcopum,*

Leg. Sacroſanctæ, C. de Epiſc. & Clericis.

Cap. Si annum, de judic. in 6.

pum, vel per officialem ejuſdem tibi curator dabitur ad lites hujuſmodi exercendas; aut tu ipſe, ſi major infante fueris, cum authoritate alterius eorumdem, procuratorem ad eas poteris deputare. In hujuſmodi quoque litibus, ſive cauſis, quanquã in poteſtate patris exiſtas, nec aliàs abſque illius aſſenſu in judicio reguláriter eſſe poſſis: ejus (cùm de his ſe intromittere non habeat) nequaquam requiri debebit aſſenſus.

Notandum tamen, quòd in terris obedientiæ, id eſt, ſanctæ ſedis dominio temporali exiſtentibus, Clerici non ſunt ſubjecti patriæ poteſtati, etiam quoad bona quęlibet adventitia, ita ut omnia Clericorum bona habeantur quaſi caſtrenſia.

Hìc obſervandum eſt, quòd licèt Clerici non debeant parentum conſiliis obedire, in iis quæ ad eorum ſtatum pertineant, aut ex eorum ſententiâ menteque ſe regere: ſed pium potiùs probumque virum conſulere, quando de ſuſcipiendis Ordinibus, de acceptando, aut derelinquendo beneficio aliquo, ſeu munere eccleſiaſtico cogitant, de modo munera ſua Eccleſiaſtica obeundi, deque beneficiorum ſuorum reddituum diſpenſatione; nunquam tamen debitam parentibus obedientiam & reverentiam debent exuere, nec eos vel leviter quantùm fieri poteſt irritare; & ſine ullo ſanctioris propoſiti, animique conſtantię præjudicio, his in caſibus parentibus ſignificare debent, ſe nec officio ſuo, nec debitæ ipſis venerationi deeſſe, ſed eorum deſideriis ſolùm obſiſtere, quia *obedire oportet Deo magis quàm hominibus*. Actor. c.5.

CA-

Caput II.

De obligationibus parentum erga filios & domeſticos.

Quæſt. I. Quænam ſunt præcipua parentum officia erga liberos ſuos?

Reſp. Præclarè & paucis ea recenſet Concilium Gangrenſe, in quo dicitur: *Si quis liberos ſuos relinquit, nec eos alit, nec quantùm in ſe eſt, ad convenientem pietatem religionemque adducit, ſed exercitationis prætextu negligit: ſit anathema.* Quare videmus ex hujus Concilii decreto, quo pars quarti præcepti, pertinens ad parentes explicatur, eos teneri, corporis animæque liberorum ſuorum curam habere; corporis quidem, providendo alimenta, aliaque neceſſaria ad vitam corporalem liberorum; animæ verò, eoſdem inſtruendo, & procurando, ut inſtruantur, omnemque quantùm fieri poteſt peccandi occaſionem auferendo, eoſdem corrigendo chriſtianâ prudentiâ, iiſque tandem dando bonum exemplum. Verùm enim verò cæcitate quadam deploranda, ſæpiùs videmus, parentes de anima liberorum ſuorum parùm eſſe ſolicitos, eaque tantùm curare, quæ ad corpus pertinent. Hinc ait Sanctus Joannes Chryſoſtomus: *Nulla alia ratione perverſi ut fiant liberi contingit, niſi quod eorum patres circa vitæ præſentis commoda æquo amplius incumbunt, & ferè dixerim, inſaniunt: cùm enim illa ſolummmodo inquirunt, nihilque illis præferendum cenſent, & ſuam pariter & liberorum animam negligere coguntur.*

Concil. Gangrenſ. Can. 15.

S. Io. Chr. adverſ. vituperator. vitæ monaſticæ.

Quæſt.

Quæſt. 2. Quomodo parentes tenentur providere neceſſitatibus temporalibus filiorum?

Reſp. Summâ diligentiâ & curâ laborare debent, ut omnia illi habeant, quæ neceſſaria ſunt ad vivendum ſecundùm eorum ſtatum, & conditionem: quare dubitandum non eſt, quin parentes graviter peccent, ſi curam negligant rei domeſticæ, aut bona ſua quocumque modo diſſipent, & rationem reddituri ſint inopiæ, ad quam ſuas reducunt familias, ut libidinibus ſuis, & cupiditatibus ſatisfaciant; ut patet ex Concilio Gangrenſi mox relato, & ut id ipſum oſtendit, ac probat ſanctus Auguſtinus authoritate Divi Pauli, his verbis: *Cùm Beatus Apoſtolus dicat; Quiſquis autem ſuis, & maximè domeſticis, non providet, fidem denegat, & eſt infideli deterior. Cùm ergò de eleemoſynis loqueretur ait: Non ut aliis ſit refectio, vobis autem anguſtia. Pariter ergò conſilium de omnibus haberetis, pariter moderaremini, quid theſaurizandum eſſet in cælo, quid ad vitæ hujus ſufficientiam vobis & veſtris, veſtroque filio relinquendum, ne aliis eſſet refectio, vobis anguſtia.* S. Aug. Ep. 199. ad Ecditiam.

Cura quam habere tenentur parentes rei domeſticæ, ſatis oſtendit, matres, etiam illas, quæ, ſecundùm illarum ſtatum, videntur non teneri ad manualiter operandum, dignas laude eſſe, quoties per aliquas horas, ſingulis diebus curæ rei domeſticæ incumbunt, ſimul cum puellis. Ut enim habet Clemens Alexandrinus: *Res eſt pulcherrima, mulier domus cuſtos, quæ ſe, & maritum propriis ornamentis induit, per quæ omnes exultant: filii quidem propter matrem, maritus autem propter uxorem, ipſa autem propter eos, omnes verò* Clemens Alex. in pedagogo, lib. 3. c. 11.

propter Deum. Vt paucis igitur dicam, virtutis penus eſt fortis mulier, quæ cibos otioſa non comedit.

Verùm quia plus plerumque peccant parentes nimiâ temporalium rerum ſollicitudine pro liberis ſuis, quàm negligendo bonorum ſuorum conſervationem, ac periculosè dediti ſunt avaritiæ, ſub providæ œconomiæ prætextu; quia, ut ait ſanctus Gregorius magnus: *Plerumque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur; nam ſub parſimoniæ nomine ſæpè ſe tenacia palliat.* Ideò parentes, ne cupiditate bonorum temporalium, & ſtudio promovendæ familiæ pereant, frequenter animo perpendere debent, quæ Divus Paulus Apoſtolus ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Dixit autem Apoſtolus*, inquit ſanctus Auguſtinus: *Radix omnium malorum avaritia eſt ... Nam ipſi primi homines per ſerpentem decepti, & dejecti non fuiſſent, niſi pluſquam acceperant habere, & pluſquam facti fuerant eſſe voluiſſent. Hoc quippè illis promiſerat, dicens; Eritis ſicut Dii; plus enim volentes habere quàm acceperant, & quod acceperant amiſerunt.*

S. Greg. Paſtoralis p.2.c.9.

1. ad Tim. c.6.

S. Aug. in Pſ.118.Cõcione 11.

Et, ut ait Habacuc propheta cap. 2. *Væ qui congregat avaritiam malam domui ſuæ, ut ſit in excelſo nidus ejus, & liberari ſe putat de manu mali: cogitaſti confuſionem domui tuæ.* Enimverò Proverb. cap. 15. dicitur: *Conturbat domum ſuam, qui ſectatur avaritiam.* Verùm nihil magis parentes deterrere debet à nimio congerendarum

rum opum ſtudio, nimioque earum affectu pro liberis promovendis, quàm id quod ingerit Chriſtus Dominus ſæpiùs in Euangelio, & præſertim Matthæi cap. 19. *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cælorum*. Quare ſive ſe ipſos, ſive liberorum ſuorum intueantur commoda, ardens illud divitiarum comparandarum, & familiæ promovendæ ſtudium debent exuere; quoniam nihil magis officit ſaluti, aut majori pereundi periculo nos exponit, & à fine revocat, propter quem Deus nos in lucem edi voluit, nimirùm propter vitam æternam conſequendam: *Quam difficilè*, inquit Chriſtus Dominus, *qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt*! Unde tota Scriptura, ut ita dicam, plena eſt benedictionibus in pauperes, & maledictionibus in divites, & ſingulis propemodum paginis nos hortatur, ut avaritiam, & cupiditatem caveamus: *Videte & cavete ab omni avaritia*, ait Dominus noſter Jeſus Chriſtus, *quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet*. Et Apoſtolus ait: *Sint mores ſine avaritia, contenti præſentibus: ipſe enim dixit: non te deſeram, neque derelinquam*. Marc.c.10. Luc.c.12. ad Hebræos c.13.

Sanctus Gregorius patribus familias dicit: *Audiant quod ſcriptum eſt; Qui feſtinat ditari, non erit innocens. Profectò enim qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, & more avium captus, cùm eſcam terrenarum rerum avidè conſpicit, quo ſtranguletur peccati laqueo, non agnoſcit*. Multi enim ſunt, ut dicitur Sapientiæ cap. 11. *Qui æſtimaverunt luſum eſſe vitam noſtram, & converſationem vitæ compoſitam ad lucrum*. S. Greg. Paſt.par.3. Admonit. 21.

Denique qui liberos habent, ſecundùm Chriſtianæ religionis placita ratiocinari

aſſueſcant: eaque in agendo ſequantur, quæ fides præcipit, & inſpirat: quid tandem liberis proderunt ea, quæ cum tanto propriæ ſalutis periculo congerunt? ut enim ait ſanctus Chryſoſtomus: *Siquidem filii improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt: ſin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Vis filium relinquere divitem? bonum illum ac benignum eſſe doce; ita enim etiam rem familiarem auctiorem facere poterit. Quòd ſi tenuis illi ſubſtantia fuerit, nihil deteriori in loco erit, quàm hi qui plurima poſſident. Quòd ſi malus ille fuerit, etiamſi infinitam illi ſubſtantiam relinquas, non illi cuſtodem reliquiſti, ſed longè deteriore conditione feciſti, quàm ſi ad extremam deveniſſet inopiam. Quippè filiis non ritè inſtitutis præſtat pauperes eſſe, quàm divites: paupertas enim vel invitos coercet, atque intra virtutis limites continet; opes verò ne volentes quidem pudicè temperanterque vivere ſinunt; verum exorbitare faciunt, atque pervertunt, maliſque innumeris ſubjungunt.*

S. Joan. Ch. in c. 2. Ep. ad Timoth. 1. hom. 9. in Moral.

Quæſt. 3. Parentes tenentur-ne curare, ut filii ritè inſtituantur?

Reſp. Hæc obligatio evidentior eſt, quàm ut probatione indigeat, & hoc ipſum naturale lumen ita manifeſtat, ut nemini dubium eſſe poſſit; quoniam quidem hâc curâ, & educatione chriſtianâ illis animi bona procurant, quæ corporis bonis longè ſunt præferenda. Ut enim ait ſanctus Chryſoſtomus: *Annon extremæ dementiæ & iniquitatis eſt, non tantùm ſtudii ac ſollicitudinis in rebus ſpiritualibus ponere, quantùm circa temporalia & fluxa monſtramus?* Quare Scriptura nobis ob oculos ſæpè ponit hanc parentum obligationem. Eccleſiaſtici cap. 7. *Filii tibi ſunt? erudi*

S. Joann. Chryſ. Adverſus vituper. vitæ monaſticæ, lib. 3.

erudi illos, & curva illos à pueritia illorum. Et cap. 30. *Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas*.

Legimus in Deuteronomio, quòd poſtquam denuò Moyſes mandata Dei Iſraelitis expoſuit, dixit illis: *Ponite hæc verba in cordibus & animabus veſtris ...... Docete filios veſtros, ut illa meditentur, quando ſederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque ſurrexeris*. Et c.4. monet Moyſes: *Dominus locutus eſt mihi dicens: Congrega ad me populum, ut audiant ſermones meos, & diſcant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios ſuos*. Deut.c.11.

Quanti verò parentes referat, Chriſtianam hanc filiis educationem tradere, patet Proverbiorum cap. 10. ubi dicitur: *Filius ſapiens lætificat patrem: filius verò ſtultus mæſtitia eſt matri ſuæ*. Et cap. 29. *Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ .... Puer qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam*. Et Eccleſiaſtici cap. 30. dicitur: *Qui docet filium ſuum, laudabitur in illo, & in medio domeſticorum in illo gloriabitur ... & in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus eſt pater ejus, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim reliquit poſt ſe: in vita ſua vidit & lætatus eſt in illo: in obitu ſuo non eſt contriſtatus, nec confuſus eſt coram inimicis: reliquit enim defenſorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam*.

Sanctus verò Joannes Chryſoſtomus, exponens locum illum Epiſtolæ 1. ad Timotheum cap. 2. ubi dicitur: *Salvabitur mulier per filiorum generationem*: dicit: *Liberorum educatio divinitùs datur: Si* S. Ioann. Chryſoſt. in Epiſt. 1. ad Tim. c. 2. hom. 9.

enim, inquit, permanſerint in fide, & charitate, & ſanctificatione cum ſobrietate: hoc eſt ſi ipſos poſtquam genuerint, ad iſta curaverint promovendos, maxima mercede donabuntur. Neque enim, inquit ibidem ſanctus Chryſoſtomus homilia 9. in morali, *parvi meriti eſt, indultos nobis à Deo liberos, ad ipſius exercere militiam, eique ab ipſis infantiæ pannis dedicare: nam ſi ejuſce educationis fundamenta jecerint, magnis afficiendi ſunt præmiis, quemadmodum ſi neglexerint, graviſſimis cruciatibus.* Minimè ſiquidem dubium eſt, ut ait ſanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi: *Quod ſicut uberrimum ab optima inſtitutione præmium pater-familias capiet, quicumque liberos, familiamque ſuam ad Dei cultum, & ad pietatis Chriſtianarumque virtutum diſciplinam erudierit: ita quicumque debitum hoc paternæ curæ officium neglexerit, vel prætermiſerit, is expectet, ut in die Domini ſibi duriſſimum judicium fiat.*

Conc. Mediol.3. tit. de his quę ad matr. ſacram. pertinent.

Quæſt. 4. Quaſnam inſtructiones parentes debent tradere filiis ſuis?

Reſp. Ut parentes impleant, quod illis præcipit Apoſtolus, dum ait: *Educate illos in diſciplina, & correptione Domini:* curent in primis ex Concilio Mediolanenſi, *ut nemo quiſquam de familia ſua ſit, qui Chriſtianæ fidei rudimentis inſtructus non ſit, ſive filii ſint, ſive ſervi & ancillæ, ſive alii in famulatu ſuo.* Et ſicut dicitur in Concilio Cameracenſi an. 1565. tit. de ſcholis cap. 1. *Fidei rudimenta doceant; ſymbolum Apoſtolorum ſcilicet, Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Decalogum, Eccleſiæ præcepta, & formulam confeſſionis; idque latinè, & vernaculè.*

ad Epheſ. c.6.v.4.

Cõc. Med. 3.tit.de his quę ad matrim. ſacr. pertinent.

Videri poſſunt quæ dicta ſunt ſupra To. 6. Tract. 2. c. 1. q. 9.

Præterea debent parentes non modò mentem inſtruere, & memoriam liberorum excolere, hanc ſanctam doctrinam iis tradendo; verùm etiam operam dare tenentur, ut animi affectus, cordiſque motus ad rectæ rationis fideique normam regantur; & ad ſignificandum ſuum pro Dei gloria, & liberorum ſalute promovenda zelum, ſæpiùs cum iis colloquentes de omnipotentia Dei, de mirabilibus ejus operibus, de beneficiis quæ ab eo accepimus, & jugiter ab ejus ſumma in nos largitate accipimus: *Narrabunt*, inquit Pſalmiſta, *filiis ſuis, ut ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliviſcantur Dei, & mandata ejus exquirant.* Pſalm.77. Cùm nihil magis repugnet christianæ pietati, quàm ſenſus, quos corrupta nobis inſpirat natura; quoniam, ut dicitur Geneſeos cap.8. v.21. *Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt, ab adoleſcentia ſua.* Hinc eſt, ut dicit ſanctus Auguſtinus, quòd ſolent *flendo petere etiam quod noxiè daretur, indignari acriter non ſubjectis hominibus, liberis, & majoribus, his à quibus genitus eſt, multiſque præterea prudentioribus, non ad nutum voluntatis obtemperantibus, feriendo nocere, niti quantum poteſt, quia non obeditur imperiis, quibus perniciosè obediretur.* S.Aug lib. 1. Confeſſ. c.7. Quare parentes filios ſuos intueri debent ad malum pronos; & eniti quantùm poſſunt, ut pravos hos animi motus, & pernicioſa deſideria, quæ in hoc mundo dominantur, penitùs evellant, juxta illud ſancti Joannis: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: ſi quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo: quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex patre, ſed ex mundo eſt.* 1.Ioan.c.2. v.15.

Quare magni prorsùs refert, parvulos aſſuefacere à teneris ipſis unguiculis, ut pravis triplicis hujus concupiſcentiæ motibus obſiſtant; ut contemnant quod mundus colit, & æſtimat; ut humilitatem ament, & exerceant; ut carnis voluptates fugiant, & avaritiam deteſtentur; ut quamprimùm incipiant naturæ corruptæ cupiditates reprimere; quoniam quidem Sapiens ait: *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.* Igitur imprimis parentes peccati horrorem liberis ſuis inſpirare debent, tanquam ſummi quod ipſis accidere poteſt mali; & uti poſſent exemplo Beatæ ſancti Ludovici matris, quæ ſæpiùs huic magno Regi, ejuſque fratribus dicere ſolebat: Filioli mei, Deus ſcit, quanto ego vos amore proſequor; millies tamen vos mortuos potiùs optarem, quàm uno peccato mortali coinquinari.

Proverb. 22.v.6.

Quæſt. 5. Quibuſnam mediis poſſunt hæ ſanctæ parentum inſtitutiones conſequi finem optatum?

Reſp. Si imprimis ſingulis planè momentis, ac ſingulis eorum actionibus inſtillare conentur principia corruptæ naturæ placitis contraria: bonos præceptores, ſi facultatem habeant, illis tradant, qui veram pietatem colant, eamque liberos ſuos doceant: ſi ſumma cum cura & diligentia removeant omnes peccandi occaſiones: ſi ſolidæ pietatis illis exempla præbeant: denique ſi illos paterna cum charitate, & chriſtiana prudentiâ corripiant.

Quæſt. 6. Quomodo poſſunt à parentibus cum fructu inſpirari liberis, ſenſus Chriſtiani, ſeu deſideria Chriſtiano digna?

Reſp. Intereſt multùm imprimis, ut illis ob oculos ponant vota, quæ per patrinos emiſerunt in baptiſmo, quæ fideliter ſer-

ſervare tenentur, eaque illis ſæpiùs explicare. Ut enim ait Concilium Pariſienſe: *Omnibus Chriſti fidelibus ſtudendum eſt, ut pactionis, & ſponſionis, quam cum Deo in baptiſmate fecerunt, ſemper memores exiſtant, caveantque, ne quibuslibet vitiorum ſordibus ſe maculantes, non ſolùm eundem ſibi reaccendant ignem, verùm etiam immundum ſpiritum à ſe tempore baptiſmatis expulſum, cum ſeptenario Dæmonum numero ſibi addito, ad ſe quoquo modo redire faciant.* Parentes etiam debent docere filios, quomodo, ſicut dicitur in eodem Concilio: *Abrenuntiare Diabolo, eſt penitùs eum reſpuere, ſpernere, rejicere, eique contradicere, ſeque & unumquemque ab eo alienare, ſive aliud quid quod hoc verbo exprimi poteſt. Opera ejus ſunt, quæ utique operibus Salvatoris contraria exiſtunt: primùm ſuperbia, cujus ille author eſt, & quæ eum ex Angelo dæmonem fecit, quæ eſt etiam initium omnis peccati, & cætera vitia, quæ ex radice prodeunt ſuperbiæ. Pompa Diaboli, hæc eſt quæ pompa mundi; id eſt, ambitio, arrogantia, vana gloria, omniſque cujuslibet rei ſuperfluitas in humanis uſibus, unde creſcit elatio, quæ multoties honeſtati ſolet adſcribi, & cætera hujuſmodi, quæ de fonte ſuperbiæ procedere noſcuntur. Hæc & his ſimilia ſunt, quæ unuſquiſque fidelis tempore baptiſmatis à ſe rejecit, Chriſtoque ſe mancipavit, pactumque cum Deo fecit, ne penitùs ad ea quibus abrenuntiavit rediret. Verùm ſi jura humanæ pactionis firmiter conſervantur, fixiùs tamen atque ferventiùs, jura tanti pacti, quæ cum Deo facta ſunt, inviolabiliter ſunt obſervanda.*

Concil. Pariſ. 6. lib. 1. c. 9.

Ibid. lib. 1. c. 10.

Verùm parentes non modò harum obligationum, quas in baptiſmo contraxerunt notitiam filiis tradere debent, ſed etiam ſumma cum diligentia occaſiones quærere,

eaſque oblatas accipere, ut ſenſim ſine ſenſu aſſueſcant filii, eas in praxim redigere, & obſervare; honorum quoque contemptum, qui tanta cum aviditate ſolent expeti, frequenter inſtillabunt; ac uti poſſunt illuſtrium virorum infortuniis, ac triſtibus magnatum fatis, & mortibus, quoties de iis ſermo fit, ut vanitatem harum rerum, brevemque pomparum ſæculi durationem eorum oculis ſubjiciant, ac intelligant, quanti refert ſoli Deo adhærere. Si quid autem viro probo adverſi contingat propter actionem aliquam bonam, eam laudabunt, eoſque imprimis frequentibus efferent encomiis, qui bona, & vitam exponunt lubenter potiùs, quàm ut quidquam contra conſcientiam agant, & fidem inviolabilem, quam Deo promiſerunt in ſuſceptione baptiſmi. E contra verò ſi quis coram illis loquatur de aliquo crimine commiſſo, captanda eſt occaſio, ut ejus horror illis inſpiretur, & quanta cœcitas ſit, æternas ſibi pœnas accerſere, pro momentanea delectatione.

Similiter ſi mentio fiat coram illis de choreis, comœdiis, conviviis, & ſimilibus, multùm intereſt illis exponere, hæc omnia ad mundi pompas pertinere, & ſummæ eſſe dementiæ pro his nugis ſalutem prodigere: deflendi ſunt, qui iis implicantur, & inducendi ſunt filii ad rogandum Deum, ut illis oſtendat earum rerum periculum, & maligni ſpiritus inſidias. Admonendi aliquando ſunt, quòd comœdia, ut ait ſanctus Baſilius: *Communis & publica eſt diſcendæ omnis incontinentiæ officina*. Et juxta ſanctum Ambroſium: *Deliciarum comes atque luxuriæ ſaltatio*. Et, ut dicit eruditiſſimus Theologus Ordinis ſancti Franciſci Conradus Clinglius in

S. Baſil. homil. 4. in examer.

S. Amb. l. 2. de pœnit. c. 6. Et l. 4. Epiſt. 30.

Cate-

Catecheſi catholica lib. 4. cap. 12. *Chorea mundana eſt circulus, cujus centrum eſt Diabolus, & circumferentia Angeli ejus circumſtantes; & ideo rarò, aut nunquam ſine peccato fit.* Si triſtes filii quandoque compareant, quòd ludis ſuis aliquando priventur, aut ſimilibus rebus, adhibenda eſt conſolatio, dicendumque, res creatas non admodùm eſſe amandas, nec iis nimiùm adhærendum, quia omnia talia peritura ſunt, & propter Deum eorum jactura æquo animo ferenda eſt, quoniam longè majora & acceperunt, & ſperare poſſunt beneficia à Deo.

Denique ſi conquerantur liberi, quòd verberibus ſint affecti, exhortandi ſunt, ut id pro Dei amore patiantur, qui tot mala pro ipſis paſſus eſt; quin etiam excitandi ſunt, ut aliquod officium, aut urbanitatis obſequium iis exhibeant, à quibus malè ſunt excepti; præſertim verò inculcandum eſt, quòd ultionem de illis ſumere nullatenùs debeant. Quare cavendum eſt, ne placentur, ut plerumque fieri ſolet, injuriis laceſſendo eos, à quibus ſunt offenſi: neque iis intentandæ ſunt minæ, aut incitandi liberi ad vindictam, vel odium, contra quemcumque, nec etiam contra res inanimatas, quæ lapſus, aut caſus occaſionem præbuerunt, ſeu quæ cauſa fuerint, quòd damnum aliquod paſſi ſunt.

Quæſt. 7. Quænam præcipuè vitanda ſunt à parentibus, ne impediant fructum, quem Chriſtianæ inſtitutiones producturæ ſunt in animis filiorum?

Reſp. Ex ſancto Joanne Chryſoſtomo: *Neque iſtud ſolùm iniquum eſt, & indignum, quod Chriſti præceptis contraria docetis, verùm quod favorabilibus appellationibus vitia obducitis. Quippè circenſibus ludis,* S. Joan. Chryſ. lib. 3. adverſ. vituper. vitæ monaſticæ.

M 6 *& re-*

& reliquis ſpectaculis intereſſe jugiter, urbanitatem & facetias vocatis; divitiis affluere, liberalitatem; gloriam amare, magnanimitatem; arrogantiam, confidentiam; prodigalitatem, clementiam; injuſtitiam, fortitudinem eſſe aſſerentes. Tum verò, quaſi non hæc ſufficiant decipula, virtutem quoque contrariis nominibus obnubitis; ruſticitatem quidem pudicitiam vocantes; formidinem, modeſtiam; imbecillitatemque, juſtitiam; contemptumque faſtus & gloriæ, ſervilis eſſe animi exiſtimantes; malorumque tolerantiam, ignaviam & infirmitatem: tanquam profectò metuentes, ne ſi tandem veram, & propriam harum rerum appellationem ab aliis audierint, effugiant ejuſmodi perniciem filii. Neque enim parùm confert ad evitationem mali, nudas ipſas & proprias vitiorum proferre appellationes: verùm tantùm habet momenti & roboris, ad eos qui peccant feriendos, ut plurimi nonnumquam turpiſſimis flagellis inſignes, cùm id quod ſunt, ſe vocari audiunt, modeſtè ferre non poſſint; ſed ut qui acerbiſſima ſunt perpeſſi, ita ſæviant atque efferantur. Idem quoque ſanctus Chryſoſtomus ibid. cap. 5. ait: *Nunc verò illos ad ea, quæ faluti ſuæ ſunt adverſiſſima, omni ſtudio impellitis; denique audias patres, cùm liberos ſuos ad ſtudia litterarum hortantur, hujuſmodi verba illis jugiter inſuſurrare: Ille, inquit, humilis, humilique loco natus, quia diſcendi facultatem conſecutus eſt, ſummos magiſtratus, maxima imperia adminiſtravit, opes acquiſivit ingentes, uxorem accepit divitem, conſtruxit præclaras ædes, omnibus terrori eſt, ſummaque in gloria verſatur. Alius rursùs: Ille, inquit, latina lingua eruditus, in Regia clariſſimus eſt, cunctaque intùs ipſe adminiſtrat. Alius item alium in medium adducens, proponit ad imitandum,*

cum-

cunctique penitùs inſignes, & claros in ſæculo viros memorant; cæleſtis verò converſationis, cæleſtiumque bonorum, nulla omnino fit mentio. Cæterùm ſi quis aliquid hujuſmodi memorare voluerit, ut qui cuncta pervertat, ita rejicitur. Cùm ergo hac doctrina teneros illorum animos imbuitis atque, hiſce verbis, rudes adhuc aures excantatis, profectò nihil eos aliud, quàm materiam malorum omnium docetis, duos iſtos illis violentiſſimos amores inſerentes, pecuniarum ſcilicet, & qui longè pernicioſior eſt, leviſſimæ atque inaniſſimæ gloriæ. Horum verò cùm ſeorsùm quilibet cuncta pervertere vi ſua ſufficiat, quid tandem ambo facturi exiſtimantur, ſi ſimul coeant, ſicque in juvenis animum irruant molliſſimum atque tenerrimum? nonne veluti torrentes quidam conjuncti, bona ſimul omnia corrumpunt, & perimunt; tantum ſpinarum, tantum arenæ numerum, tantamque materiæ vim intùs congerentes, ut animum illum ſterilem bonorumque omnium inferacem faciant?

Quæſt. 8. Quamnam ſequi debent parentes regulam in veſtiendis liberis, ut eorum animos à mundi pompis, & ſæculi vanitate revocent?

Reſp. Magni profectò refert, ut Chriſtianæ prudentiæ normam in veſtiendis liberis, ac præſertim filiabus adhibeant; quoniam quidem experientiâ conſtat, graviſſimum inde iis damnum inferri: educantur enim & foventur in illis pompis, in eaque vanitate, quam difficilè poſtmodum exuere velint. Ut enim ait Sanctus Chryſoſtomus: *Per ſe magnum malum eſt nimius ornamentorum appetitus & deſiderium, etiamſi nullum aliud inde enaſceretur, ſed citra periculum id liceret habere: nam ad inanem gloriam faſtumque parat & inſtruit.* S. Chryſ. in Ep. ad Coloſſ. c. 4 hom. 10.

Verè

Verè deploranda eſt parentum cæcitas, qui ſine ullo ſcrupulo liberos ſuos perniciosis ſæculi pompis aſſuefaciunt, iis quas à teneris annis tradunt veſtibus, eâque quam inculcant imprudenter æſtimatione, ornamentorum apparatu ſuperfluo; quâ tandem ratione poſt talem educationem, earum filiæ aſſequi poſſunt, ea quæ Divus Petrus tradit præcepta, cùm ait: *Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus; ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples: ſic enim aliquando, & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo, ornabant ſe ſubjectæ propriis viris?*

Ep.1. Petr. cap.3.

Quâ tandem ratione virgines illæ vanis illis ornamentis aſſuetæ, quæque ea rebus omnibus præferunt, S. Pauli dictis obtemperabunt, qui ait: *Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, & non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa; ſed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona?* Timere profectò deberent ne luxu ſuo minis Iſajæ prophetæ ſe exponant, quas ille Dei monitu in filias vanas Iſrael ſuo tempore profudit his verbis: *Et dixit Dominus: pro eo quod elevatæ ſunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant: decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola,*

1. ad Tim. cap.2.

Iſa.c.3.16.

liola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra. Et erit pro ſuavi odore fætor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine calvitium, & pro faſcia pectorali cilicium.

Ideò verò plerumque fit hic in ornamentis exceſſus, quia credunt eum ſine peccato fieri poſſe; ut enim ait ſanctus Gregorius: *Sunt nonnulli qui cultum ſubtilium, pretioſarumque veſtium non putant eſſe peccatum. Quod ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives qui torquebatur apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, videlicet ut honorabilior cæteris eſſe videatur.* Nam quia pro ſola inani gloria veſtimentum pretioſius quæritur, res ipſa teſtatur, quòd nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, ubi ab aliis non poſſit videri; præterquam quòd ſatis evidens eſt, ut ait Tertullianus, quòd *hæ pompæ quàm de proximo curent luxuriæ negotium, & obſtrepant pudicitiæ diſciplinis; dignoſcere in facili eſt, quod gratiam decoris cultus ſocietate proſtituunt.* Quare Sanctus Clemens Alexandrinus modum agendi Lacedæmoniorum referens: *Laudo*, inquit, *ego & admiror veterem Lacedæmoniorum civitatem: quæ ſolis meretricibus floridas veſtes, & aurum mundum geſtare permiſit, à probis mulieribus mundi ſtudium auferens, quod ſolis meretricibus ſe ornare concederet.* Idem ſanctus Pater ibidem lib. 3. capite 11. ait: *Ea ergo quæ à fœminis ad luxum comparantur, ab eis tanquam pennæ detrahendæ ſunt, ut quæ inſtabilem ſuperbiam ac mollitiem, inaneſque voluptates procreent, quibus excitatæ, & quodammodò alatæ, ſæpè à matrimoniis reſiliunt.*

S. Gregor. hom.40.in Euang.

Tertull.de cultu fœminarum, lib.2.n.9.

S.Clem in Pædagogo lib.2.c.10.

Quare

Quare parentes non ſatis inculcare poſſunt liberis ſuis, modeſtiæ in veſtibus ſuis amorem, eique eos à teneris annis aſſuefacere, peculiarem ſuam venerationem, & æſtimationem erga eas ſignificando, quæ talem modeſtiam obſervant, eaſque coram filiabus ſuis vituperando, quæ contra talem modeſtiam peccant. Neque unquam aut polliceri, aut dare debent vana hujuſmodi ornamenta, tanquam pretium & mercedem actionis bonæ, neque eas ideo laudare debent, aut alias iis præſentibus, quòd pulcrioribus veſtibus ſint ornatæ; imò verò iis majorem amorem ſignificare debent, quando eas modeſtiùs vident veſtitas; ac frequenter inſinuare, omnia illa ornamenta eſſe pompas Diaboli, quibus in baptiſmo renunciarunt.

Eam verò regulam normamque in veſtiendis liberis, ſive pueris, ſive puellis, tum in pueritia, tum in adoleſcentia ſervent, quam perſonæ pietate ſimul, & modeſtiâ ſpectatæ ſervare ſolent, ſuis in liberis veſtiendis, ſervatâ ſimul ætatis, & conditionis ratione; quamque illæ in ſe veſtiendis obſervant, caveantque, ne videantur excedere, ſed potiùs continuum Chriſtianæ modeſtiæ exemplum ſuis prębeant æqualibus, neque luxum quem vocant *modarum*, ac vanitatum quas quotidie mundana excogitat induſtria, ſequantur, curentque, ne liberi ſui eas nimis accuratè ſequi velint.

Hanc chriſtianam modeſtiam, in ipſa Baptiſmi ſuſceptione exhiberi, æquiſſimo Decreto mandat Cardinalis Bonifacius Caetanus, in Synodo Tarentinâ, his verbis: *Infantes ad baptiſmum ſuſcipiendum, non ſericis, auro, gemmiſque ornatis veſtibus, ſed lineis albis tantùm adduci mandamus; ne dum confeſſione verbali, mundo ac pom-*

Synod. Tarentina tit. 20. c. 3. ann. 1614.

pompis ejus abrenunciant, re & factis illas geſtent atque retineant. Videri poteſt Tom.3. de Baptiſmo.

Et in eleganti Synodo Amerinâ, vult Antonius Maria Gratianus, Epiſcopus, ut *moneant Patrinos Parochi, ut hoc officium, non per jocos & vanitatem, ſed graviter pièque obeant: viri, ut gladios, telaque, & arma ponant: fœminæ, ut modeſto in cultu habituque corporis animique accedant; ut ne quibus pompis pro alio abrenunciaturæ adveniunt, earum ipſæ oſtentatrices exiſtant: & ipſorum quoque infantium cultus, magis ſimplicitate (quod & ætatem eorum tum primùm vitam ineuntium, & myſterium quo initiantur decet) quam ſumptu laudetur. Linteis tegantur puris mundiſque, potius quam magno opere elaboratis; multò minus ſerico auroque intextis; ne interroganti Sacerdoti, an ſathanæ pompis abrenuncient? re ipſi negare videantur, quod Patrini eorum pro ipſis palam verbis profitentur.* Vide Tom.4.Tr.6.c.9.q.9. Synod. Amerina ann. 1595. cap.43.

Quæſt. 9. Quænam præſertim magis evitanda ſunt, ac majori cum horrore à filiabus avertere debent parentes corporis ornamenta?

Reſp. Quoniam quidem muliebris ſexus totus pronus eſt, ut pulchrior videatur, & appareat, atque ut aliis placeat, ideoque ſolet intemperantiùs, & ſine ulla plerumque animadverſione, aut attentione animi, pernicioſos abuſus ſequi, pectuſque & brachia nuda geſtare, variiſque vultum fucare pigmentis, & artificiis; parentes profectò tenentur pronam hanc filiarum ſuarum inclinationem quamprimùm ſiſtere, & malum hoc ab ipſa prima infantiâ ſaluti admodum pernicioſum impedire; quippe quod non ſolùm puellis ipſorum, ſed & proximis quoque noceat.

Id autem aſſequi poterunt, ſi præſentibus filiabus ſuis pulchritudinem illam corporis deſpicere videantur, ac impediant ne idcircò laudentur, & ad vanitatem excitentur; ſi procurent, ut pectus brachiaque modeſtè cooperiant, eaſque deteſtentur, & contemnant, quæ aliter incedunt. Advertendo ad id quod dicit S. Clemens Alexandrinus, quòd *nullo modo permittendum eſt mulieribus, ut nudam aliquam corporis partem offerant viris, ne ambo prolabantur: hi quidem, ut qui ad videndum incitentur: illæ verò, ut quæ in ſe virorum intuitum attrahant*. Denique ſi parentes fucos omnes, omniaque pigmenta penitùs amoveant, aliaque artificia, quibus filiæ utuntur, ut pulchriores appareant, ſub prætextu defectus alicujus regendi, aut vultus ſpeciem conſervandi.

S. Clem. in Pædagogo lib. 2. c. 2.

Ut enim ait S. Cyprianus: *Manus Deo inferunt, quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt, neſcientes, quia opus Dei eſt omne quod naſcitur, Diaboli quodcumque mutatur*. Unde S. Hieronymus in compendio vitæ ſanctæ Paulæ, advertit, quòd continuè flebat, eo quòd ſimilia fecerat in juventute ſua; ait enim: *Cùm à nobis crebriùs moneretur, ut parceret oculis, & eos ſervaret Evangelicæ lectioni, ajebat; Turpanda eſt facies quam contra Dei præceptum purpuriſſo, ceruſſa, & ſtibio ſæpè depinxi: affligendum corpus quod multis vacavit deliciis: longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu; mollia linteamina & ſerica pretioſiſſima, aſperitate cilicii compenſanda: quæ viro & ſæculo placui, nunc Chriſto placere deſidero.*

S. Cypr. tract. de diſciplina, & habitu virginum.

S. Hieron. ep. 27. ad Euſtoch.

Non ſatis his rebus invigilare poſſunt parentes, ſi vero Dei zelo tangantur, ſi ſalutem liberorum & proximorum ament, om-

omnem adhibebunt induſtriam, ut periculoſam illam virginum animis à corrupta natura inſitam inclinationem, ut pulchriores videantur, penitùs evellant. Sin autem negligant, caveant, ne Deo exactam reddant rationem pro infinitis peccatis, quæ ex iis abuſibus naſcuntur.

Verùm quia hac de re, occaſione datâ, egimus primo hujus moralis tractatu cap. 16. de intentione: Et cap. 17. de conſuetudine. Tractatu 3. cap. 8. de venditione. Tom. 3. tractatu 4. de Euchariſtia cap. 8. Tom. 4. tractatu 6. de Pœnitentia cap. 9. Et quoniam multi ſancti Patres pleniùs de hac materia egerunt, hìc pauca tantùm verba referam ex Divo Auguſtino, S. Clemente Alexandrino, S. Cypriano, & Tertulliano; ut intelligant Parentes, quantâ cum diligentiâ teneantur hos abuſus impedire, filiaſque ſuas non modò verbis, ſed exemplis inſtruere. S. Auguſtinus relatus in Canone ait: *Fucare figmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt.* Et ut pulchrè dicit S. Clemens Alexandrinus: *Quemadmodum cui impoſitum eſt cataplaſma, & cui inuncti ſunt oculi, vel ipſo aſpectu præbet morbi ſuſpicionem: ita fuci, tincturæ, & colores illiti, animam intrinſecùs ægrotare ſignificant.* Et ex S. Cypriano: *Ornamentorum ac veſtium inſignia, & lenocinia fucorum, non niſi proſtitutis, & impudicis fœminis congruunt, & nullarum ferè pretioſior cultus eſt, quàm quarum pudor vilis eſt. Sic in Scripturis Sanctis, quibus nos inſtrui Dominus voluit & moneri, deſcribitur civitas meretrix compta pulchrius, & ornata, & cum ornamentis ſuis, ac propter ipſa potius ornamenta peritura.* Parentes filiabus ſuis inſinuent, quod ait Tertullianus: *Chriſtianæ pudicitiæ, appetitionem ſui,*

Can. fucare, de conſecr.diſt.5.

S.Clem.in Pædagogo lib. 3. c. 2.

S. Cypr. Tract.1.de habitu virginum.

non

Tertull.de cultu fœminarum, lib,2. n.2. *non tantùm non appetendam, ſed etiam execrandam vobis ſciatis. Primò quod non de integra conſcientia venit ſtudium placendi per decorem, quem naturaliter invitatorem libidinis ſcimus. Quid igitur excitas in te malum iſtud, cujus te profiteris extraneam? tum quod tentationibus viam aperire non debemus, quæ nonnunquam inſtando perficiunt, certè vel ſpiritum ſcandalo permovent.*

Unde etiam Antonius Maria Cardinalis Gallus, in Synodo Auximana, ſic ſtatuit: *Mulieres fucatæ, & quæ margaritas, monilia, capitis comas petulanter compoſitas, aliave vana ornamenta deferre non erubeſcunt, ad Communionem non admittantur.* Vide Tomo 3. Tractatu 4. capite 11. quæſtion. 4.

Synod. Auximan. an.1593.de Euchar. cap.10.

Quæſt. 10. An parentes teneantur ſumma cum diligentia filiis præceptores procurare bonos, & efficere, ut ſtudeant in collegiis, ubi major viget diſciplina?

Reſp. Parentes ſummâ profectò cum cura tenentur liberos ſuos educare, illudque præcipuum eſt illorum munus, & debitum erga liberos officium; ac cavere debent, ne dum humanioribus litteris imbuuntur, ac ſcientias diſcunt humanas, periculo amittendæ pietatis, & devotionis exponantur; ideòque præceptores eligere debent, qui pietate, magis etiam quàm eruditione ſint commendabiles; ut liberos ſuæ curæ commiſſos, per inſtructiones ſuas ad Chriſtianarum virtutum exercitium frequenter adhortentur, & à vitiis adoleſcentibus ordinariis eos avocent.

Unde Sanctus Hieronymus ad Lætam, Epiſt. 7. ait: *Magiſter probæ ætatis & vitæ atque eruditionis eſt eligendus.... difficulter eradicatur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchilia quis in priſtinum candorem*

S. Io. Chr. hom.60.in Matt.

rem revocet? recens teſta diù, & ſaporem retinet, &odorem, quo primùm imbuta eſt. Ideòque Sanctus Joannes Chryſoſtomus cæcitatem deplorat parentum, dum ait: *Majorem aſinorum ac equorum, quàm filiorum curam habemus. Nam ſi burdonibus atque aſinis agaſo nobis præficiendus eſt, non parùm vigilamus, ne dementem, aut temulentum, aut furem, aut rei ejus imperitum præficiamus. Sin verò ad colendum filiorum ingenium pædagogus ſit nobis inveniendus, qui caſu oblatus fuerit, eum recipimus, nec conſideramus, ullam artem hoc artificio ſublimiorem non inveniri. Quid enim majus quàm animis moderari, quàm adoleſcentulorum fingere mores? omni certè pictore, omni certè ſtatuario, cæteriſque hujuſmodi omnibus excellentiorem hunc duco, qui juvenum animos fingere non ignorat. Attamen nos omnia ſpernimus, ac illud tantummodo conſideramus, quomodo volubilitate linguæ adoleſcentes præſtabunt; quod etiam quæſtus gratia facimus; non enim ut eloqui ſciant, ſed ut pecuniam eloquentia colligant, eloqui ſtudent.*

Præter autem curam eligendi boni præceptoris, parentes quantùm fieri poteſt curare debent, ut in optimis collegiis filii educentur, ubi morum diſciplina viget & ubi cavetur, ne promiſcuè juvenum animi poetarum fabulis impleantur, ſine ullo delectu; quod quidem poſtmodum juvenum moribus non leviter nocere poſſit.

Sanctus Auguſtinus indicat, hæc ſtudia non leviter ſæpiùs nocere, cùm ait: *Tenere cogebar Æneæ neſcio cujus errores, oblitus errorum meorum, & plorare Didonem mortuam, quia ſe occidit ob amorem.* Et cap. 16. ait: *Talis dementia, nobiliores & uberiores litteræ putantur, quàm illa quibus legere & ſcribere didici.* Et cap. 17. ſubdit: S. Auguſt. Confeſſ. lib. I. c. 13.

Nonne

Nonne ecce illa omnia fumus & ventus? ita ne aliud non erat, ubi exerceretur ingenium meum, & lingua mea laude tua, Domine? laudes tuæ per Scripturas tuas ſuſpenderent palmitem cordis mei, & non raperetur per inania nugarum turpis præda volatilibus?

Hæc Divi Auguſtini verba, graviter deplorantis conſuetudinem illam liberos inſtruendi, Ethnicorum, & Poetarum fabulis ſine ullo delectu, cum magis idoneæ plerumque ſint ad excitandas alendaſque paſſiones, & impudicitiam potiùs provocandam, quàm ad humaniores litteras tradendas; parentes incitare deberent, ad procurandam liberis ſuis educationem magis chriſtianam; ac ubi Ethnicorum libri legendi ſunt, ii non ſine delectu legi debent, ſed ſelecta quæque loca, minùſque periculosâ, & ab iis affectibus vacua, quibus adoleſcentum animi commoveri plerumque ſolent; iis ita debent explicari, ut prava hujuſmodi ſtudia, pravique affectus cum ipſis ſimul litteris, in eorum animis non illabantur.

Sanctus Hieronymus hâc de re reſcribens ad Lætam, Epiſt. 7. inquit: *Diſcat primò pſalterium, his ſe canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam. In Eccleſiaſte conſueſcat quæ mundi ſunt calcare: in Iob virtutis & patientiæ exempla ſectetur. Ad Evangelia tranſeat, nunquam ea poſitura de manibus: Apoſtolorum acta, & Epiſtolas tota cordis imbibat voluntate: cumque pectoris ſui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Pentateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros, Eſdræ quoque & Eſther volumina..... Cypriani Opuſcula ſemper in manu teneat. Athanaſii Epiſtolas, & Hilarii libros inoffenſo decurrat pede: illorum tractatibus, illorum delectetur inge-*

ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet.

Hâc ratione Sancti Patres adoleſcentium animos erudiri volebant: neque levis fortaſſe corruptionis oritur occaſio in Chriſtianorum juvenum moribus, quòd contrariam plerumque ſequantur educandi rationem.

Verùm ſi parentes periculoſæ huic juventutis educandæ methodo teneantur obſiſtere; maiori profectò curâ cavere debent, ne cùm Philoſophiæ, & Theologiæ ſtudent, corruptæ moralis, carniſque, & ſanguinis affectibus planè conformis, imbuantur placitis, quæ vitiatæ naturæ pravos alit affectus: eoſque ab his opinionibus adeò periculoſis avocare debent, quæ Chriſtianorum vitam, non tam Chriſti præceptis ſtudent conformare, quàm Chriſti mandata regulaſque morum, pravis hominum affectibus accommodare. Quâ de causâ S. Carolus in Concilio Mediolanenſi 6. ait: *Longè abſint à nobis voces illorum, qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis, ad capiendas animas.* In Orat. habita in Concilio Mediol. 6.

Quæſt. 11. Quænam ſunt occaſiones periculi plenæ, quas parentes potiſſimùm removere debent à liberis ſuis?

Reſp. Quoniam quidem non ex alio fonte frequentiùs oritur adoleſcentium ruina, quàm ex prava ſocietate; certum eſt, parentes omni cum cura & diligentiâ debere liberos ſuos ab ea prorſus avertere, & præſervare: quâ in re conſilium ſequi poſſunt, quod ſancta Thereſia ſuâ tradit in vitâ, manu propria conſcripta cap. 2. ubi ait: Mihi cognati erant germani, qui paternam domum frequentabant; cœteris enim omnibus diligentiſſimè ejus aditum præcludebat pater;

pater; atque utinam etiam ipſos prohibuiſſet cognatos germanos: nunc enim video pericula tenerioris ætatis, cum prima virtutis ſemina pullulare ſolent; quantumque cavere debent parentes, ne mundi vanitatem liberi cognoſcant , neve ullum commercium habeant cum iis, qui liberos ad has mundi pompas inclinent. Ejuſdem propemodùm eramus ætatis, ſed ii paulò me provectioris, ſimul ferè ſemper converſabamur, me admodum diligebant; ego verò iis referre ſolebam ea, quæ eorum placebant ingeniis, mihi quoque ſuos referebant amores, eorumque ſucceſſus, & ejuſmodi frivola, quæ caſtioribus auribus non placent; quin etiam iis affectibus mollior meus tunc animus obnoxius erat, iiſque cedebat impreſſionibus: unde mihi prima mali labes. Ah! ſi mihi liceret conſilium dare parentibus, conſulerem profectò, ut ab iis imprimis caveant, qui cum liberis ſuis in ætate tenera ſocietatem ineunt, aut cum iis frequenter converſantur; quoniam corruptæ naturæ noſtræ inclinatio, prona ſemper magis eſt in malum, quàm in bonum: id ipſa ego ſum experta: nam ex ſpectatiſſima virtute, & probitate ſororis meæ majoris, nullum omninò fructum percepi; è contra verò cognatæ cujuſdam meæ prava ſequebar exempla, quæ paternas ædes meas ſæpiùs frequentabat. Et paucis poſt verbis ait: Nonnunquam obſtupeſco, cùm recordor malorum, quæ ex prava ſocietate naſcuntur; quæ quidem talia ſunt, ut ea vix ipſa crederem , niſi fuiſſem experta; quod quidem malum maximè timendum eſt in ætate tenera, & optarem vehementer, ut parentes omnes ex pravo mearum culparum exemplo fructū aliquem perciperent, ut ſumma cum cura,

& di-

& diligentia talibus deinceps periculis obviam eant: enimverò adeò ex illa familiaritate, quam cum iſta cognatâ mea contraxi ſum mutata, ut vix aliquid bonæ indolis veſtigium in mente mea reliquerit; & quæ priùs erant virtutum ſemina, ferè penitùs extirpavit: eaque, & altera quæ ſimili modo vivebat, eaſdemque ſequebatur nugas, pravos ſuos habitus & inclinationes menti meæ quodammodò impreſſerunt.

Quare ſi parentes proficere velint, fructumque aliquem ex ſalutaribus his ſanctæ Thereſiæ documentis percipere, ne Deo rationem reddere teneantur propter liberorum ſuorum jacturam, & ruinam, ex negligentiâ profectam; imprimis cavere debent, ne filiæ ſuæ cum pueris commercium habeant, aut colloquium, ſive in ſcholis, ſive in ludis; neve pueri ſimiliter frequentent puellas; & hâc in parte ſancti Hieronymi ſcribentis ad Gaudentium conſilium ſequantur: *Sexus fœmineus ſexui ſuo jungatur; neſciat puella, imò timeat, cum pueris ludere.* Unde Concilium Cameracenſe ait: *Et quantùm fieri poſſit, in ſcholis puerilibus puellæ ſeparentur à pueris.* Concil. Camer. 1565. tit. de Scholis c. 2.

Idemque ſanctus Hieronymus ſcribens ad Lætam, inquit: *Nuſquam abſque te prodeat in publicum. Baſilicas martyrum & Eccleſias ſine matre non adeat. Nullus ei juvenis, nullus cincinnatus arrideat .... Nolo de ancillulis ſuis aliquam plus diligat, cujus crebrò auribus inſuſurret: quidquid uni loquitur, hoc omnes ſciant. Placeat ei comes non compta, neque formoſa atque laſciva, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur: ſed gravis, pallens, ſordidata, ſubtriſtis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum & pudicitiæ virgo veterana.*

Secundò, parentes omni curâ eniti de-

bent, ne pravorum ſocietate, liberorum ſuorum mores corrumpantur. Hos enim laqueos junioribus tendere plerumque ſolet Dæmon, & quos nec educationis defectu, nec parentum indulgentiâ, nec indocilitate ingenii perdere potuit, eos improborum ſocietate & confabulatione ſæpè pervertit. Adeò ut dici verè poſſit, malignum ſpiritum non aliis frequentiùs inſtrumentis uti, quàm hominibus, ad pervertendos homines. Quare Sapiens ab hoc periculo volens avertere juvenes, ait: *Fili mi, ſi te lactaverint peccatores, ne acquieſcas eis. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt*. Et in alio loco: *Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec tranſeas per illam: declina & deſere eam.* Cujus quidem dicti rationem aſſignat, dum ait: *Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit; amicus ſtultorum ſimilis efficietur*. Et Apoſtolus Paulus ait: *Nolite ſeduci, corrumpunt mores bonos colloquia mala*. Et ſanctus Ambroſius in hunc Apoſtoli locum ſcribens: *Significat*, inquit, *confabulatione malorum hominum, everti poſſe bonorum propoſitum: aſſiduitas enim pravi colloquii vitiat mentem, ac per hoc ab his cavendum*.

Proverb. c. 1. v. 10.

Cap. 4. 14.

Proverb. c. 13. v. 20.

1. ad Cor. c. 15.

S. Amb. in Epiſt. 1. ad Cor. c. 15.

Enimverò, ut ait ſanctus Gregorius Nazianzenus, Oratione 1. Toto impetu & deſiderio prona fertur in malum natura noſtra, adeò ut ſi cum improbis ſocietatem, & amicitiam ineamus, eorum agendi loquendique licentia, naturæ corruptæ penitùs favens, in mentes noſtras ſuaviter, & ſenſim ſine ſenſu illabatur; & licèt eorum facta in initio non ita nobis placeant, paulatim tamen mentes noſtras

cor-

corrumpunt, & perverſis ſuis exemplis nos ad eos imitandos invitant, & aſſuefaciunt. Ideòque ſanctus Auguſtinus ait: *Nam cùm alii amant, & appetunt iſtum mundum, alii ſe optant ab iſto mundo liberari, quis non videat, illos inimicos eſſe iſtis? Nam ſi poſſunt, eos ſecum ad pœnas trahunt, & magnum donum eſt, inter eorum verba verſari quotidie, & non excedere de itinere præceptorum Dei: ſæpè enim mens nitens pergere in Deum, concuſſa in ipſo itinere trepidat, & plerumque propterea non implet bonum propoſitum, ne offendat eos, cum quibus vivit, alia bona peritura & tranſeuntia diligentes atque ſectantes. Ab his ſeparatus eſt omnis ſanus.* S. Aug. in Pſal.6.

Quæ ſacra Scriptura & Sancti Patres dicunt de pravorum ſociorum gravi periculo, præſertim in juventute, ſatis oſtendunt, quantâ curâ parentes liberos ſuos à perverſorum ſocietate debent avocare: neque ſolùm eos debent avertere ab iis qui vitioſam vitæ rationem apertè profitentur, verùm etiam ab iis quorum confabulatio, licèt non palam appareat vitioſa, à pietatis tamen ſtudio paulatim eos revocat; à Sacramentorum frequentatione, ab oratione, & piorum librorum lectione; quique inſinuare poſſunt hæc virtutum exercitia, nec eſſe neceſſaria, nec eorum ætati, ſeu conditioni congrua, & convenientia; neque alios miſcere ſolent ſermones, quàm de voluptatibus, de recreationibus, de rebus in hoc mundo ſperandis, deque vanitate, & fama, & honoribus hujus ſæculi conſequendis. Denique ab eorum ſocietate, & converſatione revocandi ſunt liberi, qui continuo degunt in otio, qui non aliud cogitant, aut animo verſantur, quàm ut vitam hilari-

ter agant in jocis, ac ludricris rebus, qui cauponas, choreas, & comœdias frequenter adeunt; ac præcipites tandem in gravia ruunt pericula, in quæ ſimul abripiunt ſecum eos, qui eorum confabulatione delectantur.

Quæſt. 12. Tenentur-ne patres & matres impedire, quominùs liberi ſui profanas addiſcant cantilenas, fabuloſas & imaginarias legant hiſtorias, quas romanſias vocant, & comœdias frequentent?

Reſp. Quæ diximus de parentum officio liberis debito, ut eos ſecundùm pietatem educent, & avocent ab iis quæ cupiditati placent, ac virtutum ſemina in junioribus animis poſſunt opprimere: ſatis oſtendunt, parentes curare debere, ne liberi profanas illas, & mundanas cantilenas addiſcant; quoniam quidem certum eſt, eas non mediocriter mundi amorem promovere, & juvenum animos admodùm periculosè ad impudicitiam plerumque provocare, & vix, ac ne vix quidem, innocentiam conſervari poſſe, quando iis rebus aſſueſcunt, quæ Chriſtianæ religionis placitis, & principiis ita contrariæ ſunt, quarumque venenum facilè repit, & ad cor uſque penetrat.

Quare ſanctus Paulus Apoſtolus ait: *Fornicatio autem & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos; aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Hinc etiam eſt, quòd ſanctus Hieronymus ait: *Vocis dulcedines per aurem animam vulnerantes, puellarumque laſciviæ repellantur: quæ quantò licentiùs adeunt, tantò difficiliùs evitantur.* Enimverò ſanctus Auguſtinus de ſe ipſo loquens in Confeſſionibus aſſerit: *Voluptates aurium tenaciùs me implicaverant, & ſubjugaverant.* Et legimus in Inſtitu-

ad Epheſ. c.5.v.3.

S.Hier.Ep. ad Gaudentium.

S. Aug. Conf. l.10. c.33.

ſtitutionibus Lactantii Firmiani: *Illa omnia quæ verbis carent, id eſt, aeris & nervorum ſuaves ſoni, poſſunt facilè contemni, quia non adhærent, nec ſcribi poſſunt: carmen autem compoſitum, & oratio cum ſuavitate decipiens, capit mentes, & quò voluerit, impellit .... Aſſueti dulcibus & politis ſive orationibus, ſive carminibus, divinarum litterarum ſimplicem, communemque ſermonem pro ſordido aſpernantur: id enim quærunt quod ſenſum demulceat: perſuadet autem, quidquid ſuave eſt, & animo penitùs dum delectat inſidet .... Nihil auditu ſuave ſit, niſi quod alit animam, melioremque te reddit. Maximèque hic ſenſus non eſt ad vitium detorquendus, qui nobis ideo datus eſt, ut doctrinam Dei percipere poſſemus. Itaque ſi voluptas eſt audire cantus & carmina, Dei laudes canere, & audire jucundum ſit. Hæc eſt voluptas vera, quæ comes & ſocia virtutis eſt.* Quin etiam legimus apud Euſebium Pamphilum, Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopum: *Vt igitur pueri animus legem ita ſequatur, ut una cum ea gaudeat atque doleat: odas perdiſcant, crebròque cantitent, quibus laudes atque vituperationes earum rerum contineantur, quas lex laudat atque vituperat. Quoniam enim teneriores anni rationem virtutis non ſuſcipiunt, ludo atque cantu præparantur. Iure igitur apud nos Prophetarum odæ à pueris addiſcuntur.*

Lact. Firmianus, Inſtitut. divinarum, c. 21. lib. 6.

Euſeb. Pamphil. l. 12. de præparatione Euang. c. 14.

Quare parentes curare debent, ut liberi ſui cantillenas addiſcant ſpirituales, quibus & religionis chriſtianæ documenta tradantur, & ad virtutis exercitium excitentur; cujuſmodi cantilenæ à viris piis vernaculè factæ ſunt multæ, & in dies fiunt, quæ quidem plurimùm juvenibus prodeſſe poſſunt, qui canere amant, non modò ut à turpibus cantionibus eos avertant, verùm

etiam ab iis, quæ ſpeciem quandam virtutis præ ſe ferunt, quæque tamen tacitum venenum inſtillant, & vitioſos affectus inflammant; dum eoſdem illos fuco quodam honeſtatis veſtiunt, ac contegunt. Eædemque certè rationes, quibus parentes tenentur filios ſuos à periculoſis avertere cantionibus, eos magis obligant, ut illos à legendis fabuloſis hiſtoriis, & libris avocent, quibus caſtitas graviſſimo ſæpiùs exponitur periculo: ſed imprimis à comœdiis eos avertere tenentur, quæ ad eos tantùm pertinent, qui dæmoni ſervire volunt. Ut enim ait ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Quod certè proprium eſt Diabolo militantium: ille enim eſt, qui etiam in artem jocos ludoſque digeſſit; ut per hæc ad ſe traheret milites Chriſti, virtutiſque eorum nervos faceret molliores. Propterea in urbibus etiam theatra conſtruxit, & illos riſuum ac turpium voluptatum incentores paravit, & per illorum luem in univerſam urbem talem excitat peſtem.*

S. Chryſoſ. hom. 6. in c. 2. Matth.

Tertulliano etiam referente: *Exemplum accidit, Domino teſte, ejus mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum Dæmonio rediit. Itaque in exorciſmo cùm oneraretur immundus ſpiritus, quòd auſus eſſet fidelem aggredi: conſtanter & juſtiſſimè quidem, inquit, feci, in meo eam inveni.*

Tert. de ſpectaculis, c. 26.

Si filii clerici ſunt, aut fieri deſiderant, majori ſine dubio curâ à comediis retrahendi ſunt à parentibus; cum talia Eccleſiaſticis expreſsè prohibita ſint, ut ſæpiùs diximus; & præcipuè Tom. 5. tract. 8. c. 4. q. 4. Unde etiam in Edicto à Carolo Baſcapè, Epiſcopo Novarienſi, promulgato, ſic habetur: *Hac noſtra Ordinatione, in vim ſacrorum Canonum, & in ſpecie Sacri Concilii Tridentini, & Edicti noſtri de vita & hone-* ſtate

Carolus, Epiſc. Novar. in Ordinatione data anno 1596.

ſtate Clericorum: prohibemus Eccleſiaſticis omnibus cujuſcumque gradus, conditionis, & ſtatus, ne præſentes ullo modo ſint comediis, & hiſtrionum repræſentationibus, quocumque nomine appellentur; ſub pœna ſuſpenſionis à divinis ipſo facto incurrendæ, cujus abſolutionem Nobis reſervamus: Monentes, quod contra inobedientes etiam per carcerationem procedetur. Vocabatur autem D. Epiſcopus, Jo: Franciſcus à Baſilica Petri; ſed poſteà factus Epiſcopus, in honorem S. Caroli, Carolus appellari voluit, ſine cognomine. Vide quæ diximus tomo 6. tr. 4. c. 2. n. 4.

Cō queſta noſtra, in virtù de ſacri Canoni, ſpecialmente del ſacro Concilio di Trento, e del noſtro Editto ſopra la vita & honeſtà del Clero: comādiamo a tutti gli Eccleſiaſtici di qualſivoglia grado e ſtato, che non intervengano in verun modo alle comedie & attioni d'iſtrioni, in qualunque nome ſiano chiamate, ſotto pena della ſoſpenſione à divinis, da incorrerſi ipſo facto; la cui aſſolutione ci riſerviamo: auvertendogli, che ſi procederà ancora per cattura contra gl'inobedienti.

Quæſt. 13. Parentes tenentur-ne præbere bonum exemplum liberis ſuis?

Reſp. Hæc obligatio eò arctiùs parentes conſtringit, quò, ut ait ſanctus Leo Papa: *Validiora ſunt exempla quàm verba, & pleniùs docetur opere, quàm voce*. Omnes enim piæ inſtructiones, ſanctaque documenta, quæ à parentibus liberis traduntur, vana plerumque forent, niſi dictis facta, & exempla reſpondeant, eaſque liberorum oculis ſubjiciant veritates, quas docere, & inculcare ſtudent. Nam ut ait ſanctus Auguſtinus: *Quid facturus eſt adhuc infans anima tenera, attendens ad majores quid agant, niſi ut quod eos viderit agere, hoc ſequatur?* Quare ſanctus Hieronymus ad Lætam ſcribens de ejus filia educanda, ait: *Te habeat magiſtram, te rudis miretur infantia; nihil in te & in patre ſuo videat, quod ſi fecerit peccet. Mementote vos*

S. Leo in ſermone de jejunio.

S. Aug. in Pſ. 136. ſub finem.

parentes virginis, magis eam exemplis doceri poſſe quàm voce.

Enimverò exempla factaque longè magis animos movent, quàm documenta, & inſtructiones quæque eloquentiſſimæ. Ut enim ait ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Dicere quidem eſt facile, agere autem cùm opus fuerit, cuivis eſt difficile; propterea ex factis humana natura magis ſolet corrigi, & componi. Neceſſe enim eſt*, ut ait ſanctus Gregorius, quòd *Patres diſcant, quomodo etiam commiſſis exempla benè vivendi exteriùs præbeant. Scire etenim Prælati debent, quia ſi perverſa unquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Unde neceſſe eſt, ut tantò ſe cautiùs à culpa cuſtodiant, quanto per prava quæ faciunt non ſoli moriuntur, ſed aliorum animarum, quas pravis exemplis deſtruxerunt, rei ſunt.* Sanctus Auguſtinus etiam ait: *Omnis qui malè vivit in conſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantùm in ipſo eſt, occidit. Qui ergo imitatur præpoſitum malum moritur: qui non imitatur, vivit; tamen, quantum ad illum pertinet, ambos occidit.*

S.Chryſoſ. hom. 5. in Epiſt. 2. ad Theſſal.

S. Greg. p. 3. Paſtor. admonitione 5.

S.Aug. lib. de Paſtor. c. 4.

Quod quidem ſatis oſtendit, non leviter peccare parentes, quoties liberis ſuis malè vivendo, præbent occaſionem peccandi. Si enim Dominus noſter Jeſus Chriſtus dicit in Euangelio: *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Minimè autem dubium eſt, quin parentes ſcandaloſè viventes, majorem ſcandali occaſionem, quàm cæteri, liberis ſuis præbeant. Cùm enim ipſis à Deo traditi, & commiſſi ſint, ut ab iis in timore, & amore Creatoris educentur; has certè

Math. c. 18. v. 6.

Chri-

Chriſti Domini minas, longè magis quàm cæteri, metuere debent, atque adeo, ſe ſuaque facta ita componere tenentur, ut ſint forma, normaque vivendi, tum liberis, tum domeſticis ſuis: eorum enim exempla ſæpiùs movent, quàm eloquentiſſimæ quæque Prædicatorum conciones: ut enim nos docet ſanctus Chryſoſtomus: *Eſto vir quidam Deo charus, & virtute reſplendens, & habens uxorem, & liberos, & ſervos, non iis omnibus multò magis poterit prodeſſe quàm ego? nam cùm in menſe ſemel, aut bis, aut ne ſemel quidem audientes, & quæ audierint, fortaſſe cùm uſque ad limen Eccleſiæ ſervaverint, ſtatim abjiciunt: illius autem vitam videntes aſſiduè, multùm lucrantur.... Mulier ſi viderit virum placidum & modeſtum, multùm lucratur ſemper cum eo verſans, & puer itidem. Licet ergo unicuique eſſe doctorem.* S. Chryſ. hom. 5. in Epiſt. 1. ad Theſſalon.

Quæſt. 14. Parentes tenentur-ne accuratè corrigere liberos?

Reſp. Hæc parentum obligatio frequenter repetitur in Scriptura ſacra, ne molliores, & indulgentiores ſint erga liberos, quibus parentum indulgentia graviter nocere ſolet, quia pravos eorum habitus alit, ac fovet, cùm eos ſanare teneantur; hi ſæpè habitus cum ætate creſcendo invaleſcunt, ac incurabiles quodammodo fiunt.

Quare Sapiens ait: *Noli ſubtrahere à puero diſciplinam; ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Prov. c. 23. v. 13. Hæc profectò parentum in corripiendis liberis negligentiam impedire deberent; verùm attendant præterea dictis ſancti Gregorii magni, ſic loquentis: *Qui non corrigit reſecanda, committit.* Et in alio lo- S. Greg. in regiſt. Ep. lib. 7. Ep. 6.

co: *Qui emendare poteſt & negligit, participem ſe procul dubio delicti conſtituit.*

Idem Ep. lib. 9. Epiſt. 63. ad Brunichildam Reginam.

Parentum amor erga liberos, Chriſtianus eſſe debet, ſeu talis, qui eos impellat ad inquirenda omnia media, quibus ſummum bonum, quod nihil aliud eſt, quàm Dei poſſeſſio, ipſis poſſint acquirere. Hanc autem Dei poſſeſſionem ſolâ pietate, & virtute comparabunt. Quare ubi parentes vident, ſe poſſe liberos ſuos hâc correctione à via perditionis avertere, à viâ inquam larga, & ſpatioſa, quæ ſecundùm doctrinam Chriſti Domini ad inferos ducit, eam conſtanter adhibere debent, nec carni aut ſanguini leviter, aut molliter acquieſcere.

Prov. c. 13. v. 24.

Quoniam Sapiens ait: *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum; qui autem diligit illum, inſtanter erudit.* Et ſanctus Bernardus ait: *Nec ipſi quidem filio expedit ſic amari, ut videlicet, cui interim caves à flagello paternæ correctionis, theſaurizes iram æternæ damnationis. Non omnis qui parcit,* ait ſanctus Auguſtinus, *amicus eſt: nec omnis qui verberat, inimicus; melius eſt cum ſeveritate diligere, quàm cum lenitate decipere.*

S. Bern. in Pſal. Qui habitat ſer. 10.

S. Aug. Ep. 48. ad Vincentium, de corrigendis hæreticis.

Amandi ſunt liberi, verùm ſumma cum prudentiâ, nec aliud fortaſſis veri amoris ſignum eſt evidentius, quàm corripere, quando id exigit utilitas ejus, qui amatur.

S. Aug. ad Lotharium refertur in Can. qui vitiis, 23. q. 5.

Unde, ut ait ſanctus Auguſtinus, relatus in Canone: *Qui vitiis nutriendis parcit, ne contriſtet peccantium voluntatem; tam non eſt miſericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.* Non amantis, ſed crudelis eſt potiùs, vitia maloſque liberorum habitus fovere, ne cogantur lacrymare; taliſque indulgentia

non

non tam parentum, quàm inimicorum indicium eſt.

Hinc in Eccleſiaſtico legimus; *Qui diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella, ut lætetur in noviſſimo ſuo. Qui docet filium ſuum, laudabitur in illo, & in medio domeſticorum in illo gloriabitur. Equus indomitus evadit durus, & filius remiſſus evadet præceps. Lacta filium, & parentem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te. Non corrideas illi, ne doleas, & in noviſſimo obſtupeſcent dentes tui. Non des illi poteſtatem in juventute, & ne deſpicias cogitatus illius. Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus, dum infans eſt, ne fortè induret, & non credat tibi: & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.* Eccleſ. c. 30.

In hac Sacræ Scripturæ doctrinâ videmus, correctionem liberorum ſummi eſſe momenti, ut benè & diligenter educentur. Aſſerere etiam poſſumus, ſæpiùs parentes in illa educatione deficere, quia non corripiunt, ut par eſt. S. Joannes Chryſoſtomus deplorat negligentiam parentum, ac oſtendit, eam eſſe multorum malorum cauſam & fontem, propter quam ſeveriſſimè in hac etiam vita à Deo caſtigantur; ait enim: *Unde ergo acerbæ & intempeſtivæ mortes? unde morbi perpetui atque graviſſimi plerumque nobis, & liberis noſtris inferuntur? unde damnis & incommodis afficimur? unde caſus varios, unde calumnias, unde mala innumera quotidie perpetimur? nonne quod filios noſtros aſpicimus, & eos emendare negligimus?* S.Chry. adverſus vituperatores vitæ monaſticæ, l. 3.

Quæſt. 15. Quomodo parentes debent corrigere filios ſuos?

Reſp. Videtur modum inſinuare Apoſtolus Paulus, dum ait: *Vos patres, nolite* ad Epheſ. c.6.v.4.

ad iracundiam provocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina, & correptione Domini; hoc eſt, eo modo, quo Deus corrigit, & erudit ſuos, imitantes amorem, quo Pater hic cœleſtis corripit filios ſuos, ut deſtruat in illis quidquid malum eſt, & ut eos meliores efficiat. Ut enim legimus in Scriptura: *Quem diligit Dominus, caſtigat: Flagellat autem omnem filium quem recipit.*

ad Hebr. c.12.

Correctio, qua parentes tenentur erga liberos uti, tria præcipuè requirit; nempè ut ſit proportionata ætati, & ingenio filiorum, ita ut illis ſit utilis: proportionata quantitati, & qualitati culpæ ab illis commiſſæ; ne ſi paſſim & temerè corrigantur, aſſueſcant hujuſmodi pœnis, & potiùs indurentur, quàm corrigantur.

Secundò, correctio debet eſſe levis, hoc eſt adhibenda non eſt à parentibus, quando motibus iræ rapiuntur, ne excedant, huic paſſioni indulgendo. Quare corrigendi ſunt potiùs liberi ſubtrahendo aliquid quod illis ſit gratum, quàm durè cum illis agendo: & ita tractari debent, ut magis doleant ſe contemni ac deſpici, quàm ſi pœnis corporalibus afficerentur.

Denique correctio debet eſſe valida, ita ut non negligantur validiora remedia ad reprimendos filiorum exceſſus, ſi fortè advertant parentes, faciliora remedia liberis non profuiſſe. Sed & continuò ac perſeveranter pravi eorum affectus reprimendi ſunt; neque terreri debent parentes, ſeu deſiſtere, quòd exiguum ſæpè videant fructum ſuæ correctionis. Sanctus Gregorius magnus parentes docere videtur, quomodo liberos ſuos corripere, & qua ratione manſuetudo eorum cum ſeveritate eſt temperanda, cùm ait: *Regat diſciplinæ*

S.Greg.lib. 19. Moral. c.12.

vigor

vigor manſuetudinem, & manſuetudo ornet vigorem: & ſic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor ſit frigidus, nec manſuetudo diſſoluta. S. Gregor. lib. 19. mor. c. 12.

Ut igitur in correctione, juſta quædam, & æqua ratio ſervetur, non levis eſt momenti, ingeniorum diverſitatem obſervare, cùm reprehendendi ſunt, ut correctio intentum conſequatur effectum, morum ſcilicet reformationem, quam correctores intueri ſemper debent; ut enim ait Sanctus Gregorius: *Nonnunquam qui inter flagellorum duritiem remanent incorrecti, dulci ſunt admonitione mulcendi, nam plerumque quos cruciamenta non corrigunt, ab iniquis actibus lenia blandimenta compeſcunt; quia & ægros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad ſalutem priſtinam tepens aqua revocavit, & nonnulla vulnera quæ curari inciſione nequeunt, fomentis olei ſanantur, & durus adamas inciſionem ferri minimè recipit, ſed leni hircorum ſanguine molleſcit.* S. Gregor. Paſt. p. 3. admonit. 14.

Verùm, quia parentes manſuetudine potiùs, quàm vigore peccare ſolent in caſtigandis liberis; placuit Deo nobis in Scripturis ſacris terribile judicium contra parentes tradere, qui liberos ſuos non caſtigant eo vigore, quem Dei gloriæ, & ſalutis animarum zelus deſideraret. Legimus in libro primo Regum capite 2. *Heli autem erat ſenex valde, & audivit omnia, quæ faciebant filii ſui univerſo Iſraeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obſervabant ad oſtium tabernaculi. Et dixit eis, Quare facitis res hujuſcemodi, quas ego audio, res peſſimas ab omni populo? nolite filii mei; non enim eſt bona fama, quam ego audio, ut tranſgredi faciatis populum Domini. Si peccaverit vir in virum, placari ei*

poteſt

poteſt Deus; ſi autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? & non audierunt vocem patris ſui. Heli quippe verbis contentus fuit, nec aliam pœnam pro peccatis inflixit, licèt nullam, aut profectò exiguam in iis obſervaſſet emendationem. Et ut advertit Sanctus Joannes Chryſoſtomus: *Non omnia quæ fuerunt agenda, ut ea reſecarentur vitia, molitus eſt; & ipſe cum illis unà periit. Namque & minas ille addere debuerat, & à ſuo eos conſpectu amovere, atque abdicare, & verberibus afficere, multoque illis graviùs & duriùs inſtare. Quia igitur nihil horum egit, verborumque tantùm monitis contentus fuit, & illis, & ſibi ipſi Deum adverſum infeſtumque conſtituit. Cumque improbè, & intempeſtivè filiis parcere, & ſuam ſimul, & illorum ſalutem perdidit.* Et reverà revelavit Deus Samueli punitionem, quam ſumere decreverat de Heli ſummo Sacerdote, & de omni domo ſua: *Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Iſrael; quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus. In illa die ſuſcitabo adverſum Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum ejus: incipiam, & complebo. Prædixi enim ei, quòd judicaturus eſſem domum ejus in æternum propter iniquitatem, eo quod noverit indignè agere filios ſuos, & non corripuerit eos. Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis, & muneribus uſque in æternum.* Quæ quidem prophetia tremendo poſtmodùm exitu completa fuit, ut in eadem Scriptura legimus: ambo enim filii Heli eodem die occiſi ſunt, populus Iſraeliticus à Philiſtæis profligatus, & Arca fœderis capta fuit. Quæ cùm delata fuerunt Heli, è ſede ſua retrorſum concidit, ſtatimque mortuus eſt, totaque ejus familia dignitate Sacerdotali deinceps privata fuit.

S.Chr. lib. 3. adverſus vitup. vitæ monaſt.

lib. 2. Reg. 3.

Quæſt.

Quæſt. 16. Quænam ſunt officia, ſeu debita Parentum erga domeſticos ſuos, totamque familiam?

Reſp. Sancti Eccleſiæ Patres ſæpè comparant curam, quam gerere debet paterfamilias, curæ gerendæ ab Epiſcopo erga ſubditos, & Diœceſanos ſuos; ait enim S. Auguſtinus: *Veruntamen, chariſſimi, in tanta morum diverſitate, & tam deteſtabili corruptela, regite domos veſtras: regite filios veſtros; regite familias veſtras; quomodo ad nos pertinet in Eccleſia loqui vobis, ſic ad vos pertinet in domibus veſtris agere, ut bonam rationem reddatis de his qui vobis ſunt ſubditi.* Quamobrem aſſerere poſſumus, parentes, ſeu patres-familias, teneri curam agere, ſi ſuo munere fideliter fungi velint, ut domeſtici ſibi ſubjecti inſtruantur, corrigantur, & ad virtutis exercitium incitentur; iiſque exemplo præire debent, ac ſimilem propemodum curam eorum gerere, quam pro ſuis habent liberis: licèt enim majora filiis ſuis, magiſque indiſpenſabilia, quàm domeſticis debeant officia; ſummam tamen habent affinitatem, ſimileſque propemodum effectus debent producere. Unde Scriptura Sacra ſanctique Patres eodem ferè modo, iiſdemque verbis hæc duo officia complectuntur, ac ſimili ratione fidelibus ea præcipiunt. Sanctus Auguſtinus inquit: *Quæſo, mi frater, quæſo omnibus tibi ſubjectis, & bonæ voluntatis in domo tua, à majore uſque ad minimum, amorem & dulcedinem regni cæleſtis, amaritudinem & timorem gehennæ annunties; & de eorum ſalute ſollicitus ac pervigil exiſtas: quia pro omnibus tibi ſubjectis, qui in domo tua ſunt, rationem Domino reddes. Annuntia, præcipe, impera, ſuade eis, ut caveant ſe à ſuperbia, à detractione, ab ebrietate, à fornicatione, à luxuria,*

S. Auguſt. in Pſal. 50. in fine.

S. Aug. de ſalutarib. docum. lib. unico c.19. tom.4 Aut alius ſub Auguſtini nomine.

ria, ab ira, à perjurio, à cupiditate, quæ eſt radix omnium malorum.

Concil. Mediol. 3. tit. de his quæ ad Sacram. matrim. pertinent.

Verùm Sanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi tertio, paucis complecti videtur omnia munera Patrum familias erga domeſticos ſuos, cùm ait: *De familia igitur ſua ſalute imprimis ſollicitus, tum bonorum operum exemplo, tum crebris cohortationibus ſe ei magiſtrum præbeat, ac ducem ad piè, ſanctèque agendum. Curet autem, ut nemo quiſquam de familia ſua ſit, qui Chriſtianæ fidei rudimentis inſtructus non ſit, ſive filii ſint, ſive ſervi & ancillæ, ſive alii in famulatu ſuo. Quam ob cauſam ad illius ſcholas, quos de familia ſua rudes norit, convenire jubeat, ſique eam ampliorem habeat, domi etiam inſtrui ſtudeat. Idque ad præſcriptas interrogationes parvuli libri eo nomine editi ad Provinciæ uſum.*

Vt ſtatuta hora, datis inſtitutæ orationis communis ſignis campanarum ſono, illa omnis certo loco congregata, ad præſcriptum temporis ſpatium, ſanctè oret & precetur. Vt frequenter illa univerſa confiteatur, & ſacram Euchariſtiam ſumat. Vt ſingulis diebus Miſſæ ſacrificio interſit, aut ſaltem in vigiliis, ſtatutis jejuniorum temporibus, quadrageſimæ diebus, id præſtet: Feſtis autem diebus ut ne quis de ſua familia intereſſe ullo modo omittat. Vt feſtis præterea diebus ad ſacras conciones, lectiones, ſupplicationes, divina officia, aliaſque pietatis chriſtianæ exercitationes conveniat. Vt ne quis his ſacris diebus opus ſervile faciat. Vt vigilias, & quatuor temporum, & quadrageſimæ, & alia ſtatuta jejunia, illi in familia ſervent, quibus Eccleſiæ præcepto juſſum eſt. Quo autem tempore vel Iubilæa celebrantur, vel ſupplicationes publicæ proceſſionibus fiunt, familiam ſæpè moneant, illis ſanctis actionibus piè intereſſe. Cæteris

item

item piorum hominum inſtitutis ſodalitatibus, unumquemque de familia ſua adſcribi admoneat; quò ſe quiſque ardentiori ſtudio exerceat in operibus pietatis. Ne patiatur in familia ſua eſſe quempiam, qui blaſphemus ſit, qui perjurus, qui item corruptis moribus utatur, qui obſcœnè quidquam vel loquatur, vel agat: qui aleis ludat, qui denique cæteris turpis vitæ exemplum præbeat. De vitæ præterea ſpiritualis ratione, & piis exercitationibus, aut de vitis Sanctorum probatos, Sacerdotis confeſſarii judicio, libros, in quorum lectione familia aliquando verſetur, domum ſuam introducat: excluſis obſcœnè, turpiter, jocosè conſcriptis, aliiſque id generis libris, unde morum, inſtitutioniſque corruptela exiſtere poſſit: Vt autem in domeſticæ diſciplinæ inſtitutioniſque officiis, illa omnis accuratiùs ſe contineat, eam aliquando pater-familias recognoſcat: inſpiciatque imprimis, quæ univerſæ ſuæ domus Chriſtiana inſtitutio, qui ſingulorum mores, quæ ad pietatis vitæque ſpiritualis progreſſio. Quicumque verò mercaturam, artemque aliquam exercent, non domi ſolùm, ſed in ſuis officinis & tabernis, Chriſtianæ vitæ rationes has operariis inſtitoribuſve ſuis conſtituant.

Hac autem ratione debito patris-familias munere erga ſibi ſubditos, cum ea funguntur diligentiâ, quam deſiderat Divus Auguſtinus, dum ait: *Qui autem veri patres-familias ſunt, omnibus in familia ſua tanquam filiis ad colendum, & promerendum Deum conſulunt, deſiderantes atque optantes venire ad cæleſtem domum, ubi neceſſarium non ſit officium imperandi mortalibus, quia neceſſarium non erit officium conſulendi jam in illa mortalitate fælicibus: quo donec veniatur, magis debent patres quod dominantur, quàm ſervi tolerare quod* S. Auguſt. lib. 19. de Civit. Dei. cap. 16.

ſer-

ſerviunt. Quia nimirùm Domini tenebuntur accuratam reddere rationem in extremo judicii die, morum domeſticorum, & ſubditorum ſuorum; qui verò ſerviunt, de ſe tantùm rationem reddent.

Celeberrimus egregiis libris editis, Antonius Maria Gratianus, in Synodo Amerinâ monet, ut *matronæ ancillarum pudicitiæ eandem quam filiarum curam habeant, patrique cuſtodia tueantur; contra quam plerique faciunt, qui non aliam domeſticæ diſciplinæ induſtriam norunt, quàm ſuos parcè ac reſtrictè habere, & dum frugi anguſtique ſint, quibus moribus vivant, ad ſe non exiſtimant pertinere.*

Synod. Amerina. ann. 1595. cap. 12.

Præterea domini tenentur ſolvere fideliter, & ſtatuto tempore mercedem, quam domeſticis promiſerunt, ut dicitur in Scriptura: *Non morabitur opus mercenarii tui apud te uſque mane*. Quod etiam Tobias filio ſuo commendavit, cùm illi præcepit. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarii tui apud te omninò non remaneat*. Idemque præcipit Apoſtolus Paulus, dum ait: *Domini, quod juſtum eſt & æquum, ſervis præſtate, ſcientes quod & vos Dominum habetis in cœlo.*

Levit. c. 19. 13.

Tob. c. 4. 15.

ad Coloſſ. c. 4. 1.

Quæ quidem conſideratio ſi attentè inſpiciatur, quòd communem habeamus Dominum, & ſupremum judicem, qui nullam habebit perſonarum acceptionem, Patres-familias inducere debet, ut mitiùs agant cum ſervis, ac domeſticis ſuis, caveantque ab iis malè, ſine ratione, & cum exceſſu caſtigandis, vel verberandis: quoniam licèt humiles in hoc mundo videantur, dominorum tamen ſuorum ſunt fratres in Chriſto Jeſu, membra ejuſdem capitis, & ad eandem aſpirant mercedem,

quam

quam ipſi eorum heri in cœlis expectant. Et ut ait Sanctus Clemens Alexandrinus: *Neque verò tanquam jumentis famulis utendum eſt, ei qui fuerit ſanæ mentis. Quemadmodum enim illis præcipitur, ut cum omni metu dominis, non ſolùm bonis, & clementibus, ſed moroſis etiam & pravis, ait Petrus, ſubjiciantur: ita æquitas, & patientia, & benignitas Dominis pulchrè convenit*, eamque exercere debent in omni modo erga domeſticos. S. Clem. in Pædagogo lib. 3. c. 11.

Charitas etiam Chriſtiana, dominos debet impellere, ac potenter movere, ut domeſticorum ſuorum curam habeant dum ægrotant, ne quidquam temporalis auxilii neceſſarii ipſis deſit, ac imprimis procurare, ne ſpiritualia quibus indigere poſſunt ipſis deſint. Sic enim agendo, ſequentur conſilium ſancti Pauli ſcribentis ad Epheſios, dum ait: *Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas, ſcientes quia & illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis: & perſonarum acceptio non eſt apud Deum.* Ad Ephes. c. 6. v. 9.

Caput III.

De Officiis ſeu debitis inferiorum erga Superiores ſuos Eccleſiaſticos, civiles, & domeſticos.

Quæſt. 1. Laici tenentur-ne, ſicut Eccleſiaſtici, obedire ſuis Epiſcopis, aliiſque ſuperioribus ſpiritualibus?

Reſp. Hæc obedientia omnibus hic in quarto præcepto præcipitur, in rebus pertinentibus ad ſalutem. Hâc de causâ legimus

in

Capitul. Caroli Magni lib. 5. c. 110.

in Capitularibus Caroli Magni: *Neceſſarium judicavimus omnibus præcipere, ut honorem debitum venerabilibus Epiſcopis abſq; ulla ſimulatione, aut detractione impendant: eiſque in omnibus ut patribus obediant, & quidquid pro ſalute animarum monuerint, prout melius potuerint, adimplere ſatagant.*

Capitul. lib. 7. cap. 309.

Et in alio capitulo: *Volumus atque præcipimus, ut omnes ſuis ſacerdotibus, tam majoris ordinis, quàm & inferioris, à minimo uſque ad maximum, ut ſummo Deo, cujus vice in Eccleſia legatione funguntur, obedientes exiſtant. De illis dictum eſt: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.*

Hac de causâ legimus in Epiſtola tertia poſt medium, quæ tribuitur S. Clementi: *Quicumque Epiſcopis non obediunt, indubitanter rei & reprobi exiſtunt. Quicumque obediunt Epiſcopis ſuis, videntur aliquid gratiæ conferre Deo.* Enimverò, ſecundùm

S. Bern. in florib. cap. 157. de obedictia & de præcepto & diſpenſat. cap. 12.

S. Bernardum: *Obedientia quæ majoribus præbetur, Deo exhibetur. Quamobrem quidquid vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecùs omninò accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus: quid enim intereſt, utrum per ſe, an per ſuos miniſtros, ſive homines, ſive angelos, hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus?* Hinc etiam

S. Greg. regiſt. l. 12. indict. 7. Epiſt. 7.

ait S. Gregorius Papa: *Cùm in præpoſitis delinquimus, ejus ordinationi, qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moyſes dum contra ſe & Aaron conqueri populum cognoviſſet, ait: Nos enim quid ſumus? nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Deum.*

Præcipit etiam Apoſtolus Paulus fidelibus omnibus, ut ſumma cum obedientiâ Superiorum mandatis obtemperent, dum

ad Hæbr. c. 13. v. 17.

ſcribens ad Hebræos, ait: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant quaſi rationem reddituri pro animabus*

veſtris, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis. Gemitus iſte, ſcilicet Epiſcopi, vel Parochi, de quo loquitur Sanctus Paulus, inquit Sanctus Joannes Chryſoſtomus, *quavis ultione deterior eſt: nam quando ipſe nihil profecit, gemens vocat Dominus; & quomodo uſu venit in præceptore, & educatore, quando illum puer non audiverit, vocatur, qui in eum geratſe auſteriùs: ita hic quoque papè quantum eſt periculum!* S. Chryſ. hom. 34. in Epiſt. ad Hebræos.

Verùm ſi laici teneantur Epiſcoporum, & Parochorum præceptis obedire in iis, quæ jure ipſis præcipiunt, & authoritate ſui muneris, quæque ad ſalutem animarum ipſorum, & fidelium ædificationem ſpectant; citra dubium clerici ſpecialiùs tenentur, ac præſertim presbyteri, ſumma cum veneratione Epiſcoporum ſuorum mandatis obedire: quoniam ſolemni quodam promiſſo, ſeu fide datâ, cùm Sacerdotium ſuſceperunt, eam obedientiam polliciti ſunt. Ut enim ait Sanctus Ignatius Martyr: *Laici Diaconis ſubjiciantur, Diaconi Preſbyteris, Preſbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, ut ipſe Patri*; dum vitam ſcilicet agebat mortalem. Et legimus in Canone: *Cunctis fidelibus, & ſummoperè omnibus Preſbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant.* S. Ignatius epiſt. 1. ad Smirnenſ. Can. Cunctis, 16. q. 1.

Denique Sanctus Gregorius Nyſſenus ait: *Vt chorus aſpicit ad coriphæum, nempe ſuum ductorem, & nautæ ad gubernatorem, & acies ad imperatorem: ita etiam ad Eccleſiæ ducem ii qui ſunt in Eccleſiæ cætu.* S. Gregor. hom. 2. in Eccleſiaſt.

Quæſt. 2. Debetur-ne honor Eccleſiæ Prælatis, & Eccleſiaſticis viris, & Religioſis, qualeſcumque tandem ii ſint?

Reſp.

Reſp. Quoniam quidem Deum intueri debemus in iis, qui ejus nomine nobis præſunt, nos ducunt, ejuſque miniſtri ſunt; omnes profectò fideles ſacras has perſonas ſecundùm ſuam dignitatem revereri tenentur, & ſecundùm honoris gradum, quem in Eccleſia tenent; licèt eorum vita non reſpondeat eorum dignitati, & functionum ſanctitati: Unde Deus ipſe, poſt honorem ſibi debitum, ſimul etiam præcipit honorem Sacerdotibus exhiberi; quoniam quidem ait: *Honora Dominum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes*. De iis etiam Chriſtus Dominus ait: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Enimverò, ſecundùm S. Chryſoſtomum: *Sacerdotes Chriſti vicarii ſunt: qui honorat Sacerdotem Chriſti, Chriſtum honorat*. Et in alio loco ait: *Per ipſos Chriſtum induimus, per ipſos Dei filio conjungimur: per ipſos membra beati ipſius capitis efficimur. Quomodo ergo nobis iſti non ſolùm reverendi magis quàm reges, aut judices, ſed etiam nobis magis erunt honorabiles, quàm parentes?* Hinc etiam legimus in quadam Epiſtola decretali, quæ S. Teleſphoro Papæ adſcribitur: *Ipſi qui proprio ore corpus Chriſti conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi, obediendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi:* in quo quidem honore deferendo nonnulli ſæpè deficiunt, propter malam Presbyterorũ vitam, ſanctitati ſtatus, quem in Eccleſia tenent, minimè conformem: nihilominùs eorum characteri ſemper honor debetur; ut enim ait S. Ephrem: *Sicut fulgidiſſimum aurum, licèt luto contaminatum, non percipit detrimentum; neque ſpecioſiſſima margarita ex contactu quarumdam immundarum ſpecierum: ad eundem modum, nec ſacerdotium ab ullo ſordidum redditur, quantumvis etiam indignus ſit, qui illud ſuſcipit.*

Eccleſ. c. 7. v. 33.
Luc. c. 10. v. 16.
S. Chryſ. hom. 17. in Matth.
Idem de dignitate Sacerdotali. lib. 3.
Can. 3.
S. Ephrem. De Sacerdotio. I

Quæſt.

Quæſt. 3. Quænam ſunt cætera fidelium debita erga ſuos Paſtores?

Reſp. Debent libenter illis miniſtrare, quę neceſſaria ſunt ad illorum ſuſtentationem, & fideliter ſolvere decimas; quia, ut ait Apoſtolus: *Qui benè præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti, & dignus eſt operarius mercede ſua.* Et ut ait S. Joannes Chryſoſtomus: *Oportet Doctoribus neceſſarium victum affatim miniſtrari, ne deficiant, atque ſolvantur; ne minimis occupati, magnis ſe ipſos atque alios privent: ut ſpiritualia operentur, nullam ſecularium habentes rationem. Hujuſmodi Levitæ erant, qui nullam ſecularium rerum habebant curam, quemadmodum laici.* Propter eandem quoque rationem S. Ambroſius ſcribens in eundem Apoſtoli locum, ait: *Boni diſpenſatores ac fideles, non ſolùm honore ſublimi debent digni judicari, ſed & terreno, ut non contriſtentur indigentia ſumptuum, ſed magis gaudeant fide ſua & doctrina: inſtantior enim fit ſi non humilietur inopia, & creſcit in illo authoritas, cùm videt ſe etiam in præſenti laboris ſui fructum percipere, non ut abundet, ſed ut non deficiat.* Hinc etiam eſt, quòd ait S. Auguſtinus apud Venerabilem Bedam in eundem locum Apoſtoli Epiſt. ad Timoth. *Operarii enim ſumus, & adhuc in vinea laboramus: finito die, finito opere, merces reſtituetur. Sed quis operarius perdurat ad accipiendam mercedem, niſi qui paſcitur dum laborat? non enim & tu operario tuo mercedem ſolam daturus es? unde ergo vivitur, eſt neceſſitatis accipere, & charitatis præbere, non tanquam venale ſit Euangelium, ut illud ſit pretium ejus, quod ſumant, qui annunciant. Si enim ſic vendunt, magnam rem vili vendunt*

1. ad Tim. c. 5.

S. Chryſ. in ep. 1. ad Tim. c. 5. hom. 15.

S. Ambr. in ep. 1. ad Tim. c. 5.

S. Auguſt. apud Bed. in ep. 1. ad Timoth.

dunt pretio. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate Euangelii ſerviunt. Non expectent illi mercedem, niſi unde & iſti ſalutem.

Inno centius Papa tertius, relatus in Canone, tum ſordidam ſacerdotum avaritiam, tum laicorum ingratitudinem damnat, dum ait: *Ad Apoſtolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quòd quidam clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & ſimilibus, pecuniam exigunt, & extorquent; & ſi fortè eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra verò quidam laici laudabilem conſuetudinem, erga ſanctam Eccleſiam pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere. Quapropter ſuper his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: ſtatuentes, ut liberè conferantur Eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per Epiſcopum loci veritate cognita compeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.*

Cap. ad Apoſtolicam, de ſimonia.

Quæſt. 4. Quænam ſunt officia, ſeu debita inferiorum erga ſuperiores politicos, cujuſmodi ſunt Reges, & alii principes ſupremi, magiſtratus, aliique domini particulares?

Reſp. Apoſtolus Paulus ſcribens ad Romanos, paucis ea complectitur, quæ ſubditi ſupremis ſuis Dominis, ac Magiſtratibus debent, dum ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non eſt enim poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt à Deo, ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi*

ad Rom. c. 13. v. 1.

ſibi

ſibi damnationem acquirunt, nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum: ſi autem malum feceris, time; non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit. Ideo neceſſitate ſuditi eſtote non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis; miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.

Ex hac Divi Pauli doctrinâ, & inſtructione, tum Romanis, tum fidelibus omnibus datâ, patet, ſubditos tria præſertim ſupremis Dominis debere: ſcilicet honorem ipſis, eorumque conſanguineis, proximis, ac miniſtris, ſeu officialibus, ſecundùm ordinem dignitatis: ſecundò obedientiam erga leges, & eorum decreta: denique fidelitatem in perſolvendis tributis, & vectigalibus ab ipſis impoſitis ad alendam aulam, & exercitum ſuſtentandum, ac pro omnibus ad Rempublicam pertinentibus. Sanctus autem Petrus Apoſtolorum Princeps hortatur ſubditos, ut propter Dei amorem ſupremis Dominis obtemperent, ut inde ita Dei gratiam mereri poſſint; ait enim: *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum; ſive Regi, quaſi præcellenti; ſive ducibus, tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; quia ſic eſt voluntas Dei .... Deum timete, Regem honorificate.* Epiſt. 1. Petri, c. 2. 13.

Quoniam autem magiſtratus, ac Domini particulares, partem aliquam ejus authoritatis habent in aliquos, quam in

ſupremo gradu Reges in ſubditos omnes poſſident; iis etiam reverentia debetur, & obedientia, iis in rebus, quæ eorum poteſtati ſunt ſubjectæ; ac quoties ea non defertur obedientia, ſine dubio peccatur. ad Tit. c. 3. v. 1. Quare Divus Paulus Tito præcipit: *Admone illos, Principibus, & Poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire.*

Quæſt. 5. Quænam ſunt debita domeſticorum erga Dominos ſuos?

Reſp. Domeſtici quatuor præſertim debent Dominis ſuis, nempè amorem, reverentiam, obedientiam, & fidem; ut patet ex ſancto Paulo, qui ſcribens ad Coloſſenſes, ait: ad Coloſ. c. 3. 22. *Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum. Quodcumque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino & non hominibus: ſcientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Chriſto ſervite: qui enim injuſtitiam facit, recipiet id quod iniquè geſſit: & non eſt perſonarum acceptio apud Deum.*

S. Ambr. in Epiſt. ad Coloſ. c. 3. Sanctus autem Ambroſius in hunc locum ſcribens, ait: *Vt promptos illos in obſequio & fide faciat, mercedem illorum bonorum operum accepturos promittit à Deo in regno Chriſti. Quod ut probatum ſit & acceptum, ſic illos vult obſequi ſicut Domino, à quo mercedem expectant. At ſi iniquè egerit, non ſolùm hominem offendet, ſed & Deum, quem in admiſſa fraude carnalis Domini contempſit. Si autem benè egerit, non erit apud Deum ſervus hominis quaſi deſpectior; ſed remunerabitur quaſi liber inter homines, ſervus autem Chriſti; quod dignitatis eſt nomen.*

Tit. c. 2. Idem verò Apoſtolus Tito ſcribens, vult: *Servos Dominis ſuis ſubditos eſſe, in omni-*

omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes, ut doctrinam Salvatoris noſtri Dei ornent in omnibus. Et in alio loco: *Servi obedite Dominis carnalibus, cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto: non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes; ſed ut ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino & non hominibus: ſcientes quoniam unuſquiſque quodcumque feceris bonum, hoc recipiet à Domino, ſive ſervus, ſive liber.* ad Epheſ. c.6.5.

Quem in locum ſcribens ſanctus Joannes Chryſoſtomus, ait: *Noli igitur inſpicere, qui ejuſmodi es, quod homini ſervias, ſed Deo te ſervire exiſtima, prædicationique eſſe ornamento, & omnia facilè patieris, obtemperans Domino, indignantemque ferens, atque intempeſtivè iraſcentem. Conſidera ſemper, te non illi præſtare gratiam, ſed Dei imperiis obſequi, & omnia facillimè tolerabis. Nempè, quod ſæpè jam dixi, & ſemper dicere propoſitum eſt, ſi ſpiritualium rerum nobis cura erit, præſentis vitæ neceſſaria tribuentur. Eadem profectò ratione ſervum, qui ejuſmodi fuerit, adeo benevolum, adeo obſequentem atque modeſtum, non modò ſuſcipiet Deus, coroniſque donabit, & præmiis ſempiternis: verùm ipſe quoque Dominus, etiamſi bellua fuerit, etiamſi lapideus, immanis, atque atrox, laudabit, & admirabitur, ac cæteris omnibus in honore præferet, & præficiet reliquis, etiamſi ipſe gentilis fuerit.* S.Chryſ. in Epiſt. ad tit. cap. 2. hom. 4. in moral.

Sanctus Paulus Apoſtolus, nihil non molitur, ut ſervos Chriſtianos inducat, ut ſemetipſos ſanctificent, Dominis benè ſerviendo, licèt paganis; ait enim: *Quicumque ſunt ſub jugo ſervi, dominos ſuos omni* 1. ad Tim. c.6.1.

honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blaſphementur. Qui autem fideles habent Dominos, non contemnant, quia fratres ſunt: ſed magis ſerviant, quia fideles ſunt & dilecti, quia beneficii participes ſunt.

Non difficile quidem eſt, bonis, æquiſque Dominis diligenter inſervire; verùm ſi pravi ſunt, ac diſcoli, aut etiam diverſæ religionis, fatendum eſt, non niſi ægrè cum amore, & affectu ſervitium ipſis impendi poſſe, ſine excellenti, & eximia quadam virtute. Quare Sanctus Petrus Apoſtolus docere nos voluit, domeſticos teneri, fideliter quibuſcumque tandem Dominis ſervire, dum ait: *Servi, ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis. Hæc eſt enim gratia ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens injuſtè. Quæ enim eſt gratia, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? ſed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum.*

Epiſt. 1. Petri, c. 2. 18.

Notandum tamen hìc, quòd ait Princeps Apoſtolorum: *Servi, ſubditi eſtote Dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis*: id intelligitur, quando nihil præcipiunt, quod ſit contra legem Dei: quia ſi tales Domini vellent ſervos ſuos eſſe ſuorum ſcelerum participes, eos ad malè agendum excitando, aut impellendo; in tali occaſione ſervi Dominis obedire non poſſunt ſine gravi peccato: cumque Dei mandata potiùs, quàm hominum juſſa ſervare teneantur, Deo potiùs quàm homini debent obedire; neque aliquo commodo temporali induci debent, ut peccatis Dominorum ſuorum cooperentur. Quare Innocentius Papa XI. damnavit ſequentem Propoſitionem.

Fa-

Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtram ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando: non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur. Decretum Innocent. XI. contra 65. propoſ. die 2. Martii 1679. 51. Propoſitio damnata.

Quod attinet ad fidem, ſeu fidelitatem, quam domeſtici debent Dominis ſuis; ſciendum, quòd non ſufficit, ut abſtineant à furando, ſed quòd hæc fides illos obligat, ad non permittendum, ut alii Dominis ſuis furentur, cùm id impedire poſſunt, ut nihil quocumque modo pereat Dominorum ſuorum per eorum culpam, ſed ut curam habeant diligentem rerum omnium, quæ ab ipſis adminiſtrantur, eandemque diligentiam impendere rebus heri, quam ſuis lubenter impenderent. Verùm quia hæc fidelitas, quam domeſtici ſuis debent Dominis, variis prætextibus fuerat obſcurata, & quaſi everſa, & ſervi facilè induci poterant, ut crederent ſibi licere aliquid è bonis heri clam ſubripere, propter compenſationem laboris ſuis, quem majori ſalario, & ſtipendio dignum putant, quàm eo quod à Dominis tribuitur: Sancta ſedes Apoſtolica varios hujuſmodi prætextus penitùs auferre voluit, damnando ſequentem propoſitionem.

Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam multò majorem judicant ſalario quod recipiunt. Decretum Innocentii XI. 37. propoſitio damnata.

Eadem fidelitas obligat omnes, & ſingulos domeſticos, ut nihil evulgent eorum, quæ poſſent illis nocere; eorumque calumniæ, ſine controverſia graviores ſunt,

 quàm

quàm quæ ab aliis perſonis indifferentibus dicuntur, ac domeſtico potiùs quàm alteri attribui poteſt illud Eccleſiaſtes: *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.*

Eccleſ. c. 10. 11.

Quæſt. 6. Quænam ſunt mutua conjugum erga ſe invicem officia?

Reſp. Sanctus Paulus Apoſtolus ſcribens ad Epheſios, videtur omnia mutua conjugum officia tradere, cùm ait: *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino; quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ipſe Salvator corporis ejus. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri, diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut eam ſanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ: ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejuſmodi; ſed ut ſit ſancta & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit; ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Quia ſumus membra corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Veruntamen & vos ſinguli unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat virum ſuum.* Idem Apoſtolus in alio loco eamdem doctrinam paucioribus complectitur, dum ait: *Mulieres, ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet in Domino. Viri diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.*

ad Epheſ. c. 5. 22.

ad Coloſſ. c. 3. 18.

San-

Sanctus autem Joannes Chryſoſtomus, explicans fidelibus documenta Divi Pauli, ſic maritos alloquitur: *Vis tibi obedire uxorem, ſicut Chriſto Eccleſiam? ipſe quoque ejus curam gere, ſicut Chriſtus Eccleſiæ ... Quomodo Chriſtus eam quæ ipſum adverſabatur, oderatque, & deſpicatui habebat, ac conſpuebat, & per laſciviam ei inſultabat, magna ſua cura, ſuis ſubjecit pedibus; non minis, nec contumeliis, neque metu, neque ullo alio hujuſmodi: Ita tu quoque te gere in tuam uxorem: etiamſi eam videris deſpicientem, etiamſi per laſciviam inſultantem, etiamſi contemnentem: poteris multa ejus cura & providentia, dilectione & amicitia eam tuis pedibus ſubjicere: nihil eſt his vinculis magis tyrannicum, & maximè marito & uxori; nam famulum quidem poterit quiſpiam metu alligare, imò verò ne illum quidem, fortaſſe enim reſiliet, & abibit. Vitæ autem ſociam, liberorum matrem, & quæ eſt cauſa & occaſio omnis lætitiæ, non oportet metu & minis ligare, ſed dilectione & affectione. Quænam enim eſt conjunctio, quando uxor exhorreſcit maritum? Quanam autem voluptate fruetur ipſe maritus cum uxore habitans tanquam cum ancilla, & non tanquam cum libera?* Quare idem ſanctus Joannes Chryſoſtomus admonet maritos his verbis: *Quando audis timorem, exige timorem qui convenit liberæ, non tanquam ab ancilla: eſt enim corpus tuum. Nam ſi hoc feceris, teipſum probro afficis, tuum corpus afficiens ignominia.*

S. Chryſ. in c. 5. Epiſt. ad Epheſ. hom. 20.

Ibidem.

Verùm cùm conjugum amicitia à mulierum prudentiâ plurimùm dependeat, eas erudire voluit & inſtruere ſanctus Petrus, ut accuratiùs ſcirent, quâ ratione ſanctam cum maritis ſocietatem fovere debeant, cùm ait: *Similiter & mulieres ſub-*

1. Petri c. 3. v. 1.

ditæ ſint viris ſuis, ut ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrifiant. Conſiderantes in timore caſtam converſationem veſtram, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe ſubjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans: cujus eſtis filiæ benefacientes, & non pertinentes ullam perturbationem.

S. Aug. lib. 9. Conf. c. 9. Sanctus autem Auguſtinus egregium mulieribus proponit imitandum exemplum, dum ſanctæ Monicæ matris ſuæ cùm in conjugio viveret, vitam ita deſcribit: *Tradita viro, ſervivit veluti Domino, & ſategit eum lucrari tibi, Chriſte, loquens de te illi moribus ſuis, quibus eam pulchram faciebas, & reverenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autem toleravit cubilis injurias, ut nullam de hac re cum marito haberet unquam ſimultatem: expectabat enim miſericordiam tuam ſuper eum, ut in te credens caſtificaretur. Erat verò ille præterea ſicut benevolentia præcipuus, ita ira fervidus. Sed noverat hæc non reſiſtere irato viro, non tantùm facto, ſed ne verbo quidem. Iam verò refractum & quietum, cùm opportunum videret, rationem facti ſui reddebat, ſi fortè ille inconſideratiùs commotus fuerat. Denique cùm matronæ multæ, quarum viri manſuetiores erant, plagarum veſtigia, etiam dehoneſtata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam veluti per jocum graviter admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audiſſent, tanquam inſtru-*

men-

menta quibus ancillæ factæ eſſent, deputare debuiſſent, proinde memores conditionis, ſuperbire adverſus dominos non oportere. Cùmque mirarentur illæ, ſcientes quàm ferocem conjugem ſuſtineret, nunquam fuiſſe auditum, aut aliquo indicio claruiſſe, quod Patricius cæciderit uxorem, aut quod à ſe invicem vel unum diem domeſtica lite diſſenſerint, & cauſam familiariter quærerent; docebat illa inſtitutum ſuum, quod ſupra memoravi. Quæ obſervabant, expertæ gratulabantur: quæ non obſervabant, ſubjectæ vexabantur. Tum ibidem ejus manſuetudinem, & patientiam his verbis commendat: *Denique etiam virum ſuum, jam in extrema vita temporali ejus lucrata eſt tibi: nec in eo jam fideli planxit, quod in nondum fideli toleraverat.*

Erga verò ſocrum ſuam ita ſe gerebat, ut quando ea falſis ancillarum rumoribus irritata fuerat, non aliis uteretur remediis, quàm patientia, & manſuetudine: talis fuit Monica, quam ceteræ deberent imitari.

Diligere quidem eſt virorum, inquit ſanctus Chryſoſtomus, *illarum verò cedere: ſi ergo unuſquiſque quod ſuum eſt, afferat, ſtant omnia firma & ſtabilia; ex eo ergo quod diligatur, fit mulier amica & benevola; ex eo autem quod ſit ſubdita, vir ſit mitis & clemens. Vide autem quod hoc quoque à natura ſic ſit comparatum, ut vir quidem diligat, mulier autem obediat. Nam quando is qui imperat, diligit eum qui paret imperio, tunc conſiſtunt omnia. Non tam ab eo qui paret imperio, quæritur dilectio, quam ab eo qui imperat, adverſus eum qui paret; ab illo enim eſt obedientia. Ne ergo quoniam ſubjecta eſt mulier, ſit inſolens: neque tu, quoniam vir diligit, intumeſce. Neque viri amicitia extollat mulierem, neque* S. Chryſ. hom.10.in Epiſt. ad Coloſſ.

O 5 *mulie-*

ſupremo gradu Reges in ſubditos omnes poſſident; iis etiam reverentia debetur, & obedientia, iis in rebus, quæ eorum poteſtati ſunt ſubjectæ; ac quoties ea non defertur obedientia, ſine dubio peccatur.

ad Tit. c. 3. v. 1. Quare Divus Paulus Tito præcipit: *Admone illos, Principibus, & Poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire.*

Quæſt. 5. Quænam ſunt debita domeſticorum erga Dominos ſuos?

Reſp. Domeſtici quatuor præſertim debent Dominis ſuis, nempè amorem, reverentiam, obedientiam, & fidem; ut patet ex ſancto Paulo, qui ſcribens ad Coloſſenſes, ait: *Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum. Quodcumque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino & non hominibus: ſcientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Chriſto ſervite: qui enim injuſtitiam facit, recipiet id quod iniquè geſſit: & non eſt perſonarum acceptio apud Deum.*

ad Coloſ. c. 3. 22.

S. Ambr. in Epiſt. ad Coloſ. c. 3. Sanctus autem Ambroſius in hunc locum ſcribens, ait: *Vt promptos illos in obſequio & fide faciat, mercedem illorum bonorum operum accepturos promittit à Deo in regno Chriſti. Quod ut probatum ſit & acceptum, ſic illos vult obſequi ſicut Domino, à quo mercedem expectant. At ſi iniquè egerit, non ſolùm hominem offendet, ſed & Deum, quem in admiſſa fraude carnalis Domini contempſit. Si autem benè egerit, non erit apud Deum ſervus hominis quaſi deſpectior; ſed remunerabitur quaſi liber inter homines, ſervus autem Chriſti; quod dignitatis eſt nomen.*

ad Tit. c. 2. v. 9. Idem verò Apoſtolus Tito ſcribens, vult: *Servos Dominis ſuis ſubditos eſſe, in omni-*

omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes, ut doctrinam Salvatoris noſtri Dei ornent in omnibus. Et in alio loco: *Servi obedite Dominis carnalibus, cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto: non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes; ſed ut ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino & non hominibus: ſcientes quoniam unuſquiſque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſive ſervus, ſive liber*. ad Epheſ. c.6.5.

Quem in locum ſcribens ſanctus Joannes Chryſoſtomus, ait: *Noli igitur inſpicere; qui ejuſmodi es, quod homini ſervias, ſed Deo te ſervire exiſtima, prædicationique eſſe ornamento, & omnia facilè patieris, obtemperans Domino, indignantemque ferens, atque intempeſtivè iraſcentem. Conſidera ſemper, te non illi præſtare gratiam, ſed Dei imperiis obſequi, & omnia facillimè tolerabis. Nempè, quod ſæpè jam dixi, & ſemper dicere propoſitum eſt, ſi ſpiritualium rerum nobis cura erit, præſentis vitæ neceſſaria tribuentur. Eadem profectò ratione ſervum, qui ejuſmodi fuerit, adeo benevolum, adeo obſequentem atque modeſtum, non modò ſuſcipiet Deus, coroniſque donabit, & præmiis ſempiternis: verùm ipſe quoque Dominus, etiamſi bellua fuerit, etiamſi lapideus, immanis, atque atrox, laudabit, & admirabitur, ac cæteris omnibus in honore præferet, & præficiet reliquis, etiamſi ipſe gentilis fuerit*. S.Chryſ.in Epiſt. ad tit. cap. 2. hom. 4. in moral.

Sanctus Paulus Apoſtolus, nihil non molitur, ut ſervos Chriſtianos inducat, ut ſemetipſos ſanctificent, Dominis benè ſerviendo, licèt paganis; ait enim: *Quicumque ſunt ſub jugo ſervi, dominos ſuos omni* 1.ad Tim. c.6.1.

honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blaſphementur. Qui autem fideles habent Dominos, non contemnant, quia fratres ſunt: ſed magis ſerviant, quia fideles ſunt & dilecti, quia beneficii participes ſunt.

Non difficile quidem eſt, bonis, æquiſque Dominis diligenter inſervire; verùm ſi pravi ſunt, ac diſcoli, aut etiam diverſæ religionis, fatendum eſt, non niſi ægrè cum amore, & affectu ſervitium ipſis impendi poſſe, ſine excellenti, & eximia quadam virtute. Quare Sanctus Petrus Apoſtolus docere nos voluit, domeſticos teneri, fideliter quibuſcumque tandem Dominis ſervire, dum ait: *Servi, ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis. Hæc eſt enim gratia ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens injuſtè. Quæ enim eſt gratia, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? ſed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum.*

Epiſt. 1. Petri, c. 2. 18.

Notandum tamen hìc, quòd ait Princeps Apoſtolorum: *Servi, ſubditi eſtote Dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis*: id intelligitur, quando nihil præcipiunt, quod ſit contra legem Dei: quia ſi tales Domini vellent ſervos ſuos eſſe ſuorum ſcelerum participes, eos ad malè agendum excitando, aut impellendo; in tali occaſione ſervi Dominis obedire non poſſunt ſine gravi peccato: cumque Dei mandata potiùs, quàm hominum juſſa ſervare teneantur, Deo potiùs quàm homini debent obedire; neque aliquo commodo temporali induci debent, ut peccatis Dominorum ſuorum cooperentur. Quare Innocentius Papa XI. damnavit ſequentem Propoſitionem.

Fa-

Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtram ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando: non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

Decretum Innocent. XI. contra 65. propoſ. die 2. Martii 1679. 51. Propoſitio damnata.

Quod attinet ad fidem, ſeu fidelitatem, quam domeſtici debent Dominis ſuis; ſciendum, quòd non ſufficit, ut abſtineant à furando, ſed quòd hæc fides illos obligat, ad non permittendum, ut alii Dominis ſuis furentur, cùm id impedire poſſunt, ut nihil quocumque modo pereat Dominorum ſuorum per eorum culpam, ſed ut curam habeant diligentem rerum omnium, quæ ab ipſis adminiſtrantur, eandemque diligentiam impendere rebus heri, quam ſuis lubenter impenderent. Verùm quia hæc fidelitas, quam domeſtici ſuis debent Dominis, variis prætextibus fuerat obſcurata, & quaſi everſa, & ſervi facilè induci poterant, ut crederent ſibi licere aliquid è bonis heri clam ſubripere, propter compenſationem laboris ſuis, quem majori ſalario, & ſtipendio dignum putant, quàm eo quod à Dominis tribuitur: Sancta ſedes Apoſtolica varios hujuſmodi prætextus penitùs auferre voluit, damnando ſequentem propoſitionem.

Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam multò majorem judicant ſalario quod recipiunt.

Decretum Innocentii XI. 37. propoſitio damnata.

Eadem fidelitas obligat omnes, & ſingulos domeſticos, ut nihil evulgent eorum, quæ poſſent illis nocere; eorumque calumniæ, ſine controverſia graviores ſunt,

quàm quæ ab aliis perſonis indifferentibus dicuntur, ac domeſtico potiùs quàm alteri attribui poteſt illud Eccleſiaſtes: *Si mordeat* Eccleſ. c. 10. 11. *ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.*

Quæſt. 6. Quænam ſunt mutua conjugum erga ſe invicem officia?

Reſp. Sanctus Paulus Apoſtolus ſcribens ad Epheſios, videtur omnia mutua conjugum officia tradere, cùm ait: *Mulieres* ad Epheſ. c. 5. 22. *viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino; quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ipſe Salvator corporis ejus. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri, diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut eam ſanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ: ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejuſmodi; ſed ut ſit ſancta & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit; ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Quia ſumus membra corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Veruntamen & vos ſinguli unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat virum ſuum.* Idem Apoſtolus in alio loco eamdem doctrinam paucioribus complectitur, dum ait: *Mulieres, ſubditæ eſtote* ad Coloſſ. c. 3. 18. *viris, ſicut oportet in Domino. Viri diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.*

San-

Sanctus autem Joannes Chryſoſtomus, explicans fidelibus documenta Divi Pauli, ſic maritos alloquitur: *Vis tibi obedire uxorem, ſicut Chriſto Eccleſiam? ipſe quoque ejus curam gere, ſicut Chriſtus Eccleſiæ ... Quomodo Chriſtus eam quæ ipſum adverſabatur, oderatque, & deſpicatui habebat, ac conſpuebat, & per laſciviam ei inſultabat, magna ſua cura, ſuis ſubjecit pedibus; non minis, nec contumeliis, neque metu, neque ullo alio hujuſmodi: Ita tu quoque te gere in tuam uxorem: etiamſi eam videris deſpicientem, etiamſi per laſciviam inſultantem, etiamſi contemnentem: poteris multa ejus cura & providentia, dilectione & amicitia eam tuis pedibus ſubjicere: nihil eſt his vinculis magis tyrannicum, & maximè marito & uxori; nam famulum quidem poterit quiſpiam metu alligare, imò verò ne illum quidem, fortaſſe enim reſiliet, & abibit. Vitæ autem ſociam, liberorum matrem, & quæ eſt cauſa & occaſio omnis lætitiæ, non oportet metu & minis ligare, ſed dilectione & affectione. Quænam enim eſt conjunctio, quando uxor exhorreſcit maritum? Quænam autem voluptate fruetur ipſe maritus cum uxore habitans tanquam cum ancilla, & non tanquam cum libera?* Quare idem ſanctus Joannes Chryſoſtomus admonet maritos his verbis: *Quando audis timorem, exige timorem qui convenit liberæ, non tanquam ab ancilla: eſt enim corpus tuum. Nam ſi hoc feceris, teipſum probro afficis, tuum corpus afficiens ignominia.*

S. Chryſ. in c.5. Epiſt. ad Epheſ. hom.20.

Ibidem.

Verùm cùm conjugum amicitia à mulierum prudentiâ plurimùm dependeat, eas erudire voluit & inſtruere ſanctus Petrus, ut accuratiùs ſcirent, quâ ratione ſanctam cum maritis ſocietatem fovere debeant, cùm ait: *Similiter & mulieres ſubditæ*

1.Petri c.3. v.1.

ditæ ſint viris ſuis, ut ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrifiant. Conſiderantes in timore caſtam converſationem veſtram, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe ſubjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans: cujus eſtis filiæ benefacientes, & non pertinentes ullam perturbationem.

Sanctus autem Auguſtinus egregium mulieribus proponit imitandum exemplum, dum ſanctæ Monicæ matris ſuæ cùm in conjugio viveret, vitam ita deſcribit: *Tradita viro, ſervivit veluti Domino, & ſategit eum lucrari tibi, Chriſte, loquens de te illi moribus ſuis, quibus eam pulchram faciebas, & reverenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autem toleravit cubilis injurias, ut nullam de hac re cum marito haberet unquam ſimultatem: expectabat enim miſericordiam tuam ſuper eum, ut in te credens caſtificaretur. Erat verò ille præterea ſicut benevolentia præcipuus, ita ira fervidus. Sed noverat hæc non reſiſtere irato viro, non tantùm facto, ſed ne verbo quidem. Iam verò refractum & quietum, cùm opportunum videret, rationem facti ſui reddebat, ſi fortè ille inconſideratiùs commotus fuerat. Denique cùm matronæ multæ, quarum viri manſuetiores erant, plagarum veſtigia, etiam dehoneſtata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam veluti per jocum graviter admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audiſſent, tanquam inſtrumen-*

S. Aug. lib. 9. Conf. c. 9.

men-

menta quibus ancillæ factæ eſſent, deputare debuiſſent, proinde memores conditionis, ſuperbire adverſus dominos non oportere. Cùmque mirarentur illæ, ſcientes quàm ferocem conjugem ſuſtineret, nunquam fuiſſe auditum, aut aliquo indicio claruiſſe, quod Patricius cæciderit uxorem, aut quod à ſe invicem vel unum diem domeſtica lite diſſenſerint, & cauſam familiariter quærerent; docebat illa inſtitutum ſuum, quod ſupra memoravi. Quæ obſervabant, expertæ gratulabantur: quæ non obſervabant, ſubjectæ vexabantur. Tum ibidem ejus manſuetudinem, & patientiam his verbis commendat: *Denique etiam virum ſuum, jam in extrema vita temporali ejus lucrata eſt tibi: nec in eo jam fideli planxit, quod in nondum fideli toleraverat.*

Erga verò ſocrum ſuam ita ſe gerebat, ut quando ea falſis ancillarum rumoribus irritata fuerat, non aliis uteretur remediis, quàm patientia, & manſuetudine: talis fuit Monica, quam ceteræ deberent imitari.

Diligere quidem eſt virorum, inquit ſanctus Chryſoſtomus, *illarum verò cedere: ſi ergo unuſquiſque quod ſuum eſt, afferat, ſtant omnia firma & ſtabilia; ex eo ergo quod diligatur, fit mulier amica & benevola; ex eo autem quod ſit ſubdita, vir fit mitis & clemens. Vide autem quod hoc quoque à natura ſic ſit comparatum, ut vir quidem diligat, mulier autem obediat. Nam quando is qui imperat, diligit eum qui paret imperio, tunc conſiſtunt omnia. Non tam ab eo qui paret imperio, quæritur dilectio, quam ab eo qui imperat, adverſus eum qui paret; ab illo enim eſt obedientia. Ne ergo quoniam ſubjecta eſt mulier, ſit inſolens: neque tu, quoniam vir diligit, intumeſce. Neque viri amicitia extollat mulierem, neque* S. Chryſ. hom. 10. in Epiſt. ad Coloſſ.

mulieris ſubjectio inflet virum. Propterea ſe ipſam tibi ſubjicit, ut magis diligatur: propterea te fecit amari, ò mulier, ut facilè feras, quod ſis ſubjecta; etenim ei qui amat, eſſe ſubjectum, nullam habet difficultatem. Ne timeas amans, habes enim ipſam cedentem.

Nihil aliud profectò magis confert ad mutua conjugum officia, mutuamque fovendam amicitiam, quàm ut alter alterius onera portet, & ſe mutuò compatiantur: ſecùs enim vix, ac ne vix quidem, in pace ſtare, & amicitiam colere poſſunt conjuges; nam cùm continua frequentatio efficiat, ut alter alterius defectus facilè obſervet, quibus ne quidem perfectiſſimæ carent perſonæ: niſi cum manſuetudine & charitate patienter tolerentur, & opportunum ad eos corrigendos quantum fieri poteſt tempus expectetur, grave conjuges patiuntur periculum, ne diſſenſionibus, & diſcordiis ſincera violetur charitas, quæ vigere debet inter conjuges. Unde ſanctus Gregorius magnus ait: *Admonendi ſunt conjuges, ut ea in quibus ſibi aliquando diſplicent, & patientes invicem tolerent, & exhortantes invicem ſalvent; ſcriptum namque eſt:* Invicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti: *Lex quippè Chriſti charitas eſt, qua ille nobis & largiter ſua bona contulit, & æquanimiter mala noſtra portavit. Tunc ergò legem Chriſti, & ejus mandata imitando complemus, quando & noſtra benignè conferimus, & aliorum mala piè ſuſtinemus. Admonendi quoque ſunt & conjuges, ut eorum quiſque non tam quæ ab ipſo tolerentur, attendat: ſi enim ſua quæ portantur conſideret, ea quæ ab altero ſuſtinet leviùs portat.*

S. Greg. Paſ. p. 3 ad monitione 27.

Sanctus autem Apoſtolus Petrus hortatur

tur maritos, ut infirmitates mulierum ſuarum cum charitate tolerent, cùm ait: *Viri ſimiliter cohabitantes ſecundùm ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ, ut non impediantur orationes veſtræ.* 1. Petri, c. 3.7.

Denique conjuges omni modo ſolidam inire debent pacem, eamque conſervare; cujus neceſſitatem his verbis declarat ſanctus Chryſoſtomus: *Si hi ſint in concordia, & rectè aluntur filii, modeſtique ſunt famuli, & ordinem non deſerunt, & bonorum odore fruuntur vicini amicique, & cognati; ſin autem contra, confunduntur omnia: & quomodo cùm duces exercitus inter ſe pacem agunt, omnia ſuam ſervant conſequentiam; & ſi rurſus illi turbentur, ſursùm & deorsùm aguntur omnia; ita nunc quoque.* S.Chryſ.in c. 5. Epiſt. ad Epheſ. hom. 22.

Sed quod eſt magis deplorandum, illa diſſenſio inter conjuges, radix eſt, & origo multorum peccatorum, quæ in familia committuntur: ex ea enim ſequuntur multa mala, tam in ſpirituali, quàm in temporali, quibus non ſine magna difficultate mederi poteſt.

Ex his concludere facilè licet, conjugibus, & maritis præſertim incumbere, ne pars altera careat rebus ad honeſtè vivendum, ſecundùm ſuam conditionem & facultates, neceſſariis, tum in ſanitate, tum in morbo: omnique diligentiâ & charitate procurare, ne fraudetur auxilio rerum ſpiritualium, debitâque inſtructione; quemadmodum diximus loquendo de parentibus reſpectu filiorum ſuorum; ſed & occaſiones omnes peccati, quantum fieri poteſt, reſcindere debent, ſeque mutuo bono exemplo ad meliora provocare in Chriſto Jeſu.

Quæſt. 7. Quæ, & quot ſunt frequentiora peccata patrum & matrum familias?

Deciſiones Cleri Patavini ann. 1688. in Men. Sept. in caſu prudentiali p. 120.

Reſp. Hæc peccata diſertè enumerantur in Deciſionibus Cleri Patavini, ſub Eminentiſſimo olim Cardinali Barbadico Epiſcopo, cujus memoria in benedictione eſt, his verbis; *Primò*, deſiderantes non habere prolem ad effugiendum onus illam educandi; eſt enim contra unum ex finibus principalibus Matrimonii; unde ait Tertullianus: *Homicidii feſtinatio eſt prohibere naſci. Nec refert, natam quis eripiat animam, an diſturbet naſcentem.*

Tertullia. Apolog. c. 9.

Secundò in petitione, ſeu redditione debiti conjugalis, talia exercentes, qualia pudicas aures dedecent confeſſariorum: præſertim accedentes præpoſterè; ſi mulier ſit incuba, aut menſtruorum tempore, vel ita partui proxima, ut ipſi moraliter obfuturus ſit carnalis congreſſus: de quibus peccaminoſis actibus tractant moraliſtæ.

Tertiò abortus committentes, etſi non datâ operâ, ſed culpabili inadvertentiâ, vel malitiâ; exempli gratiâ, dum uxor prægnans ſuſtollit pondera, quibus cauſatur abortus; vel maritus calce, aut pugnis eam impetit more belluino, juxta illud: *Comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

Pſal. 48.

Quartò, poſt partum tenentes parvulos editos in proprio lecto abſque ulla cautela, cum periculo ſuffocationis, & infanticidii; quod crimen utinam frequenter non eveniret; & quamvis ſit caſus reſervatus, & in aliis diœceſibus ſit adjecta excommunicatio contra patres & matres detinentes recenter natos in lecto, parùm vel timetur, vel obeditur.

Con-

Contra hanc gravem culpam variæ exclamant Synodus, & Alexander Sperellus, Epiſcopus Eugubinus, ſic decernit: *Quia non rarò accidiſſe compertum eſt, tenera infantium corpuſcula, ſi in lecto à parentibus ſeu aliis detineantur, per ſomnum miſerè opprimi & ſuffocari: ſub pæna excommunicationis, interdicimus parentibus, ne quis in cubili pueros ſecum habeat, qui ſaltem ſuæ ætatis annum non tranſegerint.* Synod. Eugubina, ann. 1646. tit. 1 o. c. 4.

Cardinalis Carolus Roſſetus, in Synodo Faventina ſtatuit, *ad tollendum parvulorum nefariæ ſuffocationis periculum, moneat Sacerdos nutrices, ne filios ſuos aut alienos, anno minores, ſub pæna excommunicationis, aliiſque arbitrio noſtro, in lecto ſecum retineant.* Synod. Faventina ann. 1647. tit. 10. c. 2. num. 23.

Quintò, peccant matres in lactando infantes; plures enim illarum habent ubera ita lacte abundantia, ut papillâ in ore infantis, & ſugentis immiſsâ, ſinentes ſe à ſomno rapi, puer ex nimio lacte ſuffocetur; cui ex compaſſione dicendum foret: *Quare mater tua leæna?* Ezech. 19.

Sextò, ſed plurimæ matres nobiles graviter in obligatione deficiunt, non lactantes proprios filios, ſed illos nutricibus lactandos tradentes; quæ quidem nutrices ſæpè ſæpiùs malis moribus imbutæ, & malo lacte (vel ex occultâ earum conceptione, vel occultiori morbo gallico, aut aliâ ſanguinis impuritate) infantulos cibantes, eoſdem ita malè affectos reddunt tum in animo, tum in corpore, ut vix adhibeatur remedium. Et ideo hæ matres non ſunt à peccato immunes; eſt enim contra naturale præceptum, fœtas matres ſtatim ſe lacte privare, ut incontinentiæ operam navent, cum natura eaſdem genitrices lacte ditet, & donet, ut fœtus ſuos nutriant. Neque eas tuetur à culpa univerſalis conſue-

ſuetudo; quia damnatur in jure tanquam prava, per textum in cap. *ad ejus*, diſt. 5. ubi ſic legitur: *Ad ejus vero concubitum vir ſuus accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur. Prava autem conſuetudo in conjugatorum moribus, irrepſit, ut filios ſuos quos gignunt, nutrire mulieres contemnant, eoſque ad nutriendum aliis mulieribus tradant.* Quod videlicet ex ſola carnis incontinentia videtur fuiſſe inventum; quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt. Certè videntur crudeliores feris, quæ tanto amore nutriunt prolem ſuam, de quibus ſcriptum eſt: *Lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos ſuos.*

Ierem. c. 4. v. 3.

Non ita fecit Sara uxor Abrahæ, quamvis ditiſſima, quæ ipſamet voluit lactare Iſaacum, quem pepererat, Geneſis 21. v. 7. Non ita Anna mater Samuelis, quem & ipſa lactavit, 1. Reg. cap. 1. Non ita mater Machabeorum, quæ juniori filio martyrio proximo dixit: *Te in utero novem menſibus portavi, & lac triennio dedi.* Non ita mater Honorii Imperatoris, à qua fuit lacte materno alitus. Claudianus in Panegyrico 4. Non ita Regina Blancha, quæ ſanctum Ludovicum filium ſuum aliis nutricibus nunquam committere voluit. Audiant hæ matres delicatæ Sanctum Ambroſium: *Provocantur fœminæ meminiſſe dignitatis ſuæ, & lactare filios ſuos: hæc enim matrum gratia, hic honos, quo ſe propriis commendent viris.*

2. Mach. c. 7. 27.

S. Ambr. lib. 3. de Abrahamo. c. 7.

Quapropter frivola eſt excuſatio matrum nobilium, ſe ſcilicet ſubtrahere à lactanda prole, ne dedecus incurrant; ſiquidem nulli mulieri, etſi nobili, aut heroinæ, poteſt eſſe dedecori lactare filium, quem novem menſes in penitiſſimis uteri receſſibus aluit, & quem ex propriis viſceribus edu-

eduxit; imò naturam offendit mater, recuſans hominem viventem, & matris officia implorantem, ſuo lacte nutrire, quem in utero latentem ſuo ſanguine aluit.

Oh quanta ambitione hunc abuſum proſequuntur etiam fœminæ ordinariæ conditionis; quarum mariti, ne eas contriſtentur, vel cùm illi venerei abundantiùs ſint, quamvis facultatibus careant, imò neque pecuniam ad nutricis ſtipem dandam habeant, filios committunt alienæ nutrici, à qua modicum lac exhibetur, quia modicum exigitur ſalarium. Exaltent Parochi quaſi tuba vocem ſuam in congregatione patrum-familias.

Septimò matres peccant, dum infantulos creſcentes portant ad Eccleſiam, ſacrificii tempore, eoſque conſtrepere ſinunt vel Roſarium jactantes, vel vocem attollentes, vel ſi pedibus ſint aſſueti, per Eccleſiam decurrentes, cùm litantis Sacerdotis, & fidelium adſtantium ſummo faſtidio, quaſi eſſent catelli irrationales; ut videtur innuere Job illis verbis: *Egrediuntur quaſi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant luſibus.* At culpa hæc eſt etiam Parochorum, qui zelo carent: ſatis illis vivere: ſi reprehenderent, ſi objurgarent has matres, ſi eas docerent vel puerulos domi tenere, vel ab initio eiſdem innuere, in templo ubi Deus colitur, ubi Chriſtus immolatur, ubi Angeli ſtant genuflexi, cum ſilentio, cum timore & tremore immorandum: utique non eſſet abuſus iſte ubique communis. Iob 21. 11.

Octavò peccant genitores filios grandiores factos nimio amore proſequentes, & eoſdem incipientes habere velle, aut nolle, in omnibus, & per omnia contentantes, ac quaſi *Idolotecta* adorantes. Quid ex hoc te-

ditæ ſint viris ſuis, ut ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrifiant. Conſiderantes in timore caſtam converſationem veſtram, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe ſubjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans: cujus eſtis filiæ benefacientes, & non pertinentes ullam perturbationem.

S. Aug. lib. 9. Conf. c. 9. Sanctus autem Auguſtinus egregium mulieribus proponit imitandum exemplum, dum ſanctæ Monicæ matris ſuæ cùm in conjugio viveret, vitam ita deſcribit: *Tradita viro, ſervivit veluti Domino, & ſategit eum lucrari tibi, Chriſte, loquens de te illi moribus ſuis, quibus eam pulchram faciebas, & reverenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autem toleravit cubilis injurias, ut nullam de hac re cum marito haberet unquam ſimultatem: expectabat enim miſericordiam tuam ſuper eum, ut in te credens caſtificaretur. Erat verò ille præterea ſicut benevolentia præcipuus, ita ira fervidus. Sed noverat hæc non reſiſtere irato viro, non tantùm facto, ſed ne verbo quidem. Iam verò refractum & quietum, cùm opportunum videret, rationem facti ſui reddebat, ſi fortè ille inconſideratiùs commotus fuerat. Denique cùm matronæ multæ, quarum viri manſuetiores erant, plagarum veſtigia, etiam dehoneſtata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam veluti per jocum graviter admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audiſſent, tanquam inſtru-*

men-

menta quibus ancillæ factæ eſſent, deputare debuiſſent, proinde memores conditionis, ſuperbire adverſus dominos non oportere. Cùmque mirarentur illæ, ſcientes quàm ferocem conjugem ſuſtineret, nunquam fuiſſe auditum, aut aliquo indicio claruiſſe, quod Patricius cæciderit uxorem, aut quod à ſe invicem vel unum diem domeſtica lite diſſenſerint, & cauſam familiariter quærerent; docebat illa inſtitutum ſuum, quod ſupra memoravi. Quæ obſervabant, expertæ gratulabantur: quæ non obſervabant, ſubjectæ vexabantur. Tum ibidem ejus manſuetudinem, & patientiam his verbis commendat: *Denique etiam virum ſuum, jam in extrema vita temporali ejus lucrata eſt tibi: nec in eo jam fideli planxit, quod in nondum fideli toleraverat.*

Erga verò ſocrum ſuam ita ſe gerebat, ut quando ea falſis ancillarum rumoribus irritata fuerat, non aliis uteretur remediis, quàm patientia, & manſuetudine: talis fuit Monica, quam ceteræ deberent imitari.

Diligere quidem eſt virorum, inquit ſanctus Chryſoſtomus, *illarum verò cedere: ſi ergo unuſquiſque quod ſuum eſt, afferat, ſtant omnia firma & ſtabilia; ex eo ergo quod diligatur, fit mulier amica & benevola; ex eo autem quod ſit ſubdita, vir ſit mitis & clemens. Vide autem quod hoc quoque à natura ſic ſit comparatum, ut vir quidem diligat, mulier autem obediat. Nam quando is qui imperat, diligit eum qui paret imperio, tunc conſiſtunt omnia. Non tam ab eo qui paret imperio, quæritur dilectio, quam ab eo qui imperat, adverſus eum qui paret; ab illo enim eſt obedientia. Ne ergo quoniam ſubjecta eſt mulier, ſit inſolens: neque tu, quoniam vir diligit, intumeſce. Neque viri amicitia extollat mulierem, neque* S. Chryſ. hom. 10. in Epiſt. ad Coloſſ.

mulieris ſubjectio inflet virum. Propterea ſe ipſam tibi ſubjicit, ut magis diligatur: propterea te fecit amari, ò mulier, ut facilè feras, quod ſis ſubjecta; etenim ei qui amat, eſſe ſubjectum, nullam habet difficultatem. Ne timeas amans, habes enim ipſam cedentem.

Nihil aliud profectò magis confert ad mutua conjugum officia, mutuamque fovendam amicitiam, quàm ut alter alterius onera portet, & ſe mutuò compatiantur: ſecùs enim vix, ac ne vix quidem, in pace ſtare, & amicitiam colere poſſunt conjuges; nam cùm continua frequentatio efficiat, ut alter alterius defectus facilè obſervet, quibus ne quidem perfectiſſimæ carent perſonæ: niſi cum manſuetudine & charitate patienter tolerentur, & opportunum ad eos corrigendos quantum fieri poteſt tempus expectetur, grave conjuges patiuntur periculum, ne diſſenſionibus, & diſcordiis ſincera violetur charitas, quæ vigere debet inter conjuges. Unde ſanctus Gregorius magnus ait: *Admonendi ſunt conjuges, ut ea in quibus ſibi aliquando diſplicent, & patientes invicem tolerent, & exhortantes invicem ſalvent; ſcriptum namque eſt:* Invicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti: *Lex quippè Chriſti charitas eſt, qua ille nobis & largiter ſua bona contulit, & æquanimiter mala noſtra portavit. Tunc ergò legem Chriſti, & ejus mandata imitando complemus, quando & noſtra benignè conferimus, & aliorum mala piè ſuſtinemus. Admonendi quoque ſunt & conjuges, ut eorum quiſque non tam quæ ab ipſo tolerentur, attendat: ſi enim ſua quæ portantur conſideret, ea quæ ab altero ſuſtinet leviùs portat.*

S. Greg. Paſ. p. 3 ad. monitione 27.

Sanctus autem Apoſtolus Petrus hortatur

tur maritos, ut infirmitates mulierum ſuarum cum charitate tolerent, cùm ait: *Viri ſimiliter cohabitantes ſecundùm ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ, ut non impediantur orationes veſtræ.* 1. Petri, c. 3.7.

Denique conjuges omni modo ſolidam inire debent pacem, eamque conſervare; cujus neceſſitatem his verbis declarat ſanctus Chryſoſtomus: *Si hi ſint in concordia, & rectè aluntur filii, modeſtique ſunt famuli, & ordinem non deſerunt, & bonorum odore fruuntur vicini amicique, & cognati; ſin autem contra, confunduntur omnia: & quomodo cùm duces exercitus inter ſe pacem agunt, omnia ſuam ſervant conſequentiam; & ſi rurſus illi turbentur, ſursùm & deorsùm aguntur omnia; ita nunc quoque.* S.Chryſ.in c. 5. Epiſt. ad Epheſ. hom. 21.

Sed quod eſt magis deplorandum, illa diſſenſio inter conjuges, radix eſt, & origo multorum peccatorum, quæ in familia committuntur: ex ea enim ſequuntur multa mala, tam in ſpirituali, quàm in temporali, quibus non ſine magna difficultate mederi poteſt.

Ex his concludere facilè licet, conjugibus, & maritis præſertim incumbere, ne pars altera careat rebus ad honeſtè vivendum, ſecundùm ſuam conditionem & facultates, neceſſariis, tum in ſanitate, tum in morbo: omnique diligentiâ & charitate procurare, ne fraudetur auxilio rerum ſpiritualium, debitâque inſtructione; quemadmodum diximus loquendo de parentibus reſpectu filiorum ſuorum; ſed & occaſiones omnes peccati, quantum fieri poteſt, reſcindere debent, ſeque mutuo bono exemplo ad meliora provocare in Chriſto Jeſu.

Quaſt. 7. Quæ, & quot ſunt frequentiora peccata patrum & matrum familias?

Deciſiones Cleri Patavini ann. 1688. in Men. Sept. in caſu prudentia. li p. 120.

Reſp. Hæc peccata diſertè enumerantur in Deciſionibus Cleri Patavini, ſub Eminentiſſimo olim Cardinali Barbadico Epiſcopo, cujus memoria in benedictione eſt, his verbis; *Primò*, deſiderantes non habere prolem ad effugiendum onus illam educandi; eſt enim contra unum ex finibus principalibus Matrimonii; unde ait Tertullianus: *Homicidii feſtinatio eſt prohibere naſci. Nec refert, natam quis eripiat animam, an diſturbet naſcentem.*

Tertullia. Apolog. c. 9.

Secundò in petitione, ſeu redditione debiti conjugalis, talia exercentes, qualia pudicas aures dedecent confeſſariorum: præſertim accedentes præpoſterè; ſi mulier ſit incuba, aut menſtruorum tempore, vel ita partui proxima, ut ipſi moraliter obfuturus ſit carnalis congreſſus: de quibus peccaminoſis actibus tractant moraliſtæ.

Tertiò abortus committentes, etſi non datâ operâ, ſed culpabili inadvertentiâ, vel malitiâ; exempli gratiâ, dum uxor prægnans ſuſtollit pondera, quibus cauſatur abortus; vel maritus calce, aut pugnis eam impetit more belluino, juxta illud: *Comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

Pſal. 48.

Quartò, poſt partum tenentes parvulos editos in proprio lecto abſque ulla cautela, cum periculo ſuffocationis, & infanticidii; quod crimen utinam frequenter non eveniret; & quamvis ſit caſus reſervatus, & in aliis diœceſibus ſit adjecta excommunicatio contra patres & matres detinentes recenter natos in lecto, parùm vel timetur, vel obeditur.

Con-

Contra hanc gravem culpam variæ exclamant Synodus, & Alexander Sperellus, Epiſcopus Eugubinus, ſic decernit: *Quia non rarò accidiſſe compertum eſt, tenera infantium corpuſcula, ſi in lecto à parentibus ſeu aliis detineantur, per ſomnum miſerè opprimi & ſuffocari: ſub pœna excommunicationis, interdicimus parentibus, ne quis in cubili pueros ſecum habeat, qui ſaltem ſuæ ætatis annum non tranſegerint.* Synod. Eugubina, ann. 1646. tit. 1. c. c. 4.

Cardinalis Carolus Roſſetus, in Synodo Faventina ſtatuit, *ad tollendum parvulorum nefariæ ſuffocationis periculum, moneat Sacerdos nutrices, ne filios ſuos aut alienos, anno minores, ſub pœna excommunicationis, aliiſque arbitrio noſtro, in lecto ſecum retineant.* Synod. Faventina ann. 1647. tit. 10. c. 2. num. 23.

Quintò, peccant matres in lactando infantes; plures enim illarum habent ubera ita lacte abundantia, ut papillâ in ore infantis, & ſugentis immiſsâ, ſinentes ſe à ſomno rapi, puer ex nimio lacte ſuffocetur; cui ex compaſſione dicendum foret: *Quare mater tua leæna?* Ezech. 19.

Sextò, ſed plurimæ matres nobiles graviter in obligatione deficiunt, non lactantes proprios filios, ſed illos nutricibus lactandos tradentes; quæ quidem nutrices ſæpè ſæpiùs malis moribus imbutæ, & malo lacte (vel ex occultâ earum conceptione, vel occultiori morbo gallico, aut aliâ ſanguinis impuritate) infantulos cibantes, eoſdem ita malè affectos reddunt tum in animo, tum in corpore, ut vix adhibeatur remedium. Et ideo hæ matres non ſunt à peccato immunes; eſt enim contra naturale præceptum, fœtas matres ſtatim ſe lacte privare, ut incontinentiæ operam navent, cum natura eaſdem genitrices lacte ditet, & donet, ut fœtus ſuos nutriant. Neque eas tuetur à culpa univerſalis conſue-

ſuetudo; quia damnatur in jure tanquam prava, per textum in cap. *ad ejus*, diſt. 5. ubi ſic legitur: *Ad ejus vero concubitum vir ſuus accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur. Prava autem conſuetudo in conjugatorum moribus, irrepſit, ut filios ſuos quos gignunt, nutrire mulieres contemnant, eoſque ad nutriendum aliis mulieribus tradant.* Quod videlicet ex ſola carnis incontinentia videtur fuiſſe inventum; quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt. Certè videntur crudeliores feris, quæ tanto amore nutriunt prolem ſuam, de quibus ſcriptum eſt: *Lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos ſuos.* Ierem. c. 4. v. 3.

Non ita fecit Sara uxor Abrahæ, quamvis ditiſſima, quæ ipſamet voluit lactare Iſaacum, quem pepererat, Geneſis 21. v. 7. Non ita Anna mater Samuelis, quem & ipſa lactavit, 1. Reg. cap. 1. Non ita mater Machabeorum, quæ juniori filio martyrio proximo dixit: *Te in utero novem menſibus portavi, & lac triennio dedi.* Non ita mater Honorii Imperatoris, à qua fuit lacte materno alitus. Claudianus in Panegyrico 4. Non ita Regina Blancha, quæ ſanctum Ludovicum filium ſuum aliis nutricibus nunquam committere voluit. Audiant hæ matres delicatæ Sanctum Ambroſium: *Provocantur fœminæ meminiſſe dignitatis ſuæ, & lactare filios ſuos: hæc enim matrum gratia, hic honos, quo ſe propriis commendent viris.*

2. Mach. c. 7. 27.

S. Ambr. lib. 3. de Abrahamo. c. 7.

Quapropter frivola eſt excuſatio matrum nobilium, ſe ſcilicet ſubtrahere à lactanda prole, ne dedecus incurrant; ſiquidem nulli mulieri, etſi nobili, aut heroinæ, poteſt eſſe dedecori lactare filium, quem novem menſes in penitiſſimis uteri receſſibus aluit, & quem ex propriis viſceribus edu-

eduxit; imò naturam offendit mater, recuſans hominem viventem, & matris officia implorantem, ſuo lacte nutrire, quem in utero latentem ſuo ſanguine aluit.

Oh quanta ambitione hunc abuſum proſequuntur etiam fœminæ ordinariæ conditionis; quarum mariti, ne eas contriſtentur, vel cùm illi venerei abundantiùs ſint, quamvis facultatibus careant, imò neque pecuniam ad nutricis ſtipem dandam habeant, filios committunt alienæ nutrici, à qua modicum lac exhibetur, quia modicum exigitur ſalarium. Exaltent Parochi quaſi tuba vocem ſuam in congregatione patrum-familias.

Septimò matres peccant, dum infantulos creſcentes portant ad Eccleſiam, ſacrificii tempore, eoſque conſtrepere ſinunt vel Roſarium jactantes, vel vocem attollentes, vel ſi pedibus ſint aſſueti, per Eccleſiam decurrentes, cùm litantis Sacerdotis, & fidelium adſtantium ſummo faſtidio, quaſi eſſent catelli irrationales; ut videtur innuere Job illis verbis: *Egrediuntur quaſi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant luſibus*. At culpa hæc eſt etiam Parochorum, qui zelo carent: ſatis illis vivere: ſi reprehenderent, ſi objurgarent has matres, ſi eas docerent vel puerulos domi tenere, vel ab initio eiſdem innuere, in templo ubi Deus colitur, ubi Chriſtus immolatur, ubi Angeli ſtant genuflexi, cum ſilentio, cum timore & tremore immorandum: utique non eſſet abuſus iſte ubique communis. Iob 21. 11.

Octavò peccant genitores filios grandiores factos nimio amore proſequentes, & eoſdem incipientes habere velle, aut nolle, in omnibus, & per omnia contentantes, ac quaſi *Idolotecta* adorantes. Quid ex hoc te-

tenerrimo amore? vel Deus punit genitores morte puerorũ, ne plus amentur quã m ipſe Deus, ut de Vitulo aureo fecit Moyſes Exodi 32. Vel ſi filioli vivunt, & adoleſcunt, inobedientiſſimi evadunt, & in parentes inſurgunt. *Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te. Non corrideas illi, ne doleas; & in noviſſimo obſtupeſcent dentes tui.* Audivi prudentiſſimam quandam matrem ita dicentem; Nunquam oſculata ſum filios meos, poſtquam eos ablactavi, ut eos cum timore educarem.

Eccl. 30.9.

Nonò peccant genitores, omittentes imbuere mentes filiorum reverentiâ, & timore majeſtatis Divinæ; neque eis de die in diem inſinuantes, Deum ſuper omnia eſſe timendum: Divina præcepta eſſe omninò ſervanda, potiùs moriendum, quàm peccandum: Eſſe æternam vitam poſt mortalem hanc, & quidem duo loca æterna: paradiſum pro bonis, flammas tartareas pro malis Chriſtianis. Eccleſias, Sacramenta, Sacerdotes ſumma veneratione colendos. Divinam voluntatem, à cujus providentiâ omnia pendent, ſemper promptè amplexandam, tam in proſperis, quàm in adverſis; hæc enim ſi frequenter parvuli trimi, quadrimi, & in ulteriori ætate à parentibus audirent, & tanquam ſemina Chriſtianæ pietatis in cordibus ſuis tenellis reciperent, fructum timoris Dei redderent grandiores facti; ut ſcriptum legimus de Tobia, qui puerulum ſuum *ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato.*

Tob. 1. 10.

Decimò delinquunt parentes non explicantes pueris ſuis myſteria fidei; neque eos ad Eccleſiam ſolliciti mittentes, aut potiùs aſſociantes, ut à Parocho aliiſque eruditis magiſtris diſcant Deum unum in eſſentia

tri-

trinum eſſe in perſonis: Secundam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam carnem ſumpſiſſe, virtute Spiritus Sancti, ex Maria Virgine; & in eadem carne Chriſtum Dominum, Deum & hominem nos redemiſſe, mediante ſua ſanctiſſimâ paſſione, morte,& reſurrectione; cæteros articulos fidei non declarantes; aliaſve partes doctrinæ chriſtianæ, ut illam ediſcant; majorem curam animalium, & ſtabulorum, quàm animarum gnatorum habentes; ita ut de plurimis familiis verificetur, quod de domo Herodis pronunciavit Auguſtus Imperator, profuiſſe magis naſci ſues, quàm filios. Macrobius Saturninus lib.2. cap. 4. Et quod ad populum iuculcabat aureum os S. Joannis Chryſoſtomi: *Majorem aſinorum & equorum quàm filiorum curam habemus.* S.Chryſ hom.60.in Matt.

Undecimò peccant parentes approbantes vel furta filiorum, fructus, bladas, ova, forſan & alienas gallinas, vel oves domum deferentium, vel eorumdem filiorum ferocitatem, & manus violentas; adeo ut ſi audierint, ab ipſis aliquem ſaxis, vel pugnis percuſſum, laudent opus, & ſubdant; ne permittas ab aliquo te conculcari; in rixa eſto primus in percutiendo: Sic ego faciebam, cùm tuæ eſſem ætatis. Non ita faciebat Tobias, qui audita voce hædi furto forſan ſubrepti, ait: *Reddite hædum Dominis ſuis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Educate filios veſtros in diſciplina, & correptione Domini.* Epheſ. cap.6. v.4. Tob. c. 2. v. 11.

Duodecimò rei ſunt genitores pueris ſuis maledicentes: nam *Maledictio matris eradicat fundamenta domus.* Filiolo ſitienti cùm mater tandem dixiſſet, Accipe, bibe Diabolum, ſtatim energumenus evaſit filius, quem nullus liberare potuit, niſi Eccl. c.3. v. 11.

San-

Sanctus Zenobius Archiepiſcopus Florentinus, ut narrat in ejus vita Surius. Sancta Catharina Senenſis dicebat matri ſuæ: Ne quæſo mater maledicas mihi, ſed potiùs verbera me: in ejus vita Paulus Frigerius lib. 1. cap. 4. num. 3. Multa lugubria exempla maledicentium genitorum videantur, apud Menochium in Storeis part. 1. cap. 53. & part. 4. cap. 86.

Decimo tertiò gravis culpa eſt parentum, permittentium pueros diverſi ſexus, quamvis fratres, & ſorores, in eodem lectulo dormire. Ait Ariſtoteles, filios in quarto, vel quinto ætatis anno ſemina facere, lib. 4. cap. 19. Narbona in ætatis anno 5. q. 1. Nos aſſerere poſſumus, in hac ætate plures fieri capaces malitiæ. Igitur omninò ſeparandi. Salomon, cùm eſſet annorum duodecim, genuit Roboam. S. Hieronymus in Epiſt. ad Vitalem.

Decimo-quartò in culpa pariter gravi ſunt pater & mater, qui in proprio lecto dormire faciunt filiolos grandiuſculos factos; multi enim, ex ſolutione debiti matrimonialis eorumdem parentum, diſcunt actiones turpes, & carnales. Curioſitas, ſecundùm Sanctum Thomam, eſt prima aggreſſio contra caſtitatem: Pueri audiunt, obſervant, ediſcunt: Plures naſcuntur cum dentibus. Plin. lib. 7. cap. 16. Et plurimi ab utero matris portant quandam ſpecialem malitiam pro rebus venereis, juxta illud: *Erraverunt ab utero*. Pſal. 57. Puer decennis, dormiens cum ſua nutrice, eam fecit prægnantem, & ſeipſum patrem. Cœlius Rhodigin. lib. 14. cap. 8.

Decimo-quintò peccant parentes, permittentes vel ſe audiri à puerulis pronuntiantes verba obſcœna, res turpes, maledicta, blaſphemias; vel ſe videri quodcumque

que facinus perpetrantes; nam diſcunt, etſi tenelli, eadem dicere, vel facere. *Lædetur quaſi vineæ in primo flore botrus ejus.* Job. 15. v. 33.

Decimo-ſextò delinquunt parentes, qui permittunt, ut filiæ adoleſcentes morentur in januis, vel in feneſtris, ut viros aſpiciant, ſeu à viris aſpiciantur. Peſſimum abuſum, haud, haud defendendum motivo maritum quærendi. *Nequius oculo quid creatum eſt?* Eccl. 31. Nam viſum ſequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem conſenſus. *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum agnoſcetur, & in palpebris illius.* Eccl. 26. Obligatio eſt genitorum adoleſcentulas ſuas ita cuſtodire, ut ab hominibus non aſpiciantur. Oh modeſtæ ſunt, verecundæ ſunt, innocentes ſunt; ideò cuſtodiantur. *Quid faciemus ſorori noſtræ? ſi murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula.* Cant. 8.

Sanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, deambulans per civitatem, vidit chorum Angelorum ſuper domunculâ, in qua vidua mulier cum tribus filialibus ita pauperibus inhabitabat, ut ad victum quærendum laborarent die noctuque: ſubvenit eiſdem largis eleemoſynis pius paſtor; ipſæque filiæ, depoſito labore, ad feneſtras frequenter ſtabant, ut faciliùs ſibi de marito providerent. Cùm iterùm eâdem via tranſiiſſet ſanctus Archiepiſcopus, non Angelos, ſed dæmones ſuper prædicta domunculâ vidit ſaltantes: ſtupefactus, ſe informat de moribus puellarum; quas, ut intellexit otioſas, & monuit, & ſubtractione eleemoſynæ ampliſſimæ ab illo defectu fecit emendatas. Menoch. in ſtoreis. Cent. 2. cap. 72.

Decimo-ſeptimò major eſt iniquitas illo-

illarum matrum, quæ filiabus ſuis pectus, humeros, & brachia denudant; crines exornant, ut viris placeant, ut aſpiciantur, à pluribus ſibi deſerviatur, & tanquam Idola venerentur. Auctrices enim illarum omnium culparum ſunt, quas committunt corde & oculis dilectores filiarum, de quibus ait Dominus: *Contrivi oculos eorum fornicantes poſt Idola ſua*. Ezech. cap. 6. v. 9.

Decimo-octavò: at maxima eſt culpa earumdem matrum ducentium eaſdem filias ad ſaltationes, & choreas; & permittentes, ut eædem ſolæ cum ſolo adoleſcente loquantur, tangantur, & converſentur. Contra hunc abuſum exclamat mellifluus

S.Bernard. Sanctus, amariſſimo dolore plenus, his verbis: *Intrat ſolus ad ſolam; veh veh lupus ad oviculam*. Et quòd genitores mortaliter peccent, talem libertatem concedentes filiabus, docent Navar. in Summa cap. 14. num. 18. & alii.

Unde etiam Dominicus Maria Cardinalis Curſius, in præclara admonitione quam

Synod. Arimin. an.1696.in Addition. fol. 149.

Synodo Ariminenſi attexit, ſic loquitur: *Sono rei* d'infinite colpe, e ſaranno puniti con altretanta pena quei Padri e quelle Madri, che permettono, ò tolerano, e forſe acconſentono, che le loro figliuole e figliuoli amorreggino, col preteſto diabolico della maggiore ſtima, fortuna, ò utile delle medeſime; non volendoſi accorgere, che ſono cauſa, autori, e partecipi di tutti li peccati che ſi commettono con li penſieri, deſiderii, ò d'altro che ne poſſa ſuccedere; ſenza che mai ſimili genitori poſſano ſperare, non che darſi ad intendere, che eſſi ſaranno ſcuſati, ne per i detti motivi, ne per altro, di haver potuto aſſicurarſi dell'apparente oneſtà de loro figliuoli, la quale come cera ſi diſtrugge facilmente vicino

cino

cino alla fiamma; e la miſeria humana porta, che i giovani e le giovani, a guiſa de gl'animali, in neſſun'altro tempo incappano nella rete più agevolmente, che quando ſon traſportati dall'amore, perche ſon ciechi.

Decimo-nonò, peccant genitores, qui filios ſuos adultos nimiâ ſeveritate tractant, eoſdem injurioſis, & contumelioſis verbis afficientes, ſicque eoſdem ad iracundiam, & ad inobedientiam, atque contemptum provocantes, quos deberent ex paterno officio ſuaviter, & cum charitate admonere; juxta præceptum Apoſtoli: *Patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina, & correptione Domini.* ad Epheſ. c.6.v.4.

Vigeſimò, crimen lethale incurrunt Patres-familias, qui ut filios ſuos divites faciant, & locupletes poſt ſe relinquant, incidunt in radicem omnium malorum, id eſt in avaritiam, contractus illicitos, & uſurarios frequentantes, innumeras fraudes committentes; legata pia, libellos, mercedes operariorum non ſolventes, quaſcumque eleemoſynas à domo ſua eliminantes; unde ſequitur non ſolùm perditio animæ genitorum, ſed totalis ruina, atque deſolatio poſteritatis, excidium filiorum, hæreditatiſque confiſcatio: cujus veritatis non ſunt neceſſaria teſtimonia, ſiquidem quotidiana experientia illam irrefragabiliter confirmat; juxta adagium, Malè parta, malè dilabuntur. Ait enim Scriptura: *Avaro nihil eſt ſceleſtius*. Eccl. 10. v.9. ad Hebr. c.5. v.4.

Vigeſimo-primò peccant patres, ſeu parentes, clericalem vitam ſuadentes filio, cui ad illam nulla eſt propenſio, nulla vocatio cœleſtis, nullus amor caſtitatis; & quamvis ſcriptum ſit: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem*,

rem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, ſatagunt, ut filii obtineant vel canonicatum, vel beneficia, etiam cum curâ animarum, dummodò ſint amplis ditata proventibus; non prævidentes excidium ſalutis æternæ, ob innumera peccata ejuſdem filii canonici ſeu beneficiati, non incedentis in habitu, & tonſura, non recitantis Horas canonicas, non viventis cum caſtitate, non exercentis proprium officium, abutentis redditibus Eccleſiaſticis, infeliciter viventis, & infeliciùs morientis; quaſi Poema quoddam eſſet illud ſerioſum Redemptoris monitum: *Quid prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?*

Matt. c.16. 26.

Vigeſimò-ſecundò pejus agunt genitores, quando filios, vel corpore, vel ingenio non perfectos, eoſque reluctantes, in regulare inſtitutum intrudunt, tribus votis illos onerantes, quorum obſervantiam nunquàm præſtabunt, ſolo temporalis fœlicitatis motivo, quâ Regulares otioſi, abſque labore, & uti dicunt, ad ſonum campanulæ viventes, potiuntur. Hinc regularis, & monaſtici habitus detrimenta, dum plurimi abſque vocatione, & reluctantes profeſſi, inobedientes, incontinentes, ſcandaloſi, & apoſtatæ à religione cernuntur. Utinam conſiderarent eorum genitores magnam hanc Dei offenſam, qui juſſit in Levitico nullam ſibi victimam offerri, cui eſſet aliqua macula: *Si holocauſtum fuerit ejus oblatio, ac de armento, maſculum immaculatum offeret*.

Levit. c.1. 3.

Vigeſimò-tertiò, peſſimè operantur patres & matres, à quibus filiæ, contra earum voluntatem, coguntur ingredi monaſteria, & moniales fieri; adeo ut per totam vitam ſint ſimiles filiæ Jephte, quæ *cum ſociis, ac ſoda-*

ſodalibus ſuis flebat virginitatem ſuam in montibus. Meminiſſe eos oporteret excommunicationis fulminatæ à Concilio Tridentino Seſſ.25. de regular. cap. 18. contra illos, qui *quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, vel aliam quamcumque mulierem invitam, ad ingrediendum monaſterium*. Vide ſupra Tom.6. Tr. 5. cap.1. quæſt. 8. Iudic.c.11. 38.

Vigeſimò-quartò tandem, peccant genitores, qui vel nimis tardant ex avaritiâ in maritandis filiabus, vel eas nuptui tradunt ſine earum aſſenſu, volentes, ut nubant, cui neque genium, neque amorem habent, & prohibentes, ne ducant in maritum, quem omninò cupiunt. Quamvis enim filiæ optimè facerent in nuptiis pendere à gubernio, & providentia patris; nihilominus pater jus non habet violandi arbitrium filiarum in hac materia. Cap. *de Nuptiis*. 31.q.2. Sanctus Thomas 2.2.q.10. 4. a. 5.

Occaſione peccatorum quæ enumerantur ſupra num. 13. & 14. non inutile erit hìc inſerere ea quæ habentur in Edicto promulgato in præclara Synodo Farfenſi, his verbis: *Ad tollendam inceſtuum occaſionem, prohibemus, ſub pœna excommunicationis, & aliis gravibus pœnis temporalibus arbitrio noſtro; ne ullus maſculus poſt annum ætatis decimum tertium, & ulla fœmina poſt annum ætatis undecimum, audeat jacere in eodem lecto cum aliquo conſanguineo carnali (intra quartum gradum) aut ſpirituali, ut ſupra, diverſi ſexus, & qui ſit major annis decem; neque admittetur excuſatio, quod nullus alius ſuppetat lectus, ut ſeparati ad invicem dormire poſſint; adjungendo etiam, quod gravibus pœnis temporalibus, arbitrio noſtro, ſubjacebunt patres aut matres, qui filios diverſi ſexus*

in eodem lecto dormire permittent poſt ſeptennium; quas pœnas etiam ſubibunt, quicumque alii loco patris aut matris puerorum curam gerunt.

Edictum integrum in vulgari linguâ exaratum hìc attexitur.

EDITTO

Sopra gl'inceſti, concubinarii, e Donne dishoneſte, da publicarſi tre volte l'anno, cioè il giorno della Circonciſione del Signore, la 2. Domenica di Maggio, e la 2. di Settembre.

Carlo del Titolo di San Lorenzo in Lucina, della S.R.C. Prete Cardinale Barberino, Arciprete della Sacroſanta Baſilica di San Pietro, e de gl'inſigni Monaſterii di Santa Maria di Farſa, e di S. Salvator maggiore, dell'Ordine di S. Benedetto inſieme uniti, Abbate perpetuo commendatario, e delle Dioceſi de medeſimi Monaſterii Ordinario.

PEr mettere qualche freno alla rilaſſatione della carne, che pur troppo licentioſa, con vietati concubiti ſi rende abominevole nel Criſtianeſimo, e provoca a rigoroſo ſdegno la Divina giuſtitia: ſotto pena di ſcommunica da incorrerſi ipſo facto (oltre le pene temporali impoſte da ſacri Canoni, & altre Coſtitutioni Eccleſiaſtiche) pro-

prohibiamo a qualſivoglia perſona, tanto huomo come donna di queſte noſtre Dioceſi, di haver copula carnale, ò fare atti proſſimi in ordine a tal delitto, con alcun parente ſino al quarto grado incluſivè, ò vero con compari, ò comare, ſi di batteſimo, come di creſima. E di piu dichiariamo, che s'intenda riſervata a Noi la ſopradetta ſcomunica contro li parenti nel primo e ſecondo grado, come anche contro li detti compari e comare, che haveranno copula come ſopra.

In oltre, per levar l'occaſione di detti inceſti: ſotto pena di ſcomunica, e d'altre gravi pene temporali a noſtro arbitrio, prohibiamo, che neſſun maſchio, finiti li tredeci anni d'età, e niuna femina, paſſati li undici, ardiſca giacere nel medeſimo letto, nel quale ſtia a giacere un lor parente carnale, ò ſpirituale come ſopra, di ſeſſo differente, e maggiore di anni dieci; ne gli ſi ammetterà la ſcuſa, che non habbino letto per dormir ſeparati: auvertendo di piu, che a gravi pene temporali a noſtro arbitrio ſoggiaceranno quei Padri e Madri, che permetteranno di dormire inſieme li figlivoli di differente ſeſſo ſopra ſette anni, come anche qualunque altro, che in luogo di padre e madre haverà cura delli medeſimi figlivoli.

Similmente prohibiamo, ſotto pena di ſcommunica da incorrerſi ipſo facto, alli ſuddetti padri e madri, come anco a tutti gl'altri conjugi, che non ardiſcano di tenere inſieme con loro à giacere nel medeſimo letto, dove eſſi unitamente dormono, li loro figlivoli, figlivole, come qualunque altro putto, ò putta, che ſiano maggiori di ſette anni.

Alli concubinarii, e loro concubine or-

diniamo, che ſotto pena di ſcommunica dell'eſilio dalle noſtre Dioceſi, & altre pene imposte, dalle leggi, e noſtre Coſtitutioni Sinodali, venghino alla ſeparatione trà di loro, ne tornino piu à tal vita peccaminoſa & infame.

Finalmente per le viſcere di Noſtro Signor Gieſù Criſto, e della beatiſſima Vergine; eſortiamo tutte le Donne dishoneſte a laſciare il peccato, & all'eſſempio di altre molte, ritornare all'honeſtà della vita chriſtiana; altrimente, ne vive s'ammettino alla ſanta Communione, ne morte all'Eccleſiaſtica ſepoltura.

Et accioche nullo delli ſudetti poſſa allegare ignoranza del preſente Editto, vogliamo, che eſſendo queſto publicamente notificato, aſtringa tutti di qualſivoglia grado, ò ſeſſo. Auvertendoſi, che contro lì tranſgreſſori ſi procederà, anco per viam inquiſitionis, & in ogni altro modo migliore. Dato nella noſtra Chieſa Abbatiale di Santa Maria di Farfa, nel Sinodo, queſto dì ſeſto di Giugno. 1685. Idem Edictum publicatum jam fuerat in Synodo Sublacenſi ejuſdem Eminentiſſimi Cardinalis an. 1674.

Synod. Amerina ann. 1595. cap. 1110. & 1111.

Eloquentiſſimus Epiſcopus Amerinus, Antonius Maria Gratianus, monitiones pro patribus matribuſque familias Synodo attexuit, quas hìc adſcribere congruum putavi, ad accuratam expoſitionem quarti Decalogi præcepti: *Non patitur*, inquit, *ſummum illud ſtudium*, charitaſque qua populum curæ ac fidei noſtræ traditum proſequimur, ut vos Patresfamilias, ſine admonitione & cohortatione aliqua hoc loco prætermittamus, quando in veſtra diligentia, fide, diſciplina, ſita prope ſunt omnia. Nam ex domeſtica veſtra inſtitutione,

ne, & Clerici ipſi prodeunt; & noſter labor quem optamus fructum, ad populum in chriſtianæ pietatis ſtudiis habendum, afferet; ſi vos & quæ ſint veſtræ partes intellexeritis, & eas qua debetis curâ ſtudioque implere contendetis.

1. Ac primùm nolite exiſtimare, veſtræ domus adminiſtratæ rationem vos aliquandò Deo non eſſe reddituros, aut eum pœnas à vobis neglectæ liberorum curæ, & familiæ indulgenter nimis & incurioſè ac diſſolutè habitæ, non expetiturum. Cujus rei in Divinis litteris ſalutare ad cavendum exemplum capite à veteri illo Heli, qui quanquam ſæpè corriperet filios ſuos licentiùs viventes; tamen quia non qua oportuìt ſeveritate procaces eorum mores coercuit, eam à Domino pœnam tulit, ut fuſo fugatoque magna cum cæde illius exercitu, amiſſis in acie filiis, & hoſtes arca Dei potirentur, & ipſe ſua ex ſede, ſubita morte correptus, concideret, & prægnans nurus, edito immaturo partu, interiret, regnumque ac ſacerdotium protinùs à poſteritate ejus auferretur.

2. Liberos igitur veſtros, à prima ſtatim ætate, Deum vereri condocefacite, ſanctoque illius metu teneros adhuc animos informate atque imbuite. Tum adoleſcentem cum ipſa ætate religionem excolite, & chriſtianæ pietatis præceptis inſtruite. Ad ludum inde deducti, haud minor vobis cura ſit, quantùm in moribus, quàm quantùm in litteris proficiant.

3. Nec mores putate, benignè ac prudenter ſalutare, in tempore caput aperire, majores natu revereri, atque alia communis uſus officia ſcitè eleganterque obire; quanquàm ne hæc quidem ſpernenda ſint; ſed pietatem colere, fidem ſervare, divinis

juſſis parere, pudorem, modeſtiam, humanitatem, charitatem, beneficentiam, & cæteras chriſtiano homine dignas artes amplecti: his conſtare mores credite.

4. Neque enim liberi procreantur ſuſcipiunturque, & tantis parentum laboribus aluntur atque educantur, ad id modò, ut inde ab iis ſtirps nomenque familiæ propagetur, honoribus, divitiis augeatur: Humana hæc ſunt, & fluxa infirmaque, & marini æſtus inſtar aſſiduè fluunt refluuntque; ſed quibus Deus quandam ſui ipſius imaginem ingeneravit, quos culpa prolapſos, & abs ſe deſciſcentes, & ex eo ſempiternis damnatos cruciatibus, ſuo ipſe ſanguine, ſuis ſuppliciis, ſua morte liberavit: ii ſalvi beatique ut ſint, cœleſtium civium numerum augeant; nec terrenas has breves & caducas, ſed infinitas in cœlo atque immortales opes adipiſcantur, ad eaſque, monſtratis ab ſe itineribus, perveniant.

5. Hunc veſtrorum in gignendis educandiſque liberis, laborum, curarum, ac ſollicitudinum fructum, hunc finem, non fucatum & falſum, ſed verum certumque propoſitum habete; atque eos ita inſtituite, ut cœleſtibus hiſce bonis potiri fruique poſſint. Nam opes hæ noſtræ, & morte finiuntur, & animus iis nunquam impletur.

6. Verùm qui copioſi ac divites eſtis, & domi rebus omnibus abundatis, acceptum id Divinæ majeſtati & benignitati referte, & ex affluentiâ veſtra, alienæ egeſtati ſubvenite potiùs, quàm canibus equiſque alendis, atque aliis ſupervacuis ſumptibus prodigatis. Denique ſancti illius Vatis conſilium amplectimini: *Divitiæ ſi affluant, noliter cor apponere*.

7. At contrà quibus anguſta domi res eſt,

eſt, ita filios inſtituite, ut inde vel labore juſto, ac virtute acquirant, quod eorum vitæ atque cultui ſatis ſit: vel ipſam paupertatem magno & chriſtiano animo ferant, eamque nec ipſi in malis ducant, & ab aliis ampliſſimis digni copiis judicentur.

8. Nec liberorum ſolùm, ſed miniſtrorum quoque ac ſamulorum, tam marium quàm fœminarum curam gerite; ac date operam, ne quid vos fugiat, quod ab illis, ſeu domi, ſeu foris, ſecùs quàm veſtræ diſciplinæ ratio fert, committatur. Qui commiſerint, eos pro modo culpæ caſtigate: flagitioſos, blaſphemos, fures, irreligioſos, & ſacram Confeſſionem ſubire ſtatis temporibus renuentes, nullo modo toleretis.

9. Tam filiorum, quàm famulorum cubicula, lectoſque magna ratione dividite; & maximè à mulieribus ita ſeparate, ut aditus omnes periculis præcludatis. Interdùm ex necopinato ſingulorum conclavia intrate, clauſa recludite, arculas quoque excutite; & ſi quid quod officere inſtitutæ diſciplinæ veſtræ poſſit, deprehenderitis, auferte. Comedias libroſque alios laſcivis amoribus, amorumque artibus plenos, atque amatoria item carmina, quæ magnoperè molles adoleſcentium animos ſubruunt, & ſæpè bonas quoque mentes labefactant, tollite.

10. Advertite diligenter, quas ventitare domum, & cum mulieribus veſtris familiariùs verſari ſinatis; item foris quibuſcum filii amicitias miſceant. Deſidem atque otioſum neminem ſinite; ſed ſuo quemque negotio detinete. Mulieres non vagari ſolùm per Urbem non neceſſaria de cauſa vetate, ſed etiam aditu domus feneſtriſque

prohibete; intra parietes rebus ſuis intentas continete. Item fucis, pigmentiſque, & aliis naturalis formæ, & veri caſtique pudoris dehoneſtamentis interdicite: inanem ac nimium cultus ac veſtium ſumptum, tam in fœminis, quàm in maribus compeſcite; & quemque pro ſua ætate, ordine, ſexu, modeſto, decentique, atque etiam honorifico, dum ne ſumptuoſo ac vano, veſtitu contentum eſſe jubete; Quam ſi privatim ſuæ quiſque domui legem indixerit, non erit, cur publicè ſumptuariæ leges deſiderentur, ac deſinent quotidianæ ſeniorum querimoniæ, exhauriri domos veſtium luxuriâ indignantium.

11. Qui famulos ancillaſque conductas habetis, quam iis operæ mercedem debetis, repræſentate potiùs, quàm contra eorum commodum differatis. Victum quidem, qualis frugi domum decet, ſed tamen abundè præbete. Contumeliis conviciiſque, maximè in filios, temperate: Pauli Apoſtoli memores, monentis patres, ne filios ad iracundiam provocent.

12. Si quis fortè ægrotet è veſtris, huic ne medicus, neve alia pellendo morbo deſint, curate, viſite, ac ſi graviùs conflictentur, comi benignoque alloquio confirmate Ante omnia, ſacra Confeſſione & communione procurari præcipite.

13. Paci concordiæque ſtudete, ac ſtatim orientibus diſſidiis, imperio atque authoritate occurrite; & quàm à chriſtianæ pietatis inſtitutis abhorreat perſequi injurias, aut odium in quemquam habere, ſæpe apud veſtros diſſerite.

14. Maximè autem omnium pietati ſtudete, ſæpe per annum feſtis diebus, præſertim celebrioribus, ſacram toti familiæ Confeſſionem & Communionem indicite; cum-

cumque eâ unà Eccleſiam adite, unà ſanctiſſimam Euchariſtiam ſumite, unà pias precationes obite; unà vos domum recipite, unà cibum capite: Quæ res non parùm religionem omnium in Deum, & mutuam inter ipſos charitatem commovebit.

15. Filios, cum maturum ad id tempus erit, chriſmate confirmari curate; item ut viam quandam ac rationem confitendi peccata condiſcant; idque frequenter facere aſſueſcant. Eos quotidie, ſi fieri poteſt, feſtis utique diebus, Divinæ rei intereſſe jubete; ipſoſque feſtos dies Divinis maximè laudibus piiſque officiis, non per ludum ac laſciviam agere.

16. Delatum aliquò Santiſſimum Sacramentum, comitari accenſo cum cereo item jubete; atque ejus rei cauſa comparatos cereos domi habete. Jejunia ut ſanctè colantur, videte.

17. At verò cavete, ne filias veſtras invitas in Monaſteria compellatis, & Moniales fieri cogatis; gravi enim vos crimine obſtringetis. Item filios cupientes in alicujus ſacræ familiæ diſciplinam ſe ſe dedere, & religionem ingredi, ne deterreatis retrahatiſque.

18. Pias Eccleſiæ conſuetudines, ut non ſolùm non negligantur apud vos, ſed etiam ſanctè ac religiosè ſerventur, curate. Quo tempore ſacra aqua domus & ſingula conclavia aſpergi à ſacerdote conſueverunt, eam luſtrationem religiosè ſuſcipite. Morem cibos quoſdam certis precationibus ab eodem Sacerdote benedicendi, ne omittite. Alunt enim hæ conſuetudines, augentque apud bonos ſtudia pietatis; aniles verò ſuperſtitiones, quæ maximè mulierum animos ſubeunt, abolete peni-

tus, atque abjicite; & in omnibus rebus ad Deum confugite, & confugere veſtros jubete.

19. Quotidie, tam manè quàm veſperi, filios piis precibus ſibi domuique propitiare Deum docete; ut & manè è lecto ſurgentes, & veſperi cubitum ſe conferentes, ante ſacram cubicularem imaginem poſitis genibus Deum adorare, ſanctoque ejus numini ſe, vitam, domumque commendare condiſcant; atque hunc morem per omnem inde vitam teneant, quo pariter diem & religiosè inchoare, & piè concludere videantur.

20. Nullum domi veſtræ cubiculum ſine ſacra aliqua imagine eſſe ſinite: adiicite aquæ benedictæ vaſculum, conſuetudinemque inducite, ut quiſque quoties intrat, quoties exit, illius ſe ſacratæ aquæ rore leviter aſpergat.

21. Nihil magnoperè incipite, aut incìpere veſtros inſtituite, quin vos priùs ſacro ſigno crucis veluti præmuniatis, ac ſi res gravior ſit, etiam pia aliqua prece adjutorem ejus Deum advocetis. Si fieri poteſt, communem aliquem orandi locum domi veſtræ habete; in eumque ſtato tempore cum tota familia convenite.

22. Ad capiendum cibum diſcumbere neminem ſinite, antequam vos ipſi, aut alius juſſu veſtro, ſolemni carmine menſæ benedixerit; nec inde exurgere atque abire quemquam, niſi poſt menſam ſublatam, & gratias de more Deo actas.

23. Poſt cœnam, ne illud tempus inutiliter teratis, pium aliquem librum, & maximè Sanctorum vitas legi jubete; atque ex eorum moribus ac rebus geſtis, exempla vobis ad imitandum ſeligite. Dormitum ut uno omnes tempore ſe conferant,

ferant, curate, idque religiosè ac per ſilentium, & ſine ullo prorsùs ſtrepitu fiat.

24. Quæ omnia una ratio eſt familiæ veſtræ injungendi, perſuadendique, ut ita præſtent, ſi vos præſtiteritis, ſi inſtitutorum exemplum omnibus eritis, ſi quantùm authoritate excellitis, tantùm veſtri mores, innocentia, diligentiaque nitebunt, ſi quam diſciplinæ legem indicitis aliis, eam ante alios à vobis ipſis exigetis.

25. Qui ſancti conjugii fœdere juncti, illius vi, duo in carne una effecti eſtis, ita mutuæ benevolentiæ & charitatis vinculis vos aſſiduè conſtringite, ſicuti perpetuo atque inſolubili vitæ ac fidei nexu continemini: *Viri*, inquit magnus ille Princeps Apoſtolorum, *diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam; qui enim ſuam diligit uxorem, ſe ipſum diligit.* Cogitate, quo vos eſſe animo in uxores veſtras oporteat, quorum amor cum Jeſu Chriſti in Eccleſiam amore comparetur. Benignè, jucundè, conjunctè cum iis vivite: injuria, acerbitas, triſtitia omnis procul conjugali veſtra ſocietate & conſortio ſit. Quam in iis fidem expetitis, ejus ipſi exemplum ſitis. At vos uxores colite viros veſtros, iis parete: amore, obſequio, fide eos demereri ſtudete: puras, caſtas, mundas, hilares vos iis exhibete: non fucatas, non ſumptuoſas, non elatas, non difficiles faſtidioſaſque: Familiæ curam gerite, rei veſtræ intentæ, alienæ non curioſæ, Deum timentes, &c.

ORDINATIONES CIRCA obſervantiam divini cultus in Eccleſiis, & venerationem Feſtivitatum: necnon & contra Simoniacos, Blaſphematores, Sodomitas, & Concubinarios.

Edita an. D. 1566. *Pius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.*

Exordiũ. CUm primùm Apoſtolatus officium divina nobis diſpoſitione commiſſum ſuſcepimus, ſtatim omnem curam, & cogitationem noſtram in Dominici gregis fidei noſtræ crediti ſalute defiximus, & Chriſti fideles, Deo juvante, ita dirigere ſtatuimus, ut à vitiis & peccatis abſtinentes, iter quod ad vitam æternam ducit, inſiſtant.

Cauſæ hujus Cõſtitutionis. §. 1. Cùm autem ad omnia, quæ divinam majeſtatem aliquo modo poſſent offendere, amovenda, mentis noſtræ aciem intenderimus, ea primùm & ſine mora emendare decrevimus, quæ Deo præter cætera diſplicere, & iram ejus provocare cum divinæ docent Scripturæ, tum graviſſima exempla declarant, nempè divini cultus neglectum, ſimoniæ labem, blaſphemiæ crimen, & libidinis naturæ contrariæ vitium execrandum, propter quæ populi & nationes, bellorum, famis, & peſtilentiæ calamitatibus, juſta Dei ultione ſæpè plectuntur. Etſi autem contra eos, qui tam gravia crimina admiſerint, multæ à prædeceſſoribus noſtris Conſtitutiones

nes

nes editæ fuerunt; tamen quia parum eſt leges edere, niſi ſint qui eas debitis temporibus exequantur.

§. 2. Idcircò ne qui forſan ex tolerantia ſperare impunitatem audeant, ſcientes pleroſque pœnarum gravitate magis quàm Dei timore arceri ſolere à voluntate peccandi, omnes & ſingulas ſententias, cenſuras, & pœnas côntra eos, qui talia deliquerint, latas confirmamus, & Apoſtolica auctoritate innovamus, nec de earum rigore quidquam relaxamus, admonemuſque eos qui talia perpetrare veriti non fuerint, non ſolùm ſubituros eas pœnas quæ ſacris ſunt Canonibus conſtitutæ, ſed eas etiam quas leges civiles comminantur, & noſtri quoque arbitrii diſcretio pro perſonarum qualitate conſtituet. Innovatio antiquarũ pœnarum contra inobediẽtes huic conſtitutioni.

§. 3. Mandantes Civitatum, & Locorum ſtatus noſtri Eccleſiaſtici pro tempore Ordinariis, & Gubernatoribus, illis quidem ſub pœna ſuſpenſionis à divinis, his verò ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, ut quos debitum Deo cultum in Eccleſiis non tribuere, aliiſque nefandis criminibus pollutos eſſe compererint, comprehendi curent pœnis afficiendos competentibus. Sciturus etiam ipſis Judicibus, quòd ſi poſt hanc noſtram conſtitutionem in caſtigandis hujuſmodi delictis negligentes fuerint, primùm quidem Dei Omnipotentis judicio obnoxii erunt, deinde noſtram quoque incurrent indignationem. Ut autem pœnarum certitudo cunctis faciliùs innóteſcat, nonnullas hìc duximus exprimendas, aliis nihilominùs contra hujuſmodi criminum reos à jure ſtatutis in ſuo robore manentibus. Mãdatum exequendi hanc Conſtitut.

§. 4. Ut igitur Deo optimo, maximo glorioſæ Virgini, & Sanctis omnibus debi-

Divini cultus obſervantia in Eccleſiis ab omnibus teneatur, & contravenientes pœnis hic deſcriptis afficiantur. Ad hoc vide Conc. Trid. Seſſ. 22. primũ decretum poſt Canones.

tus honor deferatur, Cregorii decimi prædeceſſoris noſtri conſtitutionem innovantes, ac ſtatuta in Tridentino Concilio obſervari volentes: ſtatuimus, & ordinamus, ut ad Eccleſias ſit humilis & devotus ingreſſus, quieta converſatio, devotis orationibus inſiſtant, & omnes genibus flexis ſanctiſſimum Sacramentum adorent, ad nomen Jeſu-Chriſti Domini noſtri cum exhibitione reverentiæ caput inclinent; nullus in dictis Eccleſiis ſeditionem faciat, tumultum excitet, clamores moveat, impetumve committat; ceſſent vana, fœda, & profana colloquia, riſus immoderati, & ſtrepitus omnes judiciorum, & alia quæcumque quæ divinum Officium perturbare poſſunt. Nullus intra Eccleſias deambulare audeat ſive præſumat, dum celebrantur ſacra Miſſarum myſteria, & alia divina Officia. Qui verò prædicta petulanti animo contempſerint, præter divinæ ultionis acrimoniam, noſtri quoque arbitrii pœnas incurrent; quæ omnia locorum quoque ordinarii in ſuis Eccleſiis facient obſervari. Quicumque verò in Eccleſiis, dum ibi ſacrificium Miſſæ, & divina celebrantur Officia, aut Verbum Dei prædicatur, deambulare, vociferari, aut verſo tergo ad ſanctiſſimum Sacramentum irreverenter ſedere, aut aliquid quod ſcandalum generet, aut divina perturbet officia, facere præſumpſerit, pœnam viginti quinque ducatorum incurret, præter alias arbitrio noſtro imponendas & moderandas pœnas; & qui non habebit in ære, luet in corpore, aut exilio mulctabitur. Qui verò in Eccleſiis cum mulieribus impudicis, ſive etiam honeſtis, colloquium ſcurrile habuerit, aut alios inhoneſtos actus fecerit, viginti quinque ducatorum pœnam incurrat, & carceris per menſem;

Qui in Eccleſiis, ut ſupra, obſcœnis & inhoneſtis verbis aut ſignis uſus fuerit, aut alia fœda colloquia cum perſonis quibuſcumque habuerit, decem aureorum pœnâ mulctetur, aut aliàs corporaliter puniatur. Mandamus prætereà omnibus, & ſingulis Cathedralium, Collegiatarum, & Parochialium Eccleſiarum Capitulis, Rectoribus, Vicariis, Sacriſtis, Oſtiariis, & aliis ipſarum cuſtodibus, quatenùs præfatos omnes in Eccleſiis delinquentes admoneant, ut in eis vetita fieri non permittant, vel ſaltem ipſis Ordinariis, vel Officialibus noſtris puniendos deferant. Quòd ſi facere neglexerint, pœnam duorum aureorum vice qualibet incurrant.

§. 5. Pauperes quoque mendicantes, ſeu eleemoſynas petentes, per Eccleſias tempore Miſſarum, prædicationum, aliorumque divinorum officiorum ire non ſinant, ſed eos ad valvas Eccleſiarum ſtare faciant, ſub pœna duorum aureorum Capitulis infligenda pro qualibet vice, niſi eos ejici curaverint, & Parochis dimidii aurei. Religioſis etiam Clauſtralibus, ſive Regularibus, præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, ut in Eccleſiis ſuis deputent aliquem, qui tales ejiciat; & ſi negligentes fuerint, graviſſimè ab Ordinario corripiantur; quòd ſi illi parere recuſaverint, graviſſimas pœnas incurrent, & pro qualitate perſonarum etiam corporaliter punientur arbitrio noſtro, ſive Superiorum.

Pauperes in Eccleſiis eleemoſynas petere nō permittūtur, dum divina celebrantur Officia.

§. 6. Et ut in Eccleſiis nihil indecens relinquatur, iidem provideant, ut capſæ omnes & depoſita, ſeu alia cadaverum conditoria ſuper terram exiſtentia, omninò amoveantur, prout aliàs ſtatutum fuit, & defunctorum corpora in tumbis profundis infra terram collocentur.

Cadaverū capſæ in Eccleſiis ſuper terram exiſtentes amoveantur.

§. 7.

Feſtaque omnes venerentur. Ad hoc habes Conc. Trident. ſeſſ.25.poſt princip.

§. 7. Cùm verò dierum Feſtorum obſervatio ad Dei cultum maximè pertineat, & in lege divina præcipiatur, cupientes pravos qui ex eorum inobſervantia invaluerunt, omnino corrigere,& antiquorum Canonum ſtatuta renovantes: mandamus, ut omnes dies Dominici, & præcipuè in honorem Dei, Beatæ Mariæ Virginis, Sanctorum Apoſtolorum feriati, cum omni veneratione obſerventur, & omnes in diebus præfatis Eccleſias frequentent, divinis Officiis devotè intendant, ab omni illicito, & ſervili opere abſtineant, mercatus non fiant, profanæ negociationes & judiciorum ſtrepitus conquieſcant. Qui verò in diebus præfatis opus aliquod illicitum feciſſe deprehenſus fuerit, præter divinam ultionem & amiſſionem animalium quibus ad victuram utetur, etiam graves pœnas incurret arbitrio noſtro, ſeu Vicarii noſtri in urbe: In aliis autem locis arbitrio Ordinariorum, vel aliorum magiſtratuum, ita ut præventioni locus ſit. Quibus omnibus diſtrictè præcipimus, ut hæc diligenter obſervari procurent: Illas etiam feſtivitates, quæ juxta conſuetudinem locorum ſolemniter celebrari conſueverunt, juxta laudabilem conſuetudinem debita cum reverentia obſervari faciant, ſub pœnis arbitrio ipſorum imponendis, & moderandis.

Simoniacorũ pęnę.

§. 8. Et ut Simoniacæ pravitatis labes prorſus aboleatur, conſtitutiones Anteceſſorum noſtrorum contra Simoniacos editas, & præſertim Pauli ſecundi, inviolabiliter obſervari mandamus, & delinquentes tam in ſacrorum Ordinum receptione, quàm in beneficiorum aſſecutione, ſtatutis etiam inferiùs pœnis noſtra auctoritate affici volumus. Quicumque igitur deteſtabile crimen ſimoniacæ pravitatis commiſiſſe con-

convictus fuerit in conſequendis Ordinibus, eo ipſo ſit ab illorum executione per decennium ſine ſpe diſpenſationis ſuſpenſus, & per annum carceribus mancipetur. Qui dignitates Eccleſiaſticas ſimoniacè acquiſiverit, illis ſit ipſo jure privatus, & in futurum inhabilis ad eas & quaſcumque alias obtinendas. Qui beneficium, aut officium Eccleſiaſticum ſimoniacè adeptus fuerit, illis ſimiliter ſit ipſo jure privatus, & ad fructuum omnium, quos perceperit, reſtitutionem teneatur, & perpetuò ſit inhabilis ad ea, & quæcumque alia beneficia Eccleſiaſtica obtinenda. Si quis autem tale crimen pluries commiſiſſe convictus fuerit, præter ſupradictas pœnas, etiam corporaliter puniatur, & ab Ordinibus Eccleſiaſticis degradatus, à fidelium conſortio ejiciatur. Qui verò Ordines, & beneficia ſimoniacè contulerint, pœnis à jure ſtatutis puniantur, cujuſcumque gradus, conditionis, & dignitatis, etiam ſi Epiſcopi, Archiepiſcopi, vel majores fuerint.

Simonia ſacramentalis ſeveriſſimè puniatur, juxta ſtatut. Conc. Trid.

§. 9. Caveant præterea quicumque, ne in Sacramentorum exhibitione ſimoniacum aliquid faciant, alioquin graviſſimè puniantur per locorum Ordinarios, qui hujuſmodi criminis reos cum maxima ſeveritate coercere procurent, juxta Conc. Trid. ſtatuta.

Blaſphemantium pœnæ.

§. 10. Ad abolendum verò nefarium, & execrabile blaſphemiæ ſcelus, quod in antiqua lege Deus morte puniri mandat, & imperialibus quoque legibus receptum eſt; nunc autem propter nimiam judicum in puniendo ſegnitiem, vel potiùs deſuetudinem, ſupra modum invaluit, Leonis X. prędeceſſoris noſtri in noviſſimo Lateranẽſi Concilio ſtatuta innovantes, decernimus, ut quicumque Laicus Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, vel glorioſam Vir-

Virginem Mariam ejus genitricem expreſsè blaſphemaverit, pro prima vice, pœnam viginti quinque ducatorum incurrat; pro ſecunda, pœna duplicabitur; pro tertia autem, centum ducatos ſolvet, & ignominiâ notatus exilio mulctabitur. Qui verò plebejus fuerit, nec erit ſolvendo, pro prima vice manibus poſt tergum ligatis, ante fores Eccleſiæ conſtituetur per diem integrum; pro ſecunda, fuſtigabitur per urbem; pro tertia, lingua ei perforabitur; & mittetur ad triremes. Quicumque Clericus in hoc blaſphemiæ crimen incurrerit, pro prima vice fructibus unius anni omnium, & quorumcumque beneficiorum ſuorum; pro ſecunda, beneficiis ipſis privetur; pro tertia, omnibus etiam dignitatibus exutus, deponatur, & in exilium mittatur. Quòd ſi Clericus nullum obtinuerit beneficium, pœna pecuniaria vel corporali pro prima vice puniatur, pro ſecunda carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur. Qui reliquos Sanctos blaſphemaverit, pro qualitate blaſphemiæ atque perſonæ, arbitrio judicis puniatur.

Sodomitarü pœnæ.

§. 11. Si quis crimen nefandum contra naturam, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, perpetraverit, Curiæ ſæculari puniendus tradatur, & ſi Clericus fuerit, omnibus Ordinibus degradatus, ſimili pœnæ ſubjiciatur.

Concubinariorum pœnæ.

§. 12. Monemus prætereà omnes locorum Ordinarios, & in virtute ſanctæ obedientiæ eis præcipimus, ut ſtatuta Trid. Conc. contra Concubinarios tam Clericos quàm Laicos edita, diſtrictè faciant obſervari, reddituri Deo, ac nobis, ſi id omiſerint rationem.

§. 13. Et ut præmiſſorum delictorum ſimo-

ſimoniæ, blaſphemiæ, ac ſtupri nefandi notitia faciliùs habeatur, volumus, quòd in ſingulis caſibus, non ſolùm per accuſationem, & inquiſitionem, ſed etiam ad ſimplicem & ſecretam denuntiationem procedatur per quoſcumque judices, aliàs tamen de jure competentes, tam ratione delicti, quàm perſonarum, ita quòd inter eos locus ſit præventioni. Procedatur contra prædictos etiam per ſecretam denuntiationem.

§. 14. Monemus præterea omnes, & ſingulos, ut ſolum Dei timorem præ oculis habentes, & non aliâ animi prava affectione ducti, culpabiles tantùm deferant, innocentes non vexent. Quòd ſi aliqui ex calumnia aliquos denunciaſſe comperti fuerint, eos ad pœnam talionis teneri volumus, & mandamus. Calumniarum denunciatores coerceantur.

§. 15. Mulctæ autem pecuniariæ applicabuntur pro duabus partibus locis piis arbitrio noſtro in urbe, extra verò, Ordinariorum, pro tertia accuſatori qui delinquentes detulerit. Pœnæ applicentur ut hic.

§. 16. Mandamus autem Principibus, Comitibus & Baronibus omnibus, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ feudatariis, ſub pœna privationis feudorum, quæ ab ipſa Eccleſia Romana obtinent: reliquos verò Principes Chriſtianos & terrarum Dominos hortamur in Domino, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, ut pro Divini nominis reverentia, & honore, præmiſſa omnia in ſuis dominiis, ac terris exactiſſimè ſervari faciant, uberrimam ab ipſo Deo mercedem pro tam bonis operibus recepturi. Juſſio prædicta obſervanda.

§. 17. Non obſtantibus quibuſvis Conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac exemptionibus, privilegiis, indulgentiis, facultatibus & Litteris Apoſtolicis, quibuſvis Capitulis, Conventibus, Militibus, Ordinibus & perſonis, cujuſcumque qualitatis & con- Clau. derog.

& conditionis exiſtentibus, ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolutis clauſulis, necnon irritantibus, & aliis decretis in genere, vel in ſpecie, etiam motu proprio aliàs quomodolibet conceſſis, approbatis, & innovatis, quibus illorum tenores præſentibus pro expreſſis habentes, ſpecialiter, & expreſsè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Fides adhibenda tranſumptis.

§. 18. Volumus autem, quòd præſentium tranſumptis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus Prælati munitis, eadem prorſus fides ubique adhibeatur, quæ eiſdem præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Sanctio pœnalis.

§. 19. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ innovationis, relaxationis, admonitionis, confirmationis, mandati, ſtatuti, decreti, ordinationis, præcepti, monitionis, voluntatis, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1566. Kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno 1.

CON-

CONTRA ASTROLOGIAM judiciariam, & alia quæcumque divinationum genera.

SIXTUS EPISCOPUS Servus ſervorum Dei.

Edita ann. Dom. 1585.

Ad perpetuam rei memoriam.

CÆli & Terræ Creator Deus, quem unum Omnipotentem corde credimus ad juſtitiam, & ore confitemur ad ſalutem, etſi homini, quem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creavit, mentem dederit; quæ non ſolùm divino fidei lumine illuſtrata, myſteria illa cognoſceret, quæ humanam intelligentiam ſuperant, ſed etiam naturæ ſuæ vi, magno licèt cum labore, præclara multa inveſtigaret, atque intelligeret; tamen ut ſuperbum animal homo non altum ſaperet, ſed timeret, & immenſam conditoris ſui majeſtatem humi ſtratus veneraretur, ſibi ſoli eorum quæ eventura ſunt, ſcientiam & futurarum rerum cognitionem reſervavit.

Multa mala proveniunt ex arte Aſtrologię judiciarię Magicæ, Negromantię & ſimiliũ.

Solus enim ipſe, cujus oculis omnia nuda & aperta ſunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat, & conſequentes eorum actiones intuetur; ſolus ipſe, qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, omnia præſentia, & ante oculos poſita habet; ſolus denique omnia & ſingula, quæcumque totius temporis decurſu, & ſæculorum ætatibus futura ſunt, ab omni æternitate novit, & admirabili providentia diſpo-

ſuit,

ſuit, quæ non modò humanæ mentis imbecillitas ignorat, ſed nec dæmones ipſi præſentire poſſunt.

Quare idolorum in futuris annunciandis falſitatem & imbecillitatem, & eorum, qui eis cultum adhibebant, vanitatem irridet Spiritus Sanctus apud Iſajam illis verbis. *Annunciate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos.* Et in novo Teſtamento Chriſtus Dominus diſcipulorum ſuorum de futuris eventis paulò cupidiùs inquirentium, interrogationem gravi illâ reſponſione retudit, quâ etiam omnium fidelium ſuorum curioſitatem coercuit: *Non eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Nec verò ad futuros eventus & fortuitos caſus prænoſcendos (futuris eventibus ex naturalibus cauſis neceſſariò vel frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent, duntaxat exceptis) ullæ ſunt veræ artes aut diſciplinæ, ſed fallaces & vanæ improborum hominum aſtutiâ, & dæmonum fraudibus introductæ. Ex quorum operatione, conſilio vel auxilio omnis divinatio dimanat, ſive quòd expreſsè ad futura manifeſtanda invocentur, ſive quòd ipſi pravitate ſua, & odio in genus humanum occultè, etiam præter hominis intentionem ſe ingerant, & intrudant vanis inquiſitionibus futurorum, ut mentes hominum pernicioſis vanitatibus, & fallaci contingentium prænunciatione implicentur, & omni impietatis genere depraventur. Quæ quidem ipſis cognita ſunt, non divinitate aliqua, nec vera futurarum rerum ſcientia, ſed naturæ ſubtilioris acumine, & aliis quibuſdam modis, quos hominum obtuſior intelligentia ignorat.

Quamobrem dubitandum non eſt, in hu-

hujuſmodi futurorum contingentium & fortuitorum eventuum inquiſitione & præcognitione, diaboli operationem ſe fallaciter immiſcere, ut ſua fraude ac dolis, miſeros homines à via ſalutis avertat, & laqueo damnationis involvat.

Quæ cùm ita ſint, nonnulli hæc fideliter & religioſè, ut debent, non attendentes, ſed curioſa ſectantes, graviter Deum offendunt, errantes ipſi, & alios in errorem mittentes. Tales in primis ſunt Aſtrologi, olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarii vocati, qui vanam falſamque ſyderum & aſtrorum ſcientiam profitentes, divinæque diſpoſitionis ordinationem, ſuo tempore revelandam, prævenire audaciſſimè ſatagentes, hominum nativitates ſeu genituras, ex motu ſyderum, & aſtrorum curſu metiuntur, ac judicant futura, ſive etiam præſentia, & præterita occulta, atque ex puerorum ortu, & natali die, ſive quavis alia temporum & momentorum vaniſſima obſervatione & notatione, de uniuſcujuſque hominis ſtatu, conditione, vitæ curſu, honoribus, divitiis, ſobole, ſalute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitiis, carceribus, cædibus, variis diſcriminibus, aliiſque proſperis, & adverſis caſibus & eventibus prænoſcere, judicare, & affirmare temerè præſumunt, non ſine magno periculo erroris & infidelitatis; cùm S. Auguſtinus præcipuum Eccleſiæ lumen, eum, qui hæc obſervat, qui attendit, qui credit, qui in domum recipit, qui interrogat, Chriſtianam fidem & baptiſmum prævaricaſſe affirmet; ut illos meritò Apoſtolus arguat, atque illis verbis increpet: *Dies obſervatis & menſes & tempora & annos, timeo vos, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.*

Hi

Hi igitur leviſſimi & temerarii homines in miſerandam animarum ſuarum ruinam, grave fidelium ſcandalum, & Chriſtianæ fidei detrimentum, futuros rerum eventus, & quęcumque proſperè vel adversè obventura ſunt, ac actus humanos, ea denique quæ ex libera hominum voluntate proficiſcuntur, aſtris ſyderibuſque adſcribunt, eiſque eam facultatem, vim, ſeu virtutem & efficaciam tribuunt ſignificandi futura, & ad præcognita ita inclinandi, ut ſic omninò nec aliter eventura ſint; atque ob eam cauſam de iis rebus omnibus judicia facere, prognoſtica, prædictiones & præcognitiones ſibi aſſumere, & palam venditare non dubitant. Quibus pauci rudes & imperiti aliique nimis creduli, & imprudentes tantam fidem præſtant, ut ex hujuſmodi judiciorum, & prædictionum præſcripto, aliquid certò eſſe credant, aut ſperent. Quorum ſanè & mendacium magiſtrorum temeritas, & infelicium diſcipulorum credulitas magnoperè deploranda eſt, qui vel divinis litteris admoniti non intelligunt hominis præſtantiam, cui Cœli & Stellæ, & clariſſima Cœli ſydera, Sol & Luna, Deo ita diſponente, non imperant, ſed inſerviunt; ſic enim Moyſes populum Dei, ut hunc errorem caveret, præmonebat: *Ne fortè elevatis oculis ad Cælum, videas Solem & Lunam, & omnia aſtra Cæli, & errore deceptus adores ea, & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub Cælo ſunt.*

Sed quid ſydera mirandum eſt homini ſervire? Nonne nobiliſſimæ intelligentiæ Angeli ipſi, *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis?* Nam rationales oves ita diligit Deus, ut non ſolùm Epiſcopos,

topos, quemadmodum à Sancto Ambroſio ſcriptum eſt, ad tuendum gregem ordinaverit, ſed etiam Angelos deſtinaverit. Præclarè etiam S. Hieronymus: *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* Quòd ſi Angeli homines cuſtodiunt, quid adverſus Angelorum cuſtodiam, & tutelam aſtra moliri, aut efficere poterunt, quæ cum ipſis Angelis nullo modo ſint comparanda? Nec ſanè hoc loco prætereunda eſt eximii Eccleſiæ Doctoris & Beatiſſimi Pontificis Magni Gregorii ſententia, qui Priſcillianiſtas hæreticos, unumquemque hominem ſub conſtitutionibus ſtellarum naſci putantes, magno rerum & verborum pondere confutat: *Abſit*, inquit, *à fidelium cordibus, ut aliquid eſſe Fatum dicant, vitam quippe hominum ſolus hanc conditor, qui creavit, adminiſtrat; neque enim propter ſtellas homo, ſed ſtellæ propter homines factæ ſunt; & ſi ſtella fatum hominis eſſe dicitur, ipſis ſuis miniſteriis ſubeſſe homo perhibetur.* Utinam inſani homines hæc ſaperent & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in Levitico dicentis: *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos.* Neque enim quæ Chriſtiana & vera pietas repellit ac damnat, tanto ſtudio inveſtigarent, iiſdemque miſerè ſe decipi atque irretiri paterentur.

Sunt etiam inanes quidam homines & curioſi, vel impii & irreligioſi, qui futurarum & occultarum aliarum rerum notitiam adeò anxiè habere ſtudent, ut ob eadem prænoſcenda & inveſtiganda in divinæ legis offenſionem multipliciter incurrant. Alii enim Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pytomantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, aliiſque

for-

ſortilegiis, & ſuperſtitionibus, non ſine Dæmonum ſaltem occulta ſocietate, aut tacita pactione, operam dare, ſeu illis, ac ſortibus illicitis taxillorum, granorum triticeorum, vel fabarum jactu uti non verentur. Alii verò aliquas priſtinæ, & antiquatæ, ac per Crucis victoriam proſtratæ Idololatrię reliquias retinentes, quibuſdam auguriis, auſpiciis, ſimilibuſve ſignis, & vanis obſervationibus ad futurorum divinationem intendunt. Alii autem ſunt, qui cum morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum inferno, qui ſimiliter ad occultorum divinationem, ad inveniendos theſauros, vel alia facinora perpetranda, etiam expreſsâ cum Diabolo pactione facta, in manifeſtam ſuarum perniciem animarum, nefarias magicæ artis incantationes, inſtrumenta, & veneficia adhibent, circulos & diabolicos characteres deſcribunt, Dæmones invocant, aut conſulunt, ab eis reſponſa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris aut aliarum rerum ſuffimenta, ſeu fumigationes, aliave ſacrificia offerunt, candelas accendunt, rebus ſacris, vel Sacramentis, aut ſacramentalibus ſacrilegè abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quævis alia impietatis obſequia præſtant, cultum venerationemve tribuunt, aut annulum vel ſpeculum, aut parvas phialas ſibi fabricant, aut fabricari curant, ad Dæmones in eis alligandos, ſeu includendos, ut putant, ad reſponſa ab ipſis inde petenda, aut habenda.

Alii prætereà etiam in corporibus obſeſſis, vel lymphaticis, & phanaticis mulieribus Dæmones de futuris, vel occultis rebus aut factis exquirunt, ut meritò ab eis, quos Dominus in Euangelio tacere imperavit, vanas mendaceſque referant reſponſiones.

ſiones. Alii quoque præſtigiatores, frequentiùs verò mulierculæ quædam ſuperſtitionibus deditæ, in phialis ſeu vaſculis vitreis aqua plenis, vel in ſpeculo candelis accenſis, etiam benedictis ſub nomine Angeli Sancti, & Albi, Diabolum omnium malorum ſatorem ſupplices adorantes, vel in unguibus, aut palma manus, quandoque etiam oleo perunctis, eundem omnium fallaciarum Architectum orant, ut ſimiliter futura vel occulta quævis per ſpectra, & apparentes imagines, ſeu phantaſticas viſiones ſibi oſtendat; aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus aut variis ſuperſtitioſis obſervationibus, futurorum, & occultorum hujuſmodi veritatem quærunt, & hominibus prædicere contendunt.

Quorum omnium quos ſupra enumeravimus, conſimilis impietas parem exitum habet, nimirùm, quòd Dæmonis præſtigiis ac dolis, tum qui divinant, tum qui divinationem expetunt, illuſi ac deluſi miſerrimè reperiuntur. Itaque cùm futuros eventus in ſeipſis conſiderare, antequam fiant, ſit Dei proprium, illud neceſſariò conſequitur, ut Aſtrologi, & alii prædicti qui hujuſmodi futura prænuntiare, aut prænoſcere quocumque modo, niſi Deo revelante, audent, injuſtè, ac impudenter, quod Dei eſt, ſibi aſſumant, & uſurpent. Sic fit, ut dum ab eis, quod ſolius eſt Creatoris, perperam creaturis tribuitur, divina majeſtas graviter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioſo Chriſti ſanguine redemptis, peſtis atque exitium importetur.

§. 2. Ordinariis ideo juſſû fuit ut ejuſmodi

Et licèt jam pridem regulis Indicis librorum prohibitorum ex decreto ſacri generalis Trid. Conc. confecti, illud inter

artes & libros extirparent, ſed extirpatio perfecta non fuit.

cætera conſtitutum fuerit, ut Epiſcopi diligenter providerent, ne hujuſmodi Aſtrologiæ judiciariæ libri tractatus & indices legerentur, vel haberentur, qui de futuris contingentibus ſucceſſibus, fortuitiſque caſibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum affirmare audent; permiſſis tamen judiciis, & naturalibus obſervationibus, quæ navigationis, agriculturæ ſive medicæ artis juvandæ gratiâ conſcripta fuiſſent, libros verò omnes & ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, ſive in quibus continentur ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incantationes artis magicæ, prorſus rejici, & aboleri curarent. Non tamen errorum, corruptelarum, delictorum, & abuſuum prædictorum extirpationi uſque adeò proviſum eſt, quin etiam adhuc in nonnullis locis, & apud plurimos curioſiùs vigeant; cùm valdè frequenter, detectis Diaboli inſidiis, divinationum, ſortilegiorum, & variarum ſuperſtitionum omnia plena eſſe in dies detegantur.

§. 3. Hic itaque Pontif. Aſtrologos judiciarios Mathematicos, Divinatores & cæt. ab Ordinariis, & ab Inquiſitoribus ſeverè coerceri mandat.

Nos igitur, qui pro noſtro paſtoralis officii munere fidei integritatem inviolatam conſervare debemus, & animarum ſaluti proſpicere, quantùm divina gratia adjutrice poſſumus, ex paternæ charitatis viſceribus optamus: damnantes, & reprobantes omne genus divinationum, quæ Diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curioſis, vel perditis hominibus fieri ſolent: cupientes præterea ſanctam illam Chriſtianæ Religionis ſimplicitatem, præſertim ubi agitur de ſumma Creatoris Dei poteſtate, ſapientia & providentia, ab omni erroris labe integram, atque incorruptam, ut par eſt, retineri: Volentes

quo-

quoque, prædictæ falſæ credulitati, ac hujuſmodi illicitarum divinationum & ſuperſtitionum deteſtabili ſtudio, & execrandis flagitiis, atque impuritatibus occurrere, ut de Chriſtiano populo meritò dici poſſit, quod de antiquo Dei populo ſcriptum eſt: *Non eſt augurium in Iacob, neque divinatio in Iſrael:* Hâc perpetuò valitura conſtitutione, Apoſtolica auctoritate ſtatuimus & mandamus, ut tam contra Aſtrologos, Mathematicos, & alios quoſcumque dictæ judiciariæ Aſtrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, navigationem, & rem medicam in poſterum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus ſucceſſibus fortuitiſque caſibus aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid eventurum affirmare audent, etiam ſi id ſe non certò affirmare aſſerant, aut proteſtentur, quàm contra alios utriuſque ſexus, qui ſupra dictas damnatas, vanas, fallaces, & pernicioſas divinandi artes, ſive ſcientias exercent, profitentur & docent aut diſcunt, quive hujuſmodi illicitas divinationes, ſortilegia, ſuperſtitiones, veneficia, incantationes, ac præmiſſa deteſtanda ſcelera & delicta, ut præfertur, faciunt, aut in eis ſe quomodolibet intromittunt, cujuſcumque dignitatis, gradus, & conditionis exiſtant: tam Epiſcopi, & Prælati, Superiores, ac alii Ordinarii locorum, quàm Inquiſitores hæreticæ pravitatis ubique gentium deputati, etiamſi in pleriſque ex his caſibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentiùs inquirant, & procedant, atque in eos ſeveriùs canonicis pœnis & aliis eorum arbitrio animadvertant.

§. 4. Prohibentes omnes & ſingulos li-

Libroſque harum artium retineri vetat. bros, opera, & tractatus hujuſmodi judiciariæ Aſtrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, Artis Magicæ, aut in quibus ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, execrabiles incantationes, ac ſuperſtitiones continentur, ac ut ſupra in memorato indice interdictos, ſub cenſuris & pœnis in eo contentis à quibuſcumque Chriſti Fidelibus legi, aut quomodolibet retineri; ſed illos Epiſcopis & Ordinariis locorum, vel Inquiſitoribus prædictis præſentari & conſignari debere. Et nihilominus eadem authoritate ſtatuimus & mandamus, ut contra ſcienter legentes, aut retinentes libros & ſcripta hujuſmodi, ſeu in quibus talia continentur; ſimiliter iidem Inquiſitores liberè & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire & coercere poſſint.

Cauſæ derogatoriæ. §. 5. Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Juſſio public. in Urbe. §. 6. Ut autem præſentes noſtræ litteræ ad communem omnium notitiam faciliùs deducantur, jubemus illas in Valvis Baſilicarum S. Joannis Lateranenſis & Principis Apoſtolorum de Urbe, ac in acie Campi Floræ affigi ſeu appendi, eiſque detractis, ipſarum exempla etiam impreſſa eiſdem in locis affixa relinqui.

§. 7. Et inſuper univerſis & ſingulis venerabilibus Fratribus noſtris Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Locorum Ordinariis & Prælatis, necnon Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis ubilibet conſtitutis, per hæc committimus, & in virtute ſanctæ Obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, ut per ſe vel alium ſeu alios eaſdem præſentes, poſtquam eas rece-

receperint, ſeu earum notitiam habuerint, in ſuis & ſingulis Parochialibus Eccleſiis, dum in eis populi multitudo ad divina convenerit; deinde verò ſemel in anno, & quoties eis expedire videbitur, vulgari ſermone publicent, aut publicari faciant.

§. 8. Quia verò difficile foret, præſentes litteras ad ſingula quæque loca, in quibus de eis fides facienda erit, deferri: volumus ut earum tranſumptis etiam impreſſis manu Notarii publici ſubſcriptis, ac parvo ſigillo Sanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis, aut alicujus Prælati, vel Curiæ Eccleſiaſticæ munitis, eadem prorſus fides in judicio & extra ubique locorum adhibeatur, quæ eiſdem Originalibus litteris adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ. Nulli ergo, &c. Fides exemplorum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo quinto, Nonis Januarii, Pontificatus noſtri Anno 1. D.P.n.1.5. Januarii.

Anno à Nativitate D. 1586. indict. 14. die verò 9. menſis Januarii, Pontificatus S. D. N. D. Sixti divina Providentia Papæ V. anno 2. retroſcriptæ litteræ Apoſtolicæ affixæ, lectæ, & publicatæ fuerunt in Valvis ſeu Portis S. Joan. Lateran. & S. Petri Principis Apoſtolorum de Urbe, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ, & aciei Campi Floræ, & per aliquod temporis ſpatium dimiſſæ per nos Joan. Freile, & Nicolaum Tagliettum S. D. N. Papæ Curſores. Alex. Parabiacus Mag. Curſ. Publicatio.

BULLA

Contra Maleficos, & Sortilegos cum Diabolo pactum facientes, à fideque apoſtatando alios lædentes.

GREGORIUS PAPA XV.

Ad perpetuam rei memoriam.

OMnipotentis Dei Salvatoris noſtri, qui ut hominem à laqueis Diaboli liberaret, crucem ſubire dignatus eſt, vices, quanquam immeriti, gerentes in terris, in id ſummo ſtudio, juxta creditum Nobis deſuper Apoſtolicæ ſervitutis officium, incumbimus, ut Gregem Dominicum, inæſtimabili pretio redemptum, adverſus Sathanæ fraudes defendamus, ejuſdem officii partes deſuper interponendo; prout conſpicimus in Domino ſalubriter expedire. Sanè nonnulli ſuæ conditionis obliti, & ſolemnis ſponſionis ab eis factæ, cum in Chriſti gregem per ſacrum regenerationis lavacrum adſciti fuerunt: ſatanæ, cui renunciarunt, artibus, maleficiis, ſuperſtitionibus, ac nefariis inventis operam dare non verentur; quin imò magiſtrum imitantes, qui capitali odio quo humanum genus proſequitur, hominibus inſidiari nunquam ceſſat; proximum variis modis ledere, animas verò ſuas perdere non timent.

Qua-

Quapropter, ut tam exitioſa ſcelera à Chriſti fidelibus arceantur, gravioribus pœnis vindicanda duximus. Motu itaque proprio, & ex certa ſcientia, ac maturâ deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine: tenore præſentium decernimus, præcipimus, & mandamus; ut conſtito, quòd aliquis pactum cum Diabolo fecerit, & à fide apoſtatando, maleficiis, ſeu ſortilegiis, unam, ſeu plures perſonas ita læſerit, ut ex maleficio vel ſortilegio mors ſecuta ſit, etiam primo lapſu, Curiæ ſæculari tradatur debitis pœnis puniendus. Qui verò ſimiliter apoſtatando, pactum cum Diabolo ut præfertur fecerit, & maleficium, ſeu ſortilegium commiſerit, ex quo, licèt mors ſecuta non ſit, infirmitas tamen, divortia, impotentia generandi; ſive animalibus, frugibus, vel aliis fructibus damnum notabile provenerit: muro claudi, ſive perpetuis carceribus, in Sancto Inquiſitionis officio, ubi illud exiſtit, fabricandis, mancipari debeat. Qui verò ſimilium delinquentium notitiam habuerint, eos Epiſcopo, ſive Inquiſitori denunciare teneantur. Non obſtantibus, &c.

Datum Romæ, apud S. Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die 20. Martii 1623. Pontificatus noſtri anno tertio.

LETTERA CIRCOLARE,

Per ordine della Santità di Noſtro Signore, ſcritta dalla S. Congregatione de Veſcovi: ſopra la veneratione e riſpetto dovuto alle Chieſe. 30. Luglio 1701.

PRemendo alla Santità di Noſtro Signore, di ſodisfare alle parti del ſuo Apoſtolico Miniſtero, con andare eſtirpando, per quanto è poſſibile, dal popolo l'offeſe che ſi fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente che cagionando publico ſcandalo, portano piu irreparabile rovina ſpirituale all'anime, e provocano maggiormente l'ira Divina ſopra di noi: hà poſto l'occhio ſin dal principio del ſuo Pontificato, in primo luogo ſopra l'abuſo oggimai troppo univerſale, del poco riſpetto che ſi uſa alle Chieſe, le quali dovendo eſſer caſe di oratione, pajono per la irreligioſità di molti mali Chriſtiani, quaſi ridotte a caſe di libertà e di peccati.

Mi hà però comandato eſpreſſamente la Santità ſua, d'incaricare a ſuo nome a V. S. ſi come a tutti gli Ordinarii d'Italia e delle Iſole adjacenti, che con ogni ſtudio e diligenza procuri di porgere rimedio all'inconveniente predetto, e di reſtituire alla Caſa di Dio la riverenza ed il riſpetto che gl'è dovuto. Ed a tale effetto la Santità ſua, rinovando colla preſente tutte le diſpoſizioni de Sagri Canoni, Coſtitutioni e Decreti Apoſtolici altre volte fatti, e

pro-

promulgati da Sommi Pontifici ſuoi Predeceſſori, intorno alla ſteſſa materia: vuole, che V. S.

1. Per mezzo di Prediche e Sermoni, ò con Editti e Lettere circolari, iſtruiſca e faccia ben ponderare à ſuoi Popoli, quanto diſpiaccia alla Maeſtà di Dio l'irreverenza nelle Chieſe, inſinuando le minacce della Sagra Scrittura, ed i caſtighi publici, come di peſte, fame, guerra, terremoti, e ſimili, che per comun ſentimento de Santi, ſuole Dio ſpecialmente mandare, per vendicare gli affronti che i mali Criſtiani vanno a fargli nella ſua propria Caſa; *Quoniam ultio Domini, eſt ultio templi ſui*. In ſegno di che, come notano i medeſimi Santi, non ſi trova, che Chriſto Signor noſtro gaſtigaſſe colle ſue proprie mani altro peccato che queſto, mentre con i flagelli ſcacciò i profanatori del Tempio.

2. Preſcriva a Confeſſori, che ammoniſcano ſeriamente ſopra di ciò li penitenti.

3. Faccia ſpecialmente auvertire le donne, che vengano alle Chieſe colla dovuta modeſtia ed umiltà, non con pompe, gale, vanità, ed ornamenti indecenti, nè con alterigia ò faſto piu confacevoli à luoghi di libertà e di feſte profane, che al Santuario di Dio; ricordandoſi, che alla Chieſa dee andarſi per placare l'ira Divina, non per irritarla; e non per commettere e cagionare nuovi peccati, mà per cancellare i commeſſi: non potendoſi udire ſenza orrore, che per cagione dell'immodeſtia feminile, ſiano in alcuni luoghi le coſe ridotte a ſegno, che in vece di andar alle Chieſe per trovarvi la divozione, convenga tal'ora fuggirne per non la perdere.

4. Dove potrà farſi commodamente, ſi deſtini & aſſegni a gli vomini luogo deſtinato e ſeparato da quello delle donne; ne ſi permetta, che gli uni ſi fermino e ſtiano in quello dell'altre; di maniera che reſti tolta trà di loro ogni indecente communicazione.

5. Inſiſta onninamente, che nelle Chieſe non ſi facciano colloquii profani, circoli, ò ſtrepiti; ne ſi trattino negozii, e molto meno ſi amoreggi; riprendendo con ſanto zelo i traſgreſſori, e gaſtigandoli ſeveramente, con implorare anco, in caſo di biſogno, l'ajuto del braccio ſecolare.

6. Specialmente invigili, che al Santo Sagrificio della Meſſa aſſiſtano tutti con l'attenzione e religioſità che conviene ad un Miſtero ſi venerabile; e moſtrino anche eſternamente, di ſtarvi preſenti, non pure col corpo, mà eziamdio con la mente, e con divoto affetto del cuore.

7. Ordini altreſi agli Eccleſiaſtici, che nella divozione, modeſtia, e decoro in celebrare i Divini officii, ed eſercitare l'altre ſagre funzioni, ſi portino in guiſa, che non abbiano a ſoggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fà l'opera ſua negligentemente, e ſi tolga a ſecolari ogni ocaſione di ſcandalo e di mal eſempio.

8. Proveda parimente, che la ſteſſa modeſtia e divozione ſi oſſervi dal Clero e dal popolo nelle proceſſioni Eccleſiaſtiche, le quali eſſendo ſtate iſtituite per implorar grazie e miſericordia dal Signore, e per ringraziamento de benefizi da S. D. M. ricevuti, debbono eſſere accompagnate, non da diſcorſi vani e portamenti indecen-

ti,

ti, che pur troppo ſi vedono, come ſe ſi andaſſe a diporto; mà da Orazione ed altri atti di chriſtiana divozione, che poſſano eſſer graditi dal Signore Iddio, ſecondo l'intenzione di Santa Chieſa.

9. Molto piu ſi faccia ciò oſſervare, quando nelle dette proceſſioni ſi porta il Santiſſimo Sagramento, ò nelle Feſte ſolenni, ò per il Sancto Viatico a gl'infermi; nella quale occaſione ſarà molto lodevole, che per quanto potrà V.S. procuri d'introdurre nella ſua Dioceſi l'oſſervanza delle Regole ed iſtruzioni ſopra cio promulgate in queſt'alma Città di Roma, l'anno 1695. dalla ſan. mem. d'Innocentio 12. eccitando i fideli a rendere in quella ſagra azione, ogni piu divoto oſſequio al Venerabiliſſimo Sagramento dell' Altare, anche per conſeguir li teſori ſpirituali delle ſante Indulgenze a tal effetto concedute da Sommi Pontefici, e ſpecialmente dalla ſan. mem. di Papa Innocentio XI. e ſuſſeguentemente dall'iſteſſo Innocentio XII.

10. Procuri, che le Feſte e le Solennità ſi celebrino con modeſtia e divozione, e ſenza ſpettacoli, conviti ſmoderati, e profanità vietate da Sagri Canoni: e che nelle muſiche ſi oſſervi il decoro Eccleſiaſtico, ſenza meſcolanza di parole non uſate dalla Chieſa. In tali ſolennità, ancorche maggiori, li Divini Officii e le Meſſe cantate ſi celebrino ſecondo gli approvati ſagri Riti, ed alle ore preſcritte dalle Rubriche; di modo che le Meſſe cantate non ſi prolonghino piu che fin al mezzo giorno, ed i Veſperi e le Compiete oltre al tramontar del Sole; auvertendo, che alle 24. ore terminati ſieno tutti i Divini Offici,

ſici, ed ogn'altra Sagra funzione, e nella medeſima ora ſieno ſerrate tutte le Chieſe; e queſta regola debba anche eſattamente praticarſi nelle veſtizioni e velazioni delle Monache.

11. In caſo di traſgreſſione circa le predette coſe, minacci con publici Editti, ò in altre maniere che ſtimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le ſopradette funzioni e feſte, e di ſottoporre, in caſo di biſogno, all'Interdetto Eccleſiaſtico le medeſime Chieſe.

12. Proibiſca onninamente, e ſotto gravi pene, a poveri ed a mendicanti, l'andar cercando limoſina per le Chieſe, naſcendo da ciò un gran diſturbo a Divini offici, ed all'orazioni de fedeli.

13. Ordini a Parochi l'invigilare e correggere li delinquenti circa tutte le coſe ſudette, e biſognando, denunziarli al ſuo Tribunale, caſtighi gli ſteſſi Parochi, quando in ciò manchino.

14. Intimi la medeſima vigilanza ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chieſe loro; ed in caſo di contravenzione ò negligenza, oltre agli altri rimedii preſcritti da Sagri Canoni, ne dia parte a queſta Sagra Congregatione, che punirà li medeſimi Superiori, anco colla privazione de loro Offizi, ed altre pene piu gravi.

Confida la Santità di Noſtro Signore, che baſterà queſto ſemplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire eſattamente in queſta parte al ſuo debito paſtorale, per non eſſere incolpata al Tribunale di Dio, di aver tacciuto, quando con-

conveniva alzar la voce e la mano contro gli profanatori del Santuario; e che però ſarà ella per impiegare ogni ſtudio, a fine di provedere ad un diſordine ſi importante e ſi ſcandaloſo, che in realtà feriſce il paterno cuore della Santità ſua, la quale è riſoluta di fare quant'è poſſibile dal canto ſuo, acciòche ſi tolga queſta abbominazione dal luogo ſanto; e che la noſtra Italia, in cui riſiede il Capo viſibile della Chieſa, e che è poſta come ſotto i ſuoi occhi, poſſa anco in queſta materia di riſpetto alle Chieſe, ſervire di eſempio a tutte l'altre Nazioni del Criſtianeſimo, ed in tal maniera preſervarſi da quei flagelli, che per caſtigo delle noſtre colpe, pur troppo ci vengono preſentemente minacciati dalla Divina giuſtizia.

G. Card. di Carpegna, Preſetto.

G. D. Paracciani. Proſegretario.

D E-

DECRETA
SACRÆ CONGREGATIONIS

A SS.D.N. Innocentio Papa XII. ſuper diſciplina regulari ſpecialiter deputatæ, ejuſdem SS.D.N. authoritate edita.

SAnctiſſimus in Chriſto Pater, & D. N. D. Innocentius Divina providentia Papa XII. pro paternâ charitate, quâ in Religioſos Ordines, multis magniſque in Eccleſiam meritis refulgentes, & peculiaris erga Sedem Apoſtolicam devotionis nomine commendatos complectitur; volens eorum conſervationi & propagationi conſulere, ſimulque, ex injuncto ſibi cœlitùs Paſtoralis Officii debito providere, ut Regularis in iis diſciplina ad Religioſorum ſalutem, & totius Chriſtiani populi ædificationem utilitatemque, ſarta-tecta cuſtodiatur ac vigeat, & ſicubi collapſa eſt, adjuvante Domino reparetur: Conſtituit & declaravit, ſe licentiam recipiendi Novitios in ſingulis approbatis Ordinibus benignè conceſſurum, ut volentibus è periculoſis ſæculi fluctibus ad Religionis portum confugere, facilis tutuſque aditus aperiatur, dummodò tamen ea, quæ pro regulari vitâ rectè inſtituendâ, tam à Sacroſancta Tridentina Synodo, quàm à Prædeceſſoribus ſuis Romanis Pontificibus, præcipuè verò fel. rec. Clemente VIII. in Decretis generalibus pro Regularium reforma-

matione, necnon Innocentio X. & Alexandro VII. pro Novitiorum receptione, & Profeſſorum educatione, ſalubriter conſtituta ſunt; quibus omnibus firmiter inhæret Sanctitas ſua, eaque, quatenus opus ſit, confirmat & renovat (ſalvis tamen in hac parte ſingulorum Ordinum ſtatutis, ſeu aliis ordinationibus ab Apoſtolicâ Sede in formâ ſpecificâ poſt eadem Decreta forſitan approbatis aut editis) exactè & inviolabiliter ſerventur.

Quocirca Sacra Congregatio ab eodem Sanctiſſimo Domino Noſtro ſuper diſciplinâ regulari ſpecialiter deputata, quæ plura hactenùs pro rectâ nonnullorum monaſteriorum gubernatione Decreta edidit, aliaque in dies editura eſt, ut omnibus præfata ejuſdem Sanctiſſimi Domini Noſtri mens pateat, ac pleniùs ac celeriùs innoteſcat: de mandato Sanctitatis ſuæ, præſentis Decreti tenore denunciat omnium & ſingulorum Ordinum regularium (iis dumtaxat exceptis, qui in præfatis Clementis VIII. Decretis excepti reperiuntur) Superioribus tam generalibus quàm Provincialibus, quocumque nomine nuncupentur, cæteriſque ad quos ſpectat, ut in unaquaque Provincia per Italiam & Inſulas adjacentes, quamprimùm deputent aliquos Conventus, quos magis aptos cenſuerint, vel unum ſaltem, ibique authoritate Apoſtolicâ ſtatuant omnimodam obſervantiam Regulæ, Conſtitutionum uniuſcujuſque Ordinis, & Decretorum Apoſtolicorum, præcipuè verò exactæ vitæ communis, ad formam eorundem Decretorum, ab omnibus Religioſis qui in Conventibus, ubi recipiendi Novitii & profeſſi educandi ſunt, morabuntur, omninò ſervandæ. Poſtquam verò regularem obſervantiam, & ſignanter quoad

exa-

exactam vitam communem cum effectu ſtabilitam fuiſſe, tam ex eorundem Superiorum Generalium, ſeu Provincialium relatione, quàm Præpoſiti & Fratrum in præfatis Conventibus degentium jurejurando firmato teſtimonio, nec non per ſecretas informationes, atque etiam, ubi opus fuerit, per Apoſtolicos Viſitatores ad hoc ſpecialiter deputandos, eidem Sacræ Congregationi ſufficienter conſtiterit: tunc Sanctitas ſua antedictam licentiam, quam hactenùs diſtulit, Novitios ibi recipiendi, benignè concedet, & locum ad profeſſos pietate & litteris inſtituendos, uſque ad Sacerdotium, vel aliàs juxta Conſtitutiones & laudabiles cujuſque Ordinis conſuetudines, in iiſdem Conventibus, non autem in aliis, niſi fuerint ejuſdem obſervantiæ, deſtinabit.

Quæ quidem omnia quò faciliùs, efficaciùs, & durabiliùs ad praxim deduci valeant, eadem Sacra Congregatio, Sanctitatis ſuæ authoritate committit, & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipit præfatis Superioribus, ad quos pertinet, ut in ſupradictis Conventibus non collocent, niſi Religioſos graves, devotos, exemplares, regularis obſervantiæ & puritatis Regulæ ſtudioſos; orationi præſertim, ac mortificationi, ſine quibus non poteſt religioſa vita conſiſtere, addictos, quique conſentiant exactè ſervare vitam communem; atque inde amoveant eos omnes, qui tam ſanctæ ordinationi contradicere, ſeu verbis aut factis quoquomodo ſe ſe opponere audeant.

Ut autem tam laudabilis vitæ inſtitutum, & regulari profeſſioni maximè proprium, Religioſi alacriùs arripiant, omniſque excuſatio infirmioribus præcludatur,

tur, eadem Sacra Congregatio ſimiliter præcipit Superioribus antedictis, ut memoratis Conventibus (imploratâ etiam ubi opus fuerit, Apoſtolicâ authoritate) præfici omninò curent viros non ſolùm diſciplinæ zelo, ſed etiam charitate & morum ſuavitate præditos, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, quorum regimini libenter alii ſe ſubmittant. Studeant verò præcipuè, ut ea omnia, quæ tam ad victum & veſtitum, quàm ad reliquas vitæ neceſſitates pertinent, ſingulis Religioſis promptè ſubminiſtrentur, ac præſertim ægritudinis tempore nihil alicui deſit, quod ad ſanitatem recuperandam pertineat. Ac propterea Religioſos in iiſdem Conventibus morari non patiantur, ultra eum numerum, qui ex illorum redditibus & conſuetis communibus vel etiam ſingulorum eleemoſinis, aliiſve quibuſcumque obventionibus pariter in commune conferendis, valeat commodè ſuſtentari.

Eos verò qui ſemel præfatæ obſervantiæ & exactæ vitæ communi libenter, ut verè Religioſos decet, ſe ſe ſubjecerint, & in ea laudabiliter perſeverent, nullatenùs à memoratis Conventibus nolentes transferant, niſi fortè ad alia monaſteria, ubi ſimilis obſervantia vigeat, iiſque pariter de omnibus ad vitam neceſſariis poſſit commodè provideri.

Quòd ſi redditUum & eleemoſynarum tenuitas hujuſmodi exactæ vitæ communis obſervantiæ alicubi videatur obſiſtere, liceat eiſdem Superioribus, vel per annuam contributionem aliorũ Conventuum huic neceſſitati proſpicere, vel ab Apoſtolica Sede per ſuppreſſionem alicujus Conventus minùs utilis perpetuam vel ad tempus,

vel

vel alia demùm ratione quæ oportunior viſa fuerit, remedium poſtulare.

Sciant verò Superiores prædicti, eos qui præfata omnia ſedulò, ut par eſt, adimplere curaverint, ſpecialem à Sanctitate ſua & Sede Apoſtolicâ inituros gratiam & protectionem, atque in iis præcipuè quæ ad antedictam obſervantiam ſtabiliendam pertinent, favorem omnem & auxilium experturos; qui verò è contra negligentes, aut (quod abſit) contumaces reperti fuerint, gravibus pœnis, pro modo culpæ, & etiam privationis officiorum, ac perpetuæ inhabilitatis ad ea aut alia in poſterum obtinenda, puniendos fore; præfatæ autem obſervantiæ nihilominus ſtabiliendæ, per alios Superiores, vel per Commiſſarios Apoſtolicos, ubi opus fuerit, etiam extra Religionem aſſumendos, à Sancta Sede efficaciter providendum, omnemque interim, ubi eadem obſervantia non vigebit, recipiendi Novitios licentiam denegandam.

Porrò ne regularis diſciplina, dum in Conventibus jam erectis ſtatuitur, relaxetur in erigendis, & quod unâ ex parte conſtruitur, ſimul ex altera deſtruatur; Sacra Congregatio, Sanctitate ſua ſimiliter approbante, ſtatuit atque decernit, nulla in poſterum Monaſteria, Collegia, Domos, Conventus, aut alia Religioſorum virorum loca fundari, erigi, aut quovis modo inſtitui debere, niſi ſub expreſsâ obligatione exactæ vitæ communis, ab omnibus Religioſis ibi commorantibus perpetuò & inviolatè ſervandæ; ac propterea nullas deinceps admittendas hujuſmodi fundationes, niſi, præter alia ad id requiſita, priùs legitimè conſtiterit, adeſſe annuos reditus, vel certam eleemoſynarum ſpem,

qui-

quibus duodecim ſaltem Religioſi in exactâ vita communi commodè valeant ſuſtentari.

Non obſtantibus, circa præmiſſa omnia & ſingula, Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, nec non quorumcumque Ordinum ſtatutis, conſuetudinibus, privilegiis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Ad extremum eadem Sacra Congregatio Regulares omnes cujuſcumque Ordinis & Inſtituti ſint, Sanctitatis ſuæ verbis ſeriò admonet, & in Domino obteſtatur, ut omni morâ poſtpoſita, ſicuti filios obedientiæ decet, ad Regulæ quam amplexi ſunt præſcriptum, vitam inſtituant & componant, Decretiſque Apoſtolicis pro æterna eorum ſalute editis ſincerè ac fideliter pareant, nec ab eorum obſervantiâ inanibus interpretationibus & fallaciis, aut relaxationum prætextibus, ad excuſandas excuſationes in peccatis, abduci ſe ſinant; ſed profeſſionis ſuæ memores, quâ ſe totos Dei obſequio manciparunt, ſuſceptum chriſtianæ perfectionis iter, arduum quidem, ſed Divinæ charitatis dulcedine aſperſum, abjectis terrenarum rerum curis, alacriter proſequantur; nimis enim turpe eſſet, eos ad ſæcularia deſideria, quibus ſemel aſpirante Domino renunciarunt, animum revocare, & obligatam Deo, qui non irridetur, primam fidem irritam facere. Meminerint, ſe ad peculiarem Salvatoris noſtri ſequelam vocatos, qui cum dives eſſet, propter nos egenus factus eſt, veterumque illorum fidelium glorioſos imitatores, ac veluti hæredes eſſe, quorum *erat cor unum & anima una, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia,*

divi-

dividebatur autem ſingulis prout cuique opus erat; ideoque in Regularis vitæ, ac præcipuè ſanctæ paupertatis, quæ eſt parens quædam generatioque virtutum, propoſito perſeverent, omnem ſollicitudinem ſuam projicientes in eum, cujus oculi in pauperem reſpiciunt, qui non derelinquit ſperantes in ſe, ſed dives in miſericordia, centuplum & vitam æternam propter nomen ſuum relinquentibus omnia repromiſit. Datum Romæ, die 18. Julii 1695.

G. Card. Carpineus.

Carolus Auguſtinus Fabronus, Sac. Congr. Secretarius.

Anno à Nativitate D.N. Ieſu Chriſti 1695. Indictione tertia 21. Iulii, Pontificatus SS. D.N. Innocentii XII. anno quinto, ſupradicta Decreta affixa & publicata fuerunt ad valvas Eccleſiæ S. Ioannis Lateranenſis, Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, Cancellariæ Apoſtolicæ, & Curiæ generalis in Monte citorio, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Vrbis, per me Gregorium Staggium, ejuſdem SS.D.N. Papæ Curſorem.

Joannes Græcus, Magiſter Curſ.

EDIT-

EDITTO

Per l'oſſervanza delle Feſte.

Marc'Antonio Barbarigo; del Titolo di S. Marco della S. R. C. Prete Cardinale, Veſcovo di Monteſiaſcone, e Corneto.

BEnche in altro noſtro Editto per l'oſſervanza, e ſantificatione delle Feſte, emanato ſotto li 4. Ottobre 1698. ſiaſi ſopra tal materia molto detto, e preſcritto; con tutto ciò l'eſperienza ci fà conoſcere, che li noſtri Ordini non furono baſtanti à trattenere le Anime dalla traſgreſſione di un ſi eſpreſſo commandamento fatto anche dal Signor Iddio nella ſua Legge, per il che vedeſi pur troppo adirata la Divina Giuſtitia, ponendo in uſo quei caſtighi, co' quali fù ſolita di punire ſimili eccesſi; E però à dettami della noſtra Paſtoral ſollecitudine conſiderando, quanto ſia eſpediente di far'intendere à Popoli à noi ſoggetti le voci aſſai manifeſte del Cielo, che à replicate ſcoſſe, e tremori della Terra, paleſano il grave torto, & ingiuria, che à Dio ſi fà, impiegandoſi quei giorni, che ſono riſerbati ſpecialmente al ſuo honore, e gloria, in opere non ſolamente ſervili, mà quel che è peggio peccaminoſe, come ſono le Ubbriachezze, & Amoreggiamenti, che quando foſſero nella noſtra Giuriſdittione, non hanno da noi à tollerarſi, dovendoſi tutti applicare nelle Feſte

à fre-

à frequentar le Chieſe, aſſiſtere alle Meſſe, Divini Offici, purificare le Anime con l' Orationi, e Santi Sacramenti, in udire la parola di Dio, andare alla Dottrina Chriſtiana, & attendere di propoſito all'unico, & importantiſſimo negotio della ſalute eterna. Inherendo noi dunque alle diſpoſitioni de Sacri Canoni, à Decreti del Sacro Concilio di Trento, & alla lettera Circolare della Santità di Noſtro Signore, in queſti ultimi giorni à Noi traſmeſſa, con ordine preciſo dalla Santità Sua di dover invigilare ſopra tutto alla Santificatione delle Feſte, che conſiſte nel mondar l'Anime da peccati, ſtabilirle nel bene, e deputare tutte le hore del giorno feſtivo ad honore di Dio, in ringratiamento de beneficii ricevuti, e che continuamente riceviamo da Sua Divina Maeſtà, e per implorare dalla medema gli ajuti neceſſarii alla ſalute. Col tenore del preſente noſtro Editto, doppo di haver ricordato l'obligo, che ciaſcheduno hà di Santificare le Feſte, ſotto precetto di peccato mortale, ordiniamo, e commandiamo, à ciaſcheduna perſona di qualſi ſi ſia ſtato grado, e conditione, che ne giorni feſtivi di Precetto, non ardiſca lavorare, vendere, ò aprir bottega, ne attendere à negotii profani, & illeciti in detti giorni, come anche ceſſare da qualunque opera ſervile, ſotto pena, oltre la perdita delle robbe, che ſi venderanno, ò portaranno da un luogo all'altro, di Carcere, & altre pene corporali, e pecuniarie, & altre à Noſtro arbitrio, alle quali pene doveranno eſſer tenuti i Padroni, e Maeſtri per li loro Garzoni, i Padri di famiglia per li loro figliuoli, & i Capi di Caſa per i ſervitori. Che però prohibiamo eſpreſſamente à tutti i Padroni, & Affittuarii di Poderi,

Vigne, & Territorii, di far lavorare in detti giorni nelle loro Campagne ſotto le medeme pene, le quali ſi eſeguiranno tanto contro di loro, quanto contro de Contadini medeſimi irremiſſibilmente; & in caſo di neceſſità, come di Vendemmia, raccolta de fieni, e grano, doveranno far ricorſo à Noi, ò al noſtro Vicario Generale in Città, e Vicario Foraneo ne luoghi della Dioceſe, per ottener licentia gratis in Scriptis, à proportione del biſogno: E perche ſotto preteſto delle coſe neceſſarie al Vitto, & uſo quotidiano, non venga à rilaſciarſi la dovuta oſſervanza delle Feſte, prima col preſente noſtro Editto rivocchiamo tutti, e qualſivoglia licenza, che da qualunque Perſona foſſe ſtata intorno à ciò conceduta, volendo, che in occaſione di preciſa neceſſità ſi ricorra come ſopra à Noi per la licentia, e per quello ſi potrà tollerare ne giorni di Feſta, che ſervirà per norma, e regola à noſtri Vicarii Foranei, dichiarando noi quello, che potrà tollerarſi, come ſegue.

I. A Speciali, che poſſino vendere ogni giorno ad ogn'hora, purche tenghino la Bottega ſerrata, e la porta tanto ſolamente aperta, quanto baſti à vedere; e non permettino, che vi entrano Perſone à far circolo ne à giocare ne fare coſe ſimil ſotto pena come ſe haveſſero traſgredito il precetto della Feſta.

II. A Macellari, Pizzicaroli ſi tollera, che vendino dentro le loro Botteghe, purche non tenghino, che lo Sportelo aperto, in modo però, che non ſi vedino le Carni.

III. A Contadini Ortolani ſi tollera, che portino à vendere frutti, ò Erbaggi, e ſimili coſe, purche ciò non ſi faccia in tempo di Predica, e Dottrina Chriſtiana.

IV. I For-

IV. I Fornari non ſi moleſtino, ſe nõ dopo un'hora di Sole, nel cuocere il pane.

V. A Barbieri ſi tollera il medicar feriti purche ſi faccia con la bottega ſerrata, & in neſſun conto far la barba.

VI. A Mareſcalchi ſi tollera il ferrare li Cavalli, &c. per due hore dopo la prima Meſſa, purche non lavorino nella focina, ne accendino il fuoco &c. & à Ferrari il conſegnare à Contadini i ferri per la Campagna, pur che ciò faccino tenendo ſolamente lo Sportello della bottega aperto.

Nelli giorni di Natale, Epifania, Paſqua di Reſurrettione, e Pentecoſte, non ſi permette alcuna delle toleranze ſudette à veruno, eccettuato li Speziali, e dopo i Veſperi, e Prediche, i Macellari, e Pizzicaroli.

Non ſi tollera in alcun giorno di Feſta, i Ciarlatani, Saltatori, Ciechi, Cantatori di canzone, ò hiſtorie, etiandio di Divotione ne poſſino eſercitare detti atti, ne far circoli, ne in quelli vendere neſſuna ſorte di rimedii, acque &c.

Finalmente proibiamo di giocare à qual ſi ſia givoco anche lecito in publico, e di naſcoſto, dietro de Conventi, Monaſterii, Chieſe, &c. ſotto le pene come ſopra, auvertendo ciaſcheduno di ubbidire puntualmente à queſto noſtro Editto, e non contravenire in qualſiſia parte del medeſimo, perche contro i traſgreſſori ſi procederà irremiſibilmente, anche per Inquiſitione non oſtante qualſivoglia mendicato preteſto, ò preteſa conſuetudine in contrario, alle pene più rigoroſe.

Dato in Montefiaſcone dal noſtro Palazzo Veſcovale queſto dì 28. Aprile 1703.

M. A. Card. Barbarigo.

Nazionale V. E. III. NAPOLI

INDEX

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM in hoc Sexto Tomo contentarum ordine Alphabetico.

A

ABſolutio aliquoties differenda ignorantibus myſteria Fidei, & parentibus negligentibus hanc curam erga filios. Tr. 2. c. 1. q. 9. 39 *& ſeqq.*
Abſurditas ſpectaculorum, chorearum & hujuſmodi, diebus feſtis, exponitur in Synodo Sutrina Card. Julii Spinola. Tr. 4. c. 2. q. 4. 196
Actus fidei ſæpiùs ſunt exercendi, cum, ex Apoſtolo, juſtus ex fide vivat. Tr. 2. cap. 1. q. 10. 41
Actus charitatis erga proximum, ſeptem ſpirituales ſunt, & ſeptem corporales, ex S. Thoma. Tr. 2. c. 3. q. 14. 77
Adoratio, ex S. Joanne Damaſceno, eſt animi ſedentis, id eſt ſubmiſſi atque humilis, erga Deum ſignificatio. Tr. 2. c. 4. q. 7. 96
Adoratio, ſeu cultus triplex, latriæ, hyperduliæ, & duliæ. q. 8. *ibid.*
Adoratio latriæ, eſt verus Religionis actus, quo Dei majeſtatem ſummam recognoſcimus, & ſupremum illius in omnes creaturas dominium. *ibid.*
Adoratio duliæ, defertur Angelis & Sanctis, quatenùs ſunt amici Dei, & fideles illius ſervi. *ibid.*
Adoratio hyperduliæ, convenit Beatiſſimæ Virgini Mariæ tanquam Matri Dei & Angelorum

NAPOLI

lorum Reginæ, ex S. Bonaventura. *ibid.*
Adoratio, alia abſoluta, alia reſpectiva: abſoluta ſoli Deo propriè debetur, ſed tribuitur etiam ſeu communicatur B. Virgini, Angelis & Sanctis, ut ſupra dictum fuit: reſpectiva ſeu relativa adoratio, tribuitur rebus quæ Deum, aut Deiparam, aut Sanctos repræſentant; ſic adorantur cruces & imagines Chriſti cultu latriæ, imagines Deiparæ cultu hyperduliæ, & Angelorum aut Sanctorum cultu duliæ. q. 9. 97
Expoſitio verborum Exodi: *Non facies tibi, ſculptile*, &c. & cultus imaginum, ex Sacra Scriptura, S. Gregorio, & Concilio Tridentino. q. 10. 98 *& ſeq.*
Æterna Lex. *Vide* in verbo: *Lex*.
Aleatorios ludos cum pagellis pictis aut teſſeris, & choreas prohibet diebus feſtis Cardinalis Carolus Barberinus, in Synodo Farfenſi. Tr. 4. c. 2. q. 4. 194
Amare verè & poſitivè inimicos tenemur, ex S. Auguſtino, & S. Hieronymo, eiſque ſubvenire; nec ſufficit eos non odiſſe. Tract. 2. c. 3. q. 13. 75
Amoris Dei actus, frequenter tenemur elicere. Tr. 2. c. 3. q. 6. 63
Ordinaria amoris & benevolentiæ ſigna tenemur exhibere inimicis, ex S. Bernardino. Tr. 2. c. 3. q. 12. 73
Ancillarum pudicicia à matronis cautè cuſtodienda. Tr. 5. c. 2. q. 16. 288
Cardinalis Jacobus de Angelis. *Vide* Synod. Nonantulæ.
Animi fervor & devotio requiruntur in exterioribus devotionibus, ut ſint utiles; ex Synodo Spalatenſi. Tr. 2. c. 4. q. 9. 97
Apoſtaſia triplex. Tr. 2. c. 1. q. 16. 45
Cardinalis Paulus de Aretio. *Vide* in verbo: Synod. Placentina.
Ars notoria, eſt illicita & inefficax, ex San-

Sancto Thoma. Tract. 2. cap. 5. qu. 17. 135
Aſtrologiam plura Concilia, & Sancti Patres damnant. Tr. 2. c. 5. q. 13. 124 *& ſeqq.*
Aſtrologiam judiciariam, & alia quæcumque divinationum genera, ſeverè prohibuit Sixtus V. in Bulla: *Cœli & terræ*, quæ habetur integra. 337
Aſtrologo pœnitentiam publicam impoſuit S. Auguſtinus. Tr. 2. c. 5. q. 13. 127
Auguria ſuperſtitioſa reprobant Sancti Patres & Concilia. q. 15. 132
Auguria naturalia, quæ agricolæ & alii ab elementis, herbis, animalibus, in rebus naturalibus proportionatis obſervant, damnanda non ſunt. *ibid.*

B

BAptizandi infantes, modeſtis albiſque veſtibus induantur: Ex Synodo Tarentina Cardinalis Bonifacii Caetani. Tract. 5. c. 2. qu. 8. 262
Cardinalis Marcus Antonius Barbadicus. *Vide* Synod. Montisfaliſci.
Cardinalis Antonius Barberinus. *Vide* Synod. Senogalienſis.
Cardinalis Carolus Barberinus. *Vide* Synod. Farfenſis, & Sublacenſis.
Cardinalis Antonius Bichius. *Vide* Synod. Auximana.
Blaſphemia, ex S. Auguſtino, eſt, mala verba de Deo dicere. Tr. 2. c. 1. q. 17. 45
Blasphemia eſt graviſſimum peccatum. q. 18. 46
Blaſphemos coercere ſatagit Synodus Veſtana, in dictâ pœnitentiâ publicâ. *ibid.*
Blaſphemia indeliberata, eſt aliquoties venialis. q. 19. 46
Blaſphemantium variæ pœnæ in Bullâ, *Cum primum*, B. Pii V. §. 10. 333
Cardinalis Gaſpar Borgia. *Vide* Synod. Albana.

Cardinalis Sanctus Carolus Borromæus. *Vide* Viſitatio Apoſtolica Brixienſis.
Card. Federicus Borromæus. *Vide* Conc. Mediolan. VII.

C

CArdinalis Bonifacius Caetanus. *Vide* Synod. Tarentina.
Card. Innicus Carracciolus. *Vide* Synod. Neapolitana.
Caſtitati valdè contraria ſunt plura parentum & filiarum peccata. Tr.5.c.3.q.7. 314
Charitas, eſt virtus Theologica, quâ Deum propter ſe ſuper omnia, proximum verò ſicut noſmetipſos propter Deum diligimus. Tr.2.c.3.q.1. 55
Charitatis ſolus Deus eſt proprium objectum, quia omnis vera charitas ad ipſum referri debet. q.2. 56
Cauſa diligendi Deum, Deus eſt, inquit Sanctus Bernardus; modus, ſine modo diligere. *Ibid.* 57
Præcepti de Charitate verba, expoſita à S. Thoma, S. Joanne Chryſoſtomo, & S. Bernardo. q.3. 58
Charitatis præceptum quo pacto obſervare teneamur, habetur ex S. Auguſtino, & S. Thoma. q.4. 59
Charitatis præceptum, ad eliciendos actus amoris Dei, nos obligat. q.5. 62
Charitatis, ſeu amoris Dei, actus frequenter tenemur elicere. q.6. 63
Ex charitate actuali aut virtuali debent procedere bona opera, ut verè ſint meritoria, ex S. Bonaventura, S. Thoma, S. Auguſtino, & S. Gregorio. q.7. 64
Ex charitatis præcepto oritur neceſſariò obligatio proximum diligendi. q.8. 67
In charitate proximi includuntur actus interni & externi. q.9. 68

Per

Per charitatem neceſſitates tam ſpirituales quàm corporales proximi portare & ſublevare tenemur, ſeu res quibus indiget præſtare, juxta vires & facultates noſtras, aut ſecundum majorem ejus indigentiam, vel officii noſtri rationem, aut denique ſecundum quòd magis cum aliquo conjuncti ſumus. qu. 10. 70

In charitate ordo ſervandus; & ita, juxta S. Auguſtinum & S. Thomam, primitùs, & præ omnibus, diligendus eſt Deus. 2. diligere debemus noſmetipſos quoad bona ſpiritualia. 3. proximum quoad eadem ſpiritualia bona. 4. nos ipſos quoad bona corporalia. 5. proximum circa eadem bona. Denique debemus noſmetipſos diligere quoad bona externa, deinde proximum. q. 11. *ibid.*

Omnes homines æquè diligendi ſunt, inquit S. Auguſtinus; ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum, vel temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, conſtrictiùs tibi, quaſi quâdam ſorte junguntur. *ibid.* 71

Charitatis præcepto tenemur ita agere erga inimicos, ut eos per reconciliationem nobiſcum ad Deum ducamus, ex S. Auguſtino. Eis ordinaria benevolentiæ ſigna exhibere tenemur, ex S. Bernardino: & opem in rebus neceſſariis præſtare. q. 12. 72 *& ſeqq.*

Tenemur, ex S. Auguſtino & S. Hieronymo, poſitivè amare inimicos, eiſque ſubvenire, nec ſufficit eos non odiſſe. q. 13. 75

Charitatis erga proximum actus, ſeptem ſpirituales ſunt, ſeptem corporales, ex S. Thomâ: Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo: ſunt corporales.

Conſule, carpe, doce, ſolare, remitte, fer, ora: ſunt ſpirituales. q. 14. 76

Ex charitatis præcepto, juxta Sanctos Patres, tenemur eleemoſynam erogare, cum

facultates ſuppetunt. quæſt. 15. *ibid.*
Ex charitate tenentur divites ſuperflua pauperibus erogare, illiſque, etiam de non ſuperfluis, ſubvenire, cum urgenti neceſſitate premuntur. q. 16. 79
Superfluum, juxta modeſtiæ chriſtianæ regulas, & Sanctorum Patrum doctrinam, æſtimari, & computari debet. q. 17. 82
Extrema neceſſitas, in qua tenemur proximo ſubvenire, etiam de neceſſariis ſtatui noſtro, eſt, ex S. Thoma, quando apparent ſigna probabilia extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei ſubveniatur: ut cum aliquis videt alios inpotentes, vel pigros ad ſubveniendum, & pauperem indigere cibo, vel potu, & aliis vitæ neceſſarjis, nec ſibi ſatisfacere poſſe; non enim expectanda eſt ultima neceſſitas. q. 18. 83
Uxor in eleemoſyna facienda, ſæpiùs indiget viri conſenſu. q. 19. 84
Charitas, & diligentia requiritur in Parocho. Tr. 4. c. 4. q. 6. 223
Chartarum Ludi, qui à ſorte præcipuè pendêt, vetantur diebus feſtivis. Tr. 4. c. 2. q. 4. 195
Cardinalis Flavius Chiſius. *Vide* Synod. Albana.
Choreæ, comediæ, & alia profana ſpectacula, fieri non deberent diebus Dominicis & feſtivis, ut ex multis Conciliis & Synodis conſtat. Tr. 4. c. 2. q. 4. 188
Choreæ multa flagitiorum ſemina ſpargunt. *ibid.* 196
Deliciarum comes, atque luxuriæ, ſaltatio, ex S. Ambroſio. Tr. 5. c. 2. q. 6. 256
Chorea mundana eſt circulus, cujus centrum eſt Diabolus, & circumferentia angeli ejus circumſtantes: & ideo raró, aut nunquam ſine peccato fit, ut ait Conradus Clinglius in Catecheſi catholica. *ibid.* 257
Card. Alderanus Cibo. *Vide* Synod. Veliterna.

Clerici omninò obedire tenentur Epiſcopo. Tr.5. c.3. q.1. 291
Cunctis fidelibus, & ſummoperè omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant, ut habetur in Canone. *ibid.*
Cardinalis Hieronymus Columna. *Vide* Synod. Bononienſis.
Comediæ diebus feſtivis prohibitæ. Tract.4. c.2. q.4. 190
Comedia, ex S. Baſilio, communis, & publica eſt diſcendæ omnis incontinentiæ officina. Tr.5. c.2. q.6. 256
Communio non detur mulieribus fucatis, & immodeſtis: Ex Synod. Auximana Cardinalis Galli. Tr.5. c.2. q.9. 266
Communis vita, neceſſaria Regularibus: In Decretis S. Congregationis. 256
Compendium Divinarum legum eſt Decalogus. Tr.1. c.2. q.1. 22
Concilium Beneventanum Cardinalis Jacobi Sabelli, divinatores coercet, & ſuperſtitioſos morborum curatores, & inventores furtorum & theſaurorum. Tr.2. c.5. q.20. 144
Concilium Mediolanenſe Card. Federici Borromæi, concionem præcipit fieri à Parocho diebus Dominicis. Tr.4. c.4. q.2. 213
Concilium Neapolitanum, varias ſuperſtitiones damnat. Tr.2. c.5. q.20. 147
Prohibet ſpectacula & choreas diebus feſtivis, ne irrideantur fideles à dœmonibus. Tr.4. c.2. q.4. 190
Concilium S. Severinæ Franciſci Antonii Sanctorii, ſuperſtitioſas & vanas obſervationes, tanquam pernicioſiſſima mala, tollendas ſtatuit. Tr. 2. c.5. q.19. 138
Concilium Sanctæ Severinæ Alphonſi Piſani, varias ſuperſtitiones refert & damnat. *ibid.* 139

Concilium Turritanum, ſuperſtitioſos & maleficos ſedulò coercet. Tr.2.c.5. q.20. 145
Præcipit Parochis, ut ſermonem habeant diebus Dominicis, aut ſaltem legant. Tr.4.c.4. q.2. 216
Concilium Urbinatenſe Parochis præcipit, ut doctrinam chriſtianam exponant Dominicis & feſtis diebus. *ibid.* 211
Confeſſarii ſuperſtitionibus tollẽdis vigilantes eſſe debent. Tr.2. c.5.q.20. 142 *& ſeqq.*
Congregationes Parochiales utiliſſimæ in praxi ad procurandam veram Dominicorum, & feſtorum dierum ſanctificationem. Tract.4. c.4. q.5. 219
Conjugum mutua inter ſe officia referre videtur Apoſtolus, dicens: *Mulieres ſubditæ eſtote viris ſicut oportet in Domino. Viri diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.* Debent alter alterius onera portare, pacem ſedulò ſervare, occaſiones peccatorum reſecare, & ſe mutuis exemplis ad meliora provocare. Tr.5. c.3. q.6. 300 *& ſeqq.*
Conjugum viginti quatuor frequentiora peccata, disertè enumerantur in deciſionibus Cleri Patavini, ſub Eminentiſſimo quondam Cardinali Barbadico. q.7. 306
Conſuetudo jurandi validioribus remediis evellenda. Tr.3. c.2. q.9. 170
Correctio paterna debet fieri cum charitate, & humilitate, cum magno moderamine, ſuo loco, ſuo tempore, ſemper oratione præcedente. Tr.2. c.3. q.20. 85
Correctio quando blandè temperanda. Ex S. Franciſco Xaverio. *ibid.* 87
Correctionis fraternæ præceptum, ad omnes pertinere poteſt pro loco, & tempore, & perſona, ex S. Thoma. q.23. 90
Correctio, quæ ordinatur ad bonum commune, non eſt dimittenda propter turbationem ejus, qui corripitur &c. Correctio autem fra-

fraterna, cujus finis eſt emendatio delinquentis, ubi probabiliter æſtimatur, quòd peccator admonitionem non recipiat, ſed ad pejora labatur, eſt ab hujuſmodi correctione deſiſtendum, ex S. Thoma. q.24. 91
Correctio circa peccata occulta, prudenter, & magna cum cautela facienda. q.25. *ibid.*
Cultus triplex, latriæ, hyperduliæ, & duliæ. Tr.2. c.4. q.8. 96
Cultus ſacrarum Imaginum, ex Sacra Scriptura, S. Gregorio Papa, & Concilio Tridentino. q.10. 98
Cultus indebitus eſt ſuperſtitio, per quam exhibetur Deo honor apparens, & falſus: ut ſi quis annunciaret falſa miracula, falſas reliquias cultui exponeret: cultus etiam legis Moſaicæ eſt modò indebitus, dum annunciat Chriſtum venturum, qui jam venit, ut ex S. Thoma colligitur. Tr.2. c.5. q.8. 110
Cultus ſuperfluus eſt, cum in Dei cultu externo adhibentur quædam res, vel circumſtantiæ contra Eccleſiæ mentem, ut habetur in Concilio Tridentino. q.9. *ibid.*
Card. Dominicus Maria Curſius. *Vide* Synod. Ariminenſis.

D

DÆmones fideles irrident, qui ſpectaculis aut choreis vacant diebus feſtivis. Tr. 4. c. 2. qu. 4. 190
Decalogus eſt veluti omnium divinarum legum compendium, decem præceptis conſtans. Tr.1. c. 2. q.1. 22
Præter Decalogum alia præcepta continebat lex Moſaica; nam, ut ait S. Thomas, oportet tria præcepta legis veteris ponere: ſcilicet moralia, quæ ſunt de dictamine legis naturæ: ceremonialia, quæ ſunt determinationes cultus divini: & judicialia, quæ ſunt determinationes juſtitiæ inter homines obſervandæ. q.2. 23

In Decalogo, ex S. Thoma, & S. Auguſtino, tria ſunt præcepta in ordine ad Deum, & ſeptem in ordine ad proximum. q.3. *ibid.*
Lex decem præceptis continetur, & quare ? ex S. Thoma. q.4. 24
Decalogi præcepta omnes homines ſervare tenentur. Tr.1. c.3. q. 1. 25
Decalogi præcepta, quia naturalia ſunt, obligãt, ante datam legem Moyſi. Ibidi. q. 2. 26
Decalogi præcepta perfectiùs, quàm in antiqua lege, obſervanda ſunt. q.3. 27
Decalogi præcepta in ſe conſiderata, ſunt difficilia. q.4. 28
Explicantur, ex S. Auguſtino, verba Chriſti: *Iugum meum ſuave eſt*, &c. q.5. 29
Cardinalis Jo: Caſimirus Denoff. *Vide* Synod. Cæſenatenſis.
Deſperatio. *Vide* in verbo: *Spes*.
Devotiones exteriores tunc ſolùm utiles eſſe docet Synodus Spalatenſis, ſi cum animi fervore, & devotione conjungantur; ſummamque noſtræ ſalutis in morum innocentia, divinæ legis obſervantia, contritionis, & charitatis actibus poſitam eſſe. Tr.2. c.4. q.9. 97
Diſciplina regularis reſtauratur in Decretis S. Congregationis. 256
Divinatio eſt conſultatio Dæmonis, vel magorum, ut aliquid occultum, vel futurum ſciatur. Tr.2. c.5. q.6. 120
Divinatio quæ fit per expreſſam Dæmonis invocationem, eſt ſemper peccatum mortale: dum invocatio eſt tantùm tacita, ignorantia vix poteſt omninò excuſare. q.12. 123
Divinatio per aſtrologiam valdè periculoſa eſt, & ut plurimum peccaminoſa, ut in conſtitutione Sixti V. habetur. q.13. 124
Aſtrologiam plura Concilia, & S. Patres damnant: pœnitentiam publicam aſtrologo impoſuit S. Auguſtinus. *ibid.*
Divinatio per ſomnia, ut plurimum valdè ſuper-

perſtitioſa, & peccaminoſa. qu. 14. 129
Divinatio per auguria, ſuperſtitioſa eſt, & noxia, ut ex variis Conciliis,& S. Patribus colligitur; auguria tamen naturalia, quæ agricolę, & alii ab elementis,herbis,animalibus, in rebus naturalibus proportionatis obſervant, damnanda non ſunt. q. 15. 132
Ars notoria eſt illicita, & inefficax, inquit S. Thomas. q. 17. 135
Obſervantia ſanitatum, ſi,ut docet S.Thomas, ſimpliciter adhibeantur res naturales ad effectus proportionatos, non eſt ſuperſtitioſa,ſi verò adjungantur vel charateres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcunque variæ obſervationes, quas manifeſtum eſt naturaliter efficaciam non habere, erit ſuperſtitioſum, & illicitum. q.18. *ibid.*
Vanæ obſervationes dierum, temporum, & annorum, expreſsè damnantur ab Apoſtolo, & Sanctis Patribus. q.19. 136
Ad vanas obſervationes, & alias multiplices ſuperſtitiones dignoſcendas,regulæ. q.20. 141
Divinationum quæcunque genera prohibuit Sixtus V.in Bulla: *Cœli, & terræ*, quæ habetur. 337
Cui docendi munus commiſſum eſt, is, ſi annunciare neglexerit,perinde ut homicida judicatur. Tr.4. c.4.q.2. ex S. Baſilio. 210
Domeſtici famuli debent quatuor præſtare dominis ſuis: amorem, reverentiam, obedientiam, & fidem; ex Apoſtolo. Tr. 5. c.3. q.5. 296
Domeſtici peccant, dum magis obediunt dominis quàm Dęo;dumque agunt ea quæ ſunt contra legem Dei, ne à dominis malè tractentur & expellantur. *ibid.* 298
Domeſtici, non obſtantibus variis compenſationis prætextibus, nihil poſſunt dominis clam ſurripere. *ibid.* 299
Domeſtici contra fidem debitam peccant,dum

ea quæ nocere dominis poſſunt, temerè evulgant aut malignè. *ibid.*

Dominicæ diei obſervandæ, variæ rationes. Tr.4. c.1. q.3. 179

Dominicæ & feſtorum obſervatio, in duobus conſiſtit, nempè in ceſſatione ab opere ſervili, & in officiis chriſtianæ pietatis, & charitatis erga Deum & proximum. C.2.q.1. 180

Dominicis diebus opera ſervilia corporalia prohibentur; ſed, ex mente Sanctorum Doctorum, non minùs vetantur peccata mortalia. q.2. 182

Dominicis diebus non deberent fideles paſſim longum iter ſuſcipere. q.3. 187

Dominicis diebus & feſtivis, choreæ, comediæ, & alia profana ſpectacula fieri non deberent, ut ex multis Cõciliis cõſtat. Tr.4.c.2.q.4.188

Dominicis diebus, opera pia præſertim exercenda. q.5. 201

Dominicis diebus, aliqua opera, quæ videri poſſent ſervilia, licitè fiunt. Tr.4. c.3. q.1. 205

Dominicis diebus quædã opera ſervilia, aliquoties neceſſaria, ut damnum urgens vitetur, cũ diſpenſatione licita eſſe poſſunt. q. 2. *ibid.*

Ut Dominicis diebus laborent, variæ excuſationes artificum, ut plurimum vanæ. q.3. 207

Dominicorũ dierũ & feſtorũ frequentiori violationi participant ſæpiùs Superiores Eccleſiaſtici, politici, aut domeſtici. Tr.4.c.4.q.1. 209

Dominicæ diei violationis reus aliquo modo eſt Parochus, ſua in quatuor capitibus ſuper hoc negligentia. q. 2. 210

Huic violationi cooperantur multis modis Magiſtratus, domini, & alii ſuperiores Politici. q.3. 217

Superiores etiam domeſtici, ſæpiùs in hoc delinquunt. q.4. *ibid.*

Quo pacto hi tres ſuperiorum ordines, rei fieri poſſunt peccatorũ, quę ab inferioribus cõmittuntur in violatione diei Dominicæ? q.5. 218

Do-

Dominicæ rectè ſanctificandæ, varii modi à Parochis promovendi. *ibid.* 219
Videatur Epiſtola ad Epiſcopos miſſa juſſu Clementis Papæ XI. in fine Tomi 7. hujuſce Moralis. 377
Duliæ adoratio defertur Angelis & Sanctis. Tr.2.c.4.q.8. 96

E

Eccleſiarum debitum cultum inviolatum ſervare volens B. Pius V. Conſtitutionem egregiam edidit, quæ habetur integra. 328
In Eccleſiis pauperes eleemoſinam petere non permittantur, ut habetur in dicta Conſtitutione B. Pii V. §. 5. 331
Et Tr. 2. cap. 5. q. 24. 151
Et demùm in Epiſtolâ Sum. Pontificis, n. 12. 354
Eccleſiarum veneratio paternè inculcata in epiſtolâ, juſſu Summi Pontif. ad Epiſcopos miſſâ. 356
Videatur hâc de re etiam epiſtola circularis ad Epiſcopos, juſſu Clementis Papæ XI. miſſa. Tom.7. 377
Edictum Card. Marci Antonii Barbadici, de obſervatione feſtorum. 363
Educationi rectæ filiorum, parentes ſtrictè tenentur attendere. Tr.5. c.2. q.3. 250
Educatio recta eſt, cum parentes adverſus pravas filiorum aut filiarum inclinationes, & mundanæ concupiſcentiæ motus, prudenter, ſed ſedulò certant. q. 4. 253
Educatio chriſtiana & utilis ſperari poteſt, ſi parentes filiis frequenter, & qualibet datâ occaſione, inſtillare conentur, ſtatim ab infantiâ, principia corruptæ naturæ placitis planè contraria; ſi, dum facultates ſuppetunt, bonis præceptoribus illos imbuendos tradant; ſi peccandi occaſiones removeant; ſi ſolidæ pietatis exempla ipſimet præbeant; ſi, dum opus eſt, illos prudenter corripiant. q.5. 254

Educationi filiorum verè attendens pater, varias pias artes adhibet ad formandos filiorum mores, juxta Euangelicam legem. quæſt. 6. *ibid. & ſeq.*

Educatio fructum non affert, ſi patiantur parentes, virtutes chriſtianas ante filios contemni, aut vitia mundana, ſuperbiam, avaritiam, ambitionem, tanquam virtutes prædicari, & laudari. q. 7. 257

Ut educatio chriſtiana ſit, parentes chriſtianam modeſtiam in veſtibus filiorum, & præcipuè filiarum, ſervent, & illis ejuſdem modeſtiæ amorem, datâ occaſione, ſedulò inſtillent. q. 8. 259

In educatione filiarum, attendent parentes, ut damnabile placendi deſiderium, filiabus velut innatum, radicitùs, quantùm fieri poteſt, evellant, & ornamenta immodeſta rejiciant. q. 9. 263

Educare rectè volens filias, nuditates, fucos, & hujuſmodi fugere doceat. *ibid.* 264

Educationi convenit, ut filii verè pios præceptores habeant, & in Collegiis, ubi purior viget morum diſciplina, ſtudeant. q. 10. 266

Educatio parùm proficiet, ſi parentes non impediant familiaritatem filiorum cum puellis, aut ſi ſociorum liberiorum periculoſa commercia diligenter non vitent. q. 11. 269

Educationi chriſtianæ congruit, ut juvenes à profanis cantilenis, fabuloſis, & amatoriis, hiſtoriis, & comediis, ſedulò avocentur. q. 12. 274

Educationis pars eſt correctio prudens, & efficax, quam filiis impendere docet Scriptura, & Sancti Doctores. q. 14. 279

Educatio filiorum accurata, graviter ſuadetur, in Epiſtolâ Paſtorali juſſu Summi Pontificis ad Epiſcopos miſsâ, num. 3. quæ habetur Tomo 7. 380

Eleemoſyna. Vide in V. *Charitas.*

Epi-

Epiſcopis tam laici quàm Clerici obedire tenentur in iis quæ jure ipſis præcipiunt, & authoritate ſui numeris, quæque ad ſalutem animarum & fidelium ædificationem ſpectant. Tr.5. c.3. q.1. 289

Cunctis fidelibus,& ſummoperè omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant, ut habetur in Canone. *ibid.* 291

Epiſcopi, Presbyteri, aliique Clerici, & Religioſi, quia Dei nomine nobis præſunt, nos ducunt, & Chriſti miniſtri ſunt, debent ab omnibus honorari, juxta dignitatis gradum quam in Eccleſia habent; licèt eorum vita dignitati non conveniat. q.2. 292

Euangelium exponi debet die Dominica à Parocho; Ex Synodo Veliterna Card. Cibo, & aliis. Tr.4. c.4. q.2. 213

Exemplis bonis pueri imbuantur. Tr.5. cap.2. q. 13. 277

F

FÆmineus ſexus, ſexui ſuo jungatur, inquit S. Hieronymus: Neſciat puella, imò timeat cum pueris ludere. Tr.5. c.2. q.11. 271

Famuli. Vide in V. *Domeſtici*.

Feſtis diebus prohibentur ludi, choreæ, commeſſationes, & hujuſmodi, in Synodo Spalatenſi. Tr.4. c.2. q.1. 182

Feſtis diebus non debent fieri larvæ, comediæ, ludi luctatorum, choreæ, haſtiludia, aut alia hujuſcemodi ſpectacula, vel ludi publici; juxta Edictum Epiſcopi Novarienſis: choreæ iiſdem diebus omninò prohibentur ſub gravibus pœnis, etiam in tempore quo non celebratur Officium Divinum. Tr.4. c.2. q.4. 190

Feſtis diebus choreæ vetantur, etiam ſub prætextu utilitatis Eccleſiæ, in Synod. Derthon. *ibid.* 191

Feſtis diebus comediæ, circulatores, choreæ, ludi, & hujuſmodi, prohibentur in Synodo Cœſenatenſi Cardin. Denoff, & aliis bene multis Italiæ Synodis. *ibid.*
Feſtis diebus ludos cum chartis aut teſſeris, aut alios qui à fortunâ pendent, damnat Cardin. Flavius Chiſius in Syn. Albana: ut & hiſtrionum ſpectacula & circulatorum, & choreas, aliaque hujuſmodi vana opera, quæ fideles à cultu Divino retrahunt. *ibid.* 195
Feſtis diebus choreę & ſaltationes prohibentur, in Synod. Ferrarienſi Cardinalis Lenii. *ibid.* 198
Feſtis diebus choreæ & ſpectacula vetantur, in Syn. Placentinâ Card. Pauli de Aretio, qui in talibus graviter peccari monet. *ibid.*
Feſti dies & jejunia ex propria voluntate, per abuſum meliùs obſervantur, quàm ubi adeſt Eccleſiæ præceptum, ut notatur in Synodo Spalatenſi. Tr.4. c.3. q.3. 208
Feſtorum dierum obſervatio, ſub variis pœnis præcipitur in Bulla B. Pii V. §.7. 332
Reliqua. Vide in V. *Dominica dies.*
Fides, eſt virtus divinitùs infuſa, cujus vi aſſentimur iis quæ à Deo Eccleſiæ revelata ſunt, & in Deum credimus, quia certi ſumus, eum eſſe veritatem ipſam. Tr.2. c.1. q.1. 32
Eſt autem fides, inquit Apoſtolus, ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. *ibid.*
Fides dividitur in fidem implicitam, & explicitam, ex S.Thomâ. q.2. *ibid.*
Fides dividitur etiam in actualem, & habitualem: in fidem vivam, & fidem mortuam ſeu informem: in fidem hiſtoricam, & fidem promiſſionis: denique in fidem, quæ eſt virtus Theologica, & fidem quæ eſt donum Spiritus Sancti. q.3. 33
Fides habitualis, eſt virtus Theologica, & habitus ſupernaturalis in intellectu, quo firmiter aſſen-

aſſentimur omnibus à Deo revelatis, & ab Eccleſiâ propoſitis. q. 4. *ibid.*
Fides actualis conſiſtit in actibus productis ab habitu fidei; qui vel interni, vel externi ſunt. *ibid.* 34
Fides viva animatur à charitate, quæ vitam tribuit animæ. q. 5. *ibid.*
Fides mortua ſeu informis, eſt ſine charitate & operibus bonis, de quâ S. Jacobus Apoſtolus: *Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* *ibid.*
Fides hiſtorica, ea eſt, quâ aſſentimur omnibus à Deo revelatis. q. 6. 35
Fides promiſſionis, eſt fiducia obtinendi, quæ Deus promiſit. *ibid.*
Fides certa particularis, à Concilio Trid. damnata. *ibid.*
Fides, quæ vocatur ſpeciale Spiritus S. donum, eſt gratia gratis data ad patranda miracula; & differt à fide, quę eſt virtus Theologica. q. 7. *ib.*
Fides ſine operibus, non ſufficit. q. 8. 36
Fidem habere tenemur, juxta doctrinam S. Thomæ, & S. Caroli, explicitam de illis Simboli Apoſtolici articulis, qui ſolemniter ab Eccleſia celebrantur, ſaltem quoad ſubſtantiam. q. 9. 38
Cum, ex Apoſtolo, juſtus ex fide vivat, actus fidei ſæpiùs exercendi. *ibid.* q. 10. 41
Fidem cum quolibet periculo confiteri tenetur interrogatus à magiſtratu. q. 11. *ibid.*
Peccata fidei contraria, ſunt infidelitas, hæreſis, apoſtaſia, & blaſphemia. q. 12. 42
Hæreticus eſt, ex S. Bonaventura, qui Divinæ legis ignorantiâ vel contemptu, pertinax inventor proprii erroris, aut alieni ſectator, catholicæ veritati mavult adverſari, quàm ſubjici. q. 14. 43
Qui voluntariè & deliberatè dubitat de articulo fidei, eſt hæreſi aliquo modo vicinus, juxta illud: *Dubius in fide, infidelis eſt.* q. 15. 44

Apo-

Apoſtaſia triplex, dum quis recedit à fide, quæ eſt propria apoſtaſia, dum recedit ab obedientia; & dum recedit à Religione, in qua profeſſus erat. q. 16. 45

Blaſphemia eſt contra fidem, & ex D. Auguſtino eſt, mala verba de Deo dicere. q. 17. *ibid.*

Filii debitum honorem parentibus exhibere debent; ſed ſub honoris nomine includitur etiam obligatio illis ſubveniendi in ſpiritualibus, & temporalibus. Tr. 5. c. 1. q. 1. 229

Filii verè, & humiliter revereri debent parentes, ex Sacra Scriptura. q. 2. *ibid.*

Filii cordialem amorem parentibus ſedulò oſtendere debent in omnibus, ſed præſertim in rebus ſpiritualibus. q. 3. 231

Filiorum erga parentes amor, amori Dei cedere omninò debet. q. 4. 233

Filii obedire parentibus fideliter debent, ex S. Scriptura. q. 5. 234

Filius tenetur obedire Patri, inquit S. Thomas, in his, quæ pertinent ad diſciplinam vitæ, & curam domeſticam. q. 6. 235

Filii non obedientes parentibus, dum matrimonium contrahunt, ut plurimum graviter peccant. q. 7. 236

Filii non debent obedire parentibus, ſed Deo vocanti, quando agitur de ſtatu vitæ eligendo. q. 8. 238

In nulla re magis elaborant hujus ſæculi homines, quàm ut filii, præcipuè deformes, & ad ſæcularia negotia inepti, in ſortem Domini aſſumantur, in beneficia certè, quacunque ratione, cum eos non vocet Dominus, promovendi; ut habetur in Concilio Burdigalenſi. *ibid.* 240

Filii non debent veluti detrudi in monaſteria, ut alii in ſæculo remanentes, ditiores fiant, ex S. Hieronymo. *ibid.*

Filii nullo modo debent obedire parentibus, ſi ſint eccleſiaſtici, in his, quæ ad tam ſanctum

ſtatum quovis modo perinent. quæſt, 9. 242
Filii aut filiæ majores ſeptennio, non dormiant in eodem lecto cum parentibus conjugatis, aut cum aliis diverſi ſexus. Ex Syn. Farfenſi. Tr. 5. c. 3. q. 7. 317
S. Franciſcus Xaverius modum faciendæ correctionis docet. Tr. 2. c. 3. q. 20. 87
S. Franciſcus Xaverius egregia monita Parochis ſuggerit. Tr. 4. c. 4. q. 6. 222
Fraterna correctio debet fieri cum charitate, & humilitate, cum magno moderamine, ſuo loco, ſuo tempore, ſemper oratione præcedente. Tr. 2. cap. 3. q. 20. 85
Vide ſupra in V. *Correctio*.
Fucare pigmentis, quò vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt; ut habetur in Canone. Tr. 5. c. 2. q. 9. 269
Fucorum lenocinia, & ornamentorum, ac veſtium inſignia, non niſi proſtitutis, & impudicis fœminis congruunt; & nullarum ferè pretioſior cultus eſt, quàm quarum pudor vilis eſt, inquit S. Cyprianus. *ibid.*
Reliqua de filiis, & filiabus. Vide in V. *Parentes*.

G

CArdinalis Antonius Maria Gallus. Vide Synod. Auximana.
Card. Ptolomæus Gallius. Vide Syn. Sabinen.

H

HÆreſi aliquo modo vicinus eſt, qui voluntariè dubitat de articulo fidei, juxta illud: *Dubius in fide, infidelis eſt*. Tr. 2. c. 1. q. 15. 44
Hæreticus eſt, ex S. Bonaventurâ, qui Divinæ legis ignorantiâ, vel contemptu, pertinax inventor proprii erroris, aut alieni ſectator, catholicæ veritati mavult adverſari, quàm ſubjici. Tr. 2. c. 1. q. 14. 43
Hiſtriones non ſolùm repræſentare prohibentur

die-

diebus feſtis, ſed etiam ſextis feriis, & toto quadrageſimali tempore; ex Syn. Montisfal. Card. Barbadici. Tr.4. c.2. q. 4. 193
Homines omnes æquè diligendi ſunt, inquit S. Auguſtinus; ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum, vel temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, conſtrictiùs tibi, quaſi quadam ſorte, junguntur. Tr.2. c.3. q.11. 71
Honor debitus parentibus, includit etiam obligationem illis ſubveniendis in ſpiritualibus & temporalibus. Tr.5. c.1. q.1. 229
Honor humiliter exhibendus parentibus, & vera reverentia ſedulò ſignificanda, ex Sacrâ Scripturâ. q.2. 229
Hyperduliæ adoratio convenit B. Virgini Mariæ, tanquam Matri Dei, & Angelorum Reginæ. Tr.2. c.4. q.8. 96

I.

IDololatria, eſt latriæ cultus exhibitus vanis & falſis numinibus, ut ſi adoretur ſol aut luna, aut quæcumque alia creatura. Tr.2. c.5. q. 3. 119
Idololatria graviſſimum peccatum eſt, ex S. Thomâ. q. 10. 121
Jejunia & dies feſti ex propria voluntate, per abuſum meliùs obſervantur, quàm dum adeſt Eccleſiæ præceptum, ut notatur in Syn. Spalatenſi. Tr.4. c.3. q.3. 208
Ignorantium myſteria fidei, ſcribantur nomina, & ſedulò inſtruantur. Tr.4. c.4. q.2. 212
Ignorantes myſteria fidei non admittantur ad Patrini officium in Baptiſmo, aut Confirmatione, nec in ſacris ſodalitatibus, & eorum matrimonia differantur. *ibid.* 213
Imaginum ſacrarum cultus, ex S. Scripturâ, S. Gregorio Papa, & Concilio Tridentino. Tr.2. c.4. q.10. 98

Imagines ſacras venerandi modus exponitur in Syn, Auximana Card. Galli. *ibid.* 100
Impietas, eſt affectus contrarius veræ pietati;& ut plurimùm ille dicitur impius, qui nullam habere videtur religionem, qui cœleſtia nullatenùs ſapit, qui contemnit vitam ducere chriſtianam, qui paſſionum impetum ſequitur, & gloriatur in rebus peſſimis. Tract. 2. c.5. q.26. 153
Infantes baptizandi, modeſtis, albiſque veſtibus lineis veſtiantur. Ex Syn. Tarentina Card. Bonifacii Caetani. Tr.5. c.2. q.8. 262
Infantes ante annum completum non poſſunt retineri in lecto. Tr.5. c.3. q.7. 307
Infidelitas, alia negativa, alia poſitiva, ex S. Thoma. Tr.2. c.1. q.13. 42
Cum inimicis, ex charitatis pręcepto, ita agere tenemur, ut eos per reconciliationem nobiſcum ad Deum ducamus, ex S. Auguſtino. Tr.2. c.3. q.12. 72
Inimicis, ex S. Bernardino, ordinaria communis benevolentiæ ſigna exhibere tenemur, & opem in rebus neceſſariis pręſtare. *ib.* 73
Inimicos verè, & poſitivè amare tenemur, ex S. Auguſtino, & S. Hieronymo, eiſque ſubvenire; nec ſufficit eos non odiſſe. q.13. 75
Inventores ſuperſtitioſos furtorum, aut theſaurorum damnat Conc. Beneventanum, Card. Jacobi Sabelli. Tr.2. c.5. q.20. 145
Judiciariam Aſtrologiam, & alia quæcumque divinationum genera, ſeverè prohibuit Sixtus V. in Bulla: *Cœli & terræ*, quæ habetur integra. 337
Juramentum, inquit S. Antoninus, eſt affirmatio vel negatio de aliquo, ſcilicet de facto vel faciendo, ſacræ rei atteſtatione firmata. Tr.3. cap.1. q.1. 158
Juramentum, aliud eſt aſſertorium, aliud promiſſorium: aliud execratorium;& aliud comminatorium. q. 2. 159

Jura-

Juramentum per fidem, aliquoties eſt grave peccatum; & vix poteſt eſſe in praxi ſine aliqua culpa. q.3. 160
Juramentum tres conditiones poſtulat, ut ſit licitum, veritatem, judicium, & juſtitiam: ex Jeremiâ colligitur. Tr.3. c.2. q.2. 161
Juramentum contra veritatem cognitam, involvit ſemper grave peccatum; nec excuſatur quis, etiamſi dicat, ſe non habere animum jurandi, aut ſi aliquâ æquivocatione utatur. q. 3. 162
Sunt in eis docti, inquit S. Auguſtinus, qui etiam regulas figunt, fineſque conſtituunt, quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi eſtis fontes lachrimarum! & quid faciemus? quò ibimus? ubi nos occultabimus ab irâ veritatis? ſi non ſolùm negligimus cavere mendacia, ſed audemus inſuper docere perjuria. *ibid.* 163
Ille mentitur, inquit S. Auguſtinus, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet ſignificationibus enunciat. *ibid.*
Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt, inquit S. Auguſtinus. *ibid.*
Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui juratur intelligit, inquit S. Iſidorus. *ibid.* 164
Juramenti veritatem violant etiam, qui id quod juramento interpoſito promiſerunt, non impleant. *ibid.*
Juramentum deficit in judicio, quando levi de causâ, & ſine ullâ neceſſitate juratur; aut dum aſſeritur juramento res non ſatis certa. q. 4. *ibid.*
Juramentum eſt contra juſtitiam, cum jurejurando promittit quis, ſe rem malam facturum. q.4. 165
Cum malè juratur, inquit S. Gregorius Papa,

ju-

juſtiùs juſjurandum dimittitur, quàm compleantur crimina, quæ jurantur. q. 6. 166
Juramentum, licèt factum ex gravi metu, eſt obligatorium. q. 7. 167
Diſcrimen inter juramentum, & votum, dum utrumque factum eſt ex metu. q. 8. 169
Juramenti ex metu extorti petitur diſpenſatio à ſuperiori. *ibid.* 170
Juramentum licitè exigitur ab eo, qui etiam per falſos Deos jurat. q. 10. 172
Juramentum non debet exigi ab eo, quem judicamus falſum juraturum. q. 11. *ibid.*
Cum juramento facta promiſſio, variis modis tollitur. q. 12. 173
Cum res juramento promiſſa, in certo tempore implenda, hoc tempore impleri non poteſt, ceſſat aliquoties illius implendæ obligatio, ſed ſæpiùs non ceſſat. q. 13. 175
Jurandi conſuetudo validioribus remediis evellenda. q. 9. 170

L

LAtriæ adoratio eſt verus Religionis actus, quâ Dei majeſtatem ſummam recognoſcimus, & ſupremum illius in omnes creaturas dominium. Tr. 2. c. 4. q. 8. 96
Card. Jo: Baptiſta Lenius. Vide Syn. Ferrarien.
Lex, ex S. Thomâ, quædam regula eſt, & menſura actuum, ſecundum quam inducitur aliquis ad agendum, aut ab agendo retrahitur. Tr. 1. c. 1. q. 1. 1
Legum tres ſpecies, æterna lex, naturalis, & poſitiva. *ibid.* q. 2. 2
Lex poſitiva dividitur in Divinam, & humanam. *ibid.*
Lex poſitiva Divina dividitur in legem veterem quæ dicitur lex Moyſis, & legem novam ſeu Euangelicam. *ibid.*
Lex poſitiva humana, duplex eſt: altera Eccleſiaſtica & Canonica, & altera civilis & politica. *ibid.*

Lex

Lex æterna, ex S. Auguſt. ſumma ratio nominatur, cui ſemper obtemperandũ eſt: ea eſt, quâ juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima. q. 3. *ib.*
Lex æterna dirigit creaturas omnes modo proportionato: ratione carentibus manifeſtatur ſolâ executione decretorum hujus ſupremæ legis, quæ illis propenſionem imprimit, quâ neceſſariò cooperantur ordini, quem Deus in univerſo conſtituit: ratione præditis manifeſtatur hæc lex per participationem Divinæ ſapientiæ, & radii luminis hujus, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* *ibid.*
Ordo conſtitutus à Deo, nunquam, etiam à peccatoribus, immutatur. *ibid.* 3
Peccatores, inquit S. Gregorius, inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt; atque omnipotentis Dei conſilio, dum reſiſtere nituntur, obſequuntur. *ibid.*
Lex naturalis eſt, inquit S. Ambroſius, quam Deus creator infudit ſingulorum pectoribus: quæ non ſcribitur, ſed innaſcitur; nec aliquâ percipitur lectione, ſed profluo quodam naturę fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingeniis hauritur. q. 4. 4
Legis naturalis præcepta includuntur in dilectione Dei & proximi. q. 5. *ibid.*
Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, eſt præceptum legis naturalis, ex S. Auguſtino, pertinens ad charitatem proximi. *ibid.* 5
Legis naturalis præcepta, cum incipit rationis uſus, obſervanda ſunt. *ibid.* q. 6. 6
Legis naturalis præcepta ſunt indiſpenſabilia; nec Abraham, aut Iſraelitæ contra iſta præcepta egerunt, ex S. Auguſt. q. 7. 6. 7. & *ſeq.*
Lex poſitiva Divina, data eſt Adæ, & Moyſi tempore ſtatuto. q. 8. 8
Præter legem naturalem, data eſt lex poſitiva Divina, ob varias rationes, quæ à S. Thomâ, S. Ambr. & S. Auguſt. exponũtur. q. 9. 9 & *ſeq.*
Deus

Deus reliquit homines abſque doctrina Legis, tempore legis naturæ, inquit S. Thomas; in quo, dum in errores inciderunt, convicta eſt eorum ſuperbia de defectu ſcientiæ. q. 10. 11

Variæ diverſitates inter Legem veterem ſeu Moſaycam, & Legem novam & Euangelicam, ex S. Scriptura & S. Auguſtino. q. 11. *ib.*

Lex Euangelica continet tria præceptorum genera: præcepta circa fidem, præcepta circa ſacramenta, & præcepta moralia. q. 12. 15

Diſcrimen inter Legis novæ præcepta, & conſilia. q. 13. 16

Conſilia aliquando fiunt præcepta pro voventibus. *ibid.* 17

Lex poſitiva humana, quæ Canonica, & Eccleſiaſtica vocatur, tria præceptorum genera continet; alia enim ad fidem, alia ad mores, alia ad externam diſciplinam ſpectant, & licèt hæc ultima aliquo modo immutari poſſint, numquam tamen ſunt contemnenda. q. 14. 18

Legibus Eccleſiæ omnes Chriſtiani obtemperare tenentur. q. 15. 20

Legem canonicam, ſeu ſacros canones addiſcere tenentur Clerici. q. 16. 21

Contra loca ſacra varia ſacrilegia fieri poſſunt. Tr. 2. c. 5. q. 24. 150

Cardinalis Benedictus Lomellinus. *Vide* Synod. Lunenſis & Sarzanenſis.

Ludi, præſertim aleatorii, ſeu qui præcipuè à ſorte pendent, prohibentur diebus feſtivis in pluribus Conciliis Provincialibus & Synodis Diœceſanis. Tr. 4. c. 2. q. 4. 190 *& ſeq.*

M

Magia, eſt inordinata poteſtas à Dæmone accepta, pactis mediantibus, per quam fiunt res ſupra hominum, ſed non dæmoniorum, vires. Tr. 2. c. 5. q. 4. 119

Magia triplex, naturalis, artificialis, & diabolica: naturalis exhibet res extraordinarias qui-

Mulierum immodeſtia in Eccleſiis, fortiter increpatur in Epiſtola circulari, juſſu Sum. Pontificis, ad Epiſcopos miſſa, n.3. 351

N

NEceſſitates tam ſpirituales, quàm corporales proximi, ex charitate portare, & ſublevare tenemur, ſeu res, quibus indiget præſtare, juxta vires, & facultates noſtras, aut ſecundum majorem ejus indigentiam, vel officii noſtri rationem, aut denique ſecundum quòd magis cum aliquo conjuncti ſumus. Tr.2. c.3. q.10. 70

Negativa præcepta, valdè differunt ab affirmativis. Tr.2. q.1. 31

Negligentia Parochi circa quatuor eſt periculoſa, & illum reum conſtituit aliquo modo violationum Diei Dominicæ, quæ in Parochia occurrunt. Tr.4. c.4. q. 2. 210

O

NOn obedientes filii parentibus, dum matrimonium contrahunt, ſæpè graviter peccant. Tr.5. c.1. q.7. 236

Obedientia filiorum erga parentes, graviter in Scripturâ præcipitur. Tr.5. c.1. q.5. 234

Obedire filius tenetur patri, inquit S.Thomas, in his quæ pertinent ad diſciplinam vitæ, & curam domeſticam. q.6. 235

Parentibus obedire non debent filii, ſed Deo vocanti, dum de ſtatu vitæ eligendo agitur. q.8. 238

Reliqua, vide in verbo: *Parentes*.

Obligatio proximum diligendi, oritur ex charitatis præcepto. Tr.2. c.3. q. 8. 67

Obligationes præcipuæ Parochorum. Tract. 4. c.4. q.6. 221

Vana obſervantia, eſt ſuperſtitio, quâ quis utitur mediis ex ſe vanis, quique effectum deſideratum habere non poſſunt, niſi per tacitum Dæmonis pactum. Tr.2. c.5. q.7. 120

Obſervatio ſanitatum, ſi, ut docet S. Thomas,

ſimpliciter adhibeantur res naturales ad effe-ctus proportionatos, non eſt ſuperſtitioſa; ſi verò adjungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcumque variæ obſervationes, quas manifeſtum eſt naturaliter efficaciam non habere, erit ſuperſtitioſa. q.18. 135
Obſervationes vanæ dierum, temporum, & annorum, expreſsè damnantur ab Apoſtolo, & Sanctis Patribus. q.19. 136
Ad obſervationes vanas, & alias multiplices in populo ſuperſtitiones dignoſcendas, regulæ. q.20. 141
Obſervationes vanæ, & ſuperſtitiones variæ prohibentur in pluribus Synodis, & Conciliis provincialibus. Tr.2.c.5.q.18.19.& 20. 136 *ſeq.*
Obſervatio & ſanctificatio Dominicorum dierum & feſtorum, in duobus conſiſtunt; nempè in ceſſatione ab opere ſervili, & in officiis Chriſtianæ pietatis & charitatis erga Deum & proximum. Tr.4.c.2.q.1. 180
Obſervatio Dominicorum dierum & feſtorum ſub variis pœnis præcipitur in Conſtitutione B. Pii V. §. 7. 332
Obſervationem veram feſtorum dierum, mandat Card. Marcus Antonius Barbadicus, in Edicto. 363
Vide cœtera in verbo: *Dominica dies*.
Oratio. *Vide* in verbo: *Religio*.
Ordo conſtitutus à Deo, nunquam, etiam à peccatoribus, immutatur. Tr.1.c.1.q.3. 3
Ordo ſervandus in charitate; & ita, juxta S. Auguſtinum & S.Thomam, primitùs & præ omnibus diligendus eſt Deus. 2. diligere debemus noſmetipſos quoad bona ſpiritualia. 3. proximum quoad eadem ſpiritualia bona. 4. noſmetipſos quoad bona corporalia. 5. proximum circa eadem bona. Denique debemus nos diligere quoad bona externa, deinde proximum quoad eadem bona quæ fortunæ vo-

vocantur. Tract.2. cap. 3. quæſt. 11. 71
Ornamentorũ ac veſtium inſignia, & lenocinia fucorum, nonniſi proſtitutis & impudicis fœminis congruunt, & nullarum ferè pretioſior cultus eſt, quàm quarum pudor vilis eſt. Tr.5.c.2.q.9. ex S. Cypriano. 265

P

PArentes negligentiores in procurando, ut filii myſteria fidei addiſcant, non debent abſolvi; ex Synod. Æſinâ Cardinalis Petruccii. Tr.2.c.1.q.9. 39
Parentum eorum nomina, quorum filii ignorant doctrinam chriſtianam, debent notari; ex Synodo Spalatenſi. Tr.4.c.4.q.2. 212
Parentum nomine in quarto Decalogi præcepto, veniunt etiã Superiores omnes Eccleſiaſtici, politici, & domeſtici. Tr.5. in initio. 228
Parentibus debitus honor, includit etiam obligationem illis ſubveniendi in ſpiritualibus & temporalibus. Tr.5. c.1. q.1. 229
Parentibus reverentia humiliter & ex corde exhibenda, ex S. Scriptura. q.2. *ibid.*
Parentibus verus amor ſedulò oſtendendus in omnibus, ſed præſertim in rebus ſpiritualibus. q.3. 231
Erga parentes amor, amori Dei cedere omninò debet. q.4. 233
Erga parentes, filiorum obedientia, in Scripturâ graviter præcipitur. q.5. 234
Patri tenetur filius obedire, inquit S. Thomas, in his quæ pertinent ad diſciplinam vitæ, & curam domeſticam. q.6. 235
Parentibus non obedientes filii, dum matrimonium contrahunt, ut plurimùm graviter peccant. q.7. 236
Parentibus obedire non debent filii, ſed Deo vocanti, quando agitur de ſtatu vitæ eligendo. q.8. 238
In nulla re magis elaborant hujus ſæculi homines, quàm ut filii, præcipuè deformes, &

ad ſæcularia negotia inepti, in ſortem Domini aſſumantur: in beneficia certè, quacumque ratione, cum eos non vocet Dominus, promovendi; ut habetur in Concilio Burdigalenſi. *ibid.* 240
Parentibus nullo modo obedire debent filii Eccleſiaſtici, in his quæ ad tam ſanctum ſtatum quovis modo pertinent. q.9. 242
Parentes tenentur corporis & animæ filiorum curam gerere, providendo neceſſaria ad vitam corporalem; inſtruendo illos & procurando, ut inſtruantur, peccatorum occaſiones amputando, corrigendo prudenter, dum opus eſt, & bonis exemplis ipſos imbuendo. Tr.5. c.2. q. 1. 246
Parentes rei domeſticæ temporalis curam moderatam habere tenentur, vitantes prodigalitatem & avaritiam. q.2. 247
Parentes filiorum rectæ educationi attendere ſtrictè tenentur. q.3. 250
Parentes adverſus pravas filiorum inclinationes, & mundanæ concupiſcentiæ motus, prudenter, ſed ſedulò certare tenentur. q.4. 253
Parentum curæ circa chriſtianam filiorum educationem, adjuvante Dei gratia, utiles erunt, ſi ipſis frequenter, & qualibet datâ occaſione, inſtillare conentur ſtatim ab infantia principia corruptæ naturæ placitis planè contraria ſi, dum facultates ſuppetunt, bonis præceptoribus illos imbuendos tradant; ſi peccandi occaſiones removeant; ſi ſolidæ pietatis exempla ipſimet præbeant; ſi, dum opus eſt, illos prudenter corripiant. q.5. 254
Parentum variæ piæ artes ad formandos filiorum mores. q.6. *ibid. & ſeqq.*
Parentes non patiantur virtutes chriſtianas ante filios contemni, nec vitia mundana, ſuperbiam, avaritiam, ambitionem, tanquam virtutes prædicari. q.7. 257
Parentes chriſtianam modeſtiam in veſtibus filio-

liorum, & præcipuè filiarum ſervent; & illis ejuſdem modeſtiæ amorem ſedulò inſtillent. q.8. 259
Parentes, infantes baptizandos modeſtè veſtiant; ex Card. Bonif. Caetano. *ibid.* 261
Parentes ſatagant, ut damnabile placendi deſiderium, filiabus innatum, radicitùs quantum fieri poteſt, evellant, & ornamenta immodeſta rejiciant. q.9. 263
Parentes, nuditates, fucos, & hujuſmodi fugere doceant filias. *ibid.* 264
Parentes curent, ut filii verè pios præceptores habeant, & in Collegiis, ubi purior viget morum diſciplina, ſtudeant. q.10. 266
Parentes impedire tenentur familiaritatem filiorum cum puellulis, & ſociorum liberiorum periculoſa commercia diligenter vitare. q.11. 269
Parentes à profanis cantilenis, fabuloſis, & amatoriis hiſtoriis, & comediis, filios ſedulò avocent. q.12. 274
Parentes maximè tenentur bonis exemplis pueros imbuere. q.13. 277
Omnis, qui malè vivit in conſpectu eorum, quibus præpoſitus eſt, quantùm in ipſo eſt, occidit: qui ergo imitatur prępoſitum malum moritur; qui non imitatur, vivit; tamen, quantum ad illum pertinet, ambos occidit. Ex S. Auguſtino. *ibid.* 278
Parentes accuratè filios, dum tempus eſt, corrigant, ſi eos verè amant; ut ex Sacra Scriptura, & S. Doctoribus colligitur. q.14. 279
Qui vitiis nutriendis parcit, ne contriſtet peccantium voluntatem, tam non eſt miſericors, inquit S. Auguſtinus, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet ne vulneratum videat, vel extinctum. *ibid.* 280
Parentes correctionis modum adhibere debent proportionatum, lenem, validum

& efficacem . quæſt. 15. 282
Parentum & filiarum peccata in materia caſtitatis, deplorat Card. Dominicus Maria Curſius, in Synod. Ariminenſi. Tr.5.c.3.q.7. 314
Parentes conjugati non habeant ſecum in lecto filios aut filias majores ſeptennio ; nec in eâ ætate patiantur, ut dormiant in eodem lecto diverſi ſexus. *ibid.* 317
Parochiæ frequentationem mandat Card. Ptol. Gallius, in Syn. Sabinenſi. Tr.4.c.2.q.5. 204
Parochialem Miſſam commendat Card. Benedictus Lomellinus, in Syn. Sarzanenſi. *ibid.*
Parochiales Congregationes, utiliſſimæ in praxi ad procurandam Dominicorum & feſtorum dierum veram ſanctificationem. Tr.4. c.4. q.5. 219
Parochus reus aliquo modo fit violationum diei Dominicæ, dum in variis quatuor capitibus negligens eſt. Tr.4. c.4. q.2. 210
Parochi monentur, teneri eos exponere doctrinam chriſtianam, & myſteria fidei explicare qualibet Dominica. *ibid.* 212
Parochi jubentur ſcribere nomina ignorantium myſteria fidei, & parentum. *ibid.*
Parochi debent qualibet Dominica populum docere, inter Miſſarum ſolemnia, ſermone brevi & claro. *ibid.* 213
Parochis jubet Synodus Veliterna Cardinalis Cibo, ut qualibet Dominica, & Feſtis ſolemnibus ſuper Euangelii explicatione ſermonem habeant, ut & aliæ quàm plurimæ Italicæ Synodus. *ibid.* *& ſeqq.*
Parochorum varias obligationes recenſet Cardinalis Julius Roma in Synodo Tiburtina: tenentur reſidere: pro ſuis ovibus ſacrificium offerre & orare: adminiſtrare ſacramenta; concionari, & doctrinam Chriſtianam docere: bonum exemplum præbere: magnam curam habere pauperum & miſerabilium perſonarum: frequenter viſitare infirmos:

corrigere publica vitia: obedire epiſcopo & Synodalibus Conſtitutionibus: nullis ſe negotiis immiſcere, quibus à divinis retrahantur. Tr.4. c.4. q.6. 222
Parochi in Communitatum negotiis non ſe immiſceant, & nimiam Parochianorum familiaritatem vetent. Ex Synodo Tiburtina Cardinalis Santacrucii. *ibid.*
Parochis monita utiliſſima præbet. S. Franciſcus Xaverius. Tr.4. c.4. q.6. 222
Paſtoribus fideles libenter largiri debent neceſſaria ad ſuſtentationem, & fideliter ſolvere decimas. Tr.5. c.3. q.3. 293
Paſtoribus unde vivitur, & neceſſitatis accipere, & charitatis præbere, inquit S. Auguſtinus; non tanquam venale ſit Euangelium, ut illud ſit pretium ejus quod ſumant qui annunciant; ſi enim ſic vendunt, magnam rem vili vendunt pretio. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Deo. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate Euangelii ſerviunt: non expectent illi mercedem, niſi unde & iſti ſalutem. *ibid.*
Patres familias famulorũ curam gerere debent juxta S. Auguſt. & S. Caroli ſalubria monita: illis debitam mercedem ſuo tempore ſolvant, illos manſuetè, & leniter corrigant: ægrotos autem ſpiritualiter, & corporaliter juvent. Tr.5. c.2. q. 16. 285 & *ſeqq.*
Patrum & Matrum familias, ſeu conjugum, mutua inter ſe officia referre videtur Apoſtolus, dicens: *Mulieres ſubditæ eſtote viris ſicut oportet in Domino. Viri diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.* Debent alter alterius onera portare, pacem ſedulò ſervare, occaſiones peccandi reſcindere, & ſe mutuis exemplis ad meliora provocare. Tr.5. c.3. q. 6. 300
Patrum & matrum familias viginti quatuor fre-

 quen-

quentiora peccata, utiliter recenſentur in Deciſionibus Cleri Patavini, ſub Eminentiſſimo quondam Card. Barbadico. q.7. 306
Videatur Epiſtola paſtoralis S. Congregationis Epiſcoporum Tom.7. in fine nu.3. 380
Patrini non ſint in Baptiſmo, aut Confirmatione, ignorãtes myſteria fidei. Tr.4.c.4.q.2. 213
Card. Fabricius Paulutius. *Vide* Syn. Macerat.
Pauperes in Eccleſiis eleemoſynas petere non permittantur. Tr.2.c.5.q.24. 151
In Conſt. B. P. V. §. 5. 331. & in epiſt.circulari num.12. 354
Paupertas Religioſa inculcatur in Decretis Congregationis. 356
Peccatores, inquit S. Gregorius, indè voluntatẽ Dei peragũt, unde hanc immutare cõtendũt: atq; omnipotentis Dei conſilio, dum reſiſtere nituntur, obſequuntur. Tr.1.c.1. q.3. 3
Peccata proriè fidei cõtraria ſunt infidelitas, hęreſis, apoſtaſia, & blaſphemia. Tr.2.c.1.q.12.42
Peccata contra caſtitatem plura committũtur à parentibus & filiabus, quæ valdè fugienda ſunt: ex Synodo Ariminenſi Cardinalis Curſii. Tr. 5.c.3. q.7. 314
Perjuri ſunt, qui, ſervatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt, inquit S. Auguſtinus. Tr. 3. c. 2. q.3. 163
Card. Petrus Matth. Petruccius. V. Syn. Æſina.
Pœnitentiam publicam, concionante S. Auguſtino, implevit Aſtrologus. Tr.2.c.5.q.13.127
Poſitiva Lex. *Vide* in V. *Lex*.
Præcepta juris naturalis includuntur in dilectione Dei, & proximi. Tr.1. c. 1. q.5. 4
Præcepta naturalia, cum incipit rationis uſus, obſervanda ſunt. q.6. 6
Tria præceptorũ genera cõtinet lex Euangelica circa fidẽ, circa ſacramẽta, & circa mores. q.12.15
Inter præcepta legis novæ, & conſilia, diſcrimen. q.13. 16
Præcepta fiunt pro voventibus, quæ antea

tea erant conſilia . *ibid.* 17
Præceptorum tria genera continet lex poſitiva humana, quæ canonica, & Eccleſiaſtica vocatur; alia enim ad fidem, alia ad mores, alia ad externam diſciplinã ſpectant; & licèt hæc ultima aliquo modo immutari poſſint, nunquam tamen ſunt contemnenda. q. 14. 18
Præcepta in Lege Moyſis, alia erant moralia, quæ ſunt de dictamine legis naturæ: alia cœremonialia, quæ ſunt determinationes cultus Divini: alia judicialia, quę ſunt determinationes juſtitiæ; ex S. Thoma. Tr. 1. c. 2. q. 2. 23
Præcepta tria ſunt in Decalogo in ordine ad Deum, ex S. Auguſtino & S. Thoma, & ſeptem in ordine ad proximum. q. 3. *ibid.*
Præceptis decem continetur lex, & quare; ex S. Thoma. q. 4. 24
Præcepta Decalogi omnes homines ſervare tenentur. Tr. 1. c. 3. q. 1. 25
Præcepta Decalogi, quia naturalia ſunt, obligabant ante datam legem Moyſi. q. 2. 26
Præcepta Decalogi perfectiùs à Chriſtianis obſervanda ſunt. q. 3. 27
Pręcepta in ſe conſiderata, ſunt difficilia. q. 4. 28
Explicantur ex S. Auguſtino, verba: *Iugum meum ſuave &c.* Ibid. q. 5. 29
Inter præcepta affirmativa, & negativa, diſcrimen. Tr. 2. q. 1. 31
Præcepti de charitate verba, expoſita à S. Thoma, S. Joanne Chryſoſtomo, & S. Bernardo. Tr. 2. c. 3. q. 3. 58
Ex præcepto charitatis oritur obligatio proximum diligendi. q. 8. 67
Præceptum diligendi inimicos, obligat nos, ex S. Bernardino, ad exhibenda eis ordinaria communis benevolentiæ ſigna. q. 12. 73
Præceptũ charitatis, nos ad eleemoſinas erogãdas obligat, cũ facultates ſuppetunt. q. 15. 77
Vide in verbo: *Eleemoſina*.
Præceptum correctionis fraternæ, debet imple-

ri cum charitate & humilitate; cum magno moderamine, ſuo loco, ſuo tempore, oratione præcedente. q.20. 85
Vide in verbo: *Correctio*.
Præſumendo, & deſperando in ſpem peccamus, ex S. Auguſtino. Tr.2. c.2. q.2. 50
Ex præſumptione peccat, qui putat ſe poſſe acquirere gratiam, aut gloriam propriis viribus; aut ſperat ſe conſecuturum veniam peccatorum ſine pęnitentia, aut vitam æternam ſine operibus bonis. q.5. 52
Ex præſumptione noſtrarum virium variè peccamus. q.6. 53
Qui periculis corporis, & animæ temerè ſe exponunt, & pęnitentiam, emendationemque negligunt, ob nimiam in Chriſtum confidentiam, Deum tentant. q.7. 54
Promiſſio facta cum juramento, variis modis ceſſare poteſt. Tr.3. c.2. q. 12. 173

Q

QUę ſunt præcipuę Parochorum obligationes. Tr.4. c.4. q.6. 221
Quæſtuare in Eccleſiis, pauperibus prohibetur. Vide in V. Pauper.

R

CArdinalis Nicolaus Radulovicus. *Vide* Synod. Theatina.
Regibus & Principibus quibuſcumq; ſupremis, ſubditi tria pręcipuè debent, juxta Apoſtolũ: honorem & reverentiam, tam erga ipſos quã conſanguineos, miniſtroſque, juxta dignitatẽ: obedientiã circa leges ipſorum & ordinationes: deniq; fidelitatem in perſolvendis tributis & vectigalibus ipſis impoſitis. Tr.5. c.3. q.4. 295
Regularibus indicitur vita communis, & paupertas religioſa, tamquam illorum ſtatui neceſſaria, in Decretis S. Congregationis. 356
Religio eſt virtus moralis, quâ Deo redditur cultus, obſequium, & reverentia, quę ipſi debentur. Tr.2. c.4. q.1. 92

Religionis actus eſſe poſſunt actus miſericordiæ, temperantiæ, & aliarum virtutum; dum eliciuntur ex motivo Religionis ad colendum Deum. *ibid.* 93
Religionis actus proprii, alii ſunt externi, alii interni. q.2. 94
Religionis interiores actus, ſunt devotio & oratio. q.3. *ibid.*
Devotio, eſt pius & humilis affectus in Deum, ex S. Auguſtino. q.4. *ibid.*
Per orationem homo Deo reverentiam adhibet, in quantum ſcilicet ei ſe ſubjicit, & profitetur orando, ſe eo indigere ſicut authore ſuorum bonorum; unde manifeſtum eſt, quòd oratio eſt propriè Religionis actus, ex S. Thomâ. q.5. 95
Religionis actus exteriores, ſunt præcipuè adoratio, ſacrificium, & votum. q. 6. *ibid.*
Religionis verus actus eſt, Adoratio latriæ, quâ Dei Majeſtatem ſummam recognoſcimus, & ſupremum illius in omnes creaturas dominium. q.8. 96
Virtuti Religionis peccata contraria, ſunt ſuperſtitio, ſacrilegium, impietas, & tentatio Dei. Tr.2. c.5. q. 1. 118
Reſpectiva, ſeu relativa adoratio, tribuitur rebus quę Deum, aut Deiparam, aut Angelos & Sanctos repręſentant: ſic adorantur Cruces, & Imagines Chriſti cultu latriæ, Imagines Deiparæ cultu hyperduliæ, imagines Angelorum aut Sanctorum cultu duliæ. Tr.2. c.4. q.9. 97
Card. Julius Roma. Vide Synod. Tiburtina.
Card. Carolus Roſſetus. Vide Syn. Faventina.

S

PRæceptum de Sabbati obſervatione eſt partim morale, partim cæremoniale, inquit S. Thomas: morale quidem quantùm ad hoc quòd homo deputet aliquod tempus vitę ſuæ ad vacandum Divinis. Sed in quantùm in hoc præcepto determinatur ſpeciale tempus in

ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptum cæremoniale. Tr.4. c.1. q.1. 176
Sabbati obſervatio ceſſavit cum omnibus ſacrificiis, & cæremoniis judaicis, aliquanto poſt mortem, & reſurrectionem Domini, & incepit obſervatio diei Dominicæ tempore Apoſtolorum. *ibid.* q.2. 178
Card. Jacobus Sabellus. Vide Conc. Benevent.
Sacrilegium eſt, inquit S. Hieronymus, quod propriè in Deum committitur, quaſi Sacroſancti violatio. Tr.2. c.5. q.21. 149
Sacrilegium triplex, ex S. Thomâ, contra perſonas ſacras, loca ſacra, aut res ſacras. q.22. *ib.*
Sacrilegium triplex reſpicit perſonas ſacras: cum in eos violentæ manus injiciuntur, cum violatur eorum caſtitas, ex Concilio Tribirienſi, & cum pro rebus ſpiritualibus ad tribunalia ſecularia trahuntur. q.23. *ibid.*
Sacrilegia contra loca ſacra enumerantur. q. 24. 150
Sacrilegia circa res ſacras diverſos habent gradus, ex S.Thoma; aut enim contra ſacramenta, aut contra conſecrata, ſacras reliquias, aut imagines, aut etiam contra bona eccleſiaſtica committuntur. q.25. 152
Sacrilegium etiam committere videntur, qui verbis S. Scripturæ abutuntur ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones impias, & diabolicas incantationes, divinationes, ſortes, & libellos famoſos; quod in Conc. Trid. ſeverè prohibetur. *ib.* 153
Saltationes, choreas, & ſpectacula, diebus feſtis vetant multæ Synodi. Tr.4. c.2. q.1. & 4. 182 188. *& ſeq.*
Card. Marcellus Santacrucius. vide Syn. Tiburt.
Sermo habendus à Parochis inter Miſſarum ſolemnia diebus Dominicis. Tr.4. c.4. q.2. 211
Card. Federicus Sfortia. Vide Syn. Ariminenſis.
Simoniacorum variæ pœnæ, in Conſtitutione B. Pii V. §.8. 332
So-

Sodalitates ſacræ non recipiant ignorantes myſteria fidei. Tr.4. c.4. q.2. 213
Sodomitarũ pęnæ in Conſtit.B.Pii V.§.11. 334
Spectacula diebus feſtivis vetita. Tr.4. c.2.q.4. 189. *& ſeq.*
Spes definitur à Magiſtro ſententiarum: *Expectatio certa beatitudinis, ex Dei gratia & noſtris meritis.* Tr.2. c.2. q.1. 48
Spes eſt quaſi anchora, ex Apoſtolo, & S. Auguſtino. *ibid.* 49
In ſpem peccamus deſperando, & præſumendo, ex S. Auguſtino. q.2. 50
Deſperatione peccat, qui non ſperat ſe poſſe conſequi remiſſionem peccatorum, & vitam æternam, & infinitæ Dei miſericordiæ terminum ponit. q.3. *ibid.*
Deſperatio, ex S. Thomâ, oritur ex luxuriâ, aut acediâ. q. 4. 52
Ex præſumptione peccat, qui putat acquirere gratiam aut gloriam propriis viribus, aut ſperat ſe conſecuturum veniam peccatorum ſolâ Dei miſericordiâ ſine pęnitentiâ, aut vitam æternam ſine operibus bonis. q. 5. *ibid.*
Spes ſine vitâ virtutum & devotionis dulcedine, non eſt ſpes, ſed præſumptio, inquit S. Bernardus. *ibid.* 53
Ex primâ noſtrarum virium præſumptione variè peccamus. q.6. *ibid.*
Ex temeraria in Deum confidentiâ illum tentamus, nos exponendo periculis corporis & animæ, & pœnitentiam emendationemque negligimus. q.7. 54
Card. Julius Spinola. Vide Syn. Sutrina.
Subditi tria debent pręcipuè, juxtà Apoſtolum, Regibus, & Principibus quibuſcunque ſupremis: honorem, & reverentiam, tàm erga ipſos, quàm conſanguineos, miniſtroſque juxtà dignitatem: obedientiam circà leges ipſorum, & ordinationes: denique fidelitatem in perſolvendis tributis, & vectigalibus ab ipſis

ipſis impoſitis. Tract. 5. cap. 3. quæſt. 4. 295
Superſtitiones dividuntur in idololatriam, magiam, maleficium, divinationem, vanam obſervantiam, & cultum indebitum ac ſuperfluum. Tr. 2. c. 5. q. 2. 119
Superſtitiones omnes peccatum mortale ex naturâ ſua involvunt. q. 10. 121
Ad ſuperſtitiones multiplices dignoſcendas, regulæ quædam. q. 20. 141
Superſtitiones eliminare conatur Card. Radulovicus, in Syn. Theatina. *ibid.* 142
Superſtitiones varias, vanaſque obſervationes refert, & damnat Syn. Ferrarienſis. *ibid.* 146
Superſtitiones varias damnat Cõc. Neap. *ib.* 147
Superſtitioſum eſt, inquit S. Auguſtinus, quidquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendam ſicut Deum creaturam: vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum, cum Dæmonibus placita atque fęderata, qualia ſunt molimina magicarũ artium: ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atq; remedia quæ medicina condemnat. Tr. 2. c. 5. q. 2. 118
Superſtitioſas & vanas quaslibet obſervationes ſanitatum prohibet Card. de Angelis, in Synodo Nonantulæ. q. 18. 136
Superſtitioſas & vanas obſervationes tollendas ſtatuit, tanquã pernicioſiſſima mala, Conciliũ S. Severinæ, & variæ Italicæ Synodi. q. 19. 138
Superſtitioſos morborum curatores, divinatores, & inventores furtorum & theſaurorum damnat Card. Jacobus Sabellus, in Concilio Beneventano. q. 20. 144
Superſtitioſos & maleficos ſedulò coercet Concilium Turritanum, & Confeſſarios in hoc vigilare jubet. *ibid.* 145
Et Bulla Gregorii XV. 348
Synodus Æſina Card. Petrucii, ignorantiam myſteriorum fidei damnat, & Confeſſariis jubet, ut eam tollant, parentesque negligentiores

res non abſolvant. Tract. 2. cap. 1. q. 19. 39
Parochos monet, teneri eos exponere doctrinam chriſtianam, & myſteria explicare qualibet Dominicâ. Tr. 4. c. 4. q. 2. 212
Syn. Albana Card. Borgia, choreas, comedias, ludos diebus feſtis prohibet. Tr. 4. c. 2. q. 4.
Parochis mandat, ut Euangelium exponant Dominicis diebus. Tr. 4. c. 4. q. 2. 216
Syn. Albana Card. Chiſii, prohibet diebus feſtivis ludos cum chartis aut teſſeris, aut alios qui à fortunâ pendent: ut & hiſtrionum circulatorumque ſpectacula, & choreas, aliaque hujuſmodi vana opera, quæ fideles à cultu divino retrahunt. Tr. 4. c. 2. q. 4. 195
Syn. Alexandrina ſaltationes & choreas diebus feſtivis damnat, & talium pœnas canonicas vult manifeſtari. Tr. 4. c. 2. q. 4. 198
Syn. Amerina, ſtatuit, ut debitus honor imaginibus tribuatur. Tr. 2. c. 4. q. 10. 100
Superſtitiones eliminare conatur, & in hoc curam Parochorum & Confeſſariorum exquirit. Tr. 2. c. 5. q. 19. 140
Carniſpriviũ valdè reprobat. Tr. 4. c. 2. q. 4. 199
Decernit, ut Parochi ſermonem habeant. Tr. 4. c. 4. q. 2. 216
Charitatẽ & diligentẽ ſollicitudinẽ in Parochis requirit, ut & bonũ exemplum, fugam nimiæ familiaritatis, & avaritiæ. Tr. 4. c. 4. q. 6. 223
Hortatur Patrinos, ut religiosè, & modeſtè, hoc munus obeant, & ut baptizandi modeſtè veſtiantur. Tr. 5. c. 2. q. 18. 263
Monet, ut matresfamilias ſollicitæ ſint de famularum pudicitiâ. Tr. 5. c. 2. q. 16. 288
Egregia monita dat Patribus familias, & conjugatis. Tr. 5. c. 3. q. 7. 320
Syn. Ariminenſis Card. Federici Sfortia, circulatores, mimos, comicos, hiſtriones omnes, diebus feſtis & feria ſextâ præſtigias ſuas exercere prohibet: aut aliquid, ne medicinæ quidem nomine, vendere: ludos ſcenicos, come-

comedias, aut alia hujuſmodi ſpectacula agere. Tr.4 c.2. q.4. 196
Syn. Ariminenſis Card. Curſii, choreas diebus feſtis prohibet. *ibid.*
Peccata parentum, & filiarum deplorat in materia caſtitatis. Tr.5. c.3. q.7. 314
Syn. Auximana Card. Galli, modum venerandi ſacras imagines exponit. Tr.2.c.4.q.10. 100
Choreas, ludos, comedias diebus feſtis prohibet. Tr.4. c.2. q.4. 195
Mulieres fucatas, & immodeſtas à comunione repellit. Tr.5. c.2. q. 9. 266
Syn. Auximana Card. Bichii, choreas, & ſpectacula prohibet diebus feſtivis. Tr.4.c.2.q.4. 197
A Parochis ſermonem fieri diebus Dominicis præſcribit. Tr.4. c. 4. q.2. 215
Syn. Bonon. Card. Hieronymi Columna, varias ſuperſtitiones damnat. Tr.2. c. 5. q. 20. 143
Synod. Cœſenat. Card. Denoff, comedias, circulatores, choreas, ludos, & hujuſmodi diebus feſtivis prohibet. Tr.4. c.2. q.4. 191
Syn. Derthonenſis, choreas diebus feſtis reprimit, præſertim ſub prætextu utilitatis temporalis Eccleſiæ. *ibid.*
Syn. Eugubina, ſaltationes, & choreas, unde multa flagitiorum ſemina ſparguntur, prohibet diebus feſtivis. *ibid.* 196
Vetat, ne infantes ante annum completum retineantur in lecto. Tr.5. c.3. q.7. 307
Syn. Farfenſis Card. Caroli Barberini, prohibet in diebus feſtis, ludos aleatorios cum pagellis pictis, aut teſſeris, & choreas. Tr.4.c.2.q.4. 194
Prohibet ſub gravioribus pœnis, ne ullus maſculus poſt annum 13. & ulla fæmina poſt annum 11. audeat jacere in eodem lecto cum conſanguineo diverſi ſexus, qui ſit major annis 10. Et parentibus vetat permittere, ut filii diverſi ſexus in eodem lecto dormiant poſt ſeptennium; aut ut filii, aut filiæ majores ſeptennio cum ipſis parentibus conjuga-

tis dormiant. Tract.ſ.cap.[3.quæſt.7. 317
Syn.Faven. Card. Roſſeti prohibet infantes anno minores teneri in lecto. Tr.ſ.c.3.q.7. 307
Syn. Ferrarienſis Card. Lenii, varias ſuperſtitiones, vanaſque obſervationes refert, & damnat. Tr.2. c.ſ. q.20. 146
Choreas, & ſaltationes diebus feſtivis vetat. Tr.4. c.2. q.4. 198
Syn. Macerat. Card. Paulutii, choreas, & ſaltationes, publicas, aut privatas, diebus feſtivis, aut Veneris prohibet. Tr. 4. c.2. q.4. 196
Syn. Montisfaliſci Card. Marci Ant. Barbadici circulatores, ludos, choreas prohibet ſub gravioribus pœnis diebus feſtivis: hiſtriones autem reprimit etiam omnibus ſextis feriis,& toto quadrageſimali tépore.Tr.4.c.2.q.4. 192
Syn. Neapolitana Card. Innici Caraccioli, pauperes prohibet quæſtuare in Eccleſiis. Tr. 2. c.ſ. q.24. 151
Syn. Nolana, præcipit, ut Parochi diebus Dominicis ſermonem habeant, Tr.4.c.4.q.2. 214
Syn. Nonantulæ Card. de Angelis, interdicit vanas quaslibet obſervationes ſanitatum. Tr.2. c.ſ. q.18. 136
Vult deſcribi nomina ignorantium myſteria fidei, & ſedulò inſtrui. Tr.4. c. 4. q.2. 214
Sermonem fieri jubet diebus Dominicis à Parochis. *ibid.* 215
Syn.Novarienſis, prohibet, ne feſtis diebus fiant larvæ, comediæ, ludi luctatorum, choreæ, haſtiludia, aut alia hujuſcemodi ſpectacula, aut ludi publici. Tr.4. c.2. q.4. 190
Vetat omninò choreas diebus feſtis, ſub gravibus pœnis, etiam dum non celebratur Divinum Officium. *ibid.*
Syn. Peruſina Card. Coſmi de Torres, monet populum, ut audiat Miſſam parochialem. Tr.4. c.2. q.ſ. 203
Sermonem haberi à Parochis diebus Dominicis, ordinat. Tr.4. c. 4. q.2. 215

Syn. Placentina Card. Pauli dè Aretio, choreas, ſaltationes, & ſpectacula prohibet diebus feſtis: & graviſſimè in his peccari monet. Tr.4. c.2. q.4. 198
Syn. Sabin. Card. Ptolomæi Gallii, frequentationem Parochiæ mandat. Tr.4. c.2.q.5. 204
Parochis jubet, Euangelium exponere diebus Dominicis. Tr.4. c.4. q. 2. 216
Syn. Sarzanenſis & Lunenſis Card. Benedicti Lomellini, choreas & ſpectacula diebus feſtis prohibet. Tr.4. c.2. q.4. 198
Miſſam Parochialem commendat. q.5. 204
Syn. Senogall. Card. Antonii Barberini, ignorantes doctrinam chriſtianam matrimonio jungi vetat, vel ad Patrini officium admitti in Baptiſmo, aut Confirmatione, aut ad Ordines. Tr.2. c.1. q. 9. 40
Syn. Spalatenſis, exteriores devotiones tunc ſolùm utiles eſſe docet, ſi cum animi fervore & devotione conjungantur; ſummamque noſtræ ſalutis in morum innocentia, Divinæ legis obſervantiâ, contritionis & charitatis actibus poſitam eſſe. Tr.2. c.4. q.9. 97
Abuſum damnat, quo populi propriæ volũtatis jejunia & feſta meliùs obſervant, quàm præcepta ab Eccleſia. Tr.4. c.3. q.3. 208
Sanctificationem feſtorum commendat, abſtinendo à ludis, choreis, commeſſationibus. Tr.4. c.2. q.1. 182
Jubet, ut Parochi ſcribant nomina ignorantium doctrinam chriſtianam & illorum parentum: Confeſſarios in hac re invigilare monet, abſolutionemque aliquoties negare aut differre: & ignorantes fidei myſteria vetat admitti ad Patrini officium in Baptiſmo aut Confirmatione, aut recipi in ſacris ſodalitatibus, vel ad matrimoniũ contrahendum. Tr.4.c.4.q.2.212
Jubet Parochis, ut qualibet Dominica, inter Miſſarum ſolemnia, populum doceant ſermone brevi & claro. *ibid.* 213

Syn. Sutrina Card. Julii Spinolà, choreas, comeſſationes, ſpectacula damnat in diebus feſtis, & talium abſurditatem repræſentat. Tr.4. c.2. q.4. 196

Syn. Tarentina Card. Bonifacii Caetani, mandat, ut infantes baptizandi modeſtè omninò veſtiantur, ſine auro, gemmis, aut hujuſmodi. Tr.5.c.2. q.8. 262

Syn. Theatina Card. Radulovici, ſuperſtitiones eliminare conatur. Tr.2. c.5. q.20. 142

Syn. Tiburtina Card. Julii Roma, varias Parochorum obligationes recenſet: tenentur reſidere: pro ſuis ovibus ſacrificium offerre & orare: adminiſtrare ſacramenta: concionari & doctrinam chriſtianam exponere: bonum exemplum præbere: magnam curam habere pauperum & miſerabilium perſonarum: frequenter viſitare infirmos: corrigere publica vitia: obedire Epiſcopo & Synodalibus Conſtitutionibus: nullis ſe negotiis & muneribus immiſcere, quibus à Divinis diſtrahantur. Tr.4. c.4. q. 6. 222

Syn. Tiburtina Card. Marcelli Santacrucii, prohibet Parochis, ne in Communitatum negotiis ſe immiſceant, imò vult, ut familiaritatem parochianorum vitent. *ibid.*

Syn. Veliterna Card. Cibo, jubet, ut Parochi omnibus Dominicis & feſtis ſolemnibus, ſuper Euangelii explicationem ſermonem habeant. Tr.4. c.4. q.2. 213

Syn. Veſtana, blaſphemos coercet pœnitentiâ publicâ. Tr.2. c.1.q.18. 46

T

TEntamus Deum, dum prætextu temerariæ in Deum confidentiæ, nos exponimus ſine neceſſitate periculis corporis & animæ, & pœnitentiam emendationemque veram negligimus. Tr. 2. c.2. q.7. 54

Tentatio Dei, eſt propriè, cum quis mediis proportionatis uti nolens, rem extraordinariam, con-

contra communem providentiæ ordinem, à Deo temerè expectat; & id à Sanctis Patribus exponitur. Tr.2. c.5. q. 27. 154
Card. Coſmus de Torres. Vide Syn. Peruſina.

V

VAna obſervantia eſt ſuperſtitio, qua quis utitur mediis ex ſe vanis; quique effectum deſideratum producere non poſſunt, niſi per tacitum dæmonis pactum. Tr.2.c.5.q.7. 120
Veneratio Eccleſiis debita, accuratè expoſita in Epiſtola Sum. Pont. 350
Verbũ Dei non minùs æſtimatur, quàm corpus Chriſti, apud S. Auguſtinũ. Tr.2.c.5.q.25. 153
Violationi Dominicorum dierum, & feſtorum ſępiùs participant ſuperiores Eccleſiaſtici, ſeu politici, aut domeſtici. Tr.4. cap.4. q.1. 209
Violationis feſtorũ fit reus Parochus, dum quatuor præcipua negligit. q.2. 210
Violationem feſtorum aliquoties fovent magiſtratus, domini, & alii ſuperiores politici, variis modis. *ibid.* q.3. 217
In hoc etiam ſæpiùs delinquunt ſuperiores domeſtici. *ibid.* q.4. *ibid.*
Virtus Religionis. Vide in V. *Religio*.
Viſitatio Apoſtolica Diœceſis Brixienſis facta à S. Carolo, monet Epiſcopum de ablegandis ſpectaculis, choreis, ſaltationibus, ludis, & commeſſationibus, idque genus aliis à feſtorũ dierum ſanctitate alienis. Tr.4. c.2.q.4. 197
Torneamenta, & alia ſpectacula publica damnat, & præſertim in feſto Patroni. *ibid.*
Sermonem Parochis præſcribit die Dominica. Tr.4. c.4. q.2. 215
Viſitatio Apoſtolica Præneſtina, & Albanenſis facta ab Illuſtriſſimo Epiſcopo Amerino, choreas, comœdias, & ſpectacula diebus feſtis prohibet. Tr.4. c.2. q.4. 198
Votũ, ex S. Tho: eſt promiſſio deliberata, Deo facta, de aliquo meliori bono. Tr.2.c.4.q.11. 101
Votum, aliud eſt abſolutum, aliud conditiona-

tum: aliud reale, aliud perſonale, aliud reale ſimul & perſonale: Demùm aliud eſt ſimplex, aliud ſolemne. q. 12. 102

Votum abſolutum, emittitur abſque ullâ conditione. q. 13. 103

Votum conditionatum, non obligat, niſi impletâ conditione: ut ſi quis voveat, ſe centum nummos daturum pauperibus, ſi convaleſcat, non tenetur adimplere votum, niſi poſt reſtitutam valetudinem. *ibid.*

Votum reale, cum quis Deo promittit, ſe calicem daturum Eccleſiæ, ſe eleemoſinam talem daturum &c. q. 14. *ibid.*

Votum perſonale reſpicit perſonas aut actiones noſtras: ut cum quis Deo ſe conſecrat & altaris miniſterio per Ordinum ſacrorum ſuſceptionem, aut Religioſam profeſſionem, vel cum promittitur Deo peregrinatio, jejunium, oratio &c. *ibid.*

Votum mixtum, ſeu reale ſimul & perſonale; reſpicit actiones ſimul & bona noſtra: ut ſi voveam viſitare Lauretanam Deiparæ domum, & ibi tale ornamentum, aut talem ſummam dare. *ibid.*

Voti realis obligatio tranſit ad hæredes, non autem perſonalis. *ibid.*

Votum ſolemne, aliud eſt quod ſolemnizatur per profeſſionem in approbata Religione, aliud quod fit in ſuſceptione Ordinis ſacri: alia cætera vota, ſunt ſimplicia. q. 15. 104

Vota emiſſa ante pubertatis annos, vix poſſunt obligare. q. 16. *ibid.*

Vota, etiam ſimplicia, tenemur implere ſub pœnâ peccati mortalis. q. 17. 105

In votis dubiis, tenemur, ex S. Thomâ, & S. Antonino, tutiorem viam eligere. q. 18. 106

Vota emiſſa ex metu gravi qui procedit à causâ naturali aut intrinſecâ, putà metus mortis ex infirmitate, metus naufragii à tempeſtate, metus inferni à cognitione peccatorum; debent

bent

bent neceſſariò impleri. q.19. 107
Vota emiſſa ex metu, qui procedit ex cauſâ extrinſecâ liberâ, ſunt invalida: ut ſi pater minitetur mortẽ filię, ut voveat in Religione. *ibid.*
Vota emiſſa in Religione nimiũ relaxatâ, debent omninò obſervari, ſaltem quoad ſubſtãtialia, nõ obſtãtibus abuſibus introductis. q.20. 108
Religioſa clauſuræ introductionem ſervare omninò debet. q.21. 110
Vota ab alio pro nobis emiſſa, non tenemur adimplere, niſi ſupervenerit cõſenſus proprius, & quædam quaſi ratihabitio. q.23. 113
Votum irritare, eſt reddere illud nullum, & invalidum; ut ſi non conſentiat is, cujus conſenſus omninò neceſſarius eſt. q. 24. 114
In voto diſpenſare eſt declarare non eſſe obſervandum, quia impedit majus bonum. *ib.* 115
Votum commutare eſt rem voto promiſſam in aliam mutare. *ibid.*
Vota varii ſuperiores poſſunt irritare, ut Summus Pontifex, ſuperiores Religioſi, patres, matres, tutores, mariti. q.25. *ibid.*
Super omnibus votis diſpenſare poteſt ſummus Pontifex: ſuper aliquibus Epiſcopus diſpenſat, aut illa in alia opera commutat. q.26. 116
Voti diſpenſatio, aut commutatio, non debet fieri ſine cauſâ. *ibid.* q. 27. 117

Errata pro Tomo Sexto.

Pag. 27. lin. 8. ſemper id.	lege: ſemper illum.
Pag. 29. lin. 1. nimiam.	lege: nimia.
Pag. 86. lin. 30. Non enim.	lege: Nos enim.
Pag. 113. lin. 29. omnes res.	lege: omnis res.
Pag. 134. lin. penult. occurſum.	lege: occurſuum.
Pag. 155. lin. 27. eo qui.	lege: ei qui.
Pag. 191. lin. 28. varia.	lege: variæ.
Pag. 194. lin. 1. profanationes.	lege: profanas.
Pag. 194. lin. 33. poſt verbum: Secretarius. lege verba quæ reperiuntur pag. 200. lin. 14. Quidam Vaſioneaſes, &c. uſque ad q. 5.	
Pag. 200. li. 21. approbationibus.	lege: approbationis.
Pag. 223. lin. penult. aperiri.	lege: operiri.
Pag. 284. lin. 17. parcere.	lege: parcerer.
[illegible]286. lin. 6. de familia igitur [illegible]ua.	lege: de familiæ igitur ſuæ.
Pag. [illegible]91. lin. 7. Dominus.	lege: Dominum.
Pag. 302. lin. 13. pertinentes.	lege: pertimentes.

NAPOLI
533258